H. GROTII DE IMPERIO SVMMARVM POTESTATVM CIRCA SACRA

Commentarius postumus.

EDITIO SECVNDA,

IN QVA SVBLATIS PLVRIMIS prioris mendis, Capita in Paragraphos ad mentem Autoris distincta sunt: Præterea que Scolia accesserunt Cl. DAVIDIS BLONDELLI; Cum eiusdem Tractatu de IVRE PLEBIS in regimine Ecclesiastico.

PARISIIS,

M. DC. XLVIII.

Errata insigniora sic emendentur.

Pag. lin. 3. vlt. emanente. l. emanantem. p.20. l.15. varior. l. verior. p.29. l.2. dele *qua*. p.30. l.13. non. l. nos. l. 17. καθεύσιται. l. καθωσίωται. l.26. *probare*, l. probari. p.32. l.20. Legi. l. Regi. p. 34. l. 23. in. l. en. p.36. in scholio τοίνω &c. l. τοίνυν ἡμῖν ἄρχειν. & mox pro θύμαν. l. θυμιᾶν. p.39. in scholio b. vox *quia* exordium est novi scholij, pertinentis ad ἐν βασιλεῦσιν ἀποσολον. p.40. in primo scholio adde *id* post *scripsit*. p.43. l.15. quoad. l. ad. p.46. l.19. dele *quadam*, & appone colon post *generis*. p.52. l.14. *desiderat*. l. deerat. p.60. l.3. post *iubeat* adde *vt*. p.63. l.10. *reliquit*. l. reliquerit. l.22. non. l. nos. p.64. l. vlt. ἐπὶ τοὺς l. αὐτοῖς. p.65. in scholio, *imperium* &c. l. impetu in abducentes. & post *eripuerunt* adde *fideles*. ac mox *& nomine*. l. eo nomine. p.66. l.10. disting. l. destring. & in scholio post *thebana* adde *à thebis*. p.73. l.6. pone colon ante *agere*. p.77. l.20. post *indiget* muta comma in colon. p.79. l.4. *que*. l. quoque. p.80. l.21. post *disponendis* adde *&*. p. 85. l. 27. dele καὶ. p.86. l. 2. post *potestas* adde *vt*. l. 4. *dilectis*. l. delictis. l.18. post *habebat* adde *aut*. p.87. l. 14. que. l. quoque. l.19. Tam. l. Iam. l. 27. qui. l. quis. p. 89. l. penult. ante *cum*, mata comma in colon. p.92. l.7. Ex his aut l. sed id quod. p.95. l. 3. priuate, l. priuatiue. p.96. l.16. esse. l. est. p.97. l. 28. pone comma post *rebus*. p.102. l.10. *pecca*. l. paca. p.108. l.3. ἀθέδης. l. ἀθεότης. l.12. ne. l. nec l..17. adde *ista* ante *vt*. p.112. l.25. regit. l. egit. p. 118. l.21. *admittit*. l. amittit. l.23. Regis. l. Reges. p.124. l.6. ..rantur. l. ..rante. l. vlt. tam. l. tum.

p.127. l.penult.illis.l.illas. p.129.l.11.pone comma post *vero* & post *amplius*. p.136.l.25. pone colon post *summo*. p.140. l.14. feralibus plerisque. l.ferales plerique. p.141. l.5. *pecatam*. l.pacatam. p.146.l.20.*discissum*.l.discessum.l. 21.fidei.l.fides. p.147.l.6. pone comma post *tamen*. p.148. l.29. obligandi.l.obliquandi. p.152.l.26. dissiti.l.dissitis. p.154,l.6. pone comma ante *ad*. p.156.l.6.coetus.l.cœtui.l.vlt.puta. l.puto. p.163. l.16.adde *sit* ante relictus. p.164.l.8.his.l.hic. p.165. l.11. adde *Dei* post *opem*.l.penul. sunt.l.sint. p.166.l.21.resid. l.præsid. p.173. l.13.quod. l.quid. p.175. l.17. ante *aut* adde *indicat. habet enim prævium sibi Veteris Ecclesiæ Iudicium*. p. 176. l. 3. *Burhillus*. l. Bochellus.p.179.l.penult.lerunt.l.lerint. p.184.l.4. vocatur.l.vetatur.p.186.l.21.*censebis*.l.censebis. & ibid. adde comma post *primus*.p.189.l.12.ἀλλήλοι. l. ἀλλήλοις. in scholio p.194. l.19.probant.l.probarent. p.195. l.19. iudicaret : vacare. l. iudicare: vacaret. p.196. l.27. ante *qua* adde,*Super definitis*. p.199.ante *qua* adde *est*. p.202.l.24.post enim adde *est*.p.209.l.10.quia.l. qua.ibid. legem.l. legum. p.216.l.vlt.*vsu*.l.abusu. p.217. l. penult. enim. l. etiam. p. 221. l.3. Videamus , num. l. Videamus nunc. l.24.mox.l.mos.l.25. ..simæ.l. simi. p.222. l.21.aut.l.ut. p.223. l.16.tient. l.tiant. p.224.l.14. inflexit.l.inflixit. p.225.l.4. credentes.l. credentis.l.13.divina.l.diuinæ.p.226.l.22.admittit.l.dimittit.p.230. l.10.cum. l.quos, p.232.l.21. εἰ. l. οἱ. l.25.nec.l.at. p.233.l.5.appareat.l.apparet.l.21.post *scilicet* adde *ab omnium communione sint exclusi*. p.235.l.21.docebit.l.decebit.l.22.quæ.l.qui.p.239. l.14.bebat.l.bebatur. l.28.compressu.l.congressu. p.240.l.4. ἐν.l. εἰς.p.242.l.16.poron.l.peten.l.20. ἐπελ.l. ἐθελ. p.247.l.27.dele *in*. p.248.l.23.bantur. l. batur. p.249. in scholio. Iulianus. l. Iulia-

num. p.250. l.9. adde *filij* ante *Ioaida*. lin.10. filij, l. filius. p.263. l.5. suscepit. l. suscepi. lin.7. *hi quos*. l. si quos. p.274. l.20. vobis. l. nobis. p.293. l.16. adde *non* post *diuinæ*. p.294. l.8. institutus. l. peritus. p. 295. l.12. dele *non*. p.297. in primo scholio adde & post Tiberiade. lin. 19. posuerunttur, l. posuerunt, vt. p.298. l.3. huius. l. hunc. p.299. l.8. eis. l. ei, lin.20. è. l. à. p.300. l.3. &. l. ex, ibid. in scholio dele *anno*, p.301. l.19. dele *quam*. p.302. l.11. electiones dederat. l. electionis dederit. p.303. l.11. adde *per*. ante *Imper*. p.304. l.27. factæ Synodi. l. factam in Synodo, p.305. l. penult. præcipi. l. præfici. p.307. l.1. turam. l. tura. lin.13. nomen. l. nomine. lin. penult. sori. l. sorio. p. 309. pro *Clodovarij*. l. vbique *Clodovæi*. p.311. in scholio. æquaverint. l. regnaverint. p.313. l.12. ei. l. &. p.318. l.19. ab. l. ad. p.319. l.14. Burhillus. l. Bochellus. ibid. in vltimo scholio, salcissimum. l. falsissimum. & ibid. superficit. l. supersint. p.320. l.28. meritis. l. meris. p.322. l.16. an, ubi. l. an & ubi. p.323. l.11. promo. l. permo. p.325. l.28. entis. l. endis. p.329. vltima scholij verba sic lege: Antiochiam Arrianis commisit. p.333. l.14. moribus. l. muneribus. p.339. l.13. creditur. l. dicitur. p.342. in scholio. generib. l. generis. &. n. ætate. l. nimirum ætate. p.343. l.23. quaque. l. unaquaque. lin. 24. Pastors. l. Pastor? p.344. l.15. in ea quæ. l. ea, in qua. p.345. qui. l. quis. p.348. l.16. ἡ. l. ὁ. lin.21. ipse. l. ipsa. p.350. l.4. dele &. p.353. l.12. huc. l. hoc. p.358. l.25. episcopum & diaconum. l. episcopatum & diaconatum. p.359. l.25. Temporias. l. Temporarias. lin.27. veterum. l. veterem. p.361 l.3. videatur. l. videretur. lin.19. nomine invisæ. l. (eo nomine invisi) l.20. tioni. l. tionis. p.362. l.16. ἐξάρχοι. l. ἐξάρχοις. lin.25. retineam. l. retineant. p.364. l.27. dele comma post *illos*. p.365. l.ult. ὥσπερ. l. οἷσπερ. p.366. l.1. τοὺς. l.

τ8τ8. p.368. in ſcholio primo: Preſbyteria. l. Preſbyteris. p.369.l.18.principis. l. principes. p. 371.in ſcholio. ditiarij.l.dinarij. p.372.l.11. iudic. l.indic. p.374.l.13.dilecti.l.delecti.lin.19.hi.l.his. p.377.l.8. poſt *certior* adde *intellectus*. p.379.l.4. ἐνικὸς.l.ἐθνικὸς. p.384.l.24. ante *qui* adde *ſunt*. p.386.l.22.Iudicari.l.indicari. lin.29.ad. l. apud. p.389.l.27. Regij.l.Regis.p.397.l.20.adde *ſe* ante exponunt. p.399.l.24.ipſum. l.ius ſuum. p.402.l. 13. teris.l.teriis. ſic 403.20. p.405.l.19. poſt *quod* adde *ſine*. lin.vlt. πρεσβ.l.πρεσβ. p.406.l.7.Quanto.l.Quarto. lin.11.norunt. l.norint. p.409. l.6. poſt *eſt* muta comma in colon. p.411. l.29.conc. l.conſ. p.412.l.6.quæſtiones.l.quæſtionis.lin.17. ante *alij* adde *ſive*: & pro *quidem.Vt.* l.quidam:&. p.414.l.20.Imperium.l.nuperum.lin.21.*ut atqui*. l.Atqui non.p.417.l.28.quo tum. l.quoque tam. p.418.l 22.,poſt *paßim* adde *ius patronatûs*.p.419. l.penult. tum.l.iam. p.246.l.26. נשרא. l. נשיא. p.349. l.19. שליבים. l. שליחים. p.352.l.6. דאש הקהר. l. ראש הקהל. lin.13. בכארם. l. עברים. lin.29. ברקים. l. פרקים. p.393.l.21. עבריב. l. עברים.

Corrige in Appendice.

Pag.2.l.8.cathedra? p.11.l.penult.per quos.p.14.l.9.obnoxia. l.20 conditorib. (quor. l.23.apparuit) mir.p.16.l.5. autem.p.18.l.24. de eo. p.37.l.18.nolis.p.38.l.16.& ipſum; l.17.in quo.p.41.l.12.antiquæ.l.19.del.retulit.l.20.Eccleſ.p. 42.l.11.damnati.p.43.l.9. confectis.l.26. deſideratiſſ. p.44. l.22.erant ipſi. p. 45. l. 10. ita eum. p. 47.l. 9. permiſiſſet. p.58.l.18.cum.p.64.l.9.ardore (ſcript. p.66. l.14. optimi. p.74.l.24. univerſa. p.75.l. 17. eiſque. p. 76.l. 5. interturb. l.17. veterum. p. 78. l. 4. ad ſummum,. p.79. vlt. Bulling. p. 80. l. 6. Pezel. p. 20. l. 18. σημ. p. 25. l. 21. πολλῆς. p. 45. l. 2. συνέρχεσθε.

TYPOGRAPHVS LECTORI.

MENDA complura maioris momenti, quæ in priorem Editionem irrepserant, sustulimus ope eiusdem Manuscripti, ad quod illa facta fuerat: & quæ in hanc nostram operarum incuriâ se insinuaverant errata, eorum indiculum & remedium invenies in calce libri, quæ quidem alicuius momenti sint. namque leviora, & qualia quivis per se deprehendere ac corrigere valeat, omisimus. Præterea consultum duximus Animadversiunculas, quas in perlegendo Manuscripto olim margini eius apposuerat Clar. Blondellus, tibi communicare, ad res facti duntaxat spectantes, & quæ Auctoris rationes ac conclusiones ipsas nequaquam attingunt; de quibus suum cuique iudicium integrum relinquere voluit. Scholia autem ista etsi non semper exacte respondeant lineis aut vocibus, ad quas pertinent; mediocris tamen attentio defectum istum facile supplebit. In fine addidimus eiusdẽ Clar. Blondelli dissertatiunculam de Iure plebis in regimine Ecclesiastico; quia conducit ad illustranda nonnulla, quæ in isto libro pertractat Cl. Grotius. Scias etiam librum hunc ab Autore conscriptum fuisse ante plus triginta annos, atque ante illas civilium in fœderato Belgio dissensionum turbas, quibus ipse eversus atque afflictus fuit; unde factum, ut postea eum presserit. quippe scriptus in favorem earum partium, quas ipse Autor sequebatur in Republica ac Ecclesia; æque ijs inserviebat, qui ex adverso stantes, præter expectationem eius prævaluerant: quibus cum esset infensissimus, noluit eorum causam proprio sui ipsius testimonio, atque huius scripti publicatione, adiuvare. *Vale.*

INDEX CAPITUM.

DE

DE IMPERIO SVMMARVM POTESTATVM CIRCA SACRA.

CAPVT I.

Summis Poteſtatibus Imperium circa ſacra competere.

SVMMARIVM.

1. Explicatur ſtatus Controverſiæ. 2. Imperium ſummis Poteſtatibus vindicatur ex univerſitate materiæ, quæ probatur auctoritate Sacrarum Literarum. 3. Et ratione naturali. 4. Item ex univerſitate finis, qui probatur è S. Literis. 5. Et confeſſione Philoſophorum. 6. Vindica-

tur idem ius directa auctoritate divinatur Scripturarum. 7. Consensu Christianorum veterum. 8. Et Reformatorum. 9. Et Gentium. 10. Cum respectu ad beatitudinem æternam. 11. Et ad felicitatem temporalem. 12. Quæ veram Religionem sequitur vi providentiæ divinæ. 13. Et ex suapte natura. 14. Pontificiorum confessio.

1. SUMMAM potestatem intelligo personam aut cætum cui imperium sit in populo Solius DEI imperio subditum. Vocem ergo *Summæ Potestatis* non pro iure sumimus, ut sumi interdum solet, sed pro ius habente, quomodo & Latinis mos est loqui & Græcis. Neque alio sensu Apostolus Paulus dicit ὑπερεχούσας ἐξουσίας quos ἄρχοντας infra vocat & *Dei Ministros*, ut manifestissimum sit personas, non officium designari. Illud ipsum ὑπερέχειν Regi Petrus attribuit, ad notandum discrimen ab inferioribus potestatibus. Vulgus *Summum Magistratum* vocat hunc de quo agimus contra Latinæ vocis usum. Nam Romanis *Magistratus* minorum potestatum nomen est. *Personam* dixi aut *cætum*, ut ostenderem non Reges tantum pro-

priè dictos, quos *abſolutos* plerique appellant, hoc nomine venire, ſed & in Ariſtocratica Republica Optimates, ſive ille Senatus, ſive Ordines, ſeu quocunque alio vocabulo nominentur. Debet quidem id quod Summo Imperio imperet, eſſe vnum, ſed non neceſſariò vnum naturâ: ſufficit enim ſi ſit vnum inſtituto. *Imperium* latiori ſignificatu ſumimus, non quà iuriſdictioni opponitur, ſed quà eam includit, quo ambitu comprehenditur iubendi, permittẽdi, prohibendique ius. Solius Dei imperio ſubdi hoc imperium dicimus: ideo enim *Summa Poteſtas* dicitur, quia ſuperiorem inter homines non habet. Sic Optatus Milevitanus adverſus Parmon. lib. 3. *Super Imperatorem non eſt niſi ſolus DEVS, qui fecit Imperatorem.* & Tertullianus ad Scapulam. *Colimus Imperatorem ſic, quomodo & nobis licet & ipſi expedit, ut hominem à DEO ſecundum, & quicquid eſt à DEO conſecutum, ſolo DEO minorem. Hoc & ipſe volet: ſic enim omnibus maior eſt, dum ſolo vero Deo minor eſt.* Hoc imperium ſub uno Deo Græci τὸ κύριος vocant, τὴν κυρίαν ἀρχὴν Ariſtoteles; ἀρχὴν μεγίστην Philo, τὸ κράτος alij. Latinè quidam *Maieſtatem* dixere. Sed ea vox magis dignitatem ab Imperio Summo emanentem, quã ipſum

imperiũ ſignificat. Huius ergo *Summæ*
2. Poteſtatis ita definitæ *Imperium* dicimus,
non ad profana tantum ſed ad ſacra quo-
que extendi. Quod paucis probabimus:
Primum argumentum ſit ab vnitate ma-
teriæ circa quam verſatur Poteſtas Sum-
Rom. 13. ma, dicitur à Paulo Apoſtolo *DEI eſſe*
Miniſtra, vindex ad iram ei qui malum
fecerit. Mali autem nomine comprehen-
ditur etiam omne quod circa ſacra com-
mittitur. Indefinita enim locutio omnino
hic tantúmdem valet atque univerſalis,
Prov. 20. quam expreſſit Salomon, *Rex ſolio iuſtitiæ*
inſidens oculis ſuis ventilat omne malum.
Ioſ. 1. 17. Et populus Ioſuæ obedientiam in omni-
bus pollicetur, quemadmodum & Moſi
paruerat. Quod & Ariſtoteles vidit cum
Eth. 5. 13. inquit οἱ νόμοι ἀγορεύουσι περὶ ἁπάντων. Firma-
tur hoc ipſum à ſimili, vno à minori. Nam
Patris Imperium minus eſt quam Summæ
Poteſtatis: De Paterno autem Imperio di-
Col. 3. 20. citur, *Filij obedite parentibus in omnibus.*
In omnibus autem ſunt etiam ſacra. Planè
ſimilis eſt huic noſtræ illa Patrum ratioci-
Rom. 13. natio, cum ex eo quod Paulus dixit, *Om-*
nem animam ſummis poteſtatibus ſubjici
debere, inferunt ijſdem ſubjici ſacrorum
quoque adminiſtros, *Etiamſi Apoſtolus*
In epiſt. ad *ſit, etiamſi Evangeliſta, etiamſi Propheta,*
Rom. hom. inquit Chryſoſtomus; cuius veſtigia ſe-

quens Bernardus in epistola ad Archiepiscopũ, *si omnis, & vestra, quis vos excipit ab universitate.* Et sane eximi quicquam ab Imperio summæ potestatis ratio nulla patitur. Nam id ipsum quod quis eximi volet, aut nulli imperio humano subjectum faciet, aut alterius quam summæ potestatis; Qui nulli imperio subjectum volet, præterquam quod exemptionis probandæ onere adstringetur, quam probare numquam poterit, manifestam etiam in rebus exemptis statuet ἀκαταστασίαν, cuius auctor Deus non est, qui omnia tam naturalia quam moralia certo quodam ordine disposuit. Si ea quæ Summæ Potestati subducit, alterius imperio subjicit, iam in uno populo duas efficit Summas Potestates, quod ipsius summitatis naturæ minimè est consentaneum, imo ei repugnat quoties vox illa non negativo tantũ sed & affirmativo significatu sumitur. Quo illud spectat Tertulliani, *Ea est summi conditio, ut nihil aliud adaquet, nedum superet.* Atque hoc potissimum argumento Deorũ multitudinem sancti Patres oppugnant, quia quod *Summum* est, idem nisi *Vnum* esse non possit. Præcipuè vero Imperij vis istam summorum multiplicationem repudiat: nam sicut in homine una est voluntas quæ cunctis membris

membrorumque actionibus imperat, ita in civili isto corpore quod imperat, vnum est. Ars enim imitatur naturam. Et Respublica ipsa vna dicitur præcipuè respectu vnius summè imperantis. Hoc verum esse effectibus demonstratur, ex quibus de potestatibus & facultatibus iudicium fieri solet. Effectus enim Imperij sunt *obligatio* & *coactio*. Si autem plures, essent summi imperantes, ut plures, possent esse imperata contraria, aut contrarietatem implicantia. At contraria aut *obligatio* aut *coactio* circa idem naturæ rerũ repugnat. Atque ideo quoties inter duas leges oritur ea quàm Rhetores vocant ἐκ περιστάσεως μάχη, altera semper earum obligare desinit. Hæc est ratio cur paternum imperium, quod est naturale & antiquissimum, Deus cedere voluerit civili imperio, eique subjici, quia scilicet quod *summum* erat futurum, id plus quam vnum esse non poterat. Si quis ergo dixerit actiones esse diversas, alias puta iudiciales, alias militares, alias Ecclesiasticas, ac proinde huius diversitatis respectu posse ipsum Summum Imperium in plures dividi, sequitur, ex eius sententia ut eodem tempore idem homo ab hoc ire iussus ad forum, ab illo ad castra, ab illo rursus in templum, his omnibus parere teneatur, quod est ἀδύ-

κατον; unde à Tacito rectè dictum; *Omnes præcipiunt, nemo exequitur*: aut ſi non omnibus, ergo ordo quidam erit inter imperantes, & cedet inferior ſuperiori, ac proinde verum non erit *Summum Imperiũ* penes omnes diviſim fuiſſe. Huc illę ſpectant Divinæ ſapientiæ voces, *Nemo poteſt duobus Dominis ſervire*; & *Regnum in ſe diviſum diſsipabitur*. Huc illa trita οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη; & *omnis poteſtas conſortis impatiens*. Aliter ſe res habet in imperiis quæ Summo ſubſunt: hæc enim penes plures ut plures eſſe poſſunt; quia verſantur circa perſonas diverſas, aut ſi circa eaſdem, quod fieri poteſt, tum ſummus imperans ita illa ordinat ut inter ſe non collidantur. Hæc autem ordinatio in ſummis imperiis haberi non poteſt. Eſt enim ordinans ordinato ſuperius; Præterea ſic daretur progreſſus in infinitum. Nec patebit effugium, ſi quis DEVM ſtatuit communem ordinatorem: ordinatio enim hic neceſſaria eſt καθ' ἕκαστα, hoc eſt ſpecialis requiritur declaratio voluntatis ſecundum ſingulas circumſtantias: alioqui evitari ἀκαταστασία non poteſt, ut ex ante dictis apparet. Hanc autem declarationem καθ' ἕκαστα Deus non facit. Sunt qui objiciant, *Reges quædam imperare non poſſe, niſi conſenſus Ordinum acceſſerit.*

Sed hi non vident quibus in locis id iuris est, ibi summum imperium non esse *penes Reges*, sed aut *penes Ordines*, aut certè *penes id corpus, quod Rex & iuncti constituunt*; ut Bodinus, Suarezius, Victoria, alijque abundè demonstrarunt. Certè summum imperium totum habere, & aliquid imperare non posse, ideo tantū quod alter vetet aut intercedat, plane sunt ἀσύστατα. Ob hanc materię, circa quam occupatur summa potestas, universitatem ars ipsa regnandi, quā Plato modo βασιλικὴν, modo πολιτικὴν, interdum αὐτεπιτακτικὴν vocat, eidem Platoni dicitur ἐπιστατικὴ, hoc est *constitutrix* esse artium omnium: Aristoteles eandem vocat ἀρχιτεκτονικὴν, & Philo in vita Iosephi τέχνην τεχνῶν καὶ ἐπιστήμην ἐπιστημῶν, quia nulla est ars, nulla scientia, cui non illa imperare, quaque non uti doceat.

4. Vniversitati materiæ respondet finis quoque universitas. Paulus Apostolus *DEI Ministram* esse dicit summam potestatem εἰς τὸ ἀγαθὸν *ad bonum*, qualecūnque scilicet; quod alibi distinctius explicans ostendit in id institutos Reges, *ut vitam quietam & tranquillam degamus*, non tantum *in omni honestate*, verum etiam *in omni pietate*. Hæc enim vera est civitatis felicitas, *ut Dei sit amans & amata Deo, illum sibi Regem, se illius populū agnoscat*,

quemadmodum præclarè loquitur Augustinus, qui & *felices* dicit *Reges, si suam potestatem ad Dei cultum maximè dilatandum majestati eius famulam faciant.* Ipsi Imperatores Theodosius & Honorius in Epistola ad Marcellinum, *Neque enim aliud aut belli laboribus agimus, aut pacis consiliis ordinamus, nisi ut verũ Dei cultum orbis nostri plebs devota custodiat.* Theodosius in Epist. ad Cyrillum, *Cæsarei est muneris, ut non solum pacificè, sed piè etiam subditi vivant.* Ideóque Isidorus Pelusiota Sacerdotio & Regno finem eundem dicit esse propositum τὴν τῶν ὑπηκόων σωτηρίαν· cui illud Ammiani congruit, *Nibil aliud est imperium, ut sapientes definiunt, nisi cura salutis alienæ.* Et Auctor libri de Regimine Principum qui Thomæ adscribitur, *Finis ad quem Rex principaliter intendere debet in se ipso & in subditis, est æterna beatitudo, quæ in visione DEI consistit. Et quia ista visio est perfectissimum bonum, maximè movere debet Regem & quemcunque Dominum, ut hunc finẽ subditi consequãtur.* Quod ipsum quamquam nobis divina oracula clarius demonstrant, non tamen naturali lumine utentibus omnino obscurum est: Nam & Aristoteli ea est optima Respublica, ex cuius instituto quisque agat optimè, & beatissimè vivat. Non ergo Sola

De Ciuit. Dei 5. c. 14.

Lib. 39.

pax societatis externæ proposita est summis potestatibus, sed & singulorum virtus, quam ideo Aristoteles duplicem facit, activam & contemplativam. Imprimis autem insignis est eiusdem Philosophi locus in fine Eudemiorum, vbi illam vivendi rationem ait *optimam, quæ ad DEVM considerandum maximè facit*, eam vero *pessimam, quæ à considerando colendóque DEO avocet.* Quod si verum est hunc finem summis potestatibus propositum esse debere, *ut cives faciant quam religiosissimos*, eò autem quæ tendunt omnia sacrorum nomine appellantur, sequitur vim *Summæ Potestatis* qua talis est, hoc est imperium ambitu suo sacra quoque includere. Posito enim fine, simul ponitur ius ad ea sine quibus finis obtineri non potest. His argumentis ab ipsa rei natura deductis accedat sacratissima & certissima divinæ legis auctoritas. Iubentur enim Reges, *observare totam legem divinam, servire Domino, Christum osculari:* quod cum illis non dicatur ut *hominibus* (ita enim præceptum ad Reges nihilo magis quam ad privatos pertineret) sed ut *Regibus*, sequitur ab iis actum illum exigi, qui propriè Regis est, usum scilicet imperij circa ea in quibus Religio consistit. Malo hoc explicare Augustini quam meis

Polit. 7. c. 1. 2.

6.

Deut. 17. 19.
Ios. 1. 8.
Psal. 2. 12.

verbis, *In hoc Reges, sicut eis divinitus præcipitur, DEO serviunt in quantum Reges sunt, si in suo regno bona iubeant, mala prohibeant non solum quæ pertinent ad humanam societatem, verum etiam quæ pertinent ad divinam religionem.* Et alibi; *Quomodo ergo Reges Domino serviunt in timore, nisi ea, quæ contra iussa Domini fiunt, religiosa severitate prohibendo atque plectendo? Aliter enim servit qua homo est, aliter qua etiam Rex est. Qua homo est, servit vivendo fideliter, qua vero etiam Rex est servit, leges iusta præcipientes & contraria prohibentes convenienti vigore sanciendo. Sicut servivit Ezechias, lucos & templa idolorum & illa quæ contra præcepta DEI fuerant constructa, destruendo. Sicut servivit Iosias talia & ipse faciendo. Sicut servivit Rex Ninivitarum universam civitatem ad placandum Dominum compellendo. Sicut servivit Darius idolum frangendum in potestatem Danieli dando, & inimicos eius leonibus ingerendo. Sicut servivit Nabuchodonosor, de quo iam diximus, omnes in regno suo positos à blasphemando Deo lege terribili prohibendo. In hoc ergo serviunt Domino Reges, in quantum sunt Reges, cum ea faciunt ad serviendum illi quæ non possunt facere nisi Reges.* Et hæc est Regia illa Ecclesię *nutricatio*, quam per

Cont. Crescon. lib. 3. cap. 51.

Epist. ad Bonifac.

voluntati cum seria extirpatione scelerum vivatur: Hoc officium gentili magistratui iniunctum fuit, quanto magis Christiano magistratui commendatum esse debet, ut vero Dei Vicario. Ecclesia Anglicana etiam excommunicãdos illos censuit, qui affirmarent Regem Angliæ non eandem habere in causis Ecclesiasticis auctoritatem quâ usi sunt Pij Hebræorum Reges. Brentius anno 1555. Prolegomenis in Apologiam Ducis Wirtembergensis fusè hoc ius officiúmq; Principum prosequitur. Nec aliud agit Hamelmannus perutili libello quem anno 1561. in lucem edidit. Quæ à Musculo, Bucero, Ivello, Wittakero, Reinoldo; quæ deinde à Serenissimo Britanniarum Rege, Episcopo Eliensi, Burhillo, Tokero, Casaubono, Paræo quoque in hanc sententiam scripta sunt, hîc omnia transcribere res esset tædij plenissima. Cum Theologis consentiunt hi qui Politica tractarunt, quos inter meritò suo palmam obtinens Melchior Goldastus ius imperij in sacra pluribus & quidem magnis voluminibus asseruit. Omnes denique qui de Republica aliquid lectu dignum scripsere, hoc ius in sacra non partem tantum summi imperij, sed etiam potissimam atque præcipuam vocant. Neque tantum Christiani veteres ac Refor-

9.

mati, ſed & gentes aliæ hoc ipſum tanto conſenſu tradidere, ut apertiſſimum ſit rectæ rationis, quæ communis eſt humano generi, hoc eſſe pronunciatum, aut antè religionis depravationem ab antiquiſſimis parentibus tradi liberis cæptum longà ſucceſſione ad poſteros manaſſe. Ariſtoteli in Repub. primum eſt ἡ περὶ τὸ θεῖον ἐπιμέλεια. Plutarcho idem primum in Legum conſtitutione: *oportet*, inquit ex Pytagorica diſciplina philoſophus, *coli optimum ab optimo, imperans ab imperante.* Antiquiſſimi Legum latores Charondas & Zaleucus idem exemplo ſuo probavere. Duodecim Tabulæ qui fons eſt iuris Romani, ac Græcarum legum imitationem conformatæ de ſacris plurima præcepere, ut rectè Auſonius dixerit,

Polit. 7. 8.

Ius triplex tabulæ quod ter ſanxere quaternæ
Sacrum privatum, & populi commune quod uſquam eſt.

Ex quo obiter obſervandum eſt Iuſtinianum Imp. quum iuris poſitiones duas fecit, *publicum & priuatum*, ſub nomine *publici* ſacrum comprehenſum voluiſſe, quæ alibi diſſecuit nominans *divinum publicùmque* ius & privata commoda: ſicut & primam Codicis ſui partem ex ſacris publicíſque compoſuit, cum in Theodo-

§. Vt inter divin. Cod. de ſacroſ. Eccleſ.

Errata insigniora sic emendentur.

Pag. lin. 3. vlt. emanente. l. emanantem. p.20. l.15. varior. l. verior. p.29. l.2. dele *qua*. p.30. l.13. non. l. nos. l. 17. καθιύσιται. l. καθωσίωται. l.26. *protare*, l.probari. p.32. l.20. Legi. l. Regi. p. 34. l. 23. in. l. en. p.36. in scholio τοίνω &c. l. τοίνυν ἡμῖν ἄρχειν. & mox pro θύμαν. l. θυμιᾶν. p.39. in scholiob. vox *quia* exordium est novi scholij, pertinentis ad ἐν βασιλεῦσιν ἀποςολον. p.40. in primo scholio adde *id* post *scripsit*. p.43. l.15. quoad. l.ad. p.46. l.19. dele *quadam*, & appone colon post *generis*. p.52. l.14. *desiderat*. l.dederat. p.60. l.3. post *iubeat* adde *vt*. p.63. l.10. *reliquit*. l.reliquerit. l.22. non. l.nos. p.64. l.vlt. ἐπ̔τοὺς l. αὐτοῖς. p.65. in scholio, *imperium* &c. l. impetu in abducentes. & post *eripuerunt* adde *fideles*. ac mox *& nomine*. l.eo nomine. p.66. l.10. disting. l.destring. & in scholio post *thebana* adde *à thebis*. p.73. l.6. pone colon, ante *agere*. p.77. l.20. post *indiget* muta comma in colon. p.79. l.4. *que*. l.quo que. p.80. l.21. post *disponendis* adde *&*. p. 85. l. 27. dele καὶ. p.86. l. 2. post *potestas* adde *vt*. l. 4. *dilectis*. l.delictis. l.18. post *habebat* adde *aut*. p.87. l. 14. que. l. quoque. l.19. Tam. l. Iam. l. 27. qui. l. quis. p. 89 . l. penult. ante *cum*, mata comma in colon. p.92. l.7. Ex his aut l. sed id quod. p.95. l. 3. priuate, l. priuatiue. p.96. l.16. esse. l. est. p.97. l. 28. pone comma post *rebus*. p.102. l.10. *pecca*. l. paca. p.108. l.3. ἀθέδης. l. ἀθιότης. l.12. ne. l. nec l..17. adde *ista* ante *vt*. p.112. l.25. regit. l. egit. p. 118. l.21. *admittit*. l. amittit. l.23. Regis. l. Reges. p.124. l. 6. ..rantur. l. ..rante. l. vlt. tam. l. tum.

p.127. l.penult.illis.l.illas. p.129.l.11.pone comma post *vero* & post *amplius*. p.136.l.25. pone colon post *summa*. p.140.l.14. feralibus plerisque. l.ferales plerique. p.141. l.5. *pecatam*. l.pacatam. p.146.l.20.*discissum*.l.disceßum.l. 21.fidei.l.fides. p.147.l.6. pone comma post *tamen*. p. 148. l.29. obligandi.l.obliquandi. p.152.l.26. diffiti.l.diffitis. p.154,l.6. pone comma ante *ad*. p.156.l.6.coetus.l.cœtui.l.vlt.puta. l,puto. p.163. l.16.adde *sit* ante relictus. p.164.l.8.his.l.hic. p.165. l.11. adde *Dei* post *opem*.l.penul. sunt.l.sint. p.166.l.21.resid. l.præsid. p.173. l.13.quod. l.quid. p.175. l.17. ante *aut* adde *iudicat. habet enim pravium sibi Veteris Ecclesiæ Iudicium*. p. 176. l. 3. *Burhillus*. l. Bochellus.p.179.l.penult.lerunt.l.lerint. p.184.l.4. vocatur.l.vetatur.p.186.l.21.*censebis*.l.censebis. & ibid. adde comma post *primus*.p.189.l.12.ἀλληλοι. l. ἀλλήλοις. in scholio p.194. l.19.probant.l.probarent. p.195. l.19. iudicaret : vacare. l. iudicare: vacaret. p.196. l.27. ante *qua* adde, *Super definitis*. p.199.ante *qua* adde *est*. p.202.l.24.post enim adde *est*.p.209.l.10.quia.l. qua.ibid. legem.l.legum. p.216.l.vlt.*vsu*.l.abusu. p.217. l. penult. enim. l. etiam. p.221. l.3. Videamus, num. l. Videamus nunc. l.24.mox.l.mos.l.25. ..simæ.l. simi. p.222. l.21.aut.l.ut. p.223. l.16.tient.l.tiant. p.224.l.14. inflexit.l.infixit. p.225.l.4. credentes.l. credentis. l.13.divina.l.diuinæ.p.226.l.22.admittit.l.dimittit.p.230. l.10.cum. l.quos, p.232.l.21.εἰ. l. οἱ. l.25.nec.l.at. p.233.l.5.appareat.l.apparet.l.21.post *scilicet* adde *ab omnium communione sint exclusi*. p.235.l.21.docebit.l.decebit.l.22.quæ.l,qui.p.239. l.14.bebat.l.bebatur. l.28.compressu.l.congressu. p.240.l.4. ἐν.l. εἰς.p.242.l.16.poton.l.peten.l.20. ἐπελ.l. ἐθελ. p.247.l.27.dele *in*. p.248.l.23.bantur. l. batur. p.249. in scholio. Iulianus. l. Iulia-

num. p.250. l.9. adde *filij* ante *Ioaida*. lin.10. filij, l. filius. p.263. l.5. suscepit. l. suscepi. lin.7. *hi quos*. l. si quos. p.274. l.20. vobis. l. nobis. p.293. l.16. adde *non* post *diuina*. p.294. l.8. institutus. l. peritus. p. 295. l.12. dele *non*. p.297. in primo scholio adde & post Tiberiade. lin. 19. posueruntur, l. posuerunt, vt. p.298. l.3. huius. l. hunc. p.299. l.8. eis. l. ei, lin.20. e. l. a. p.300. l.3. &. l. ex. ibid. in scholio dele *anno*, p.301. l.19. dele *quam*. p.302. l.11. electiones dederat. l. electionis dederit. p.303. l.11. adde *per*. ante *Imper*. p.304. l.27. factæ Synodi. l. factam in Synodo, p.305. l. penult. præcipi. l. præfici. p.307. l.1. turam. l. tura. lin.13. nomen. l. nomine. lin. penult. sori. l. sorio. p.309. pro *Clodovarij*. l. vbique *Clodovai*. p.311. in scholio. æquaverint. l. regnaverint. p.313. l.12. ei. l. &. p.318. l.19. ab. l. ad. p.319. l.14. Burhillus. l. Bochellus. ibid. in vltimo scholio, falcissimum. l. falsissimum. & ibid. superficit. l. supersint. p.320. l.28. meritis. l. meris. p.322. l.16. an, ubi. l. an & ubi. p.323. l.11. promo. l. permo. p.325. l.28. entis. l. endis. p.329. vltima scholij verba sic lege: Antiochiam Arrianis commisit. p.333. l.14. moribus. l. muneribus. p.339. l.13. creditur. l. dicitur. p.342. in scholio. generib. l. generis. & n. ætate. l. nimirum ætate. p.343. l.23. qnaquaque. l. unaquaque. lin. 24. Pastors. l. Pastor? p.344. l.15. in ea quæ. l. ea, in qua. p.345. qui. l. quis. p.348. l.16. ὁ. l. ὃ. lin.21. ipse. l. ipsa. p.350. l.4. dele &. p.353. l.12. huc. l. hoc. p.358. l.25. episcopum & diaconum. l. episcopatum & diaconatum. p.359. l.25. Temporias. l. Temporarias. lin.27. veterum. l. veterem. p.361 l.3. videatur. l. videretur. lin.19. nomine invisæ. l. (eo nomine invisi) l.20. tioni. l. tionis. p.362. l.16. ἐξάρχοι. l. ἐξάρχοις. lin.25. retineam. l. retineant. p.364. l.27. dele comma post *illos*. p.365. l. ult. ὥσπερ. l. ὅισπερ. p.366. l.1. τὺς. l.

τύτυ. p.368. in ſcholio primo: Preſbyteria. l. Preſbyteris. p.369.l.18.principis. l. principes. p. 371.in ſcholio. ditiarij.l.dinarij. p.372.l.11. iudic. l.indic. p.374.l.13.dilecti.l.delecti.lin.19.hi.l.his. p.377.l.8. poſt *certior* adde *intellectus*. p.379.l.4. ἐνικὸς.l.ἐθνικὸς. p.384.l.24. ante *qui* adde *ſunt*. p.386.l.22.Iudicari.l.indicari. lin.29.ad. l. apud. p.389.l.27. Regij.l.Regis.p.397.l.20.adde *ſe* ante exponunt. p.399.l.24.ipſum. l.ius ſuum. p.402.l. 13. teris.l.teriis. ſic 403.20. p.405.l.19. poſt *quod* adde *ſine*. lin.vlt. πρεσβ.l.πρεβ. p.406.l.7.Quanto.l.Quarto. lin.11.norunt.l.norint. p.409. l.6. poſt *eſt* muta comma in colon. p.411. l.29.conc. l.conſ. p.412.l.6.quæſtiones.l.quæſtionis.lin.17. ante *alij* adde *ſive*: & pro *quidem.Vt*.l.quidam:&. p.414.l.20.Imperium.l.nuperum.lin.21.*ut atqui*. l.Atqui non.p.417.l.28.quo tum. l. quoque tam. p.418.l 22,.poſt *paſſim* adde *ius patronatûs*.p.419. l.penult. tum.l.iam. p.246.l.26. נשרא. l. נשיא. p.349. l.19. שליבים. l. שליחים. p.352.l.6. ראש הקהר. l. ראש הקהל. lin.13. בכאדם. l. עבדים. lin.29. ברקים. l. פרקים. p.393.l.21. עבריב. l. עבדים.

Corrige in Appendice.

Pag.2.l.8.cathedra? p.11.l.penult.per quos.p.14.l.9.obnoxia. l.20 conditorib. (quor. l.23.apparuit) mir.p.16.l.5. autem.p.18.l.24. de eo. p.37.l.18.nolis.p.38.l.16.& ipſum; l.17.in quo.p.41.l.12.antiquæ.l.19.del.retulit.l.20.Eccleſ.p. 42.l.11.damnati.p.43.l.9. confectis.l.26. deſideratiſſ. p.44. l.22.erant ipſi. p. 45. l. 10. ita eum. p. 47.l. 9. permiſiſſet. p.58.l.18.cum.p.64.l.9.ardore (ſcript. p.66. l.14. optimi. p.74.l.24. univerſa. p.75.l. 17. eiſque. p. 76.l. 5. interturb. l.17. veterum. p. 78. l. 4. ad ſummum,. p.79. vlt. Bulling. p. 80. l. 6. Pezel. p. 20. l. 18. σημ. p. 25. l. 21. πολλῆς. p. 45. l. 2. συνέρχεσθε.

TYPOGRAPHVS LECTORI.

MENDA complura maioris momenti, quæ in priorem Editionem irrepserant, sustulimus ope eiusdem Manuscripti, ad quod illa facta fuerat: & quæ in hanc nostram operarum incuriâ se insinuaverant errata, eorum indiculum & remedium invenies in calce libri, quæ quidem alicuius momenti sint. namque leviora, & qualia quivis per se deprehendere ac corrigere valeat, omisimus. Præterea consultum duximus Animadversiunculas, quas in perlegendo Manuscripto olim margini eius apposuerat Clar. Blondellus, tibi communicare, ad res facti duntaxat spectantes, & quæ Auctoris rationes ac conclusiones ipsas nequaquam attingunt; de quibus suum cuique iudicium integrum relinquere voluit. Scholia autem ista etsi non semper exacte respondeant lineis aut vocibus, ad quas pertinent; mediocris tamen attentio defectum istum facile supplebit. In fine addidimus eiusdẽ Clar. Blondelli dissertatiunculam de Iure plebis in regimine Ecclesiastico; quia conducit ad illustranda nonnulla, quæ in isto libro pertractat Cl. Grotius. Scias etiam librum hunc ab Autore conscriptum fuisse ante plus triginta annos, atque ante illas civilium in fœderato Belgio dissensionum turbas, quibus ipse eversus atque afflictus fuit; unde factum, ut postea eum presserit. quippe scriptus in favorem earum partium, quas ipse Autor sequebatur in Republica ac Ecclesia; æque ijs inserviebat, qui ex adverso stantes, præter expectationem eius prævaluerant: quibus cum esset infensissimus, noluit eorum causam proprio sui ipsius testimonio, atque huius scripti publicatione, adiuvare. Vale.

INDEX CAPITUM.

DE IMPERIO SVMMARVM POTESTATVM CIRCA SACRA.

CAPVT I.

Summis Poteſtatibus Imperium circa ſacra competere.

SVMMARIVM.

1. *Explicatur ſtatus Controverſiæ.* 2. *Imperium ſummis Poteſtatibus vindicatur ex univerſitate materiæ, quæ probatur auctoritate Sacrarum Literarum.* 3. *Et ratione naturali.* 4. *Item ex univerſitate finis, qui probatur è S. Literis.* 5. *Et confeſſione Philoſophorum.* 6. *Vindica-*

tur idem ius directa auctoritate divinarum Scripturarum. 7. Consensu Christianorum veterum. 8. Et Reformatorum. 9. Et Gentium. 10. Cum respectu ad beatitudinem æternam. 11. Et ad felicitatem temporalem. 12. Quæ veram Religionem sequitur vi providentiæ divinæ. 13. Et ex suapte natura. 14. Pontificiorum confessio.

1\. SVMMAM potestatem intelligo personam aut cœtum cui imperium sit in populo Solius DEI imperio subditum. Vocem ergo *Summæ Potestatis* non pro iure sumimus, ut sumi interdum solet, sed pro ius habente, quomodo & Latinis mos est loqui & Græcis. Neque alio sensu Apostolus Paulus dicit ὑπερεχούσας ἐξουσίας quos ἄρχοντας infra vocat & *Dei Ministros*, ut manifestissimum sit personas, non officium designari. Illud ipsum ὑπερέχειν Regi Petrus attribuit, ad notandum discrimen ab inferioribus potestatibus. Vulgus *Summum Magistratum* vocat hunc de quo agimus contra Latinæ vocis usum. Nam Romanis *Magistratus* minorum potestatum nomen est. *Personam* dixi aut *cœtum*, ut ostenderem non Reges tantum pro-

priè dictos, quos *absolutos* plerique appellant, hoc nomine venire, sed & in Aristocratica Republica Optimates, sive ille Senatus, sive Ordines, seu quocunque alio vocabulo nominentur. Debet quidem id quod Summo Imperio imperet, esse vnum, sed non necessariò vnum naturâ: sufficit enim si sit vnum instituto. *Imperium* latiori significatu sumimus, non quà iurisdictioni opponitur, sed quà eam includit, quo ambitu comprehenditur iubendi, permittẽdi, prohibendique ius. Solius Dei imperio subdi hoc imperium dicimus: ideo enim *Summa Potestas* dicitur, quia superiorem inter homines non habet. Sic Optatus Milevitanus adversus Parmon. lib. 3. *Super Imperatorem non est nisi solus DEVS, qui fecit Imperatorem.* & Tertullianus ad Scapulam. *Colimus Imperatorem sic, quomodo & nobis licet & ipsi expedit, ut hominem à DEO secundum, & quicquid est à DEO consecutum, solo DEO minorem. Hoc & ipse volet: sic enim omnibus maior est, dum solo vero Deo minor est.* Hoc imperium sub uno Deo Græci τὸ κῦρος vocant, τὴν κυρίαν ἀρχὴν Aristoteles; ἀρχὴν μεγίστην Philo, τὸ κράτος alij. Latinè quidam *Maiestatem* dixere. Sed ea vox magis dignitatem ab Imperio Summo emanentem, quã ipsum

imperiū significat. Huius ergo *Summæ*
2. Potestatis ita definitæ *Imperium* dicimus,
non ad profana tantum sed ad sacra quo-
que extendi. Quod paucis probabimus:
Primum argumentum sit ab vnitate ma-
teriæ circa quam versatur Potestas Sum-
Rom. 13. ma, dicitur à Paulo Apostolo *DEI esse*
Ministra, vindex ad iram ei qui malum
fecerit. Mali autem nomine comprehen-
ditur etiam omne quod circa sacra com-
mittitur. Indefinita enim locutio omnino
hic tantúmdem valet atque universalis,
Prov. 20. quam expressit Salomon, *Rex solio iustitiæ*
insidens oculis suis ventilat omne malum.
Ios. 1. 17. Et populus Iosuæ obedientiam in omni-
bus pollicetur, quemadmodum & Mosi
paruerat. Quod & Aristoteles vidit cum
Eth. 5. 13. inquit οἱ νόμοι ἀγορεύουσι περὶ ἁπάντων. Firma-
tur hoc ipsum à simili, vno à minori. Nam
Patris Imperium minus est quam Summæ
Potestatis: De Paterno autem Imperio di-
Col. 3. 20. citur, *Filij obedite parentibus in omnibus.*
In omnibus autem sunt etiam sacra. Planè
similis est huic nostræ illa Patrum ratioci-
Rom. 13. natio, cum ex eo quod Paulus dixit, *Om-*
nem animam summis potestatibus subjici
debere, inferunt ijsdem subjici sacrorum
quoque administros, *Etiamsi Apostolus*
In epist. ad *sit, etiamsi Evangelista, etiamsi Propheta,*
Rom. hom. inquit Chrysostomus; cuius vestigia se-

quens Bernardus in epiſtola ad Archiepiſcopũ, *ſi omnis, & veſtra, quis vos excipit ab univerſitate.* Et ſane eximi quicquam ab Imperio ſummæ poteſtatis ratio nulla patitur. Nam id ipſum quod quis eximi volet, aut nulli imperio humano ſubjectum faciet, aut alterius quam ſummæ poteſtatis; Qui nulli imperio ſubjectum volet, præterquam quod exemptionis probandæ onere adſtringetur, quam probare numquam poterit, manifeſtam etiam in rebus exemptis ſtatuet ἀκαταστασίαν, cuius auctor Deus non eſt, qui omnia tam naturalia quam moralia certo quodam ordine diſpoſuit. Si ea quæ Summæ Poteſtati ſubducit, alterius imperio ſubjicit, iam in uno populo duas efficit Summas Poteſtates, quod ipſius ſummitatis naturæ minimè eſt conſentaneum, imo ei repugnat quoties vox illa non negativo tantũ ſed & affirmativo ſignificatu ſumitur. Quo illud ſpectat Tertulliani, *Ea eſt ſummi conditio, ut nihil aliud adæquet, nedum ſuperet.* Atque hoc potiſſimum argumento Deorũ multitudinem ſancti Patres oppugnant, quia quod *Summum* eſt, idem niſi *Vnum* eſſe non poſſit. Præcipuè vero Imperij vis iſtam ſummorum multiplicationem repudiat: nam ſicut in homine una eſt voluntas quæ cunctis membris

3.

membrorumque actionibus imperat, ita in civili isto corpore quod imperat, vnum est. Ars enim imitatur naturam. Et Respublica ipsa vna dicitur præcipuè respectu vnius summè imperantis. Hoc verum esse effectibus demonstratur, ex quibus de potestatibus & facultatibus iudicium fieri solet. Effectus enim Imperij sunt *obligatio* & *coactio*. Si autem plures, essent summi imperantes, ut plures, possent esse imperata contraria, aut contrarietatem implicantia. At contraria aut *obligatio* aut *coactio* circa idem naturæ rerũ repugnat. Atque ideo quoties inter duas leges oritur ea quàm Rhetores vocant ἐκ περιστάσεως μάχη, altera semper earum obligare desinit. Hæc est ratio cur paternum imperium, quod est naturale & antiquissimum, Deus cedere voluerit civili imperio, eique subjici, quia scilicet quod *summum* erat futurum, id plus quam vnum esse non poterat. Si quis ergo dixerit actiones esse diversas, alias puta iudiciales, alias militares, alias Ecclesiasticas, ac proinde huius diversitatis respectu posse ipsum Summum Imperium in plures dividi, sequitur ex eius sententia ut eodem tempore idem homo ab hoc ire iussus ad forum, ab illo ad castra, ab illo rursus in templum, his omnibus parere teneatur, quod est ἀδύ-

κατον; unde à Tacito rectè dictum; *Omnes præcipiunt, nemo exequitur*: aut si non omnibus, ergo ordo quidam erit inter imperantes, & cedet inferior superiori, ac proinde verum non erit *Summum Imperiũ* penes omnes divisim fuisse. Huc illę spectant Divinæ sapientiæ voces, *Nemo potest duobus Dominis servire; & Regnum in se divisum dissipabitur.* Huc illa trita *ἐκ ἀγαθόν πολυκοιρανίη; & omnis potestas consortis impatiens.* Aliter se res habet in imperiis quæ Summo subsunt: hæc enim penes plures ut plures esse possunt; quia versantur circa personas diversas, aut si circa easdem, quod fieri potest, tum summus imperans ita illa ordinat ut inter se non collidantur. Hæc autem ordinatio in summis imperiis haberi non potest. Est enim ordinans ordinato superius; Præterea sic daretur progressus in infinitum. Nec patebit effugium, si quis DEVM statuit communem ordinatorem: ordinatio enim hic necessaria est *καθ' ἕκαστα*, hoc est specialis requiritur declaratio voluntatis secundum singulas circumstantias: alioqui evitari *ἀκαταστασία* non potest, ut ex ante dictis apparet. Hanc autem declarationem *καθ' ἕκαστα* Deus non facit. Sunt qui objiciant, *Reges quadam imperare non posse, nisi consensus Ordinum accesserit.*

Sed hi non vident quibus in locis id iuris est, ibi summum imperium non esse *penes Reges*, sed aut *penes Ordines*, aut certè *penes id corpus, quod Rex & iuncti constituunt*; ut Bodinus, Suarezius, Victoria, alijque abundè demonstrarunt. Certè summum imperium totum habere, & aliquid imperare non posse, ideo tantũ quod alter vetet aut intercedat, plane sunt ἀσύστατα. Ob hanc materię, circa quam occupatur summa potestas, universitatem ars ipsa regnandi, quã Plato modo βασιλικὴν, modo πολιτικὴν, interdum αὐτεπιτακτικὴν vocat, eidem Platoni dicitur ἐπιστατικὴ, hoc est *constitutrix* esse artium omnium: Aristoteles eandem vocat ἀρχιτεκτονικὴν, & Philo in vita Iosephi τέχνην τεχνῶν καὶ ἐπιστήμην ἐπιστημῶν, quia nulla est ars, nulla scientia, cui non illa imperare, quaque non uti doceat.

4. Vniversitati materiæ respondet finis quoque universitas. Paulus Apostolus *DEI Ministram* esse dicit summam potestatem εἰς τὸ ἀγαθὸν *ad bonum*, qualecũnque scilicet; quod alibi distinctius explicans ostendit in id institutos Reges, *ut vitam quietam & tranquillam degamus*, non tantum *in omni honestate*, verum etiam *in omni pietate*. Hæc enim vera est civitatis felicitas, *ut Dei sit amans & amata Deo, illum sibi Regem, se illius populũ agnoscat*,

quemadmodum præclarè loquitur Augustinus, qui & *felices* dicit *Reges, si suam potestatem ad Dei cultum maximè dilatandum majestati eius famulam faciant.* Ipsi Imperatores Theodosius & Honorius in Epistola ad Marcellinum, *Neque enim aliud aut belli laboribus agimus, aut pacis consiliis ordinamus, nisi ut verũ Dei cultum orbis nostri plebs devota custodiat.* Theodosius in Epist. ad Cyrillum, *Cæsarei est muneris, ut non solum pacificè, sed piè etiam subditi vivant.* Ideóque Isidorus Pelusiota Sacerdotio & Regno finem eundem dicit esse propositum τὴν τῶν ὑπηκόων σωτηρίαν· cui illud Ammiani congruit, *Nihil aliud est imperium, ut sapientes definiunt, nisi cura salutis alienæ.* Et Auctor libri de Regimine Principum qui Thomæ adscribitur, *Finis ad quem Rex principaliter intendere debet in seipso & in subditis, est æterna beatitudo, quæ in visione DEI consistit. Et quia ista visio est perfectissimum bonum, maximè movere debet Regem & quemcunque Dominum, ut hunc finẽ subditi consequãtur.* Quod ipsum quamquam nobis divina oracula clarius demonstrant, non tamen naturali lumine utentibus omnino obscurum est: Nam & Aristoteli ea est optima Respublica, ex cuius instituto quisque agat optimè, & beatissimè vivat. Non ergo Sola

De Ciuit. Dei 5. c. 14.

Lib. 39.

pax societatis externæ proposita est summis potestatibus, sed & singulorum virtus, quam ideo Aristoteles duplicem facit, activam & contemplativam. Imprimis autem insignis est eiusdem Philosophi locus in fine Eudemiorum, vbi illam vivendi rationem ait *optimam, quæ ad DEVM considerandum maximè facit*, eam vero *pessimam, quæ à considerando colendóque DEO avocet.* Quod si verum est hunc finem summis potestatibus propositum esse debere, *ut cives faciant quam religiosissimos*, eò autem quæ tendunt omnia sacrorum nomine appellantur, sequitur vim *Summæ Potestatis* qua talis est, hoc est imperium ambitu suo sacra quoque includere. Posito enim fine, simul ponitur ius ad ea sine quibus finis obtineri non potest. His argumentis ab ipsa rei natura deductis accedat sacratissima & certissima divinæ legis auctoritas. Iubentur enim Reges, *observare totam legem divinam, servire Domino, Christum osculari:* quod cum illis non dicatur ut *hominibus* (ita enim præceptum ad Reges nihilo magis quam ad privatos pertineret) sed ut *Regibus*, sequitur ab iis actum illum exigi, qui propriè Regis est, usum scilicet imperij circa ea in quibus Religio consistit. Malo hoc explicare Augustini quam meis

Polit. 7. c. 1. 2.

6.

Deut. 17. 19.
Ios. 1. 8.
Psal. 2. 12.

verbis, *In hoc Reges, ſicut eis divinitus præcipitur, DEO ſerviunt in quantum Reges ſunt, ſi in ſuo regno bona iubeant, mala prohibeant non ſolum quæ pertinent ad humanam ſocietatem, verum etiam quæ pertinent ad divinam religionem.* Et alibi; *Quomodo ergo Reges Domino ſerviunt in timore, niſi ea, quæ contra iuſſa Domini fiunt, religioſa ſeveritate prohibendo atque plectendo? Aliter enim ſervit qua homo eſt, aliter qua etiam Rex eſt. Qua homo eſt, ſervit vivendo fideliter, qua vero etiam Rex eſt ſervit, leges iuſta præcipientes & contraria prohibentes convenienti vigore ſanciendo. Sicut ſervivit Ezechias, lucos & templa idolorum & illa quæ contra præcepta DEI fuerant conſtructa, deſtruendo. Sicut ſervivit Ioſias talia & ipſe faciendo. Sicut ſervivit Rex Ninivitarum univerſam civitatem ad placandum Dominum compellendo. Sicut ſervivit Darius idolum frangendum in poteſtatem Danieli dando, & inimicos eius leonibus ingerendo. Sicut ſervivit Nabuchodonoſor, de quo iam diximus, omnes in regno ſuo poſitos à blaſphemando Deo lege terribili prohibendo. In hoc ergo ſerviunt Domino Reges, in quantum ſunt Reges, cum ea faciunt ad ſerviendum illi quæ non poſſunt facere niſi Reges.* Et hæc eſt Regia illa Eccleſię *nutricatio*, quam per

Cont. Creſcon. lib. 3. cap. 51.

Epiſt. ad Boniſac.

Esa. 49. 23. 60. 13. 16. prophetam DEVS Ecclesiæ promittit. Accedit illud ab Augustino optimè ob- Epist. 50. servatum, quod itidem verbis ipsius exprimam; *Omnes Reges qui populo DEI non* Epist. ad Bonifac. *prohibuerunt nec everterunt quæ contra Dei præcepta fuerant instituta, culpantur: qui prohibuerunt & everterunt super aliorum merita, laudantur.* Quod Isidorus His- Sent. 3. c. 51. palensis ita exprimit; *Cognoscant Principes sæculi DEO debere se rationem reddere propter Ecclesiam quam à Christo tuendam suscipiunt. Nam sive augeatur pax & disciplina Ecclesiæ per fideles Principes, sive solvatur, ille ab eis rationem exigit qui eorum potestati suam Ecclesiam credidit.* Nec malè Leo Episcopus ad Cognominē Au- Epist. 75. gustū, *Debes incunctanter advertere regiam potestatē tibi non solū ad mundi regimē, sed maximè ad Ecclesiæ præsidiū esse collatam.*

7. DEI legem suo ordine subsequitur mos Ecclesiæ & facta Imperatorum, de quorum pietate minimè dubitatur. Hos omnes Imperij partes circa Sacra exercuisse mox in pertractandis partibus sin- Lib. 5. præf. gulis apertius fiet. Summatim omnia Socrates Historicus comprehendit, cum dixit, *Ex quo Imperatores facti sunt Christiani, res Ecclesiæ ab ipsis dependisse.* Neque Lib. 3. aliò spectat illud Optati Milevitani, *Non enim Respublica est in Ecclesia, sed Ecclesia*

in Republica, id est in Romano Imperio. Constantinus in antiqua inscriptione *Religionis & fidei auctor* dicitur. Basilius Imperator Ecclesiam *Navem* vocans *Universalem, eius sibi gubernacula ait à Deo concredita.* Circumfertur & nomine Eleutherij Romani Episcopi vetus epistolium, quo Regem Britannum *Vicarium Dei* vocat in regno suo, agens de negotio religionis. Concilium Moguntiacense I. Carolum Magnum vocat *veræ religionis rectorem.*

8\. Neque aliter sentire Ecclesias nostro ac parentem ævo ad exemplum vetus repurgatas testantur ipsarum confessiones. Ita enim Belgica: *Magistratuum est non modo de Civili Politiâ esse sollicitos, verum etiam dare operam ut sacrum ministerium conservetur, Christique regnum propagetur, denique horum est efficere ut sacrum Evangelij verbum undique prædicetur, ut singuli purè Deum colere & venerari ex præscripto verbi ipsius libere possint.* Ita Helvetica posterior. *Teneat ipse Magistratus in manibus Verbum Dei & ne huic contrarium doceatur, Procuret. Bonis item legibus ad verbum Dei compositis moderetur populum sibi à Deo creditum.* Ita Basileensis: *Quilibet Christianus Magistratus omnes vires eo dirigit ut apud fidei suæ commissos nomen Dei sanctificetur, regnum ipsius propagetur, ipsius-*

voluntati cum seria extirpatione scelerum vivatur: Hoc officium gentili magistratui iniunctum fuit, quanto magis Christiano magistratui commendatum esse debet, ut vero Dei Vicario. Ecclesia Anglicana etiam excommunicãdos illos censuit, qui affirmarent Regem Angliæ non eandem habere in causis Ecclesiasticis auctoritatem quâ usi sunt Pij Hebræorum Reges. Brentius anno 1555. Prolegomenis in Apologiam Ducis Wirtembergensis fusè hoc ius officiúmq; Principum prosequitur. Nec aliud agit Hamelmannus perutili libello quem anno 1561. in lucem edidit. Quæ à Musculo, Bucero, Ivello, Wittakero, Reinoldo; quæ deinde à Serenissimo Britanniarum Rege, Episcopo Eliensi, Burhillo, Tokero, Casaubono, Paræo quoque in hanc sententiam scripta sunt, hîc omnia transcribere res esset tædij plenissima. Cum Theologis consentiunt hi qui Politica tractarunt, quos inter meritò suo palmam obtinens Melchior Goldastus ius imperij in sacra pluribus & quidem magnis voluminibus asseruit. Omnes denique qui de Republica aliquid lectu dignum scripsere, hoc ius in sacra non partem tantum summi imperij, sed etiam potissimam atque præcipuam vocant. Neque tantum Christiani veteres ac Refor-

9.

mati, sed & gentes aliæ hoc ipsum tanto consensu tradidere, ut apertissimum sit rectæ rationis, quæ communis est humano generi, hoc esse pronunciatum, aut antè religionis depravationem ab antiquissimis parentibus tradi liberis cæptum longà successione ad posteros manasse. Aristoteli in Repub. primum est ἡ περὶ τὸ θεῖον ἐπιμέλεια. Plutarcho idem primum in Legum constitutione: *oportet*, inquit ex Pytagorica disciplina philosophus, *coli optimum ab optimo, imperans ab imperante.* Antiquissimi Legum latores Charondas & Zaleucus idem exemplo suo probavere. Duodecim Tabulæ qui fons est iuris Romani, ac Græcarum legum imitationem conformatæ de sacris plurima præcepere, ut rectè Ausonius dixerit,

Polit. 7. 8.

Ius triplex tabulæ quod ter sanxere quaternæ
Sacrum privatum, & populi commune quod usquam est.

Ex quo obiter observandum est Iustinianum Imp. quum iuris positiones duas fecit, *publicum & priuatum*, sub nomine *publici* sacrum comprehensum voluisse, quæ alibi dissecuit nominans *divinum publicúmque* ius & privata commoda: sicut & primam Codicis sui partem ex sacris publicísque composuit, cum in Theodo-

§. *Vt inter divin. Cod. de sacros. Eccles.*

ſiano ſacra titulorum agmen clauderent. Huc & illud pertinet quod Vlpianus Iuriſprudentiam, non illam forenſem quæ eſt inter artes ancillantes, ſed νομοθετικὴν quæ forenſi Iuriſprudentiæ aliiſque artibus imperat, definit *divinarum atque humanarum rerum notitiam*; Chryſippum credo ſecutus qui legem dixerat *Reginam divinarum humanarúmque rerum*: cum quo conſentit illud Iuſtiniani, *Nihil tam ſtudioſum in omnibus rebus invenitur quam legum auctoritas, quæ & divinas & humanas res bene diſponit & omnem iniquitatem expellit*. Operæ pretium eſt addere Suarezij confeſſionem. Verba eius ſic habent: *Semper autem ſervatum videtur ab hominibus, ut licet particularis magiſtratus Civiles & Sacerdotales diverſis hominibus tribuerentur, quia varietas actionum iſtam diſtinctionem poſtulabat, nihilominus ſuprema poteſtas utriuſque ordinis, præſertim quoad leges ferendas, in uno Principe collocaretur. Et ita Regibus & Imperatoribus ſemper tributa fuit hæc poteſtas in Romana urbe & imperio, ut ex hiſtoriis conſtat. Idémque de aliis communicantibus veriſimile eſt.* Deinde ex Thoma Aquinate probat ſemper humanam Rempublicã utentem ſola poteſtate naturali habuiſſe curam divini cultus & rerum omnium ad Religionem

§. Inſtit. D. de Inſtit. & Iuris.

Lib. II. quæ. 29. art. 5.

Religionem pertinentium: additque ex Cajetano hoc non solum habuisse locum in his gentibus quæ falsos Deos colebant, sed etiam in colentibus verum DEUM solo lumine naturali.

10. *Ut autem rectè*, inquit idem Suarezius, *generalis consuetudo declarat institutum naturæ; videntur quidem Thomas & Cajetanus existimasse omnem in gentibus illis Legislatorum curam de Religione nihil aliud spectasse quam pacem publicam: sed hoc ita præcise sumptum non modo probatu difficile, sed vix etiam credibile est. Apertissime enim probant patres Christiani Græcis quoque persuasum fuisse antiquitus, post mortem præmia pænasque hominibus divino iudicio reservari.* In quam rem ita clarum est Diphili Comici testimonium, ut nihil ne à nobis quidem dici possit expressius. Ægyptiis, Indis, Germanis, Gallis, Thracibus, Italis veteribus, idem creditum summæ fidei auctores prodiderunt. Hunc igitur finem ex illis legum auctoribus nemini fuisse propositum, quæ ratio nos coget credere? præsertim cum dicat Augustinus, *plurimos extra Abrahæ familiam, licet sacra Scriptura de Iob & paucis aliis mentionem fecerit, in Christum tum futurum credidisse & sperasse, non ambigendum.*

11. Iuxta hunc vero finem primum atque præcipuum iusta sanè causa cur Summæ potestates imperio suo sacra curare debeant, hæc quoque est, quod Religio ad externam quoque fœlicitatem atque concordiam facit plurimum, idque duplici ratione, quarum prior à divina providentia ducitur.

12. *Habet* enim pietas promissa non tantum *futuræ sed & præsentis vitæ*; iuxta illud, *Quærite primùm regnum cælorum & cætera adjicientur vobis.* Et in veteri Hebræorum lege nominatim piis *Fœlix regni status, agrorum domorúmque fœcunditas, de hostibus triumphi,* aliáque prospera ostentantur; impiis contra diræ canuntur gravissimæ. Neque hoc planè gentes latuit, ne tum quidem postquam ab uno veroque DEO ad plures iam falsosque defecerant. Hinc illud Homeri,

1. Tim. 4.
Matt. 6. 33.

Ὥς τέ τευ Η βασιλῆος ἀμύμονος, ὅς τε θεουδὴς,
Ανδράσιν ἐν πολλοῖσι καὶ ἰφθίμοισιν ἀνάσσων
Ευδικίας ἀνέχῃσι, φέρῃσι δὲ γαῖα μέλαινα
Πυροὺς καὶ κριθὰς βρίθῃσι δὲ δένδρεα καρπῷ
Τίκτει δ᾽ ἔμπεδα μῆλα θάλασσα δὲ παρέχει ἰχθῦς
Εξ εὐηγεσίης. ἀρετῶσι δὲ λαοὶ ὑπ᾽ αὐτοῦ.

Et illud Liuij, *Omnia prospera eveniunt colentibus Deos, adversa spernentibus.*

Horatij, *Dis te minorem quod geris, Imperas.* Item, *Di multa neglecti dederunt Heſperiæ mala luctuoſæ.* Valerius Max. *Non mirum igitur ſi pro eo imperio augendo cuſtodiendoque pertinax indulgentia Deorum ſemper excubuit, quod tam ſcrupuloſâ curâ parvula quoque momenta Religionis examinare videretur.* Nam Scriptores Chriſtianos in hoc citare quid opus eſt, cum exſtent Conſtantini, Theodoſiorum, Iuſtiniani plurima in eum ſenſum? Vnum Leonis ad Martianum ſufficiat; *Magnam materiam gratulationis accepi quia ſtudioſiſſimos vos Eccleſiaſticæ pacis agnovi, cui deſiderio divina æquitate confertur, ut quem ſtatum cupitis eſſe Religionis, eundem habeatis & regni.* Apud Platonem in eundem ſenſum paſſim multa occurrunt.

Epiſt. 42.

13. Altera ratio eſt ex natura ac vi propriâ Religionis, quæ eiuſmodi eſt ut homines placidos, obſequioſos, amantes patriæ, iuris & æqui retinentes efficiat. Ita autem animatis ciuibus non poteſt non fœlix eſſe Reſpublica. Hinc Platoni *Religio propugnaculum poteſtatis, legum & honeſtæ diſciplinæ vinculum*; Ciceroni *humanæ ſocietatis fundamentum*; Hinc Plutarchus religionem vocat συνεκτικὸν ἁπάσης κοινωνίας καὶ νομοθεσίας ἔρεισμα, atque *facilius urbem*

ſine ſolo, quam rempublicam ſine opinione de Diis aut conſtitui poſſe, aut conſtitutam ſervari. Neque malè apud Xenophontem Cyrus, quò DEI metuentiores eſſent familiares, ſui eo minus eventurum putabat, ut aut inter ſe aut in ipſum nefarium quippiam molirentur. Sicut Ariſtoteles viciſſim notat, à ſubditis pluris fieri Regem, nullaſque ab eo iniurias metui, quem Numinis reverentem eſſe populus credat. Quanquam vero falſa quoque Religio aliquid confert ad pacem externam, unde ſuperſtitioni paſſim magnam tribui videmus efficaciam ad regendam multitudinem; tamen quo varior eſt quæque Religio, eo hoc ipſum plenius preſtat. Optimè Philo, φίλτρον ἀνυσιμώτατον καὶ δεσμὸς ἄλυτος εὐνοίας ἐρωτικῆς ἡ τοῦ ἑνὸς Θεοῦ τιμή. De Chriſtiana religione multi id ipſum Patres & operoſiſſimè omnium Lactantius docet, quippe quæ ab adverſariis quoque ſuis hoc teſtimoniū habeat, quod *homines Sacramento obſtringat ne furta, ne latrocinia committant, ne fidem fallant, ne depoſitum appellati abnegent*, ut Plinius ait; quod *nihil doceat niſi iuſtum & lene*; ut Ammianus Marcellinus; quod ſit δόξα πάσης ἁμαρτάδος ἀναιρετική, ut Zoſimus. Neque vero Religio cēſenda eſt ad Rempublicam facere, dumtaxat ea parte qua

De Monarch.

morum regulam præſcribit, miniſque & pollicitationibus ſancit: nam & dogmata & ritus haud parũ ad ipſos mores publicamq; fœlicitatem momenti habent. Subtilis forte ſibi viſus eſt Xenophon, laudante Galeno, quum negavit ad mores quicquam pertinere DEVM incorporeum an corporeum credamus. At aliter nos ipſa veritas docet, ubi ex eo quod *DEVS eſt ſpiritus*, deducit eum *ſpiritu colendũ*. *Optimus* enim *animus* (Seneca quoque fatente) *pulcherrimus DEI cultus eſt*. Sic ex eo quod *DEVS ubique præſens eſt, nihil turpe eſſe committendum* etiam Philoſophi docent: ex eo quod DEVS futurorum omnium eſt præſcius, oſtendunt nihil bonis poſſe accidere quod non ſit ipſis ſalutare. Tiberium Suetonius *religionum negligentiorem* fuiſſe ait, quippe *perſuaſionis plenum cuncta fato agi*. Neque fruſtra dixit Plato à Chriſtianis quoque Patribus in hac parte laudatus, in Republica, quam rectè ſe habere cupias, non eſſe ferendum ut quiſquam doceat DEVM malarum actionum cauſam eſſe, quum hoc ipſum non poſſit niſi impiè dici, ac proinde Reipublicæ ſit damnoſiſſimũ. Silius Italicus cum ſcripſit,

Heu primæ ſcelerũ cauſæ mortalibus ægris
Naturam neſcire DEVM.

Si DEI ſcripſiſſet, nihil potuit verius;

Ioan. 4.

Neque nihil referre, qui ritus quoque animo uſurpentur, latè proſequitur Plato de Republica ſecundo, ubi illa piacula quibus citra vitæ emendationem homines ſcelerum veniam ſperabant, oſtendit peſtem eſſe Reipublicæ. Idem de Eleuſinis & bacchanalibus apud alios invenias. Pręter has quas diximus aliæ inſuper ſunt cauſæ, etſi minus principales, propter quas imperium in ſacra Summa Poteſtas deſerere ſine ſummo Reipublicæ periculo non poteſt. Nam ſacerdotum quidam eo ſunt ingenio, ut *nì pareant, territent.* Et *multitudo*, ut olim Curtius dixit, *vanâ religione capta melius vatibus quam ducibus paret.* Didicerunt hoc malo ſuo Reges & Imperatores per Aſiam, Africam, Europam, ut exempla afferre id penè eſſet omnium gentium Annales tranſcribere. Accedit & alterum quod mutatio in Religione imo etiam in ritibus, ſi non conſenſu fiat, aut manifeſtã contineat emendationem, per ſe Rempublicam concutit & in ſummum ſæpè diſcrimen addudit; οἱ γὰρ περὶ τὰ θεῖα ξενίζοντες, inquit ille, πολλοὺς ἀναπείθουσιν ἀλλοτριονομεῖν. Hoc quoque verum eſſe docet omnium temporum experientia. Quare nî edictis coërceatur iſta curioſitas, nutabit ſemper Reipublicæ ſtatus.

14. Ob has duas poſtremas rationes ſubdi actiones ſacerdotales imperio Summarum Poteſtatum, etiam illi fatentur qui eaſdem directè, hoc eſt quà ſalutem animarum poſſunt impedire, eidam Imperio ſubtrahunt, quales ſunt in Romana Eccleſia Ioannes Pariſienſis, Franciſcus Victoria, & nuper Rogerus Widdringtonus. Pariſienſis hæc ſunt verba, *Licitũ eſt principi abuſum gladij ſpiritualis repellere eo modo quo poteſt, etiam per gladium materialem, præcipuè ubi uſus gladij ſpiritualis vergit in malum Reipublicæ, cuius cura Regi incumbit, aliter enim gladium ſine cauſa portat.* Victoriæ iſta: *Reſpublica civilis eſt perfecta ſibi ſufficiens: ergo poteſt ſe defendere ab iniuria cuiuſcunque propria auctoritate.* Mox, *Poſſunt Principes ſervare proprias Reſpublicas non ſolum per modum defenſionis, ſed etiam AUCTORITATIVE.* Widdringtonus autem in Apologia ita ſententiam explicat; *Si eveniat poteſtatem ſpiritualem male uti ſpiritualibus in perniciem Reipublicæ temporalis, per accidens ſubditur poteſtati politicæ, cui cura temporalium incumbit, & conſequenter poteſtatem habet ſuper omnes actiones externas quæ pacem temporalem iniurioſe perturbant.* Item, *Iniuſta ſpiritualium adminiſtratio, velut*

Tract. de Poteſt. Reg. & Pap. cap. 21. ad 37.

Relect. de Poteſt. Eccl. ſect. 7. §. act. Propoſ.

excommunicatio Principis notoriè iniusta, aut interdictum Regni manifestè iniquum, ab Episcopo qui tali Principi civiliter subjicitur, quatenus pacem publicam perturbat & seditiones ac tumultus in Republicâ excitat, qua ratione naturam criminis politici sortitur, ad tribunal Principis politici pertinere videtur. Et in disputatione posterius edita, *Respublica temporalis est perfecta & sibi sufficiens, ergo propria auctoritate ab iniuria cuiuscumque se defendere & abusum gladij spiritualis, præcipuè ubi vergit in malum Reip. cuius cura Regi incumbit, per gladium materialem repellere potest.* In Responsione vero ad argumenta Suarezij sic ait, *Penes Reges temporales est potestas prohibendi atque puniendi crimina spiritualia, ut iniuria temporales sunt, & civilis Reipulicæ tranquillitatem iniuriosè perturbant.* Propius ad verum videtur accedere idem Auctor, cum ait in eodem libello. *Mitto iam examinare, utrum ad civilem Regum Christianorum potestatum spectet crimina spiritualia, non tantum ut iniuriæ temporales sunt & Civili tranquillitati obsunt, sed ut crimina etiam sunt spiritualia & spirituali Ecclesiæ Christi, cuius à DEO protectores constituti sunt, bono incommodant, prohibere & pœnis temporalibus castigare.*

Ex Victoria loco citato.

CAPVT II.

Distincta esse Imperium in Sacra & Sacram Functionem.

SVMMARIVM.

1. Functiones omnes subjacere Imperio. 2. Quasdam quoad emanationem. 3. Iure naturali non modo non prohibente, sed suadente in unam personam coalescere posse Imperium Summum & Sacram Functionem. 4. Factum hoc antiquitus ante Legem Mosaïcam, postea quoque extra populum Hebraeorum. 5. Lege Mosaïca separata Summum Imperium & Sacram Functionem. 6. Item lege Christiana. 7. Nomina tantum & privilegia Sacerdotalia tributa Summis Potestatibus ob communitatem materia circa quam versantur.

QVANQVAM verò nemo mediocriter sapiens ignorare potest quantum distent *Imperium* & *functio cui imperatur*, admonere tamen huius lectorem 1.

cogimur, quia ſunt qui rebus clariſſimis offundunt nebulas. Rectiſſimè nos docet Ariſtoteles, non eſſe Architecti quà Architectus eſt operi manum admovere, quia Architecti eſt ſecundum rectam rationem unicuique quæ facienda ſunt, præſcribere: operarum eſt rectè imperata rectè itidem exequi. Sic imperantis non eſt imperata facere, *ſed imperando facere ut fiant.*

2\. Cæterum functiones ſub imperio poſitæ duorum ſunt generum. Aliæ enim ſubjacent & naturâ & ordine ut effecta à cauſis ſuis perpetuò emanantia, aliæ ſolo ordine. Priori modo in naturalibus Soli ſubjacent radij, flumen fonti: poſteriori cœleſtibus terreſtria. Similiter priori modo Architecto ſubjacet munus ἐργοδιωκτῶν: poſteriori munus Fabri lignarij, cœmentarij, ferrarij. Sic & Summæ Poteſtatis imperio priore modo ſubſunt quæ imperium aut propriè dictam iuriſdictionem continent, ut Prætura, Præſidis officium, & reliqua Magiſtratuum munia. Poſteriore vero functio Medica, functio Philoſophica, Agricultura, Mercatura. Vmbram igitur ſuam oppugnant qui magno conatu probant Eccleſiarum Paſtores quà tales ſunt, non eſſe *Summarum Pote-*

ſtatum vicarios : Quis enim tam imperitus eſt, qui id neſciat, cum ne medicos quidem *Summarum Poteſtatum vicarios* quiſquam niſi ineptus dixerit? Cæterum eoſdem paſtores, quatenus præter paſtorale munus aliquid imperij aut iuriſdictionis accipiunt, eius acceſſionis ratione veriſſimè dici *Supremarum Poteſtatum vicarios* aut delegatos, infra apertius fiet. Quare cum vir eruditiſſimus Decanus Lichefeldenſis demonſtret, non ideo eſſe *ſacerdotes ſuperiores Regibus* quod *Reges ab ipſis conſiliū petere iubentur*, hoc exemplo utitur, quod *uſitatum ſit Regibus à conſiliariis ſuis conſilium petere, qui tamen Regibus ſuperiores non ſunt*; quumque alij comparatione ſimili utuntur, non rectè faciunt qui illorum ſententiam ita explicant, quaſi hæc per omnia congruere debeant, cum ad ſimilitudinem ſatis ſit ſi in eo reſpondeat quò tendit oratio: alióqui ne Evangelicæ quidem parabolæ extra calumniam erunt. Rectè æquantur paſtores prẹſidibus ordine nō emanatione muneris. Præſides & *ſubditi* ſunt & *vicarij*: paſtores qua tales *ſubditi* nō *vicarij*.

3. Diſtinctis imperio & functione, alia ſequitur quæſtio, Poſſitne Imperium & Functio ſacra in una perſona conſiſtere? Neque enim ſtatim ſequitur, quæ diverſa

ſunt ea uni atque eidem competere non poſſe : Poteſt enim idem eſſe & cantor & medicus , neque tamen aut canendo medebitur , aut medendo canet. Vt ad hanc quæſtionem ritè reſpondeatur , diſtinguendum omnino eſt inter jus naturale & ius divinum poſitiuum. Iure naturali poteſt idem habere ſummum imperium & ſacerdotium gerere:quia hęc duo ſuapte natura non ita ſunt pugnantia , ut eidē homini convenire nequeant. Quod amplius eſt , ſepoſita lege poſitiva & impedimentis quæ extrinſecus adveniunt , naturale aliquatenus eſt ut idem ſit Rex & Sacerdos : non quidem ex eo genere naturalium quæ ſe aliter habere non poſſunt, ſed ex altero genere quod eorum eſt quæ natura rectæque rationi ſatis congruunt. Quum enim Reges non nimis latè imperantes facilè poſſint regni curæ functionem aliquam peculiarem adjungere,ſicut Reges novimus fuiſſeMedicos, Philoſophos, Aſtrologos, Poëtas,pleroſque autem belli duces ; nulla autem ſit functio excellentior & unde ad ciues plus manet utilitatis quam ſacerdotalis , apparet hanc præ cæteris functionem Regi convenire.

4. Idem conſenſus Gentium evincit.Nam primis mundi temporibus, cum homines

adhuc domestico magis quam civili imperio regerentur, patresque familiarum ut regni quandam imaginem gessisse, ita & sacerdotio functos omnes fatentur. Hoc iure Noë post terrarum orbem diluvio liberatum DEO sacrificat. De Abrahamo ait DEVS *eum monstraturum liberis ac familiæ piè vivendi rationem.* Hinc & Iobi & aliorum Patriarcharum sacrificia legimus. Deficientibus patribus, ut principatus familiæ ita & sacerdotium ad primogenitos delatum est, mansitque is mos in posteritate Iacobi (quippe cum nullam adhuc constitutam haberent Rempublicam) donec Levitæ (*sacerdotes* scilicet *ministri Sacerdotum*) primogenitis sunt surrogati; quod disertè exprimit lex divina. Interea cum in Cananæa regione Respublica quædam existeret, idem Melchisedecus & regnum obit & sacerdotium. Haud aliter Moses ad consecratum usque Aaronem, unde eum & *Regem* & *Sacerdotem* vocant Sacræ Literæ. Neque alius mos antiquitus cæteris gentibus, sive natura suadente, sive maiorum exemplo: ex qua origine & ritus sacrificandi vetustissimis gentibus penè eosdem fuisse apparet. Hinc Cicero, *omnino apud veteres qui rerum potiebantur, iidem auguria tenebant: ut enim sapere,*

Gen. 18. 16.

Num. 3. 41.

ſic divinare, regale ducebant. Hinc Virgilius,

Rex Anius, Rex idem hominum, Phœbique Sacerdos.

Et paſſim apud eundem Poëtam, ut & apud Homerum Heroës hoc eſt Principes ſacrificant. Apud Æthiopes Reges fuiſſe Sacerdotes narrat Diodorus, apud Ægyptios Plutarchus, apud Spartiatas Herodotus, apud Athenienſes & pleraſque Græcorum civitates Plato. Romanos idem ſecutos Halicarnaſſæus & Livius non docent. Vnde etiam Regno ſublato manſit *Rex ſacrorum.* Plutarchus ἥγε βασιλεία πρὸς τὸ πᾶσαν ἀρχὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῇ συλλαβοῦσα καὶ ταῖς μεγίσταις ἱερουργίαις καθιδρύεται πρὸς τὸ θεῖον. Quæri poteſt, an Patres illi & Reges, quamdiu manſit verus DEI cultus (ut aliquot poſt diluuium ſeculis multis in partibus manſiſſe credibile eſt (Sacerdotium ſpeciali quodam titulo acceperint, an vero iure paterno ac regio ſibi vindicarint? Erudititiſſimi viri cenſent in quibuſdam potuiſſe accedere oraculi divini auctoritatem, cæterum de omnibus id probare non poſſe, neque eſſe cur credamus. Secluſa enim lege poſitiva, ad ſacerdotem conſtituendum nihil tale requiritur. Imo cum eorum temporum homines per univerſum

orbem tenerentur DEVM, quatenus eum norant, honorare eique *gratias agere*, ut Apostolus Rom. 1. convincit, tenebantur aut singuli esse Sacerdotes, aut aliquibus è suo numero Sacerdotium mandare. Patris autem est unicuique in sua familia sua assignare munera, atque inter illa etiam Sacerdotium, quippe lege sola naturæ non exceptum: Quam autem functionem alij potest assignare, eandem & sibi, dum par ei sit, natura non repugnante, rectè assignat. Quod de Patre, idem de Rege dictum esto; eóque magis, quod omnes fatentur in illo statu primævo ius fuisse multitudini liberæ eligendi sibi Sacerdotum. Quod ius multitudinis, lege positiva semel excepta, in Summam Potestatem transfertur. Constat enim electio talis ex iussione ac prohibitione, quia iubetur unus aliquis agere sacerdotalia, aliis idem interdicitur: Iubere autem & prohibere actus sunt imperij, quod qui totum non habet ei *Summæ Potestatis* nomen non competit. Non obstat huic sententiæ id quod ad Hebræos dicitur, *honorem* summi Pontificatus *neminem sibi sumere, nisi qui à DEO sit vocatus, ut Aaron.* Agit enim eo loco θεόπνευστος scriptor de Pontifice Legali, non de eo qui ante vel extra legem Mosaïcam fuit, vel

Heb. 5. 4.

extra legem Mosaïcam fuit, vel esse potuit: & ostendit quicquid in Legali Pontifice eximium fuit, id in Christo reperiri multo eminentius, in Legali vero multa desiderari quæ in Christo compareant. Sic & pleraque de sacrificiis quæ dicuntur eadem epistola, de sacrificiis legalibus sunt intelligenda.

5. Morem autem illum conjungendi imperium cum sacerdotio per annos fermè bis mille quingentos toto orbe terrarum multis in locis etiam serius usurpatum, alibi quidem Regum luxus, socordia aut bellicæ occupationes, in populo autem DEI lex divina positiva, abrogauit: Illa nimirum quæ non cuivis in illo populo sed solis Aaronidis sacerdotium detulit. Post hanc legem, quod ante laudi erat datum, scelus esse cœpit. Nullo enim modo licuit legi, qui ex alia erat gente, sacerdotium attrectare contra apertum DEI interdictum: quam in legem cum Rex Ozias delinqueret, optimo iure ei dictum est à sacerdotibus, *Non est tuum ô Ozia adolere DEO, sed Sacerdotum filiorum Aaronis, qui consecrati sunt ad adolendum.* Itaque & debitas temeritati suæ pœnas luit turpi scabie percussus. Quo vero consilio DEVS regnum Israëliticum secreverit à sacerdotio, difficile forte nobis

2. Chron. 26. 18.

esset

eſſet indagare, nî viam quodammodo præiret divinus ſcriptor ad Hebræos. Apparet Hebræam gentem mirè proclivem fuiſſe ad ſuperſtitiones, unde ad falſorum quoque numinum cultus toties delapſa eſt. Quum vero DEVS huic vitio quaſi frenum injeciſſet operoſiſſimorum rituum magnam ſatis molem, illi ſpem omnem ſalutis in illis ritibus ponere cœperunt: à qua dementiſſima perſuaſione ſæpiſſime illos revocant Sancti, oſtenduntque miſericordiam, hoc eſt animi integritatem multo magis DEO placere quam ſacrificia. Quod ſi ſacra potiſſima nemo niſi Rex feciſſet, ut olim fieri conſueverat, multo ſanè magis ipſorum animi hæſiſſent defixi in tanta ſacerdotij majeſtate. Nunc cum Pontificatum, utcumq; magno apparatu inſignem, tamen regio ſplendore exutum infraque Regem poſitum videbant, hoc ipſo admonebantur maiorem quendam Pontificem, qui & Rex futurus eſſet ut olim Melchiſedech, ſperare atque in eo fiduciam ponere. Quanti alioquin admiratores ſacerdotum Iudæi fuerint, vel hinc apparet, quod poſtquam à Captivitate Babylonica redierunt, ſtatim ſacerdotio addiderunt principatum (ἐθναρχίαν Græci vocant) qui breui in Regnum imo in tyran-

nidem transiit. Cæterum notatu non indignum est, etiam post institutum sacerdotium Leviticum, aliquas mansisse vetustissimi moris reliquias. Nam Paschatis mactatio patribus familiarum relicta est, quos hac in parte functos sacerdotio Iudæi rectè notant. Circumcisionem quoque non desiderasse sacerdotis ministerium, sed à quovis eius rei perito administratam, omnes Hebræi consentiunt. Illud quoque observatu non indignum, Prophetiam quæ naturaliter sacerdotio videtur cohærere, non minus Regibus quam Sacerdotibus tributam, imo Privatis sæpius quam Sacerdotibus, DEO undique multis modis id agente, ut Levitici Sacerdotij infirmitatem populus agnosceret. Ita nimirum Lex illos quasi manu ad Christum deduxit, qui Summus futurus esset Propheta, Summus Sacerdos, Summus itidem Rex, quique omnes in se credentes triplicis istius honoris participes faceret. Nam de prophetiâ in oraculum Ioëlis à Petro Apostolo explicatum, *Postremis diebus effundam spiritum meum super omnem carnem: & prophetas agent filij vestri & filiæ vestræ & iuvenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia somniabunt, & super servos meos & super ancillas meas effundam spiritum meum in*

diebus illis & prophetas agent. Cui illud Eſaiæ reſpondet à Chriſto apud Ioannem citatum, *Erunt omnes à DEO edocti* : & inſignis alter Ieremiæ locus citatus in Epiſtola ad Hebræos, *Dabo legem meam in cordibus eorum & cordi eorum inſcribam. Non docebunt ſinguli proximum ſuum & ſinguli fratrem ſuum, dicentes cognoſce Dominum, nam omnes cognoſcent me à minimo uſque ad maximum.* De Regno ſimul & Sacerdotio inſignis eſt Petri locus, ubi fideles vocat βασίλειον ἱεράτευμα. Et Ioannes Apocalypſi *fecit nos Reges & ſacerdotes DEO*. Non impedit autem Chriſti excellentia in prophetico munere, neque generalis illa Prophetici doni fidelibus facta communicatio; quominus quidam in N.T. ſingulari iure Prophetæ nominentur. Sic etiam regnum Chriſti, quod partim divina providentia circa Eccleſiam eiuſque hoſtes, partim ſpirituali in animos humanos actione conſtat, neque ius neque nomen Regibus abſtulit externo imperio imperantibus, ac tali quod divinæ providentiæ omnino ſubjaceat, imperio autem DEI & ſpiritualibus Chriſti actionibus ſubjacere debeat iuxta illud Sedulij, *Non eripit terreſtria qui regna dat cœleſtia.* Vt autem præcones Novi Teſtamenti Sacerdotes

Eſa. 54.13.
Ioan. 6.45.
Ierem. 31.33.34.
Heb. 8.10.

1.*Pet.* II. 9.
Apoc. 1.6. & 5.10.

ſpeciatim appellentur, eſt quidem receptum antiqua Eccleſiæ conſuetudine, ſed non de nihilo eſt quod ab eo loquendi genere & Chriſtus ipſe & Apoſtoli ſemper abſtinuerunt. Idque ſatis eſſe debet ad nos àdmonendos ne paſſim atque promiſcuè à ſacerdotibus Leviticis ad Evangelij miniſtros argumentum ducamus, cum & in ipſo munere & in modo perſonas deſignandi latum ſit diſcrimen.

6. Sub legé igitur Chriſtiana quæritur an Summum Imperium & paſtorale munus (quod & Sacerdotium appellari iam diximus) in unam perſonam rectè coaleſcant. Affirmant enim Pontificis Romani propugnatores. At Syneſius olim dixit ὅτι πολιτικὴν ἀρετὴν Regiam intellige, ἱερωσύνη συνάπτειν, τὸ κλώθειν ἐστὶ τὰ ἀσύγκλωστα. Et apud Athanaſium Hoſius Cordubenſis, *Neque igitur fas eſt nobis in terris imperium tenere, neque tu ſacrorum & thymiamatum habes poteſtatem Imperator, hoc eſt ius adolendi:* alludit enim ad Oziæ hiſtoriam. Et Gelaſius Epiſcopus Romanus olim non incommòdè ſcripſit, ex quo ſumpſit Nicolaus; *Fuerint hæc ante adventum Chriſti, ut quidam (figuraliter adhuc tamen in carnalibus actionibus conſtituti) pariter Reges exiſterent & pariter Sacerdotes, quod Sanctum Melchiſedech*

Aduerſ. Andronicum.

Ex Athanaſio ad vitam ſolit. agentes, οὔτε τοίνυν ἡμῖν ἄρχειν ἐπὶ τῆς γῆς ἔξεστιν οὔτε σὺ τοῦ θυμιᾶν ἐξουσίαν ἔχεις βασιλεῦ.

Epiſt. 8. ex libello Gelaſij de vinculo Anathematis.

fuiſſe Sacra prodit hiſtoria. Mox, *Sed cum ad verum ventum eſt, eundem Regem atque Pontificem ultra ſibi nec Imperator [Pontificis nomen impoſuit] nec Pontifex regale [faſtigium] vindicavit. Quamvis enim membra ipſius, id eſt veri Regis atque Pontificis ſecundum participationem naturæ magnificè utrumque in ſacra generoſitate ſumpſiſſe dicantur, ut ſimul regale genus & ſacerdotale ſubſiſtant; attamen Chriſtus memor fragilitatis humanæ, quo ſuorum ſaluti congrueret, diſpenſatione magnifica temperans ſic actionibus propriis dignitatibuſque diſtinctis, officia poteſtatis utriuſque diſcrevit, ſuos volens medicinali humilitate [ſalvari;] non humana ſuperbia rurſus [intercipi,] ut & Chriſtiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro temporalium curſu rerum Imperialibus diſpoſitionibus uterentur.* Hinc & Demetrius Chomatenus, ubi iura Imperatoris circa Eccleſiam ampliſſima deſcribit, eadē tamen reſtringit his verbis πλὴν μόνου τοῦ ἱερουργεῖν. Multa quidem in hanc rem adferuntur argumenta, non omnia tamen eiuſdem roboris. Quædam enim rectius probant officia eſſe diverſa, ut ſemper fuere, & paſtoribus qua paſtores ſunt imperium non competere, quam interdictam munerū conjunctionem. Illud efficacius,

Nicol. iura Pontificatus attribuit.

Nicol. nomen.

Nicol. ſurſum efferri.

inferne demergi.

2.Tim.II.4. quod Apostolus vetat Christo *militantem* (agere autem de pastorali militia videtur) implicari negotiis seculi, quod ad inferiora etiam civilia munera extendunt canones antiquissimi qui Apostolici dicuntur, ut Canon 6.81. 83. Ac ne quis arbitretur hoc ijs dumtaxat temporibus statutum, cum sub Imperatoribus profanis viveretur, idem repetitum est Carthagiensis Synodi, quæ Honorio & Theodosio Imperantibus celebrata est, Can.16. & Chalcedonensis Synodi Can. 3. & 7. nimirum quia tam grave & difficile est munus pastorale, ut totum hominem desideret. Quod ipsum quamquam non ita rigidè sumi potest, ut nullo unquam tempore ulla cura secularis à pastore suscipi possit (nam exempli causa tutelam legitimam leges excipiunt) tamen sufficit, ut perpetuam quandam eandemque difficilem curam à pastore submoveat, quippe cum sollicitudinem pro viduarum alimentis, minimè cæteroquin alienam ab Apostolica functione, hanc inter cætera ob causam Apostoli à se abdicaverint. Regni autem cura & perpetua est & longè gravissima. Illud vero validissimum, quod alios planè mores postulet officium Regis, alios officium pastoris quale in Evangelica lege describitur, ut vel ex eo

Novel.132. cap.5.

Act. 6.

ſatis appareat, non poſſe commodè & pro decoro, imo nec ſine deſultoria quadam levitate utrumque ab uno homine ſuſtineri. Oſtenſum ergo eſt & diverſum eſſe Imperium à functione ſacra, & cauſas eſſe cur utrumq; ab eodem ſuſcipi non debeat.

7. Cæterum, quia & Imperium & munus paſtorale (Paſtorum hic nomine Evangelij præcones intelligo, cum alioquin Reges quoque ſint Paſtores & quidem Dominici gregis, imo etiam *Paſtorum Paſtores*, quomodo olim Regem Ædgarum Epiſcopus nuncupavit) diſcreta licet, in eo tamen conveniunt, quod quæ paſtorum cura eſt unica, ea ſummarum poteſtatum cura præcipua eſt, ut divina rectè ordinentur, & ut Iſidorus Peluſiota dixit ἱερωσύνη καὶ βασιλεία εἰς ἓν ὁρῶσι τέλος τὴν τῶν ὑπηκόων σωτηρίαν; mirum nobis videri non debet, ſi Summis Poteſtatibus ob communitatem materiæ circa quam verſantur & finis ad quem tendunt, nomen interdum alterius functionis proprium tribuitur. Hinc Conſtantinus [a] non ſemel *Epicopum* ſe vocavit; quam [b] Græci ſcriptores ſæpè ἰσαπόστολον, interdum ἐνβασιλεύσιν ἀπόστολον nuncupant. Valentinianus & Martianus Imperatores in ipſo illo edicto [c] quo Chalcedonenſis Synodi Acta approbant, *Inclyti Pontifices* vocantur, eun-

Poſt A. D. 959.

[a] *Non abſolutè vide Euſeb. de vitâ lib. 4. c. 24.*

[b] *Poſtremorum ſeculorum, quia à Chriſto è cælo (ut Paulus) vocatus ad fidem fuerat.*

[c] *nil tale in edicto extat.*

Ausonius decenatus antequā Martianus nasceretur. De Gratiano scripsit. A.D. 383. Aug. 24.
** Act. 5. ad finem.*

demque Martianum Ausonius Christianus *Religione Pontificem* appellat. Imo & in ipsa Synodo* ei acclamatum est *Pontifici Imperatori*. In eodem Martiano laudat Romanus Episcopus *Sacerdotalem affectum*, & alibi *animum Apostolicum & Sacerdotalem*. Et Theodosij curas *Apostolicas* dixit Theodoretus. Nec aliter simplicius Romanus & ipse Episcopus in Zenone agnoscit *animum Sacerdotis & Principis*. Anastasius quoque & Iustinus imperatores Pontificis usi sunt appellatione: & Leo III. in Epistola ad Gregorium Romanum Episcopum de se ὅτι βασιλεὺς καὶ ἱερεὺς εἰμί. Et Gregorius ad illum vicissim, Constantinum, Theodosium, Valentinianum atque alios, qui curam gesserunt Ecclesiarum, & *Pontifices* ait fuisse & *Imperatores*. Neque aliter se res habuit sub Francorum dominatu, quos Pontifices disertè appellat Leo Romanus Episcopus, *de Capitulis* inquit, *vel praeceptis Imperialibus vestris vestrorumque PONTIFICUM* praedecessorum irrefragabiliter custodiendis & conservandis quantum valuimus & valemus Christo propitio, & nunc & in aevum nos conservaturos modis omnibus profitemur*. Eiusdem Lotharij patrem Ludovicum Pium Ioannes Octavus Romanus Episcopus coope-

Non extat epistola Imp. sed verba laudata ei tribuit Greg. 2. epist. 2. A.D. 730.

Lex 4. apud Gratian. dist. 10. c. 9.
** Legendum ex Panormia & praedecessorum.*

Lud. Pius decessit A D. 840. Iun. 20.

ratorem vocat ſui certaminis. Neque nominat tantum ſed & ſigna ſuæ functionis Imperatoribus tributa ſunt. Vnde Sexta Synodus Oecumenica cum laïcis prohiberet ad altare, hoc eſt ad menſam dominicam accedere, excepit Imperatorem. Ad quem locum Balſamo Epiſcopus Antiochenus notat & ceræ characterem imprimere, quod eo tempore Epiſcoporum erat, & de ſacris inſtituere populum ſolitos Imperatores. Et hæc ſunt ἀρχιερατικὰ προνόμια, quæ Imperatoribus adſcribit Chomatenus. Quod ſi, ut modo oſtendimus, Imperatores & *Epiſcopi* & *Pontifices* & *Sacerdotes* ſunt appellati, nihil cauſæ fuit cur Anglis quibuſdam ſcriptoribus acerbè exprobaretur quod ſpiritualem quandam poteſtatem Regi tribuiſſent, præſertim cum ſæpiſſimè non à modo agendi, ſed à materia nomen imponi ſoleat, ſicut leges *militares*, *nauticas*, *ruſticas*, dicimus. Quare & Regis imperium *ſpirituale*, quatenus circa religionem, quæ eſt res ſpiritualis, verſatur.

feria 1. Lotharius A D. 855. Sept. 29. feria 1. Hadriano 2. succeſsit Ioannes 8. A D. 872. Decemb. 14. feria 1. Lud. Balbum Caroli Calvi filium A. D. 878. cooperatorem vocavit epiſt. 87.

*

CAPUT III.

Quousque conveniant sacra & profana quoad ius imperandi.

SUMMARIUM.

1. Actiones internas humano Imperio non subjacere nisi comitanter cum externis. 2. Actionum partitio in eas quæ definitæ sunt & indefinitæ ante Imperium humanum. 3. Definitarum partitio in definitas Iure divino naturali, & definitas Iure divino positivo, cum exemplis. 4. Etiam definitas actiones materiam esse Legis, tum propter adjuncta tum propter novam obligationem. 5. Actus non imperabiles summæ Potestati eos solos esse qui Iuri divino repugnant. 6. Imperia iuri divino repugnantia etsi ad agendum non obligant, obligare tamen ad vi non resistendum & unde ea obligatio. 7. Non eximi ab ea obligatione Potestates subordinatas. 7. Solutio ad exempla quæ contra adferuntur. 9. Similitudo Sacrorum & profanorum circa prædicta, & primum circa discrimen inter-

narum & externarum actionum. 10. Secundò circa actiones à DEO definitas, & quid circa eas non liceat. 11. Quid circa eas liceat: quod quinque capitibus explicatur. 12. Circa actiones à DEO non definitas. 13. Definitam actionem alleganti probationem incumbere. 14. Circa reſiſtentiam: quam illicitam eſſe, cum vis infertur à ſumma Poteſtate religionis nomine, probatur ex ſacris Literis & exemplis: cum ſolutione objectionum. 15. Diſcrepantia ſacrorum & profanorum quoad latitudinem Imperij circa ſingula & unde.

1. IMPERII ius quoad ſacra non minus quam ad profana extendi, quantum generalis tractatio fert, ſupra demonſtratum eſt. Quia vero nonnulli magnum hic diſcrimen ſtatuunt inter ſacra & profana, neque tamen id diſcrimen in quo propriè conſiſtat, ſatis explicant, operam dabimus, ut in quo iſta conveniant, in quo diſcrepent, diſtinctè explicemus. Primum ergo in genere ſepoſito paulisper *ſacri profanique* diſcrimine videamus, quænam actiones (nam circa iſtas propriè verſatur imperium) materia imperij eſſe poſſint. Deinde quid circa ſingula earum genera Imperium poſſit efficere.

Actionum ergo prima ſit hæc diviſio, quod aliæ ſunt externæ, aliæ internæ. Externæ actiones primaria ſunt materia imperij humani, internæ ſecundaria, neque propter ſe, ſed propter externas: ideoque circa internas, quæ omnino ab externis ſeparatæ ſunt, neque eas reſpiciunt humana imperia, non occupantur. Hinc illud Senecæ, *Errat ſi quis putat ſervitutem in totum hominem deſcendere, pars enim melior excepta eſt. Corpora obnoxia ſunt & adſcripta Dominis, mens ſui iuris eſt*; & illud in iure protritum, *Cogitationis pœnam nemo patitur.* Cauſa eſt, quia imperium requirit materiam cuius natura in imperantis notitiam cadat. Solus autem Deus eſt καρδιογνώστης, ac proinde ſolus in corda imperium obtinet. Hominibus actus aliorum interni *ſuaptè natura* ſunt incogniti. *Suaptè natura* ideo addidi, quia ſi qua ſunt externa quæ clam alios fiunt, ea imperio ſubiacent. Cognoſci enim naturâ poſſunt. Conſideratur autem hic τὸ καθ' αὐτὸ, non τὸ κατὰ συμβεβηκός. *Secundariò* vero quod dixi actus quoque internos ſubeſſe imperio, id dupliciter habet locum, aut ex intentione imperantis, aut quodam repercuſſu. Ex intentione imperantis, ubi actus internus cum externo conjunctus eſt, & in eum quaſi

3. *Benefic.*

influit, quomodo in delictis perfectis aut inchoatis animus æſtimatur. Per repercuſſum vero, ut quia aliqua actio per imperantis interdictionem facta eſt illicita (*oportet enim ſubjici non tantum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam*) ideo & cogitando talem actionem, ut faciendam eligere, illicitum eſt, non quia cogitationi propriè lex humana ſit poſita, ſed quia nemo honeſtè poteſt velle facere, id quod factu turpe eſt.

Rom. 13. 5.

2. Alia partitio actionum eſt, quod antequam de ijs humano imperio aliquid ordinetur, aut ſunt definitæ moraliter aut indefinitæ. Moraliter definitas voco quæ aut debitæ ſunt aut illicitæ, quarum illæ moraliter neceſſariæ, hæ moraliter impoſſibiles dici poſſunt; quomodo in iure turpia *impoſſibilium* voce appellantur. Hęc definitio ante humani imperij actum aut ex ipſa actionum naturâ oritur, ut *Deum colere* debitum eſt, mentiri illicitum per ſe, aut ex imperio ſuperioris, ſicut patrifamilias id faciendum aut cavendum eſt quod decuriones, decurionibus quod præſes, præſidi quod ſumma poteſtas fieri iuſſerit vetueritve.

3. Quare cum Summa Poteſtate nullum ſit majus imperium humanum (alioqui enim ſumma non foret) ſequitur illi ea

demum esse definita quæ aut suaptè naturâ sunt debita aut illicita, aut quæ talia effecta sunt imperio divino. Ea quæ prioris sunt generis ad ius naturale referuntur. Iuris autem naturalis, ne quis fallatur vocis ambiguo, non ea tantum dicuntur esse quæ ex principiis naturâ notis, sed illa etiam quæ ex naturalibus principiis naturaliter, hoc est certò & definitè, fluunt. Naturale enim in hoc argumento non supernaturali, sed arbitrario opponitur. Sic quandoquidem constat Deum Patrem, Filium, Spiritum Sanctum, unum esse verum Deum, illum ipsum coli debere iuris naturalis est. Posterioris generis quæ sunt, ea vocantur iuris divini positivi, qualia sunt quædam singulis præscripta, quædam populo, quædam universitati, quædam humani generis singulis, ut quæ Abrahamo, Isaaco, Iacobo, Mosi alijsque DEI servis mandata leguntur. Populorum omnium unus est Israëliticus, cui iura positiva DEVS plurima præscripsit, tum quæ ad sacra, tum quæ ad res alias pertinerent. Vniversitati humani generis quædam ad tempus sunt imperata; ut Sabbathi lex in ipsa creatione, ut quidam putant: de non edendo sanguine aut suffocato post diluvium; Alia in perpetuum valitura quæ Christus

Deut. 4.8.

instituit, ut lex τῆ ἀποσυναγώγης, lex Baptismi & Cœnæ Dominicæ, & si qua sunt similia.

4. His intellectis, videri alicui potest eas solas actiones humani imperij iustam esse materiam, quæ per divinum indefinitæ & in utramvis partem liberæ manserunt. Nam & Aristoteles τὸ νομικὸν δίκαιον describit ὃ ἐξ ἀρχῆς οὐδὲν διαφέρει οὕτως ἢ ἄλλως ὅταν δ' θῶνται διαφέρει. Et verum hoc est, si talem dumtaxat actum spectemus Imperij, qui actionem ipsam intrinsecus immutet. Quum enim & quæ fieri debent & illicita sunt, determinata sint, eoque immutabilia quoad moralem bonitatem vel malitiam, sequitur unicam talis mutationis materiam relinqui actiones indefinitas. Cæterum, cum & ea quæ aut fieri oportet, aut quæ oportet non fieri, extrinsecæ mutationis sunt capacia, eamque ab Imperio humano possint accipere, manifestum est easdem humano Imperio subjacere, dummodo merè internæ non sint. Huc pertinet actionibus debitis tempus, locum, modum & personas assignare, quatenus eadem neque per rei naturam neque per legem DEI definita sunt, impedimenta quoque auferre, interdum præmia addere, illicitas vero actiones pœnis quibusdam quæ in potestate sunt

Eth. 5. 10.

imperantis coërcere, aut nullas pœnas infligere, quæ vocatur facti permissio, & interdum culpa vacat. Subtilius intuenti apparebit ex humano imperio in his quæ etiam ante homines facere aut non facere tenebantur, novam quandam oriri obligationem etiam in conscientia, quanquam minoris gradus quam prior fuerit. Nam lex divina Decalogi dicens Iudæo *non occides, non furaberis* & quæ sequuntur, non solum declaravit quid iuris esset naturalis, sed ipso præcepto obligationem novam priori addidit, ita ut Iudæus contra faciens non eo tantum peccaret, quod actum committeret vitiosum, sed etiam quod vetitum, quia διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν Θεὸν ἀτιμάζει ut Paulus loquitur. Vnde Augustinus dixit, *legem prohibentem omnia commissa congeminari, non enim simplex*, inquit, *peccatum est, non solum malum, sed etiam vetitum committere.* Quod autem in lege divina Decalogi locum habet, hoc ipsum in lege etiam humana idem præcipiente obtinet, proportione tamen servata. Nam *qui resistunt, divinæ ordinationi resistunt*: atque ideo ἑαυτοῖς κρίμα λήψονται teste Apostolo.

Rom. 11. 23. De ver. Relig. cap. 26. Rom. 13. 2.

5. Vidimus quam latè pateat humani Imperij materia, & qui actus eidem Imperio com-

competant in unoquoque genere. Nunc qui actus non sint iure imperabiles Summæ inter homines Potestati videamus. Et constat eos dumtaxat extra imperij ius esse, qui naturali aut alteri cuivis divino iuri repugnant. Nam alius modus actiones determinandi quoad ius summę potestatis ne fingi quidem potest. Definitorum autem iure divino (in quo comprehendo naturale) duo sunt genera: alia enim iusta sunt, alia vetita. Duo ergo genera sunt actuum Imperij qui ad ius imperātis non pertinent. Deo vetita iubere; Deo iussa vetare. Causa est quia sicut in naturalibus causæ inferiores in agendo à superioribus dependentes contra superiorum efficaciā vim agendi non habent, ita etiam in moralibus. Quare talia imperia quatenus directè imperio divino contraeunt, obligationem (qui proprius est & proximus Imperij effectus) parere nequeunt. Optimè Augustinus: *Si aliquid iusserit Curator, non faciendum est? non tamen si Proconsul iubeat: non utique contemnis potestatem, sed eligis maiori servire. Rursus si ipse aliquid iusserit Proconsul, aliud iubeat Imperator, numquid dubitatur illo contempto illi esse serviendum? Ergo si aliud Imperator, aliud iubeat DEVS, quid iudicatur? maior potestas DEVS, da veniam ô Imperator.*

Aug. de verbis Domini secundum Matth. serm. 6.

6. Distinguendum tamen diligenter inter Imperij actum, qui subditum ad agendum movet, & inter vim quæ eo nomine alicui intentatur, quæque subdito patiendi aliquid necessitatem imponit. Nam etiam cum Imperij actus effectu suo, hoc est obligatione, caret, vis tamen eo nomine illata effectum quendam habet, non tantum physicum, sed & moralem, non ex parte agentis, sed ex parte patientis, hunc scilicet ut eam vim repellere non liceat. Defensio enim violenta cum adversus parem sit licita, adversus superiorem illicita est. *Militem*, inquit Iurisconsultus Macer, *qui centurioni castigare se volenti restiterit, veteres notaverunt. Si vitem tenuit, militiam mutat. Si ex industria fregit vel manum Centurioni intulit, capite punitur.* Hoc ipsum quanquam ex iure humano videtur proficisci potuisse (obligant enim humana Imperia ad omnia quæ injusta non sunt, injustum autem non est à resistendo abstinere) aut etiam ex naturæ iure, quod non patitur ut pars toti se opponat, ne quidem pro sui conservatione, clarius tamen ex scripta lege divina demonstratur. Nam Christus cum dixit, *Qui gladium sumit, gladio peribit*, disertè improbat eam defensionem quæ vi fiat contra vim iniustissi-

L. Milit. §. 4. D. de re milit.

Matt. 26. 52.

mam, ſed publico nomine illatam. Et huc quoque referendum illud Pauli, *Qui reſiſtit, DEI ordinationi reſiſtit.* Reſiſtitur enim dupliciter, aut contra Imperium agendo, aut vim vi reprimendo: interprete Auguſtino; *ſive poteſtas veritati ſavens aliquem corrigat, laudem habet ex illa qui fuerit emendatus: ſive inimica veritati in aliquem ſaviat, laudem habet ex illa qui fuerit coronatus.* Sic Petrus vult ſervos ſubjici Dominis, non tantum bonis & æquis, ſed etiam σκολιοῖς: quod ipſum pari iure ad ſubditos porrigens idem ille Auguſtinus: *Ita à plebibus*, inquit, *Principes & à Servis Domini ferendi ſunt, ut ſub exercitatione tolerantiæ ſuſtineantur temporalia, & ſperentur aterna.* Neque aliud obtinuit in lege veteri, ubi ſubditis pro ſervis uti, bona eorum aliis elargiri, *Ius Regis* vocatur, non quia Rex ita agens iuſtè ageret (Lex enim divina longè alia ipſi præceperat, imò ſupra cives attolli, vim magnam auri, argenti, equitij comparare ipſum vetuerat) ſed quia ita agenti nemini liceret vim ullam opponere: ſicut & Romanis *Prætor ius reddere* dicitur etiam cum iniqua decernit. Hinc illud bis dictum de Rege iniuſtiſſimo à Deo deſignato, *Quis iniecta manu in unctum Domini inſons erit?*

Rom. 13. 2.

1. Pet. 2.

Proſp. ſent. 34 ex Aug. in Pſalmum 124. non ad verbum.

1. Sam. 8.

Deut. 17. 17. 20.

L. penult. D. de inſt. & Iure.

1. Sam. 24. 7. 26. 9.

7\. Neque ullo modo audiendi sunt qui contra Sacras literas, contra rectam rationem, contra piæ antiquitatis sententiam, inferioribus quibusdam potestatibus adversus summã arma induunt. Nam Petrus docens parendum Regi, id est Summæ Potestati ὡς ὑπερέχοντι, præsidibus autem, id est inferioribus potestatibus ὡς δι᾽ αὐτοῦ πεμπομένοις tanquam missis ac ordinatis à Summa Potestate, manifestè ostendit omne inferiorum potestatum ius à Summarum Potestatum mandato pendere. Hinc de Pontio Pilato Augustinus, *Talem Deus desiderat illi potestatem, ut esset sub Cæsaris potestate.* Et David nonne princeps erat, imo dux militiæ in populo DEI, qui tamen ius sibi non putavit Regem planè tyrannicè regnantem vel digito attingere, adeo ut ob abscissam penulæ partem conscientia illum torserit? Ratio quoque idem evincit. Nam Magistratus isti inferiorum ratione Magistratus sunt quoad Summæ Potestati visum fuerit, at Summæ Potestatis ratione priuati sunt. Omne enim Imperium omnisque iurisdictio à Summa Potestate emanat, ab eaque perpetuò dependet. Hinc Marcus Aurelius sapientissimus Imperator dixit *Magistratus de privatis, Principes de Magistratibus, Deum autem*

1\. *Pet.* 2.

In Ioannem tract. 116.

1\. *Sam.* 24.7.

de Principibus decernere ac iudicare. Principum nomine Imperatores intelligens qui iam facti erant αὐτοκράτορες. Neque aliter sensit vetus Christianitas; nulli enim præsides, nulli legionum duces contra impios, sævos, truculentos Imperatores armata manu quicquam moliti sunt, ut planè dolendum sit inventos nostro seculo viros eruditos, qui novo procuso dogmate latissimam seditionibus & bellis aperuerint viam.

8. Neque nos movere quicquam debent recentia armorum in Reges sumptorum exempla. Nam si ea in eos Reges sumpta sunt in quos totum populi ius translatum erat, ac qui proinde non precario sed proprio iure imperabãt, laudari salva pietate non possunt, quemcunque tandem pretextum aut eventũ habuerint. Sin alicubi Reges tales fuere qui pactis sive positivis legibus, & Senatus alicuius aut Ordinum decretis adstringerentur, in hos ut Summum Imperium non obtinent, arma ex optimatum tanquam superiorum sententia sumi iustis de causis potuerunt. Multi enim Reges etiam qui sanguinis iure succedunt, Reges sunt nomine magis quam Imperio, ut de Laconicis Regibus scripsit Æmilius Probus. Sed fallit imperitos quod illam quotidianam & maximè

in oculos incurrentem rerum administrationem, quæ sæpè in optimatum statu penes unum est, ab interiore Reipublicæ constitutione non satis discernunt. Quod de Regibus dixi, idem multo magis de iis acceptum volo, qui & re & nomine non Reges sed *Principes* fuere, hoc est non *Summi* sed *Primi*. Horum enim principatus multum abest à Summo Imperio. Illud vicissim notandum, habere quosdam Dynastas aut Civitates Summum Imperium, qui quæve id habere non videantur, quia scilicet in alterius sunt fide & clientela. Sed cum clientela non sit genus subjectionis, & ut Iurisconsulti Romani notant, *liber esse non desinat populus qui alterius Majestatem comiter observat*, possunt hi quoque *Summo Imperio* esse præditi qui in æquali fœdere sive homagij sacramento alteri obligantur. Quæ omnia eo fine moneo, ne quis posthac (quod factum sæpiusculò video) bonas causas malè tuendo infamet. Latius hoc argumentum persequerer (est enim momenti maximi & in quo pernitiosè erratur) nisi hoc summa cum cura fecisse viderem Beccariam, Saraviam, & nuper doctissimum Arnisæum, ut Bodinum, Barclajum, aliosque præteream.

9. His præstructis accedamus ad demon-

ſtrandam paritatem Imperij circa ſacra & circa res alias. Quemadmodnm ergo in rebus omnibus non perinde animis imperatur ac linguis, ita Lactantius non minus verè dixit; *Quis mihi imponat necesſitatem vel credendi quod nolim, vel quod velim non credendi?* Et hoc ſenſu verum eſt Caſſiodori illud, *Religio imperari non poteſt*; & Bernardi, *Fidem ſuadendam, non imperandam.* Quare & Imperatores Gratianus, Valentinianus, & Theodoſius de hæretico homine, *ſibi tantummodo*, inquiunt, *nocitura ſentiat, aliis obfutura non pandat.* Atque huc credo reſpiciens Conſtantinus ſe vocavit *Epiſcopum* τῶν ἐκτὸς, quia internæ actiones per ſe ſumptæ Imperij humani materia non ſunt, ſed Imperio Dei ſubjacent, qui per Epiſcopos non *Imperantes*, ſed *Miniſtrantes* animos & vocibus & ſignis movet, ita tamen ut præcipuam efficaciæ partem ſibi uni reſervet. Conjunctim tamen cum externis interna ſub humanum Imperium veniunt in utroque genere. Lege Cornelia tenetur qui cum telo fuerit hominis occidendi cauſa; & generaliter ait Adrianus Imperator, *in maleficiis voluntatem ſpectari non exitum.* Sic in codice Iuſtinianeo *de fide Catholica*, titulus extat, ob profesſionem ſcilicet fidei, quod lex pri-

Lib.5. c.13.

Lib.3.ep.27.

Serm. 66. in Cant.

L. omnis de hæret. Cod. Th.

Lib. 4. de vita c.24.

L.1. ad leg. Cor. de Sicar.

L. ult. e. eod. tit.

ma explicat, *Cunctos populos quos clementiæ nostræ regit Imperium, in tali volumus Religione versari, &c.* Hinc illa Regum nomina; *rectores, auctores, defensores fidei.* Ita & olim Rex Ninives cum ieiunio pœnitentiam imperavit.

10. Quod à Deo vetita iuberi aut iussa vetari ab humana potestate validè nequeũt, non magis in sacris quam in cæteris actionibus obtinet. In utroque enim genere valere debet Apostolicum illud, *Deo magis parendum quam hominibus*: quod discipulus Apostolorum Polycarpus ita expressit δεδιδάγμεθα ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ἀπὸ Θεοῦ τεταγμέναις τιμὴν κατὰ τὸ προσῆκον, τὴν μὴ βλάπτουσαν ἡμᾶς ἀπονέμειν. Rex Ægypti obstetricibus imperat Hebræorum infantes mares interficere, non parent. Causa additur, *Quia Deum timebant*, DEUS enim per naturam vetat hominem innocentem occidere. Rex Achabus à Nabotho vineam poscit iure mancipij. Negat Nabothus quia lex divina Hebræis data vetabat prædia extra familiam mancipari. Antoninus Caracalla Papiniano Iurisconsulto imperat ut paricidium ab ipso factum defendat, recusat ille & mori mavult, quod sciret cum iure naturæ & Gentium pugnare, mentiri & patrocinium tanto sceleri præstare. Eodem iure etsi

Act. 5. 29.

Exod. 1. 15.

1. Reg. 21. 3.

affectu ſanctiore Apoſtoli ſynedrio *vetante eloqui aut docere in nomine IESV*, quærunt, *An non Deo præ hominibus ſit parendum?* Merito ſanè: Ab ipſo enim DEO per os Domini IESV præceptum acceperant, *in nomine ipſius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum prædicandi*, & quidem *initio facto Hieroſolymis.* Nam id quoque ſpeciatim mandato comprehendebatur.

Act. 5.19.
Act. 4.92.
Luc. 24.

II. Quod ergo divino Imperio factu ipſis erat neceſſarium, id Imperio humano illicitum reddi nequibat. Et hoc ſenſu explicandi ſunt auctores qui aiunt Evangelium, Miniſterium, Sacramenta Imperio humano non ſubjacere, nempe ad mutandum id quod iure divino introductū eſt. Primùm enim verbi ſalutaris prædicatio & Sacramentorum exhibitio prohiberi efficaciter nequit, quum à DEO præcipiatur. Nam quæcunque DEVS unam in partem definivit, ea contrariam in partem ab hominibus definiri non poſſe exploratiſſimum eſt. Eodem modo ius alendi parentes aut liberos, ſublevandi inſontes, multaque alia hactenus à lege ſunt libera, ut eorum prohibitio non valeat. Secundò forma à DEO præſcripta Miniſterio Verbi aut Sacramenti mutari ab hominibns non poteſt, nec id ſacris

proprium. Nam & forma matrimonij, quatenus nempe consistit in unitate duorum & individuò nexu, humana lege est immutabilis. Tertiò non est humanæ potestatis nova condere fidei capita, aut ut loquitur Iustinianus, fidem innovare, neque novos DEI cultus aut nova instituere Sacramenta, quia hoc ipsum istarum rerum natura repudiat. Neque enim quicquam potest ad salutem credi fierive, nisi quod DEVS ut tale patefecerit, neque potest esse aptum applicandæ divinæ gratiæ instrumentũ, nisi quod DEVS isti usui assignaverit. Perinde enim hoc est ac si dicam non posse à Summa Potestate constitui, ut verum sit matrimonium inter eiusdem sexus homines aut inter infantes; repugnat enim matrimonij natura. Adde iam quod DEVS directè vetat legi suæ, præsertim Evangelicæ, aliquid addere tanquam ad salutem necessarium, aut ἐθελοθρησκείας comminisci. Non potest autem Summa Potestas efficaciter aliquid statuere DEO vetitum: sicut non potuerunt Persarum Reges efficere ut inter matres ac filios iusta essent connubia. Si quis tamen accuratè loqui volet, potius dixerit hæc omnia quæ recitavimus tam in sacris quam in cæteris rebus habere in se quiddam per homines immu-

l. cum salutar. l. de sum. Trin.

ſtabile immutabilitate iuris, quam omnino ac ſimpliciter Imperio Summarum Poteſtatum non ſubjacere, cum plurimi maximique actus Imperij circa eadem illa verſentur; qui actus in Sacris literis vocantur *præcepta Regis ex Verbo DEI.* Primum enim à Summis Poteſtatibus ἀμέσως fluit, quod ea quæ DEVS Imperat liberè imo & commodè facimus amotis impedimentis, datis adminiculis. Ita Cyrus & Darius Iudæis permiſerunt Templum reſtaurare & ſacra ibidem facere, additis etiam pecuniis ad ſuſtinendas impenſas. Sic Conſtantini & Licinij edicto contigit Chriſtianis ἐλευθέρως καὶ ἀπλάςως ea facere quæ Chriſtiana religio deſiderat. Secundò, ut & ſupra attigimus, lex humana non tantum permittendo, ſed & iubendo quod iubet lex divina, novam ſuperaddit obligationem: quod Auguſtinus notat, cum ait: *Nam & apud homines pœnas luit, & apud DEVM frontem non habebit, qui hoc facere noluit quod ei per cor Regis ipſa veritas iuſſit.* Item; *Hoc iubent Imperatores quod iubet & Chriſtus, quia cum bonum iubent; per illos non iubet niſi Chriſtus.* Tertiò Summa Poteſtas humana circumſtantias quaſdam loci, temporis, modi, actionibus à DEO Imperatis præſcribit, ut fiant

Chron. 29. 15. & 30. 12.

Epiſt. 66.

Novel. 137. c. 6. Nov. 58. & 131. c. 8. Nov. 123. c. 32. partim No. 123. c. 13. & 9.

ἀλλ᾽ ἡμόνως καὶ κατὰ τάξιν. Huc ſpectant leges quæ Baptiſmi ac Sacræ communionis Canonem elata voce pronunciari iubent à populo exaudiantur; Quæ vetant ſacra Myſteria in privatis Domibus peragi; Quæ à laïcis Litanias hoc eſt publicas ſupplicationes niſi præſentibus Clericis fieri prohibent; Quæ Epiſcopum non permittunt ordinari niſi qui annos triginta quinque habeat; Quæ Epiſcopum vetant ab Eccleſiâ abeſſe niſi ſummæ poteſtatis conſenſu, & ne ſic quidem anno amplius. Quartò per humanum Imperium vetitis à DEO actionibus materia & occaſiones ſubtrahuntur. Sic Ezechias amovet excelſa, frangit ſtatuas, excidit lucum, ipſum etiam æneum ſerpentem à Moſe factum quod ei adoleretur, comminuit. Ioſias comburi iubet Idolis conſecrata, abolet idolorum ſacerdotes, lucum incendit, excelſa & altaria idololatrica deſtruit. Sic paganica templa ac delubra claudi voluere Imperatores. Quintò Summæ Poteſtatis eſt pœnis propoſitis homines ad ea adigere quæ DEVS iubet, & à vetitis abſterrere. Ita Rex Nabuchodonozor membratim iubet eum diſcerpi qui DEO Hebræorum maledixerit. Qui Diis gentium ſacra fecerit, eum gladio ſterni iuſſere Imperatores. Atque in his,

2. Reg. 18.

2. Reg. 23.

L. 1. & C. de Pag.

Dan. 3. 29.

L. 1. C. de Pag.

nî fallor, capitibus conſiſtit illud officium Summarum Poteſtatum quod θείων νόμων παραφυλακὴν, egregiè vocavit Iuſtinianus, talem intelligens cuſtodiam quæ & ipſa ſit νομοθετικὴ, quemadmodum Auguſtinus dixit, *Serviant Reges terræ Chriſto, etiam leges ferendo pro Chriſto.* Horum autem omnium nihil eſt quod non locum habeat etiam in actionibus non ſacris, quæ itidem divina lege in alteram partem definitæ ſunt, illa ſcilicet lege quam τὸ δικαίωμα τοῦ Θεοῦ vocat Apoſtolus. Nam ideo ius Civile partim ex civilibus inſtitutis, partim ex naturalibus præceptis conſtare dicitur. Quid autem agit ius Civile circa præcepta iſta naturalia, nimirum ius libertatemque externam dat agendi, quod natura præcipit remotis obſtaculis, imo idem præcipit quod natura, circumſtantias determinat, peccandi occaſiones ſubducit aut coarctat, ſanctionem denique pœnis addit conſtitutis: quod omnes partes iuris evolventi erit manifeſtum, ita ut in eo demonſtrando tempus conſumi nihil ſit neceſsè.

Novel. 138.

Epiſt. 48. ad Vincent.

Rom. 1. 32.

Inſtit. de Inſt. & Iur.

12. Ad ea veniamus quæ lege divina, tum illa quæ in mentibus hominum, tum altera quæ in Sacris Codicibus preſcripta eſt, determinata non ſunt; hæc ergo ſacra

sive profana sint, determinare in alteram partem Ius est Summæ Potestatis. De profanis res notissima. Ita David de præda dividunda, de solemnitatibus atque effectu contractuum ac testamentorum, deque rebus innumeris Imperatores Romani constitutiones fecere. De sacris res non minus clara, si quis Sacram Historiam, si quis Codices Theodosij & Iustiniani, si quis Novellas, si quis Capitulare Caroli Magni non dicam diligenter legerit, sed inspexerit tantùm. Adeò ubique exempla sunt obvia. Huc pertinet munera instituere, utilia magis aut decora quam necessaria, quod fecit David; templa struere aut ornare, quod Salomon & Ioas, aut struendis legem modumque imponere, quod Iustinianus, modum præscribere electioni Pastorum, habendis Synodis, ordini inter Pastores servando; alienationi rerum sacris usibus dicatarum, quod Christiani Imperatores plurimi fecere.

1.*Sam.*30. 25.
1.*Chron.*23.
1.*Reg.*6.
2.*Reg.*12.

13. Illud vero maximè miror à nonnullis defendi, scilicet, qui aliquid lege divina definitum neget, ei probationem incumbere. Nam constitit hactenus non negantibus, sed affirmantibus probationes injungi, & quæ prohibita non docentur, eo ipso permissa censeri, quippe cum pecca-

tum non sit, nisi ubi lex aliqua violatur. Quod verò aiunt *Essentialia omnia DEI verbo contineri*, rectè aiunt, sed id ad rem non facit. Non enim quia essentialia sunt, ideo à DEO præscripta, sed quia à DEO præscripta, ideo essentialia, hoc est, perpetua atque immutabilia: cætera accidentalia, id est, temporaria, mutabilia, arbitraria. Cur autem DEVS alia lege sua definierit, in aliis reliquit libertatem, indagare non est humanæ industriæ. Ex his quæ diximus apparet veram illorum esse sententiam, qui docent tam in Ecclesiasticis quam in cæteris rebus supremam gubernationem sive Imperium Summæ Potestatis competere: ita tamen ut ei fas non sit aut in Ecclesiasticis contra fidei ac religionis regulas à DEO traditas, aut in cæteris contra perpetuam æquitatis normam quicquam decernere, quod Tertullianus dixit; *in omni obsequio subditos non esse debere potestatibus intra limites disciplinæ.* Et Augustana confessio breviter ac verè. *Christiani necessariò debent obedire præsentibus Magistratibus ac legibus nisi cum iubent peccare.* Et Bohemica; *Verbo DEI præcipitur ut omnes sublimioribus potestatibus per omnia subdantur, in his tamen quæ DEO eiusque verbo non adversantur.* Nec aliter

Apol.

Art. 15.

Art. 16.

Art. 36.

Belgica. *Cuncti homines, cuiuscunque sint vel dignitatis vel conditionis ac status, legitimis Magistratibus subjici debent, & eis in omnibus obsequi & obedire quæ Verbo DEI non repugnant.*

14. Quod si tamen hos limites summa potestas excesserit (vt in utroque genere interdum evenit) rursus in eo sacra & profana conveniunt, quod non potest quidem obligari homo ut homini magis quam DEO pareat, attamen si qua vis eo nomine ingruat, restat patientiæ gloria, vim contra parare Ius non est. Ita nimirum Petrum Christus, ita nos Petrus instituit, grave nobis esse non debere, si quid mali patiamur ut Christiani; fugere licet, precari licet, fugit Elias, fugit Vrias, Propheta uterque: *fugere ex urbe in urbem alteram* Apostolis permittit Christus, fugit Cyprianus, fugit Athanasius, contra Iulianum effusæ Christianorum lachrymæ: *aliud*, inquit Nazianzenus, *contra persecutorem non erat remedium*: ultra nefas procedere. *Coactus repugnare non novi*, inquit Ambrosius, *dolere potero, flere potero, gemere potero, aliter nec debeo nec possum resistere.* Optimè etiam Eleusius & Sylvanus Episcopi minitanti Constantio responderunt, αὐτὸν ἐξουσίαν ἔχειν τῆς τιμωρείας, καὶ σφᾶς αὐτοὺς τῆς εὐσεβείας, ἢ

Matt.26.25.
1.Pet.2.16.
Matt.10.
Orat. in Iulian.

δυσσε-

Ὑποστείλας. Sanctiſſimum nobis huius præſcriptæ à DEO patientiæ exemplum præbuerunt Christiani illi veteres qui ſub duriſſimo infidelium Imperatorum dominatu vixere, metuenda planè multitudo, ſi alienum quam ſuum ſanguinem fundere maluiſſent. Nam ut Tertullianus ait, *Vrbes, Inſulas, caſtella, muncipia, conciliabula, caſtra ipſa, tribus, decurias, palatium, Senatum, forum impleverant.* Et tamen *nulli inter illos*, ut idem Tertullianus ait, *Albiniani, nulli Nigriniani, nulli Caſſiani*: Sub Iuliano defectore, ſub Valente Catholicos crudeliter vexante, multi provinciarum Præſides, multi legionum duces cum ipſis provinciis atque legionibus ſinceram fidem amplectebantur. Sed qui ipſorum ſævitiæ arma opponeret, inventus eſt nemo. *Milites Chriſtiani*, inquit Auguſtinus, *ſervierunt Imperatori infideli, quando volebat ut idola colerent, ut thurificarent, præponebant ei DEVM, diſtinguebant Dominum æternum à Domino temporali, & tamen ſubditi erant propter Dominum æternum etiam temporali.* *Euſebius Pius Samoſatæ urbis Epiſcopus pulſus Valentis Imperio, populum retinere ſe volentem ex præceptis Apoſtolicis edocuit, quanta præceptis Imperialibus reverentia deberetur, atque

Theodor. II. 27.

Apol.

Dyoniſium Alexandrinum Imperium abdicentes infideles facto periculo eripuerunt.

Armexij Maximinū bellum ob fidem inferentem anno circiter 310. prælio fuderunt & nomine laudati.

Athanaſiū, Alexandrini, Paulum Conſtantinopolitani armati defenderunt.

**Theodor. l. 4. 14.*

ita imminentem iam ſeditionem compeſcuit. *Nec ego me vallabo*, inquit, *circumfuſione populorum.* Quid nunc de illa dicam Legione [a] Thebana quæ toties hoſtium [b] victrix ad iuſſum Imperatoris pro fide Chriſtiana ſe paſſa eſt [c] decimari? Imo nec injunctum ſibi exilium fas eſſe egredi Chriſtiani veteres exiſtimarunt, quoties in certos homines, non in totam cauſam, ſævitia diſtinguebatur, exemplo Apoſtoli Ioannis edocti, qui ita ut Imperatum in Patmo inſula ſe continuit. Aliter agentes graviter objurgat Cyprianus. *Ælius in eam patriam, unde extorris factus eſt, regreditur, ut deprehenſus non iam quaſi Chriſtianus, ſed quaſi nocens pereat.* Illud quoque memoria non indignum, quod cum Nicomediæ propoſitum eſſet edictum crudele Maximiani & Diocletiani contra Chriſtianos, quo Scripturæ codices comburi, Baſilicæ deſtrui, ipſi autem Chriſtiani cruciari iubebantur, unus tantum Chriſtianus inventus eſt qui Edictũ diſcerperet; in quem cum eo nomine extremo ſupplicio animadverſum eſſet, Chriſtiani cæteri iure cæſum pronunciarunt. Hæc oſtendunt quam altè Chriſtianorum animis hæſerit vox illa Domini, quæ *gladium vetat arripere.* Arripit autem qui non à DEO accipit.

a Melius Thebaa à Thebaide quam Thebana ſive Græcis ſive Ægyptiacis.

b Quis eius victorias memoravit?

c Non modo decimatis ſed etiam ex toto cæſa eſt.

Epiſt. 7.

Euſebium Samoſatenũ exilio egreſſum laudat Theodoretus.

Euſeb. l. 7. cap. 6.

Nemo qui iure cæſum dixerit ab Euſebio memoratur Martyrẽ laudante, vide locũ.

Dedit autem DEVS ſoli Summæ Poteſtati, aliis non niſi per illam. Neque ulla Veteris Teſtamenti exempla contrarium evincunt. Nam quod à quibuſdam Regibus populi aut civitates quædam defeciſſe narrantur, & cauſa ad Regum refertur impietatem, in eo divinum Iudicium deſcribitur, non hominum facta laudantur. Quod ſi ipſa Poteſtas Summa mandatam ſibi veræ religionis tutelam exerceat, eoque nomine ab hoſte interno aut externo armis oppugnetur, optimo iure Imperium ſuum vitamque & fortunas civium armis defendet. Perinde quippe eſt Religionis, an alio obtentu vim patiatur & iniuriam: neque enim magis tenetur ſui Iuris cum ſit, ad alterius arbitrium Religionis uſum, quam finium poſſeſſionem dimittere. *Non enim fruſtra gladium gerit, ſed DEI Miniſtra eſt vindex conſtituta in malè agentes.* Rom. 13. Oſtenſum ſatis arbitror quomodo in ſacras ac profanas actiones, externas ſcilicet primariò, internas non niſi propter externas, æquum ſit ius Imperij, ſive cum iubentur à DEO iuſſa, vetantur vetita, ſive cum definiuntur relicta in medio & humanæ permiſſa libertati, ſive cum Iuris ſpecie vis graſſatur.

15. Et in his sanè omnibus nihil apparet discriminis, si summa eorum quæ Imperantur genera spectemus. Vt enim Bynius quoque agnoscit homo Romanæ religionis, Imperatores sacra & sæcularia ex æquo curant. Sin ad singula veniatur, hic verò fatendum est, angustius esse ius Imperij circa sacra, quam circa profana, hac una ratione, quod lex divina de sacris plura constituat & libertati eximat quam de cæteris rebus. Nam profana negotia (cum Forensibus Hebræorum institutis nos non obligari satis constet) solis prope naturalibus regulis circumscribuntur, nisi quod de connubialibus quibusdam legibus ambigi potest, naturales ne sint an ex arbitratu Divino. At de sacris complura in ipso Evangelio nobis præscripta sunt, quæ ex voluntate Divinâ primitus proficiscuntur. Quo uno excepto non video quid ultra intersit, ad hanc quidem Iuris Imperandi quæstionem quod attinet. Nam quod diligentior inquisitio, maiorque sollicitudo circa sacra requiritur, tum quia Iura naturalia notiora positivis, tum quia in sacris perniciosius erratur, id cum ad modum rectè utendi Iuris pertineat, de Iure ipso nihil immutat.

CAPUT IV.

Solvuntur quæ contra Imperium Summarum Potestatum circa Sacra objici solent.

SUMMARIUM.

1. Solvitur obiectio inde sumpta quod CHRISTUS Pastorale munus instituerit, eique regulas præscripserit. 2. Solvitur objectio inde sumpta quod Magistratus non sit de essentia Ecclesiæ. 3. Solvitur objectio ex Esaïa cap. xlix.24. & ostenditur Reges esse supra, non infra populum fidelem. 4. Solvitur objectio inde petita, quod circa Regem versatur Pastorum functio. 5. Solvitur objectio sumpta ex CHRISTI regno: explicantur Regiæ CHRISTI actiones, & ostenditur quatenus vicarios habeat. 6. Ad solvendam objectionem inde petitam quod Ecclesiæ, itemque Pastoribus regimen aliquod tribuitur, regimen ipsum distinguitur in suasorium, declarativum, constitutivum ex vi consensus, & constitutivum vi Imperij, tum sum-

mum, tum summo inferius, sive per emanationem, sive per solam subjectionem, & sive id obligativum sit tantum, sive insuper coactivum: obiter hic ostenditur quatenus placita maioris partis minorem obligent in ea communitate, qua Respub. non sit. 7. Pastoribus nec obligativum nec coactivum Imperium competere ostenditur ex sacris literis & Patrum auctoritatibus. 8. Ostenditur Pastorum regimen tantum esse suasorium & declarativum cum solutione ad locum Actor. xv. 9. Ecclesiæ Imperium iure divino non competere ostenditur. 10. Ecclesiæ regimen constitutivum competere ostenditur ratione & exemplis sacræ Scripturæ. 11. Ecclesiæ Imperium summum aut summo inferius competere posse & interdum competisse ostenditur: Pastoribus vero inferius tantum dumtaxat non etiam summum. 12. Demonstratur per directivum & declarativum regimen Pastorum, non tolli Summarum Potestatum Imperium circa sacra. 13. Demonstratur idem Imperium non tolli per regimen Ecclesiæ constitutivum. 14. Demonstratur idem Imperium non tolli per illud Imperium quod Pastoribus quandoque conceditur iure positivo.

RECTE intellectis quæ à nobis dicta ſunt hactenus, facilè per ſe quivis ea diſſolvet, quæ contra Summarum Poteſtatum Imperium in ea, quæ Sacra ſive Eccleſiaſtica dicuntur, afferri ſolent. Nam primum quod non Summæ Poteſtates, ſed ipſe Chriſtus Paſtorale munus inſtituit, quod functionis ſuæ regulas, quantum quidem ad ipſam muneris quaſi ſubſtantiam attinet, à Chriſto accipiunt, non à Summis Poteſtatibus, & quod eatenus, ut ipſi quoque diximus, Paſtores non ſunt Summarum Poteſtatum Vicarij. Hæc omnia de iure Imperij nihil diminuere aliarum rerum exemplis apparebit. Poteſtas Parentum in liberos, maritorum in coniuges, non ab ullo humano inſtituto primitus, ſed ab ipſo Deo originem & ius ſuum accepit. Et tamen Summis Imperiis hanc quoque ſubjici, quanquam illis ipſis Imperiis antiquiorem, quis negaverit? Medica quoque functio à Deo eſt auctore naturæ, ut paſtoralis à Deo auctore gratiæ, & regulas exequendi muneris ſui præcipuas à natura atque experientia accipit Medicus, non à Summis Poteſtatibus, neque vice Summæ Poteſtatis fungitur, cum medicinam facit: Et tamen non impediunt hæc omnia, quo minus medica functio ſubſit Summarum

1.

Poteſtatum Imperio. De Agricultura, de mercatura, de cæteris artificiis atque opificiis eadem eſt ratio. Quin & is qui pro Tribunali ius dicit, quamquam à Summa Poteſtate munus ſuum acceperit, eiuſque vices obeat, non tamen omnes iudicandi regulas à Summa Poteſtate accipit. Nam Deus ei pręcipit abſtinere à donis capiendis, nihil per gratiam; nihil odio facere, ſublevare pupillos, & reliquam alienæ opis egentium turbam, multaque alia eiuſmodi: Ita ut vel hinc cuivis appareat, quam ſit contra vim Imperij imbecille argumentum, quod à divina mandatorum præſcriptione ducitur.: Quod verò Paſtores non tenentur parere Summis Poteſtatibus vetantibus à Deo iuſſa, aut vetita iubentibus, in eo quoque nihil eſt ſingulare. Nam privato cuivis tantumdem eſt iuris, non in Sacris modo, ſed in aliis quoque rebus. Quin & Iudex qui iudicandi partes à Summa Poteſtate mandatas accepit, ab eadem iuſſus contra æquum & bonum iudicare, non tenetur obedire, imo tenetur non obedire. Quæ manifeſtum eſt non eo evenire, quod aut privatus aut Iudex ſubjectus non ſit Summis Poteſtatibus (id enim niſi amens nemo dixerit) ſed quia & Summæ Poteſtates & ipſi Iudices atque privati Deo

ſubjacent : pugnantibus autem Imperiis neceſſe eſt eius Imperium præferre qui ſuperior ſit altero. Errant igitur graviter qui ut hic paria diſcriminant, diſcriminata confundunt, actiones ſcilicet atque perpeſſiones agere contra legem Dei, aut quæ ex lege DEI agenda ſunt omittere, nec Paſtori, nec Iudici, nec privato licet, neque in Sacris neque in profanis rebus. Pati verò illata mala, ſacræ ſive profanæ legis obtentu, licet & privato & Iudici & Paſtori; imò eatenus etiam neceſsè eſt pati, ut non liceat aut per vim reſiſtere, aut quicquam extra ea quæ DEVS diſertè imperat, contra humanum Imperium facere.

2\. Iam verò quod alij adferunt non eſſe de eſſentia, ut loqui amant, Eccleſiæ Magiſtratum, hoc eſt, Eccleſiam eſſe poſſe, etiamſi aut nulla ſit Poteſtas Summa, aut certè non amica Eccleſiæ, quam abs re alienum ſit, quis non videt? cum nec (ut ipſorum genus loquendi imitemur) de ſingulorum hominum eſſentia ſit Magiſtratus, nec de eſſentia mercatoris, nec de eſſentia agricolæ, nec de eſſentia Medici, quos tamen omnes ſubditos eſſe Poteſtati ſupereminenti & ratio docet & Apoſtoli auctoritas.

3\. Illud ſpecioſius objici ſolet, quod Ec-

Esai.49. 24.

clesiæ apud Prophetam promittitur, fore ut *Reges demisso in terram vultu ipsam adorent, pedumque ipsius pulverem lingant.* Quæ verba Reges potius Ecclesiæ & quidem adspectabili, quam Regibus Ecclesiam videntur subjicere, quod familiare argumentum est iuris Pontificij assertoribus. Sed profectò si ut olim Esdras socijque eius, ita & nos Scripturam per Scripturam interpretemus, componentes inter se quæ ab eodem dictata sunt spiritu, facilè reperiemus, honorem eum de quo agit Propheta, Christi esse proprium & peculiarem, quod Psal. lxxij. v.9. ijsdem prope verbis exprimit: Ecclesiæ autem tribui ob Christum in Ecclesia spiritualiter præsentem, sicut in veteri Testamento Arcam adoratam legimus. Tropus ergò est in illa vaticinij parte: neque potest τὸ ῥητὸν rigidè urgeri, nisi majestatem eam quæ Soli Christo convenit (is enim Princeps est Regum terræ: Apocalyps. 1. 5.) ad Ecclesiam transferamus. Illud vero non ex Scripturis, sed aliunde πολυθρύλλητον & à Pontificibus toties jactatum, *Imperatorem esse intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam*, de Ecclesia Catholica verissimum est, quæ sub uno Rege terreno nunquam fuit, nunquam erit; De unius Regni Ecclesia eâque adspectabili cautè ac-

Nehem.8. 9.

cipiendum, ita ut ea, quæ Imperij eſt ſuperioritas, non abnegetur. Eſt enim Rex propriè Regis nomen obtinens non tantum ſingulis de populo, ſed & toto populo univerſo ſuperior; neque tantum populo infideli, quales illi erant de quibus Horatius,

Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipſos Imperium eſt Iovis.

Et Chriſtus ipſe, *Reges gentium ipſis dominantur*, ſed & populo fideli qualis erat Iſraëliticus, quem Deus ita alloquitur, *ubi terram ingreſſus fueris, quam tibi dabit Dominus Deus tuus, eamque poſſederis, in ea habitaveris, & dixeris conſtituam ſuper me Regem, qualem habent gentes vicinæ.* Et ipſe populus *Rex*, inquiunt, *erit ſuper nos.* Ita paſſim in ſacra Hiſtoria Saul, David, Salomon Reges dicuntur conſtituti *ſuper omnem Iſraëlem, ſuper populum DEI, ſuper hæreditatem Domini.* Quid autem eſt Eccleſia ad ſpectabilis, niſi populus Chriſtianorum? Talis erat ille populus in quem ius ſibi traditum Iuſtinianus aſſerebat, cuius verba Theophilus explicans datam ait βασιλεῖ κατὰ τοῦ δήμου τὴν ἐξουσίαν. Romanæ certè Eccleſiæ ſcripſit Paulus, *omnis anima poteſtatibus ſupereminentibus ſubiecta eſto.* Cretenſem Eccleſiam iubetur inſtituere

Luc. 22. 25.

1. Sam. 8. 19. &c.

Rom. 13. 1.

Titus de *subiectione & obedientia* potestatibus debita: ad Ecclesias Ponti, Galatiae aliasque extat Petri epistola, eandem monitionem continens. Quibus addendam illud Chrysostomi: *si haec praecepta sunt sub Paganis regibus, quanto magis fieri debent sub fidelibus?* neque illud ad causam facit, quod apud pios auctores invenitur, interdum *servire Reges Ecclesiae.* Nam *servire* ibi est *utilitatibus Ecclesiae consulere.* Quomodo etiam Pagani veteres Regnum *servitutem* dixere. Ita pecuarius *pecori*, tutor *pupillo*, dux *legionibus* inservit, neque tamen supra pastorem grex est, supra tutorem infans, supra Imperatorem exercitus. Serviunt enim qui imperant, ut Augustinus inquit, *officio consulendi & providendi misericordia.* *Servire* igitur Reges *Ecclesiae* rectè quis dixerit, *servos Ecclesiae* non rectè, ne eo quidem sensu quo servitus subjectionem significat. Non enim Saul *servus Israëlis*, sed Israëliticus populus *servi Saulis*: & speciatim *servus Saulis*. non minus Abimelec inter Sacerdotes, quam inter Proceres David. Et Davidis ac Salomonis servus Pontifex Sadocus. Quare & Synodi maximae, in quibus Ecclesiae sub Romano Imperio viventis quasi quoddam erat compendium, Imperatores *Dominos*

1. Pet. 2. 13.

ad 13. cap. ad Rom.

1. Sam. 17. 8. 22. 12.

3. Reg. 1 32

ſuos ſalutant. Sanè quemadmodum pater æquè familiæ ſuæ imperat ſive illa fidelis, ſive à fide ſit aliena; ita populi recta religio de Summæ Poteſtatis iure nihil imminuit.

4. Sunt qui aliud argumentum contra Imperij ius, quod Poteſtatibus Summis aſſerimus, validiſſimum putant, quod ſcilicet ſacra Paſtorum functio circa ipſos etiam Reges verſetur, non tantum quatenus inter cæteros ipſis quoque generali prædicatione Evangelium proponitur, verum etiam qua clavium miniſterio ſingulis applicatur. Sed huius quoque argumenti imbecillitas ſimilibus exemplis convincitur. Nam quota quæque eſt functio quæ non circa Regem verſetur? Sume agricolas, mercatores, paſtores coquos, veſtitores: horum omnium opera Rex indiget, ut propiora attingam, Medicus Regem non minus ſanat quam equiſonem, & quæ valetudini curandæ conducunt, pariter utrique præſcribit: Chirurgus ſi neceſſe ſit uret quoque Regem & ſecabit: Philoſophiæ civilis Doctor aut Conſiliarius aliquis circa Regem occupatur, hoc etiam amplius, non quo homo eſt, ſed qua Rex. Horum tamen omnium perſonas aut functiones nemo tam imprudens fuit, qui Summis Imperiis

legumque humanarum vinculis exſolveret.

5. Nunc ad eos veniendum eſt nobis, qui totum circa ſacra Imperiũ itaChriſto ſoli tribuendum exiſtimant, ut in nullam eius partem venire poſſint Reges, quippe cum vicariam nullius operam deſideret is, qui regno adminiſtrando ſufficiat ſolus. His, ut ſatisfiat, diſtinguendæ ſunt Chriſti actiones: Sunt igitur aliæ terminales, ut ita dicam, aliæ ſunt mediæ: Terminales voco eas quæ ad principium finemque regij muneris pertinent. Ad principium referenda eſt legiſlatio ſub ſpe præmij æterni & comminatione pœnæ itidem æternæ: Ad finem definitiva iuriſdictio. Illam Chriſtus per ſe expedivit, hanc per ſe expediturus eſt. Legiſlatione comprehenditur non ſola legis divinæ perpetuæ apertior promulgatio, rejectis pravis interpretamentis, & patefacto diſcrimine eorum quæ à DEO ſemper probata, & quæ diſſimulata vel condonata ad tempus; ſed conſtitutio quoque Evangelici miniſterij & ſacramentorum cum abrogatione legis Hebræorum ritualis. Iuriſdictio quorumdam condemnationem, aliorum verò abſolutionem, & præmij exhibitionem continet. Quibus peractis Chriſtus adminiſtratione regni depoſitâ

Majeſtatem regiam in æternum retinebit. Has igitur actiones cum per ſe Chriſtus obierit, vitaque ipſa & mors æterna, ac proinde earumque rerum promiſſio, comminatio atque adjudicatio non ſint in eorũ poteſtate qui meri ſunt homines, indubitatum eſt in ijſdem neminem eſſe Chriſti aut Socium aut Vicarium. Ad interjectas actiones quod attinet, ſciendum eſt, has partim περὶ τὸν ἔσω, partim περὶ τὸν ἔξω ἄνθρωπον verſari. περὶ τὸν ἔσω, quæ verſantur, aliæ ſunt *in homine*, aliæ *de homine*. *In homine* agit Chriſtus cum vi ſpiritus ſui, alios illuminat, alios non illuminando occæcat, aliis cor aperit, aliis non aperiendo obdurat, contra tentationes modo maiora, modo minora auxilia ſuggerit; *De homine* cum peccata remittit aut retinet; quanquam harum quoque actionum ſigna quædam plerumque intus homini divina efficacia imprimuntur. Hæ quoque actiones cum meri hominis potentiam excedant, ita Chriſto ſunt peculiares, ut in his quoque nec Socium nec *Vicarium* admittat, cum interim harum actionum miniſtros habeat *Paſtores*, *Privatos*, *Reges* quoque, ſingulos ſuo modo. Diſtant autem *Vicarius* & *Miniſter* merus; quod *Vicarij* eſt producere actiones congeneres illius actionibus, cuius vices

gerit, etsi minus perfectè. At meri *Ministri* est actiones producere non congeneres, sed tales quæ principalis causæ actionibus inserviant. Vnde apparet eiusdem actionis nomen propriè quidem, sed proportionaliter tribui *Principi* & *Vicario*. Rex enim verè imperat iusque dicit: verè quoque imperat iusque dicit Præses, etsi non pari iure: at principali causæ & mero ministro actionis eiusdem vocabula non nisi per tropum accommodari: quo modo Pastores dicuntur *servare homines, remittere ac retinere peccata*. Quæ restant regiæ Christi actiones περὶ τὸν ἔξω ἄνθρωπον, præcipuè consistunt in tuendâ ac liberandâ ab hostibus; ordinandâ quoque & ornandâ Ecclesiâ: & ad providentiam rectè referuntur. Sicut autem DEI universalis providentia quæ cunctis rebus invigilat, quanquam ipsa per se cunctis disponendis exsequendis sufficiat, tamen ad demonstrationem multiformis sapientiæ Summis Potestatibus utitur tanquam *Vicariis* ad conservandam illam communem hominum societatem; unde & ijsdem potestatibus *Deorum* tribuitur appellatio; ita & specialis illa Christi providentia pro Ecclesia excubans *Vicarias* sibi adsciscit easdem potestates veræ fidei patronas, *Christum* *oscu-*

oſculantes, quibus ipſis Chriſtus ſuum quoque nomen impertit. Hi ſunt Reges & Proceres quos Nazianzenus ait χριστῷ συνάρχειν, χριστῷ συνδιοικεῖν, non æquali *conſortio poteſtatis*(abſit tam impia cogitatio) ſed *Vicario iure*. Quomodo & illud ſumendum Bohemicæ Confeſſionis, *Magiſtratum communem eſſe cum Agno poteſtatem*. Quare cum non pugnent τὰ ὑπάλληλα, neque Majeſtatem Chriſti dedeceat, præcipua regni per ſe ἀμέσως, cætera partim per ſe partim per alios exſequi (ſicut & Angelorũ opera eum uti certiſſimum eſt) ſequitur terreſtre imperium etiam quà ſacra curat, nihil cœleſti ac divino Chriſti Imperio obſtare. Hic autem monendi ſunt παραλογίσαι ne pro Chriſto *Rege Regum & Domino dominantium* preſbyteria nobis & Synodos ſupponant; & quod Chriſti unius eſt proprium ἄρχειν τῶν βασιλέων, id ad eos transferant cœtus, quos & ordinis neceſſitas & divini iuris auctoritas Regibus ſubjicit.

Apocal.19.

6\. Sed quoniam in Sacris Literis & hiſtoria verere partim paſtoribus, partim Eccleſiis, *regimen* tribuitur quoddam, videamus quomodo hoc regimine non evertatur Summarum Poteſtatum regimen. Hæc res ut rectè intelligatur, diſtinctionibus quibuſdam uti

necessè est, ne vocum similitudo in re dissimili nobis imponat. Regimen omne aut tale est, quo dato maneat in eo qui regitur iuris libertas, aut quo dato ea libertas non consistat: Prius regimen iis competit, qui præsunt, ut Tacitus loquitur, *auctoritate suadendi, non iubendi potestate*, ut Medici, Iurisconsulti, Consiliarij, in rebus haud omnino necessariis. Regimen, quo posito tollitur libertas, iuris est aut declarativum, aut constitutivum: & constitutivum aut *iure consensus*, aut *vi Imperij*. Hæc distinctio ex modo oritur introducendæ obligationis. Qui declarativè regunt, non obligant proprie, sed obligationi occasionem prębent quatenus notitiam alicui imprimunt quæ obligationem parit aut auget. Ita medicus ægrotum regit ostendendo quid ipsi exitiale sit, quid ad sanitatem consequendam aut retinendam necessarium: quo intellecto, ægrotus hoc amplecti, illud fugere tenetur, non ex iure quod in ipsum medicus habeat, sed ex lege naturæ, quæ unicuique curam vitæ atque incolumitatis suæ imperat. Sic moralem ac civilem vitam regunt Philosophi, ostendendo quid honestum sit, quid salus populi requirat. Eodem rectè referas annuntiationes quas legati aut præcones à

Summis Potestatibus missi subditis faciunt. Tam verò suasorium quod diximus, quam istud declarativum sub uno *directivi regiminis* nomine solent cōprehendi: à quo differt *constitutivum*, quod *ex consensu* aut *Imperio* nascitur. Constitutivum quod ex consensu oritur regimen, ad eos qui consenserunt quod attinet, vim obligandi habet ex lege naturali, quæ pacta vult servari, de iis scilicet rebus quæ in iure ac potestate erant paciscentium. Qui verò non consenserunt, hi directè non obligantur: indirectè interdum si tria concurrant: Primum, ut ipsi quoque pars sint alicuius universitatis: alterum, ut maior pars universitatis consenserit: tertium, ut aliquid constitui ad universitatis conservationem, aut certè ad statum eius meliorem sit necessarium. Hæc enim si adsint, obligantur singuli non ex iure quod maior pars in ipsos habeat tanquam superior, sed ex illa naturæ lege, quæ vult partem omnem qua pars est ordinari ad bonum totius: quod bonum sæpe sine aliqua speciali determinatione non potest haberi, neque ista determinatio effectum habitura est, si quæ pluribus placuerunt, ea paucis liceat rescindere. Hinc comites itineris, navis unius, negotiationis eiusdem participes,

item collegæ, tenentur ſtare decreto partis maioris, in his dumtaxat quæ determinatione aliqua indigent, & ad eam pertinent communitatem, cuius ipſi membra ſunt. *Imperativum* verò regimen ex vi intrinſecâ ſupereminētiæ ſuæ obligat. Eiuſmodi autem *regimina*, ut ante indicatum eſt, ſunt aut *ſuprema*, aut *infra ſupremum* collocata: & hæc iterum aut ex ſupremo emanantia, aut aliunde ortum habentia. Imperium *ſub ſupremo* collocatum & non *ex ſupremo ortum habens*, quod quidem ordinarium ſit & permanens ac primitivum, eſt unicum *Patrisfamilias*, unde originem ducunt, regimen *Pædagogi* & *tutoris*. Extraordinaria autem Imperia quoſdam in veteri fœdere habuiſſe certum, quibus hoc ipſum DEVS ſingulari oraculo conceſſit. Ea verò quæ à ſupremo emanant Imperia, aut ſimul *obligandi agendique* ius accepere, ut Prætura, Proconſulatus, aut *obligandi* tantum, ut *poteſtas delegati*: Sine *obligandi* autem iure nullum eſt Imperium. Eſt enim hic Imperij effectus quaſi naturalis. Iam quæ dicta ſunt ad Paſtores & Eccleſias applicemus. Vetantur à Chriſto Apoſtoli, ab Apoſtolo Presbyteri ſive Paſtores κατακυριεύειν τῶν κλήρων; neque tantum κατακυριεύειν, quod Regibus tribuitur Luc. 22. 23. ſed

1.Pet.5.3.

& κατεξουσιάζειν, quod diſtinctum ab altero tribuitur τοῖς μεγάλοις Matth. 20.25. Marc. 1. 42. Μεγάλων ergo nomine Principes intelligendi, quales fuerunt Ethnarchæ Iudæorum, quos ἀρχῆτας dictos videre eſt apud Ioſephum *; unde lux dicti apud Lucam, οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν ἀρχῆς καλοῦνται. Si ergo & quale Summarum & quale inferiorum poteſtatum ius eſt, adimitur paſtoribus, ſequitur illis *omne Imperium* adimi.

* *Antiq. Iud.* 13. 2.

7. *Coactionis* uſum omnem ipſis interdictum, vel illud Pauli ſatis evincat: quod vult *Epiſcopum non eſſe* πλήκτην. Hinc Chryſoſtomus; *homo ſi à fide fuerit abductus, multa imminet Sacerdoti patientia induſtriæ adhortationis, quia non poteſt errantem vi reducere, ſed perſuadere conabitur, ut ad fidem rectam revertatur.* Sed nec obligare quemquam per modum *Imperij* Paſtoribus datum eſt divinitus. τὸ νομοθετεῖν ἀνεῖται τοῖς βασιλεῦσιν inquiunt Græci. Et Chryſoſtomus dat Regibus, Epiſcopis adimit, non tantum ἀνάγκῃ, ſed & νόμῳ κρατεῖν. Chriſtus ipſe ſtatum ſuum ſervilem reſpiciens ut erat μορφὴν δούλου καὶ λαβών, negat *Regnum ſuum eſſe de hoc mundo*, negat quod minus eſt, ſe *iudicem conſtitutum*; Ad eius autem ſtatus exemplum

1. Tim. 3. 3. Tit. 1. 7.

Luc. 12. 14.

vocavit Apostolos: unde Chrysostomus, *Non est*, inquit, *nobis data talis potestas, auctoritate sententiæ cohibeamus homines à delictis.* Et Bernardus, *stetisse ego Apostolos iudicandos lego, sed ipse iudicantes non lego.* Ostendunt idem tituli quos Pastoribus Sacra Scriptura tribuit; vocantur enim *legati, nuncij, præcones. Legatorum* autem, *nunciorum* & *præconum* non est suo Imperio quemquam obligare, sed alienum Imperium notum facere. *Ad docendum constituti sunt Pastores*, inquit idem ille Chrysostomus, οὐκ εἰς ἀρχὴν οὐδὲ εἰς αὐθεντίαν. Mandati quoque formula facit huc. Iubentur *loqui quæ audierunt, tradere quæ acceperunt*, ultra nihil. Ipse Apostolus, *de virginibus* quia *nullum mandatum habebat Imperium Domini*, nihil imperare audet, consulit tantum, simul declarans si quæ contra faciat, eam nihil peccaturam. Et Corinthios admonens ut extraordinaria quadam liberalitate Hierosolymitas juvent, addit μὴ ἐκ ἀνάγκης. Cuius causa est in eo quod præcedit, οὐ κατ' ἐπιταγὴν λέγω.

De consid. lib. 1.

1. Ioan. 1. 1.

1. Cor. 11. 23.

1. Cor. 7. 25.

2. Cor. 9. 7. 8. 8.

8.

Regimen ergo quod Pastoribus tribuitur, cum dicuntur ἡγεῖσθαι προΐστασθαι, ποιμαίνειν, aut ad merè *suasorium* aut ad *declarativum* genus referri debet. Quare sicubi *Apostoli* aut *Pastores* leguntur *imperasse*,

Heb. 13. 7. 17.

1. Thes. 5. 12.

interpretandum id est per eam figuram qua *remittere* dicuntur & *retinere peccata*, hoc est *remissa* aut *retenta* declarare. Neque aliter sumendum illud quod Ieremiam DEUS à se constitutum dicit ad *regna exscindenda*, hoc est *ad pronuncianda regnorum excidia.* Sic & in illa Apostolorum Seniorum & Fratrum Epistola ad Ecclesias Syriæ & Ciliciæ verba hæc ἐπιτίθεσθαι βάρος, simili modo sunt exponenda: non enim novum onus imponitur Christianis, alioqui enim sequeretur *scortari* ante hoc decretum licuisse: cum eiusque rei abstinentia ijsdem oneribus accenseatur: sed declaratur quod sit Christianorum officium ex lege divinâ, quæ actiones liberas ad aliorum salutem promovendam vult dirigi, & offendicula anxiè vitari. Tam verò Iudæi, quanquam proselytos propiore quodam affectu amplexabantur, soliti tamen ut ex ipsorum libris apparet, ferre etiam alios ex gentibus, dummodò ea instituta servarent, quæ DEUS dederat Noæ filiis; in quibus & hoc erat comprehensum, *ne quis suffocato aut sanguine vesceretur.* Contra verò si qui ea præcepta in commune data humano generi contemneret, cum omnes hostem ducebant publicum, cum quo nihil sibi ne humani quidem iuris com-

1. Tim. 5. 17. Ioan. 21. 16. Act. 20. 28. 1. Pet. 5.

Act. 15. 23.

mune existimabant. Nam Cananæos quoque & vicinos ipsis populos internecioni devotos arbitrabantur non aliam ob causam, quam quod istius generis præcepta violassent. Quare & Apostolorum ævo cum legem ritualem abrogatam à Christo nondum possent intelligere Iudæi, aliter existimare non potuerunt, quam gentes illis cæremoniis, quæ toti humano generi præscripta erant, non minus quam se Israëliticis legibus obligari: ideoque ab iis institutis recedentes, hostiliter erant aversaturi: quod cum magnum esset futurum impedimentum propagando Evangelio, tenebantur sanè gentiles ad tempus ea in re Iudæis obsequi: ideoque postquam desperari cœpit de plerisque Iudæorum ad Christum adducendis, hoc onus sine ulla abrogatione sponte sua per occidentis Ecclesias evanuit; quia scilicet vis obligandi non nisi ex illa, quam diximus, divina lege pendebat, quod speciatim in causa Idolothytorum ad Corinthios explicat Paulus.

Post annum 800.

1. *Cor.* 10. 23. 24.

9. De Ecclesia nunc agendum est. Huic quoque *nullum Imperium* divino iure concessum est; *Imperii instrumentum* gladius, quo nomine Paulus Apostolus ut & Iurisconsulti intelligunt illud quod ἀναγκαστικὴν δύναμιν vocat Aristoteles. At Ec-

cleſiæ *arma carnalia non ſunt*, neque alium gladium à *DEO* accepit quam *ſpiritualem*, *Verbum* ſcilicet *DEI*. Quin eius πολίτευμα non eſt *in terris*, ſed *in Cœlo*. Agit ergo in terris Eccleſia non ut *municeps* ſed ut *inquilina*: Inquilinis autem *Imperium* non debetur. Quando quidem Eccleſia cœtus eſt divina lege non permiſſus tantum, ſed & inſtitutus (de adſpectabili cœtu loquor) ſequitur ea omnia quæ cœtibus legitimis naturaliter competunt, etiam Eccleſiæ competere, quatenus adempta non probantur.

2.Cor.10.4. Ephes.6.17. Philip.3.20.

14. In his autem eſt etiam *regimen conſtitutivum*, quod ex conſenſu appellavimus. Exempla duo afferemus. Abrogata Sabbathi lege in libertate erat Chriſtianorum quam vellent temporis ſui partem, dum ne infra iuſtam proportionem, divino cultui ſegregare. At cum is cultus ex Chriſti præcepto quandam piorum congregationem requireret, non poterat ea temporis pars niſi communi placito determinari. Ita præeuntibus Apoſtolis, conſentiente Eccleſia, dicata eſt ſacris conventibus *prima Sabbatorum*, quæ & in memoriam reſurrectionis *Dominica dies* dicitur. Alterum hoc eſt, cum Apoſtoli pares non eſſent inſpectioni pauperum,

Col.11.16. Act.20.7. 1.Cor.16.2. Apoc.1.20.

Ecclesia suadentibus Apostolis instituit munus Diaconorum, simulque elegit personas quæ id muneris obirent. Vtrobique *definitum* ac *constitutum* aliquid videmus communi placito, cui refragari sine gravi culpa nemo potuit. Nam & *constitui* certum aliquid debebat, & *constitui* nihil poterat, uno forte aut altero dissentiente; nisi aut minor pars maiori, aut maior minori cederet. Quorum cum hoc sit manifestè iniquum, sequitur illud fuisse necessarium. Hoc igitur ius constituendi, Ecclesiæ naturale est. Data enim universitate, hoc ipsum ius ex natura universitatis continuò sequitur. *Imperativum* verò *regimen* non itidem Ecclesiam sequi supra ostendimus.

XI. Neque tamen id impedit, quo minus Ecclesiæ competere possit Imperium aut Summum aut Summo inferius. Summum si fideles aliis impermixti & liberi ab omni subjectione peculiarem constituant Rempublicam, quod Iudæis accidisse videtur, Machabaïcis temporibus. Nam in plerisque eorum temporum actis non *Ethnarchæ* tantum & *Senatus*, sed & populi nomen reperitur; tum in profanis, putà fœderibus, tum in sacris, ut cum Encœnia instituuntur. *Constituit*, ait historia, *Iudas & fratres eius & omnis Ecclesia*

1. *Mach.* 12. 6. 14. 20. 28. *Ios. Antiq. Iud.* 13. 11. 1. *Mach.* 4. 59.

Israël. Hic ergo Ecclesia Summum Imperium habuit non propriè quà fidelis populus, ſed quà populus liber, quod hodie dici poſſet de Helvetiorum quibuſdam civitatibus, quæ populari Imperio tenentur. Inferius Summo Imperium, quod *αὐτονομίας* nomine appellabatur, ijdem Iudæi non domi tantum, ſed & Alexandriæ, Damaſci atque alibi ſæpius habuerunt cum coactione nonnulla, ſed quæ modo latius, modo anguſtius patebat. Interdum enim ſub eo Imperio comprehenſum erat ius *pœnarum capitalium*, interdum *flagra* tantum, nonnumquam ultima coactio erat *relegatio* è Synagoga, prout Regibus Chaldæis, Perſis, Syris, Ægyptiis, aut Romanis Cæſaribus, ſub quorum ditione erant, viſum fuit habenas ipſis laxare aut adducere. Hoc iure conceſſi Imperij Aſſueri temporibus ſuadente Mardochæo Iudæi dies, *Sortium* qui dicuntur, Feſtos eſſe iuſſerunt. Eodem iure conceſſi Imperij nituntur ea omnia quæ ductu Eſdræ ac Nehemiæ tam in ſacris quam in profanis rebus fuere conſtitutæ. Quod moneo ne quis ad ius Eccleſiæ perpetuum atque immutabile perperam trahat. Sacrorum autem Miniſtros quod attinet, his Imperium divino iure, hoc eſt, ex ipſa Miniſterij iſtius

ſive inſtitutione, ſive naturâ nullum deberi, ſatis oſtenſum eſt. Vt & illud, Summum Imperium cum tali Miniſterio eſſe *ἀσύγκλωστον*.

12. Cæterum inferius Imperium à Paſtorali munere perpetuo ſegregatum eſſe debere numquam ſenſit vetus Eccleſia. Ex his aut paſtoribus tribuitur, nihil derogare Summo in Sacra Imperio Summarum Poteſtatum. Nam *directivum regimen*, quod in dando conſilio, & declaratione divini Imperij conſiſtit, omnino alterius eſt generis. Diverſo autem planè regendi genere non mirum eſt eundem regere & regi; nam Regem ſuadendo regit Conſiliarius; Iuris naturalis peritus legem divinam declarando: Medicus & Paſtor Eccleſiæ, modo utroque: ſed hos omnes Rex Imperio regit, & quidem ſummo. Vnde mirum non eſt apud Patres ſæpe reperiri Regem præeſſe Epiſcopo, & Epiſcopum Regi, cum agatur de modis *προστασίας* immenſum differentibus.

13. At quod ex conſenſu eſt regimen, quanquam conſtitutivam vim habet, planè tamen ſubeſt regimini Imperanti Summarum Poteſtatum, quod eo evincitur, quia *nemo* conſentiendo *plus iuris in alterum*, aut in totam univerſitatem *transferre potuit*, *quam ipſe habuit*. Obligatio enim

hæc ex ſingulorum libertate ortū quum habeat, latius quam ipſa libertas patere non poteſt. At ſinguli libertatem non habent quicquam faciendi contra Imperium Summarum Poteſtatum, quibus *omnis anima ſubjecta eſſe debet*; his ſcilicet exceptis, quæ divino Imperio diſertè comprehenduntur. Ergo nec ius habent couſque ſemet obligandi. Adde quod duo regimina conſtitutiva eſſe non poſſunt, niſi ὑπάλληλα, cum alioqui futurum ſit, ut quiſpiam obligetur ad ἀσύστατα, quemadmodum ſupra oſtendimus. Quæ cauſa fuit, cur paternum & ſacerdotale veteris Teſtamenti (numquam enim Aaronici Pontifices ſine Imperio fuere) Regio Imperio DEVS ſubjecerit.

Rom. 13. 1.

14. Illud vero regimen quod ex publico iure Paſtoribus datur, cum non tantum ſubſit Poteſtatibus Summis, ſed ab ipſarum quoque Imperio quantum eſt emanet, Ius Summarum Poteſtatum non evertit, ſed comprobat. Per effectus enim cauſa cognoſcitur, & per quod res quæque talis eſt, id ipſum eſt maximè tale.

CAPVT V.

De Iudicio Summarum Potestatum circa sacra.

SVMMARIVM:

1. Iudicij vox explicatur. 2. Distinguitur in directivum & Imperativum. 3. Iudicium de sacris competere summis Potestatibus. 4. Non obstare quod falli possunt summæ Potestates. 5. Non obstare quod CHRISTVS est Iudex summus. 6. Nec quod Scriptura tropicè Iudex dicatur. 7. Nec quod Pastoribus & Ecclesiæ suum competat Iudicium. 8. Vt recte exerceatur Iudicium, requiri intelligentiam. 9. De ea sufficienter consequenda, non desperandum summis Potestatibus. 10. Requiri item pietatem. 11. Distinctio inter rectitudinem actus & validitatem: idque ad sacra applicatur. 12. Iudicium infidelium de rebus sacris exemplis declaratur & S. Scripturæ testimoniis. 13. Catechumenos non posse omnino à Iudicio excludi. 14. Similitudine ostenditur aliud esse de apti-

tudine quærere, aliud de iure. 15. *Non deferri Iudicium Prophetis Novi Testamenti privatè cum explicatione loci 1. ad Corinth: xiv. 3.* 16. *Regum veteris Testamenti facta circa sacra quatenus ut Regibus, quatenus ut Prophetis attribuenda: idque applicatur ad tempus Novi Testamenti.*

ADSTRVCTO Summis Potestatibus Iure Imperij circa sacra, ea veniunt quæ ad rectum Iuris huius exercitium pertinent. Proximè autem ipsum Imperij actum præcedit Iudicium. Est enim imperare voluntatis. Omnis autem actio voluntaria ut recta sit, duplicem habere debet congruentiam; alteram voluntatis cum intellectu; alteram intellectus cum re ipsâ. Quorum prius indicans Apostolus, *peccatum* esse dixit *quicquid non ex fide fiat*, ubi *fides* est *iudicium approbans*; quod opponitur *conscientiæ* condemnanti actionem, aut hæsitanti. Iudicium primitivâ ac genuinâ suâ significatione denotat actum superioris, quo inter duas partes id quod iustũ est definit. Est enim *Iudicium* à iudice; Iudex autem *ius dicens*. Cœpit deinde proferri ad definitionem qualemcumque etiam internam in omnibus quæ contemplamur, aut agimus.

1\.

Rom.14.23.

2. Circa agenda *Iudicium* ita univerſaliter ſumptum duplex eſt: aut enim propriis actionibus præit, aut per actiones proprias refertur ad alienas: idque rurſus dupliciter; nam actiones noſtræ ad alienas referuntur, aut per modum intellectus, aut per modum voluntatis. Hinc fit ut iudicium ad actiones alienas tendens, ſit aut Directivum, ſive per declarationem, ſiue per ſuaſionẽ, aut Imperativum: Imperativum Iudicium diſtinxit Ariſtoteles in νομοθετικὸν καὶ δικαστικόν, quorum illud eſſe ait περὶ τῶν καθόλου, hoc verò τῶν ἀφωρισμένων καὶ κατὰ μέρος.

1. Rhet. 1.

3. In hoc Imperativo genere *ſummum* abſolutè *iudicium* eſſe *ſummi* abſolutè Imperatoris, qui eſt DEVS. Reſtrictè, hoc eſt, inter homines itidem *ſummum* ſit *Iudicum* neceſſe eſt eius qui *ſummum Imperium* habet, quem Summam Poteſtatem dicimus. Huius enim leges reſcindere aut ſententias retractare ſuperiore Iudicio nemini licet: etſi obedientia talibus legibus ac ſententiis non abſolutè debeatur, ſed quatenus obediri poteſt ſine Imperij divini violatione. Sicut autem ipſum Imperium ad ſacra non minus quam ad profana extenditur, ita & Iudicium hoc, ex quo & ſecundum quod Imperatur. Neque obſtat quod nonnulli Reges aut

aut Imperatores de Religione iudicium videntur à ſe rejeciſſe. Nam partim quod ineptos ſe agnoſcerent, rejecerunt à ſe quod alioqui erat officij ſui; partim loquuntur de Iudicio quod ſit ἀναμάρτητον, quale ſibi arrogat Pontifex Romanus. Atque hoc poſtremo modo tum ſua, tum Imperatorũ veterum dicta explicat magnus Britanniæ Rex, cum negat *Reges eſſe doctrinæ iudices falli neſcios*. Tantumdem autem de aliis negotiis non minus rectè dixerit. Conſtantinus ſanè à ſe iudicium non removit, qui cognoſcere voluit ea, quæ ab Epiſcopis Tyri eſſent acta, rectè ne an ſecus ſe haberent; nec Martianus, qui ſuum eſſe dixit negotium rectam & veram fidem omnibus declarare; nec Carolus Magnus, qui ſe controverſiæ Felicianæ *arbitrum* vocat; additque, *decernimus & DEO donante decrevimus quid eſſet de hac inquiſitione firmiter tuendum.*

A.D. 794.

4. Falluntur ergo qui fingunt hæc inter ſe adverſis frontibus pugnare: *poſſe labi* & tamen *hominibus non ſubjici*, Imperij ſubjectione: neque vident qui hæc aſſeverant uno ſe commento Iudicia omnia, etiam Humanis de rebus tollere. Nam quid eſt in quo non poſſint errare homines; aut quod omnino poteſt eſſe iudiciũ,

quod non aut summum sit, aut aliud supra se habeat. Cum ergo progressus in infinitum non detur, necesse est alicubi sisti, & proinde quorumdam errores non *humano sed divino reservari Iudicio* (ut loquitur Ivo Episcopus Carnutensis) ubi tantò districtius sunt puniendi, quantò minus fuerint divinis admonitionibus obnoxij. Neque verò hoc summo iudicio imperativo scilicet & humano posito, sequetur fas esse pastoribus & Christianis singulis necessaria pietatis ac charitatis officia deserere, si ita faciendum Summa Potestas iudicet. Non magis sanè quam abstinendum ab alendo parente, si Rex impius iubeat. Vt enim supra explicatum est tum in sacris, tum in profanis rebus, neque iubentia, neque vetantia præcepta obligant ad agendum omittendumve aliquid contra legem DEI sive naturalem sive positivam, sed dumtaxat ad patiendum, idque tum demum ubi pœna evitari nisi vi oppositâ non potest. Longè autem aliud est iniuriam pati, aliud omittere actionem à DEO imperatam; quod à viris alioquin sagacibus confundi mirarer, nisi viderem id instituto ipsorum servire. Cætera quæ poponi solent de periculo mutandæ corrumpendæve Religionis, alio loco commodius solventur.

Summum Christi iudicium huic, de quo agimus, iudicio, non magis repugnat, quam eiusdem Imperium Summarum Potestatum Imperio: quod supra ostendisse satis est. Legislatio prœmium pœnamque æternam vi suâ secum ferens, & ex eâ lege ultima iudicatio solius est Christi. Medio tempore interfatur Christus per spiritum suum iudicio divino: neque tamen sequitur id iudicium actio humana, nisi intercedente Iudicio humano: quod iudicium, ut ad actiones privatas Christiani cuiusque, ita ad publicas actiones & privatas quæ publico Imperio reguntur, publicarum est potestatum, & quidem Summarum in summo gradu. Vidit hoc iam pridem Brentius, cuius hæc verba sunt: *ut privatus privatam, ita Princeps publicam habet de doctrina Religionis potestatem iudicandi & decidendi.* Et ita; *Iudicio opus est præsertim Principum, ut sciant quam doctrinam & privatim ad suam salutem æternam, & publicè in populo DEI tueri debeant.*

5.

Prolog.

Scripturam *Iudicem* qui faciunt, rectè sentiunt: sed figuratè loquuntur. Nam exactam verborum rationem si sequimur, Scriptura est *norma iudicandi*; nunquam autem *Idem est sui regula*. Similis est figura cum *Lex* dicitur *neminem iudicare*

6.

Ioan. 7.51. 12.48.

inauditum; & cum Christus dicit fore ut *sermo* quem loquebatur, incredulos die ultimo *iudicet*.

7. Pastoribus & aliis, qui *sensus* in Scriptura *exercitatos habent*, Ecclesiarum quoque cœtibus, sed imprimis augustissimo quodam modo Ecclesiæ Catholicæ iudicium de sacris competit. *Vnusquisque* enim, teste Aristotele, *rectè iudicat ea quæ cognoscit*, eorumque est optimus Iudex. Sed hoc *Iudicium* alterius est generis ab eo de quo agimus: aut enim propriis dumtaxat actionibus præit, aut alienis quoque, sed dirigendo, ut diximus, non Imperando. Diverso autem ut regendi, ita & iudicandi genere possunt ijdem sibi mutuo præesse & subesse, ut Rex medico, medicus Regi: atque ita absurdum non est dari duo *Iudicia Summa*, sed generum diversorum, quale est in sacris *Iudicium Directivum* Ecclesiæ Catholicæ, & *Imperativum* Summarum Potestatum. Nam nec illo Iudicio inter humana ullum est majus *auctoritate*: neque hoc ullum majus *potestate*.

8. Cum verò Iudicio duæ res obesse soleant, ignorantia & pravi affectus, sequitur ut iudicium sibi competens rectè exerceat is qui Summo Imperio fungitur, opus illi esse & intellectu rerum

ſacrarum, & animo verè religioſo: quæ duo ita inter ſe devincta ſunt, ut & religio ſapientiam adaugeat, & religionem ſapientia, quod à Lactantio demonſtratur. Extat apud Tacitum egregia voti formula pro Imperatore concepti, ut *DEVS ipſi intelligentem humani divinique Iuris mentem daret.* Quantò autem divina præſtant humanis, tantò Summæ Poteſtati glorioſior, utilior, atque etiam magis neceſſaria eſt divinarum quam humanarum rerum cognitio. Ideo tam ſollicitè Regi Imperatur; *ut exemplum legis ſibi ipſi deſcribat, idque penes ſe adſervet, & in eo legat omnibus diebus vitæ ſuæ.* Et Ioſuæ edicit DEVS, *ne diſcedat liber iſte legis ab ore tuo, ſed meditare in eo noctu & interdiu.* Et in Pſalmo II. verſ. 10. qui Chriſtiana tempora apertè reſpicit: *Intelligite Reges, erudimini Iudices terræ.* Paruerunt his monitis Pij Reges Hebræi olim; Poſtea Chriſtiani: Hinc Theodoſius & Valentinianus: *Inter cæteras ſollicitudines quas amor publicus pervigili nobis cogitatione indixit, præcipuam Imperatoriæ Majeſtatis curam eſſe proſpicimus Religionis indaginem, cuius ſi cultum retinere potuerimus, iter proſperitatis humanis aperitur inceptis.* Theodoſius ad

Deut. 17. 8.

Ioſ. 1. 8.

Nov. de Iudais A.D. 439. Ian 31.

A. D. 515. à Theodosij morte 65. Hormisdam; *Inquisitio veræ Religionis præcipua est sollicitudo Imperialis maiestatis.* Et Iustinianus ad Epiphanium: *Nos* Nov. 6. A.D. 535. *maximam habemus sollicitudinem circa vera Dei dogmata & circa sacerdotum honestatem.* Et Ricaredus Hispaniæ Rex: A.D. 586. *At nunc beatissimi Sacerdotes, non in iis tantummodo rebus diffundimus solertiam nostram, quibus populi sub nostro regimine positi peccatissimè gubernentur & vivant, sed etiam in adiutorio Christi extendimus nos ad ea quæ sunt cœlestia excogitare, & quæ populos fideles efficiunt, satagimus non nescire.* Arnulphus Lexoviensis Episcopus in Synodo ita loquitur: *Iustitia Regiæ Majestatis per discretionem scientiæ dirigit & informat; informat ad virtutem, dirigit ad salutem.* Ostendunt ista tum præcepta, tum exempla rerum sacrarum cognitionem in Regem cadere.

9. Sunt tamen qui objiciant fieri non posse ut, qui tanta negotiorum mole distringitur, uni alicui parti vacet. Nos vero respõdemus quasi naturaliter inter se cohærere cognitionem universaliũ & nobilissimæ partis. Ita Metaphysicus omne id quod est considerat, & speciatim insuper mentes incorporeas. Ita physicus omne id quod movetur, præcipuè vero cœlum. Eodem igitur modo Reipublicæ Archi-

tectus omnia quidem Reipublicæ ſtudia generatim, ſpeciali autem ſollicitudine res ſacras debet intueri. Neque verò ſacrorum cognitio res tam intricata eſt, quam eam quidam videri volunt. *Theologia,* inquit Nazianzenus, *& Religio res eſt ſimplex & nuda, ſine magno artificio divinis conſtans teſtimoniis, quam tamen pravè quidam convertunt in artem difficillimam.* De iis loquor quæ ad corpus ipſum fidei Religioniſque pertinent. Nam ſunt & alia partim Metaphyſica, partim Hiſtorica, partim etiam Grammatica, quæ à Theologis ſolent magnis contentionibus & clamoribus agitari: quibus implicari Regis animum minimè neceſſe eſt, non magis ſanè quam Iuris apicibus, cum tamen τὰ πρῶτα Iuris omnino Regi cognitu ſint neceſſaria. Tenere ille debet (quod ut prudentiſſimus ait hiſtoricorum difficillimum eſt ex ſapientiâ) modum. Eſt quædam etiam ſciendi intemperantia.

Ὁ χρήσιμ' εἰδὼς οὐχ' ὁ πολλ' εἰδὼς, σοφός.

Quod omnibus dicit Apoſtolus, debere eos φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, præcipuè ſibi dictum putent Summæ Poteſtates. Nam quæ, ut itidem ait Apoſtolus, *controverſias magis præbent, quam ædificationem Dei, quæ eſt per fidem*, tutò & decorè

Rom. 12. 3.

1. *Tim.* 1. 4.

ſeponent. *Nec enim quicquam*, ut olim Seneca dixit, *minus convenit quam ſubdola iſta calliditas animis conantibus magna.* Cæterum in his, quæ ſcire Summam Poteſtatem expedit, quæque ſcire ſatis eſt, non deerit ipſi auxilium divinum, quo ſupplebitur facillimè etiam quod alioqui per temporis anguſtias eſſet defuturum. Veterum quidam dixit, *plura* ſe *precando quam legendo didiciſſe.* Non eſt ſurdus DEUS ad has Eccleſiæ preces; *DEUS iudicia tua Regi da, & Iuſtitiam tuam filio Regis. Sapientiam tuam abſtruſam ſcire me feciſti*, inquit David. Adoleſcens erat Salomon; neſcire ſe fatebatur *quomodo greſſus ſuos regeret*, perculerat ipſum populi multitudo, negotiorum moles. *Quis*, inquit, *iudicare poterit populum iſtum tantum?* DEUM igitur orat largiatur ſibi *cor intelligens ad iudicandum populum; ad diſcernendum inter bonum & malum.* Quid DEUS? *Quando*, inquit, *non longævitatem, non opes, non animam inimicorum poſtulaſti, ſed intelligentiam ad audiendum iudicium, ecce feci iuxta verba tua: Ecce dedi tibi cor ſapiens & intelligens.* Deus & natura, ut dici ſolet, non deſunt in neceſſariis. Quare cum à DEO Imperia ſint ordinata & quidem præcipuè ad veræ reli-

Pſal. 72, 1. 51, 8.

1. Reg. 1, 3.

gionis tutelam, quid tam convenit divinæ bonitati, quam ut piè orantibus ea ſuppeditet, quæ ad functionem rectè obeundam ſunt neceſſaria? Neque enim credibile ea, ſine quibus rectè imperari nequit, cuipiam oranti negaturum, qui in veteri fœdere ſæpè etiam peculiari prophetiæ dono poteſtates inſtruxerit. Salomon in parabolis: *Vaticinatio inſidet labiis Regis, in iudicio non prævaricatur os eius.* Cum Moſes dux ſummus, idemque ſummus Propheta Synedrion inſtituiſſet LXX virûm, dicitur DEVS *de Moſis ſpiritu ſepoſuiſſe* quod illis inderet: factumque ut *reſidente ſuper ipſos Spiritu* prophetas agerent ſinguli. Moſi in Ducatu ſucceſſit IESVS Nuni Filius, *plenus & ipſe ſpiritu ſapientiæ:* ex quo manus ipſi impoſitæ fuere. Saul in Regé unctus impletur prophetico ſpiritu, & *mutatur in virum alium:* ita enim loquitur Scriptura. David ex quo Rex, ſemper propheta; nec minus Salomon: planè ut qui hiſtoriam veteris Teſtamenti diligenter evolverit, plures ſit reperturus *Principes Prophetas,* quam *Prophetas Sacerdotes.* Sed hæc illo nimirum tempore, quum *DEVS multifariam* multiſque modis locutus eſt patribus per prophetas; Illis indens & patefaciens per illos voluntatis ſuæ arcana.

Num. 11. 17. & 25.

Deut. 34. 9.

Hebr. 1.

Vltimis vero diebus per Filium locutus est, in quo DEVS Pater omne ſuum de ſalute humanâ conſilium aperuit. Poſt hunc non iam plures Magiſtri, ſed unus Magiſter Chriſtus, *ex cuius plenitudine omnes accepimus*. Non igitur ulla iam (ut olim) nova requiritur patefactio, ſed patefactæ voluntatis perpetua promulgatio; Nec eſt quod de obſcuritate aut ſubtilitate quiſquam queratur; *prope nos verbum eſt in ore noſtro, in corde noſtro*. Neque cuiquam tecta eſt hæc doctrina, niſi cui Satanas mentem *excæcaverit*. Ideoque *omnes*, ut modo attigimus, dicuntur *à DEO edocti*, omnes *DEVM cognoſcentes*, impleto ſcilicet eatenus per Chriſtum voto Moſis, qui optaverat *ut populus omnis prophetæ eſſent*. Quod ſi Chriſtianis omnibus, in quibus tot ſunt rudes & occupati, qui manuum perpetuo labore victum ſibi quæritant, facilis & parata eſt Evangelicæ doctrinæ intelligẽtia, quid eſt quod à tam generali beneficio Reges poſſit excludere? præſertim cum Apoſtolus univerſale enunciatum *velle ut omnes ad agnitionem veritatis veniant*, ſpecialiter applicet Regibus. Hâc fiduciâ incenſus Theodoſius Imperator, cum inter plurimas ſectas in fidei cauſa Iudicium proferre deberet, in arcano divinam opem

Matt. 23. 8.

Rom. 10. 8.

2. Cor. 4. 3. 4.

Num. 11. 29.

1. Tim. II. 4.

imploravit, quæ imploranti non defuit. Non defuit eadem Iuſtiniano, qui talem edidit fidei confeſſionem, ut verè dixerit Contius, *à nullo Patrum Epiſcoporumve editam aut pleniorem aut luculentiorem.* Et ſanè tum quæ ad ſalutem creditu factuque ſunt neceſſaria, tum quæ etſi neceſſaria non ſunt, magnum tamen in Eccleſia momentum habent, ea & pauca ſunt numero, & obvia ſe cuique præbent, clarè nempe emicantia, primùm quidem in ſacris literis, deinde verò in perpetuo purioris Eccleſiæ conſenſu. Cætera vix eſt ut Summæ Poteſtati negotium faceſſant. Et tamen, ſi quid inopinum minuſque præmeditatum emerſerit, quod in profanis ſæpius quam in ſacris accidit, ſumat tempus & fida conſilia. Illud Heſiodi meminiſſe debemus,

> οὗτος μὲν πανάριστος ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει.
> ἐσθλὸς δ' αὖ κ' ἀκεῖνος, ὃς δ' εἰπόντι πείθηται.

De cognitione hactenus. Pars altera quam in ſummâ poteſtate requirimus, eſt pietas. Nulla ſanè virtus magis regia. Hinc Hebræorum Regi præcipitur, *ut diſcat timere DEUM, & obſervare verba Legis.* Ioſuæ, *ne ab eo præſcripto diſcedat dextrorſum aut ſiniſtrorſum*: nec aliud Regibus toties inculcant ſancti

10. Deut. 17. 19. Ioſ. 1. 7. 8.

Vates. Duo ergo vitia fugienda Summæ Poteſtati: Primùm & ante omnia μεγίϛη νόσων ἀθεΐης; deinde vero *Superſtitio*, quæ animum effæminat & generoſa conſilia evertit. Optimè ſibi ab utroque abrupto cavebit, ſi illud Apoſtolicum ſæpè cogitet. *Finis mandati eſt charitas ex mundo corde & conſcientiâ bonâ & fide non ſimulatâ: à quibus nonnulli, ut à ſcopo aberrantes, divertunt ad vaniloquentiam, volentes eſſe legis doctores, cum non intelligant ea quæ loquuntur, ne ea de quibus adſeverant.*

1.Tim.1.6. 7.

II. Diximus quæ ad rectè exercendum Imperium in Summa Poteſtate requirantur. Cæterum diligenter notandum eſt requiri, ut tota actio Imperantis ſit recta, non ut actus ſit ratus, quæ duo diligenter diſtinguenda ſunt. Exempli gratia, Iudex aliquis iuris imperitus ſententiam protulit, peccavit ille, neque tamen nulla eſt ſententia, ſed niſi appellatio ſubſequatur, tranſit in rem iudicatam. Privatus cui bonis interdictum non eſt, temerariâ largitione rem ſuam donavit alteri, vitioſa eſt actio; valet tamen alienatio. Si æquo duriores ſint parentes in liberos, Domini in ſervos culpa non carent; neque eo minus tamen ipſorum Imperiis obtemperandum eſt. Et mille ſunt alia eiuſmodi.

Cauſa hæc eſt, quod ut ratus ſit actus, pauciora requiruntur quam ut recta ſit actio. Nam ut recta ſit actio, neceſsè eſt ut procedat ex intellectu benè informato, & honeſto animi propoſito, deinde ut adſit modus & circumſtantiæ debitæ; Vt actus ſit ratus nihil aliud requiritur niſi ut ſit in iure agentis. Ius hic vocamus facultatem moralem, quam iuſtitia ſpecialis conſiderat, quale eſt *Dominium, Imperium, Ius habendæ ſervitutis, Ius activum obligationis.* Eſt autem actus aliquis extra *ius agentis* aut abſolutè aut relatè: Abſolutè extra ius agentis ſunt omnia quorum effectus ſunt illiciti per ſe, aut ex lege iam exiſtente: Relatè, quorum effectus, etſi liciti ſunt, non tamen ſubſunt poteſtati agentis. Quare naturaliter & ſeclusâ lege poſitivâ nullus actus eſſe poteſt irritus, niſi cuius effectus aut vitium habeat inſeparabile, aut extra ius ſit agentis. Priori modo irritum eſt Imperium Patris, Domini, Regis, quo quis iubetur mentiri, aut Idolum adorare. Poſteriori modo irritum eſt Imperium Domini in ſervum alienum, Regis in non ſubditum; Item cuiuſcumque hominis in actiones merè internas, & quæ ad externas nullo modo referuntur. Concludimus ergo

vitium, quod in intellectu sit aut in animo, imperandi actum non reddere irritum; ac proinde cum constet per ignorantiam veræ Religionis, aut etiam affectum veræ Religioni contrarium, nec patrem paterno, nec maritum maritali, nec Dominum Dominico, nec Regem Regio iure excidere.

12. Sequitur rata esse etiam de sacris Imperia Summarum Potestatum, quæ de rebus divinis nō rectè sentiunt, aut DEVM non rectè colunt, modò cum lege DEI non pugnent: quod exempla quoque evincunt. Impius erat Pharao, non ausus tamen Hebræorum populus ad sacrificandum fines Ægyptios egredi, nisi eius permissu. Quia scilicet ipsum quidem sacrificium erat à DEO Imperatum, ac proinde extra ius Regis, sed locus divinâ lege indefinitus, ac proinde non exemptus obedientiæ quæ Regi debebatur. Nabuchodonosorem veræ Religionis sensu penitus imbutum fuisse nemo, arbitror adseveraverit. Huius lex ut de colendo idolo irrita, ita de probris non afficiendo DEO Israëlis proba ac rata. Cyrum & qui post eum Persis Imperarunt, falso Deorum cultu implicitos fuisse, loquuntur historiæ: tamen horum sine veniâ nefas Hebræis Templum DEO vero

reponere. Quamquam verò Pij ortas inter ſe occaſione ſacrorum controverſias alio quovis modo componendas potius cenſuerunt, quam ut alienis à vera fide cognitio earum deferretur, tamen & vocati ab aliis Iudices eos agnoverunt, & temporum neceſſitate eo ſæpe adducti ſunt, ut ipſi eorum iudicia implorarent, gnari ſcilicet ius Iudicandi illis etiam competere poſſe, qui aptitudinem ad rectè iudicandum requiſitam non habeant. Controverſia de Templo Hieroſolymitano & Garizitano à Iudæis & Samaritanis Ptolomæo Rege Ægypti Iudice diſceptata eſt, & quidem ex lege Moſaïcâ. Quanquam enim Rex ipſe Moſaïcis inſtitutis non adhærebat, iudicare tamen poterat, recteque iudicavit utrum Templum, uter cultus, utrum ſacerdotium ei legi congrueret, ex quâ faciendum iudicium inter partes conſtabat. Impia erat pars Iudaïci Synedrij Apoſtolorum tempore: non tuentur ſe fori exceptione Petrus & Ioannes: imo apertè Iudices agnoſcunt. *Iudicamur* inquiunt, *de beneficio in hominem infirmum collato.* Status controverſiæ erat, *An liceret ſanare quemquam in nomine IESV*; probat licere Petrus, quia IESVS à DEO conſtitutus eſſet caput Eccleſiæ, *auctor ſalutis,*

Ioſ. Antiq. lib. 13. *c.* 6.

Act. 4.

idque ipſum reſurrectione ipſius & antegreſſis oraculis confirmat. Cum vetaretur ab ipſis *docere in nomine IESV*; *ipſi*, inquit, *iudicate an DEO magis parendum quam hominibus*. Non deerat ergo ipſis Iudicandi poteſtas de re graviſſima, *an IESVS eſſet MESSIAS*. Et ſi ex vero Iudicarent, rata fuiſſet quamquam impiorum ſententia. Impius erat Felix, ſed Romani Imperatoris vicem gerens: accuſatur apud eum Paulus à Tertullo; plura illi objiciuntur crimina, inter cætera quod *Princeps eſſet ſectæ Nazaræorum*. Negat alia, hoc fatetur, nempe à ſe *DEVM coli ſecundum eam viam, quæ ſecta diceretur*. Quæritur ergo, an hoc crimen ſit: hoc unum eſt τῶν κρινομένων, *Iudicor*, inquit, *de reſurrectione mortuorum*, hoc eſt, de capite præcipuo fidei. Eadem mox controverſia apud Feſtum agitata, in quo Ius iudicandi Paulus agnoſcit, *hîc*, inquit, *oportet me iudicari*. Rurſus iniuriam Iudicis metuens, *Cæſarem appellat*, ſummum ſcilicet ex iure Iudicem, apud quem cauſam regit non ſuam tantum, ſed & Evangelij. Quærebatur enim an crimen eſſet docere Evangelium. Negabat Paulus hoc argumento, quod Evangelium vera ac ſalutaris eſſet doctrina; hâc de cauſâ Iudicem cum Imperio agnoſcit

Act. 24.

agnoſcit optimus Apoſtolus Principem peſſimum: qui ſi Paulum, ut debuit, abſolviſſet (quod in primâ actione feciſſe à multis creditur) rata fuiſſet eius ſententia, & omnino ius feciſſet contra Iudæos. At cum illum & in illo Evangelium condemnavit, irrita fuit ſententia, nempe ut Paulus ita docere deſiſteret: rata verò ne pœnam expetenti reſiſteret. Iuſtinus Martyr, aliiique Chriſtianorum doctiſſimi libellos Imperatoribus non Chriſtianis obtulerunt, nimirum ut Chriſtianæ fidei veritatem illis Iudicibus approbarent. Cum Paulus Samoſatenus ab Apoſtolicâ doctrinâ immenſum deſciſceret, & tamen poſſeſſionem Epiſcopatus Antiocheni vellet retinere, res ad Aurelianum Imperatorem delata eſt, alienum à Chriſtianâ fide, qui re cognitâ decrevit Paulum Epiſcopatus poſſeſſione dimovendum. Quæſtio hîc erat, an Paulus Samoſatenus congruentia legi doceret. Facilè enim conſtat non pio quidem ſed æquo ſatis Imperatori, non eſſe in Epiſcopatu Chriſtiano tuendum qui Chriſtianæ religioni contraria doceret; neque obſcurum eſſe poterat, quid Apoſtoli, quid Apoſtolorum ſucceſſores Eccleſias omnes edocuiſſent de Mundo per Chriſtum condito, de *Verbo* quod *ab initio*

2. *Tim.* 4. 16. 17. 18.

Euſeb. Hiſt. 7.22.

erat & quod *postremis temporibus* in carne humanâ Mundo apparuerat. Archelaus Episcopus contra Manetem hæreticum (unde Manichæis nomen) disputavit Marcello viro illustri Iudice, qui assessores sibi illius Iudicij elegerat Philosophum, Medicum, Grammaticum & Rhetorem, omnes paganos. Athanasius [a] Laodiceæ contra Arium [b] fidem Catholicam defendit Probo gentili Iudice vice Imperatoris præsidente, qui & causam Athanasio adiudicavit. Nimirum cum inter partes constaret ex Evangelicâ fide faciendum de ipsorum doctrinâ Iudicium, prolatis libris facilè constitit eâ lege nec multitudinem Deorum, nec bynionem admitti. Idem Athanasius, alijque Pij Antistites apud Constantium, apud Iovinianum, aversiores à verâ fide Principes, causam τῦ ὁμοουσίυ agere non dubitarunt. Idem postea sæpissimè fecerunt rectè sentientes Episcopi. Cum Vandali Africam obtinerent, paratus fuit Eugenius Catholicæ fidei Episcopus Hunnerico Rege Ariano Iudice contra ipsos Arianos disputare, sed ab illis conditio repudiata est. Etiam orto Romæ certamine, Episcopi res delata est ad Iudicium Regis Theodorici, ut Anastasius loquitur; is autem erat Arianus. Insignis est

Anno circiter 275.

a Finxit id Gelasius Papa Anno ab Athanasij obitu circiter 122.

b Non solum contra Ariū, sed etiam contra Sabellium antequam nasceretur Athanasius mortuum.

Iovinianus inter aversos non fuit.

locus Confeſſionis Baſilienſis. *Quilibet Chriſtianus Magiſtratus omnes vires eo dirigit, ut apud ſua fidei commiſſos nomen DEI ſanctificetur; regnum ipſius propagetur; ipſiuſque voluntati cum ſeria exſtirpatione ſcelerum vivatur; hoc officium gentili Magiſtratui injunctum fuit, quantò magis Chriſtiano Magiſtratui commendatum eſſet debet; ut vero DEI Vicario?* Quid Eccleſiæ Belgij reformatæ hac de re ſenſerint, quantumque ab earum ſententia nonnulli hodie abeant, qui ſe ut unicos Eccleſiarum patronos venditant, ex libello apparet qui Philippo Hiſpaniarum Regi, tunc cum maximè in Eccleſias ſævienti, oblatus eſt. *Tuum eſt,* inquiunt Eccleſiæ, *Iudicare. Tuum erroribus te, quantumvis adultis, opponere. Tuum quamquã à veritate adhuc alienus. Tuum; quamquam veritatis infeſtus es. Ius hoc tibi DEVS dedit: & ſi iuri tuo utaris, poteſt te DEVS magis magiſque aptum huic officio reddere.* Similia videre eſt in Calvini Epiſtola ad Franciſcum Regem, ubi de religionis cauſa integram ab ipſo cognitionem poſtulat, rem clamans dignam ipſius tribunali. Et quid nî ita loquerentur Eccleſiæ pijque doctores, qui ſcirent Sergium Paulum proprætorem virum fuiſſe intelligentem, Chriſtianum non fuiſſe,

Act. 13.

cum inter Paulum Apostolum & Elymam Magum Iudex sederet, sed inter iudicandum factum esse ut crederet: quod & Regi Agrippæ pro tribunali iuxta Romanum Præsidem sedenti, paulo minus evenerat, *Propemodū*, inquit, *mihi persuades ut Christianus evadam.* Et cum narratur Proconsul Achaïæ Gallio iudicium de legis Iudaïcæ quæstionibus à se rejecisse; apparet non in laude id, sed in vitio poni: inde enim factum ut illatas Sostheni iniurias vindicare negligeret. Quamquam ergo homo spiritu divino regenitus aptissimus sit rerum spiritualium Iudex, & omne rectum de rebus divinis iudicium divinitus homini contingat: tamen illuminationis donum, quod intellectum spectat (in quo est iudicium) multis etiam non regenitis dari, nemo hactenus negavit. Neque à quoquam reprehensus antehac est Augustinus, cuius hæc exstat & quidem in libro in quo gratiam operosè defendit, sententia: *Apparet habere quosdam in ipso ingenio divinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moveantur ad fidem, si congrua suis mentibus vel audiant verba, vel signa conspiciant.* Et sanè quî potest dici nullis nisi verè credentibus de sacris rebus verum iudicium competere, cum ad ipsam fidem non veniatur

Act. 26. 28.

Act. 18. 14.

De Bon. persev. c. 14.

niſi iudicio? Itaque omnibus dictum eſt, *Scrutamini ſcripturas*, & laudantur Beroenſes, quod auditâ Pauli & Silæ prædicatione ἀνέκρινον τὰς γραφάς, an res ita ſe haberet. Non eſt autem ἀνακρίνειν, cui non adſit τὸ κρίνειν: ideoque Syrus interpres ſenſum rectè expreſſit: *Dijudicantes ex Scriptura.*

Ioan. 5.39. *Act.* 17.11.

13. Si ergo nondum credentibus ius de ſacris iudicādi aliquod competit, privatis quidem ad actus privatos, poteſtatibus autem ad actus publicos; quantò minus à iudicio par eſt eos excludi, qui veræ doctrinæ adſentientes animi quadam infirmitate à participatione Sacramentorum adhuc abſtinent, præſertim cum Conſtantinus Imperator probāntibus & laudantibus Epiſcopis, leges de ſacris tulerit, Synodos convocaverit, in Synodo & poſt Synodum iudicaverit, inter Catholicos quoque & Donatiſtas Iudex ſederit, nondum baptizatus? quod & Valentiniano accidit, qui, cum de ſacris plurimas tuliſſet leges, ſine baptiſmo hâc vitâ exceſſit. Multò autem minus ferendum eſt Summis Poteſtatibus Iudicium hoc obtentu eripi, quod non ſint ſatis peritæ omnium earum rerum quæ à Theologis ſolent diſputari: quæ ratio ſi valet, quis non videt, quam multi paſtores etiam boni &

fideles omni iudicio priventur? Poteſt enim paſtoris partes ſatis rectè aliquis explere, qui tamen doctoris muneri par non ſit.

14. Deinde ſi id argumentum admittitur, eodem iure Legum periti in partes civilium Iudicum involabunt: ſunt enim ad iudicandum aptiores. At contra videmus de teſtamentis & contractibus rebuſque aliis Iudices ſedere in Vrbibus, multoque magis in agro, bonos magis quam iuriſperitos. Quid quod in quæſtione de homicidio iudicandum eſt ſæpè ei qui medicinam non didicerit: quod vulnus ſit lethale, quod non; poſſitne in menſem undecimum partus differri, multaque alia eiuſmodi. E quibus apparet non eſſe *aptitudinem iudicandi* cum *iure iudicij* publici ſive imperativi confundendam. Neque enim aut aptiſſimus ius iſtud habet, aut qui per ſe aptus non eſt, ius ipſum admittit. Felices fore dixit Civitates Plato, ſi aut Philoſophi regnarent, aut Regis Philoſophi fierent. Neque tamen Philoſopho licet Regium Solium invadere, neque Rex ideo regni iure excidit, qui ſapientiæ operam non dedit.

15. Video illud objici, *Spiritus Prophetarum Prophetis ſubjectos eſſe:* Veteres multi tum Græci, tum Latini eum locum ita

1.Cor.14.31.

ſunt interpretati, quaſi diceret Paulus non debere eos qui prophetiæ afflatum ſentiunt, omnes ſimul eodemque momento ad populum loqui: ſed exſpectandum alteri dum alter qui loqui cœperit ſermonem abſolverit: neque eſſe quod quiſquam dicat, non poſſe à ſe dona ſpiritus impediri, cum neutiquam arrepticiis ſint ſimiles, quos afflat DEI ſpiritus, ſed iſtorum donorum uſus à DEO hactenus ſubjectus ſit eorum arbitrio quibus conferuntur, ut ordinis & ædificationis cauſa, aut exſeri poſſit aut ad tempus inhiberi, alioqui enim *DEUM* cauſam fore *confuſionis*, cui tamen certum ſit pacem & ordinem maximè placere. Hanc interpretationem cum ſeries verborum Apoſtoli minimè repudiet, cur rejicere debeamus non video. Neque tamen interpretatio altera, quæ tradit Prophetas pati debere ut alij itidem Prophetæ de ipſorum prophetiis iudicent, ad hanc rem quicquam facit. Nam primùm, cum illud donum ſingulare prophetiæ, ut & ſanationum & linguarum, inchoandę Eccleſiæ mirifica DEI virtute conceſſum fuerit, non poteſt à re quæ dudum deſiit ad noſtra tempora argumentum rectè produci. Et ut maximè iſti admirabili dono, quod ex futurorum quoque præ-

Deut. 18. 22.

dictione certò cognosci poterat, conferre liceat qualemcumque Theologicarum rerum peritiam humano labore acquisitam, non tamen obtinebunt quod volunt qui ad pastores omnes & solos hoc trahunt. Nam & pastores multi sunt rerum Theologicarum non nimium periti, & quidam extra pastores earumdem rerum periti reperiantur. Postremò, cum diversa sint, ut supra diximus, Iudiciorum genera, uno posito cætera non tolluntur. Iudicat de morbo aut vulnere Medicus, iudicat & Iudex, si res in forum deducta sit, iudicat æger ipse. Etiam cum Prophetæ in Apostolicâ Ecclesiâ iudicarent, dictum est singulis Christianis, δοκιμάζετε τὰ πνεύματα: quin & regulam addit Ioannes, ex quâ fideles singuli Spiritum DEI à Spiritu Antichristi internoscerent. Cui respondet illud Pauli ad Thessalonicenses: *Spiritum ne extinguite: prophetias ne pro nihilo habete, omnia explorate, quod bonum est retinete.* Explorare autem hoc & internoscere proculdubio iudicij actus est. Et in illo Apostoli loco, *Duo aut tres Prophetæ loquantur*, οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν; Patres antiquissimi cæterorum vocabulo non prophetas alios, sed omnes è populo intelligunt: non sine magnâ ratione, cum alibi quoque διάκρισιν πνευμάτων ab

1. Ioan. 4. 1.

1. Thess. 5. 18. 19. 20. 21.

1. Cor. 14. 29.

1. Cor. 12. 9.

ipſo dono prophetiæ diſtinguat idem Apoſtolus ; unde apparet aut donum quoddam Chriſtianis commune ab ipſo intelligi (nam & fidem diſtinctam à dono miraculorum donis annumerat) aut eximiam quandam facultatem iudicandi de Prophetiis quæ quibuſdam non prophetis contingeret. Ipſe Apoſtolus Paulus Corinthios de eo, quod loquitur, iubet *iudicare*. Sancti quoque Patres ad populi totius iudicium ſæpè provocant, ut Ambroſius; *iſte populus iudicet cuius in corde lex eſt divina*. Hæc eo attulimus, ut pateat nullo umquam tempore iudicium de rebus ſacris & doctrina penes ſolos Prophetas fuiſſe.

1. Cor. 11.
Epiſt. 33.

Ex antedictis intelligi poteſt, quale ſit illorum effugium qui ad deprompta de veteri fœdere argumenta ita excipiunt, ut dicant quæ à Regibus facta ſunt, facta non ut à Regibus, ſed ut à Prophetis. Nam ſi Prophetæ nomine mandatum DEI ſpeciale ipſis inſinuatum intelligunt, hoc quidem de factis, in quibus hoc non exprimit Scriptura, mera eſt ariolatio, non firmitate tantum carens, ſed & probabilitate deſtituta. Quid enim ſpeciali mandato opus, ubi lex communis exſtat, niſi fortè apud officij ſui negligentes ? Sin prophetiæ

nomine clariorem quandam voluntatis divinæ obſcurius illis temporibus propoſitæ intelligentiam ſignificatam volunt, libenter fatebimur illos ut Prophetas (quando ita loqui iubemur) certius ſciſſe quid eſſet imperandum; imperaſſe autem ut Reges. Ideoque Scriptura ſacra in rerum iſtarum narratione, nomine proprio non contenta, nomen addidit *Regis*: ut ſignificaret Ius agendi à Regio Imperio proficiſci. Ideoque Regibus imitandum proponi. Quare nos quoque dicamus, ſi quid de Sacris imperant Reges Chriſtiani, ius imperandi habere ut *Reges*, peritiam ut *Chriſtianos*, hoc eſt, ut edoctos à DEO, quorum mentibus inſcripta eſt Lex divina, multo clarius quam olim Regibus & Prophetis. *Multa enim Reges & Prophetæ voluerunt videre quæ Chriſti diſcipuli viderunt, nec viderunt: & audire quæ audierunt, nec audierunt.*

Luc. 10. 24.

CAPUT VI.

De modo Imperij circa Sacra rectè exercendi.

SUMMARIUM.

1. Distinctio inter ius & modum Iuris recte exercendi. 2. Audiendos summa Potestati pios & doctos Pastores. 3. Principia in quibus fundatur fides intrinseca aut extrinseca: extrinseca divina aut humana. 4. De divina auctoritate per homines proposita, ubi status controversiæ inter Pontificios & Evangelicos explicatur. 5. Humana auctoritati acquiescere quando oporteat. 6. In causa fidei salutaris, neminem tuto acquiescere aliena auctoritati, probatur ex S. Literis & ratione. 7. Solvitur objectio ex Deuter. xvij. & similibus. 8. Solvitur objectio ex loco Num. xxvij. 21. 9. Concordia Ecclesiæ studendum quomodo id fieri possit in dogmatibus & preceptis divinis. 10. Legibus de sacris addendam persuasionem. 11. In ritibus quomodo concordia Ecclesiæ retineri possit.

12. Summa Potestati in sacris opus aliorum Ministerio. 13. Regulas Prudentiæ habere suas exceptiones, & unde. 14. Summa Potestas suis legibus an obligetur & quatenus.

1. QVÆNAM in ipso Imperantur requirantur ut circa Sacra rectè omnino imperet, diximus. Superest videamus, quid ab ipso Imperante eundem in finem requiratur, qui locus est de optimo modo Iuris exercendi. Minimè enim sequendi sunt nobis qui Iuris quæstionem cum hâc quæstione de modo utendi iuris passim confundũt. Ius enim agendi præeat necessè est in eo cui rectè agendi modos præscribas; quos invenire prudentiæ est, cum ius ipsum ad specialem Iustitiam pertineat. Longeque est aliud alienum invadere, aliud suo minus providè uti. Hæc autem de modo agendi tractatio patet longè lateque: neque tanta rerum, temporum, locorum, personarum varietas paucis præceptis comprehendi potest. Nos, quantum instituto satis sit, summa quædam delibabimus.

2. Primùm ergo monendus est qui Summo Imperio fungitur, ut tum in inquisitione earum rerum quæ lege divinâ ut credenda, aut agenda definiuntur, tam in

conſultatione ſuper his quę prodeſſe poſſunt Eccleſiæ, libenter audiat Sententias Paſtorum pietate atque eruditione inſignium. Faciendum hoc in rebus ambiguis docet ratio & notitia communis. Non omnia enim unus videt, non audit. Ideo multi Regis oculi, multæ aures eſſe debent ex vetere Perſarum inſtituto. Sapiunt enim Principes ſapientum commercio. Quæ ſi in profanis negotiis vera ſunt, quantò magis in Sacris, ubi periculoſiſſimè erratur? Exempla huic rei probandæ congerere nihil neceſſe eſt. Illud magis operæpretium videre quouſque iudicium Summi Imperantis directivo paſtorum iudicio acquieſcere poſſit & debeat.

3. Sciendum ergo iudicium omne humanum fundari aut in principiis quæ rei inſunt, aut ex principiis extrinſecis. Principia quæ rei inſunt, aut ſenſui objiciuntur aut intellectui. Ex principiis objectis ſenſui iudicamus nivem eſſe albam; ex principiis intellectui objectis iudicamus veras eſſe propoſitiones Mathematicas, quia ad communes notitias reducuntur. Extrinſecum principium *auctoritas* dicitur, eſtque divina aut humana: Divinæ in rebus omnibus ſimpliciter acquieſcendum nemo dubitat: Ita Abrahamus iudi-

dicare debuit immolandum à se filium. Noë futurum diluvium debuit credere. Humanæ verò auctoritati nemo tenetur acquiescere, nisi qui, neque ex divinâ auctoritate, neque ex principiis rei internis, iudicij exitum potest reperire. Licet tamen acquiescere in rebus omnibus quarum indago nobis mandata non est. Ita æger rectè facit si pharmacum sumat à bonæ famæ medico præscriptum, imo periclitante valetudine tenetur etiam sequi medicorum consilia, si ipse non sit eius ingeniis atque artis, ut ex naturalibus principiis certi aliquid possit assequi.

4. Divinam auctoritatem quod attinet, Deus quædam & aperit & proponit ipse, alia aperit ipse & per alios hominibus proponit, ut per Angelos, Prophetas, Apostolos. Quoties per alios res proponitur, hîc ut certo acquiescat animus, necesse est nobis constet eum qui proponit in eo ipso quod proponit, nec falli posse nec fallere. Hanc autem certitudinem adipiscimur aut aliâ divinâ patefactione; ut de Petro Cornelius, de Ananiâ Paulus; aut per signa divinæ virtutis indubitatum veracitati proponentis testimonium præbentia. Per hos modos factæ propositioni omnino acquiescendum nemo Christianus ambigit. Sed inter Ro-

manenſium ſubtiliores & Evangelicos hic eſt verus controverſiæ ſtatus. *An poſt Apoſtolorum ætatem aut perſona aut cætus ſit aliquis adſpectabilis, de quâ quôve certi eſſe poſſimus ac debeamus, quæcumque ab ipſis proponuntur, eſſe indubitatæ veritatis.* Negant enim hoc Evangelici: aiunt Romanenſes. Huc ergo præcipua hæc quoque de Imperio circa ſacra lis recidit. Non negant enim Romànenſes *debere Reges imperare de Sacris,* quod Hartus Renoldo conceſſit: non negant etiam omne Imperium procedere à Iudicio Imperantis, quod Suarezius diſertè affirmat. Viciſſim non negant Evangelici, ſi quod ſit inter homines divinum oraculum, ſi qui Prophetæ ἀναμάρτητος, tam Regum quam privatorum iudicium ad eam regulam dirigendum; ita ut contra nec Regibus Imperare, nec privatis aut credere aut agere fas ſit. Omne enim humanum Imperium, omnis item actio Imperio divino ſubjacet: *an poſt Apoſtolos tale aliquod oraculum exſiſtat*, hoc eſt de quo quæritur. Et hæc quoque quæſtio tandem in unum Pontificem Romanum contrahitur. Nam paſtores ſingulos, Reges quoque & privatos, Synodos Provinciales, nationales Patriarchales, illis etiam quę ex toto orbe Romano collectæ

ſunt, falli poſſe ac ſolere, nemo eſt qui inficiari audeat.

5. Poſito ergo quod veriſſimum eſt, & quidam Romanenſium de ipſo Pontifice concedunt, *nullum eſſe hominem qui falli non poſſit*, aut de quo id nobis conſtet, nullam quoque congregationem adſpectabilē; videamus quatenus unuſquiſque alienum iudicium quod falli poſſit, ſequi teneatur. Primùm ergo univerſaliter alienum *Iudicium directivum* nemo ſequi tenetur. Et hoc eſt quod olim dixit Chryſoſtomus hac de re agens: *Quomodo aliorum ſententiam ſimpliciter ſequi non abſurdum?* Fieri enim poteſt, ut aut ex extrinſecis rei principiis, aut ex divinâ auctoritate certò nobis conſtet tale iudicium falli. Agnoſcunt Panormitanus & Gerſon privato alicui ſententiam ſuam in Evangelio fundanti plus eſſe credendum quam Romano Pontifici. Ita Synodi Ariminenſis iudicio cedere non debuerunt Pij Antiſtites ex Evangelio edocti *Verbum eſſe DEVM*, & *DEVM* non eſſe niſi *Vnum*. Deinde, & etiam cum animus non apertè contrarium teſtatur, nemo tamen præciſè obligatus eſt ſequi alienum iudicium directivum: quia ſcilicet ipſi licet quoque inquirere & tentare an ad certam veri cognitionem poſſit pervenire.

2. Cor. Homel. 13.

nire. Tunc ergo demum ſequi tenetur, cum Ingenij vitio, aut temporum anguſtiis, aut occupationibus aliis ab inquiſitione avertitur. Ita Iuriſperiti nos docent Iudicem non alligari omnino iudicio Medici in vulneris quæſtione, aut agrimenſoris in finibus regendis, aut calculatoris in exigendis rationibus: ſed ipſum re diligentius expensâ id ſtatuere poſſe quod verum æquumque eſſe intelligat.

6. Iam verò quod amplius in causâ fidei ſalutaris nemo poteſt tutò acquieſcere alieno iudicio directivo. Cauſa eſt non tantum quia res fidei planè & apertè omnibus ſunt propoſitæ (ita ut Clemens Alexandrinus inanem vocet prętextum, ſumptum ex diverſis interpretationibus, *volentibus enim*, inquit, *licebit invenire veritatem*) ſed imprimis quod fides illa non ſit fides, niſi in divinâ auctoritate acquieſcat; quod ipſi quoque Romanenſes fatentur. *Credidit Abraham DEO ac imputatum eſt illi in iuſtitiam*: item *fides ex auditu; auditus autem per Verbum DEI.* Poſſunt ergo ad fidem aliqui duci per alios, ut per mulierem Samaritani: ſed tum demùm verè ſunt credentes, *cum non propter alienam loquelam credunt, ſed quia ipſi audiverunt & ſciunt quod IESUS eſt Servator Mundi.* Hinc illud apud Pro-

7. *Stromat.*

Rom. 4. 3. 10. 17.

Ioan. 4. 28.

Hab. 2. 4.

phetam; *Iustus fide suâ vivet*. Suâ non alienâ. Hinc fidei πληροφορία tribuitur. Reprehendendus ergo non fuit Serenissimus Britanniæ Rex, quod dixerit *Vnumquemque super scientia propria fidei fundamentum collocare debere*. Vt nec Zanchius, cuius sunt hæc verba ad nostram controversiam præcipuè pertinentia. *Pij Magistratus officium est, primùm quidem cognoscere ex Verbo DEI in genere & ad summam Capitum fidei, quæ sit vera & Christiana religio, quæve Apostolica doctrina, ad quam referendæ sunt Ecclesiæ: ut nihil ex solo aliorum iudicio, sed ex certâ suâ scientiâ in re præsertim tanti momenti agat, agereve audeat*. & alibi, *scientia principi necessaria est, quia quod agere instituit, illud intelligat, idque non alieno intellectu, sed suo suisque oculis videat, non alienis; nihil enim perniciosius est aut Reipublicæ aut Ecclesiæ, quam si Princeps omnia agat ex aliorum dumtaxat iudicio: atque hinc profecta est tota Ecclesiæ Romanæ ruina*. Et hoc ipsum est quod Eliensis Episcopus dixit, non frustra Regi præceptum *ut Legem sedulò meditetur: nec hoc illi dictum ut totus ab alieno ore pendeat, ipseque à se nihil dijudicet*. Quod de fide, idem de cultu divino dici verissimè potest. *Frustra* enim, inquit DEVS,

Cap. 26. de Mag. sect. 5.

Ad 4. præl. loc. 5. qu. 2.

me colunt docentes doctrinas ἐντάλματα ἀνθρώπων. Hinc Paulus Theſſalonicenſes laudat, quod *ſermonem* ſuum *acceperint, non ut ſermonem ſuum, ſed ut ſermonem DEI, qualis erat re verâ.* In his ergo quæ per legem divinam definita ſunt, in partem alteram *iudicio* alterius *declarativo* (quam *directivi* ſpeciem diximus) nemo tenetur, neque rectè conſcientia poteſt acquieſcere. In alterâ ſpecie *directivi Iudicij*, quod *ſuaſorium* appellavimus, cum circà ea verſetur quæ lege divinâ definita non ſunt, pluſculum tribui poteſt alienæ auctoritati, nec nimium tamen. Nam ut non laudantur ἰδιογνώμονες; ita nec illi, qui ut ligna quædam alienis ducuntur nervis. Et propriè hæc conſilij atque Imperij eſt differentia; quod Imperia legi divinæ non pugnantia omninò obligant; at conſilia non item. *Vbi conſilium datur*, inquit Hieronymus, *offerentis arbitrium eſt; ubi preceptum, neceſſitas eſt ſervientis.* Chryſoſtomus, ὁ συμβουλεύων λέγει τὰ περὶ ἑαυτοῦ οὐκ ἀναγκάζων ἀκροατὴν ἀλλ' αὐτὸν ἀφίησι τῶν γενομένων αἱρέσεως κύριον. Præcipuè verò iudicium ſuum interponere debet Poteſtas Summa, quoties conſiliantium ſententiæ diſcrepant, quas ponderare tutius quam numerare. Et in ſcientiâ quidem iuris pri-

Matth.15.9.

1.Theſſ.2.13.

vati, medicinâ, mercatura rèbusque aliis, non excusabilis tantum, sed sæpè laudanda quoque est Summæ Potestatis ignorantia, ob maiores melioresque occupationes. At cognitionem regendæ Ecclesiæ negligere illi non licet, cum nihil sit hoc uno præstantius, nihil ad incolumitatem Reipublicæ momenti maioris: Ita ut doceant nos Historiæ eos omnes, qui hoc munus planè in alios rejecerunt, ab hominibus circumventos, à DEO quoque punitos, aut regno excidisse, aut regio retento nomine Mancipia factos alienæ libidinis.

7. Quæ contra opponi solent ex veteri Testamento ut probetur, omnino sequenda de sacris Regibus Pastorum iudicia, nihil minus evincunt. Primus est locus Deuter. xvij. Vbi Israëlitæ iubentur *facere iuxta Verbum Iudicij, quod ipsis annuntiabant sacerdotes.* Sed manifestum est ibi idem dici de Iudice: neque agi de negotiis sacris peculiariter, sed agi de quâvis lite capitali sive pecuniariâ, *si latuerit aliquid te,* inquit lex, *in indicio inter sanguinem & sanguinem, inter causam & causam, plagam & plagam, quæcumque res contentiosa in portis tuis.* Non Regem, sed Iudices minores lex affatur, eosque si quid in lege minus intelligant, ad

Deut. 17. 8.

Senatum conſulendum mittit, in quo Senatu Sacerdotes erant alijque iudices ſummi, omnes iuriſconſultiſſimi. Neque horum auctoritati alligantur minores illi iudices, ſed legi per ipſos explicandæ, *Iuxta os legis, quam docebunt te, & iuxta Iudicium quod dicent tibi, facies; neque declinabis à Verbo, quod annuntiabunt tibi, dextrorſum aut ſiniſtrorſum.* Perinde hoc eſt, quaſi Rex hodie iudicibus præcipiat, ne contra ea iudicent quæ iuriſconſulti ipſis oſtenderint iuri eſſe congrua. Cùm alioqui iudicem iuriſconſultorum reſponſis non alligari, ipſi iuriſconſulti ſæpè reſponderint. Simile eſt illud in Evangelio; *ſedent ſuper cathedram Moſis; omnia ergo quæ vobis dixerint obſervanda, obſervate.* Quod ipſi Romanenſes, Stella putà & Maldonatus rectè explicant: *quatenus docent quæ Moſes in cathedra ſedens docuit, audiendi ſunt.* Vt & ad locum Malachiæ; *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam & legem ex ore eius requirent, quia Angelus eſt Domini exercituum.* Eſpenſæus, *Eatenus audiendi, quatenus legem Moſis docent.* Alioqui non audiendi, *ubi*, ut apud Malachiam continuò ſequitur, *recedunt de via.* Tunc enim ſi ipſis auſcultetur, *offendiculum fierent multis in*

Matth. 23.2.

cap. 2.7.

lege; quod quia fieri poteſt, ideo falſi à Ieremia convincitur illa jactatio †; *Non peribit lex à ſacerdote & conſilium à ſapiente & verbum à Prophetâ.* Quod enim illi negabant fieri poſſe, id tum aliâs, tum Ezechiëlis temporibus evenit, *cum ſacerdotes non intellexerunt inter pollutum & mundum.* Cavendum ergo *ne cæci fiant cæcorum duces, & ambo in caveam cadant.* Neque enim ſublevat credulum nimis diſcipulum culpa temerarij doctoris. *Ipſe*, inquit DEVS, *in iniquitate ſuâ morietur, ſanguinem autem eius de manu tuâ requiram.* Nec tantum contra legem, ſed & extra legem docentibus ſacerdotibus credere nemo tenebatur. Dictum enim etiam Sacerdotibus, imò illis præcipuè; *ne addite ad verbum quod præcepi vobis.* Et ſingulis de plebe, *ad legem & ad teſtimonium.* Quod verò in Deuteronomio ſequitur de pœnâ eius qui ſacerdoti non obtemperaſſet, oſtendit non tantum de iure reſpondiſſe ſacerdotes, ſed & partem Imperij penes ipſos fuiſſe; quod veriſſimum eſſe alibi demonſtravimus. Hoc ergo Sacerdotes veteris Teſtamenti ſpectat quâ Magiſtratus erant, ideoque ad Evangelij miniſtros extendi non poteſt.

† *cap.* 18.18.
Ezec. 22.26.
Eſai. 59.10.
Ierem. 6.13. 14.14.
Oſe. 9.8.
Matt. 15.14.
Ezech. 3.18.
Deut. 4.2. 12.32.
Eſai. 8.20.

8. Alter eſt locus, in quo mirè quidam triumphant. Num. xxvij. 21. ubi de Ioſuâ

ita loquitur DEVS: *Coram Eleazare ſacerdote ſtabit & poſcet ab illo iudicium Vrim coram DEO: iuxta os eius egredientur, & ſuper os eius ingredientur ipſe & omnes filij Iſraël cum eo & omnis cœtus.* Sed hic quoque ſi rectè intelligatur, ab inſtituto eſt alieniſſimus: *Vrim*, quod alias plenius, *Vrim & Thummim* vocatur, certum eſt fuiſſe in Ephod, hoc eſt pectorali Pontificis maximi Hebræorũ. Exod. xxviij. 30. Levit. viij. 8. Ælianus ſcibit Ægypti ſacerdotem eundem fuiſſe *ſummum Iudicem*, ex cuius collo pependerit ἄγαλμα ex σαπφείρυ, quod vocatum ſit ἀλήθεια. Simile quid Diodorus Siculus lib. 1. narrat de ſummo Iudice Ægyptiorum, hunc nempe ex aureâ torque de collo ſuſpenſum habuiſſe ζώδιον, hoc eſt, *ſigillum* è gemmis pretioſiſſimis, quod vocaverint ἀλήθειαν. Cœpiſſe autem diſputari poſtquam ſummus Iudex illud ſimulachrum τῆς ἀληθείας ſibi apposuiſſet: addit debuiſſe apponi *ſigillum* τῆς ἀληθείας alteri parti quæſtionis. Omnino ex his duobus locis apparet Gentes vicinas imitatas morem Hebræorum, ut ſolet diabolus eſſe DEI ſimia. Nam & Iudicum Hebræorum temporibus Idolorum ſacerdotes Ephod habuiſſe, & ex eo quaſi reſponſa dediſſe, oſtendit ſacra Hiſtoria Iudic. viij. 27. 33.

L. 14. c. 34.

& xxviij. 5. 14. Ἀλήθειαν sive *veritatem* vocant hoc gemmeum sigillum Ælianus & Diodorus, quomodo & septuaginta interpretes *Thummim* verterunt: vocant enim *Vrim & Thummim* δήλωσιν καὶ ἀλήθειαν; ut & Philo. Modum responsi per *Vrim & Thummim* hunc fuisse Iudæi referunt, quod re aliquâ gravi in consilium missa, si ea res salutaris ac fausta esset eventura populo Hebræo, gemmæ fulgore quodam cœlesti micarent. Sin ea res infeliciter esset casura, tum gemmæ nativum colorem retinerent. Egregia huius consultationis descriptio est 1. Sam. xxx. 7. *Dixit David Abiathari sacerdoti filio Abimelechi; fac mihi accedere Ephod: & fecit Abiathar Ephod accedere ad David: & interrogavit Dominum dicendo; persequar ne exercitum istum; attingamne ipsum? & dixit ei* (DEVS scilicet per Vrim) *persequere: omnino enim assequeris eos & erues.* Locus illi Numerorum planè geminus; ibi Iosua dux belli, hic David dux itidem: iubetur ibi Iosua adstare sacerdoti summo quorsum? nimirum ut eo sit propior ipsi pectorali & τῷ *Vrim* quod erat in pectorali: sicut *pectorale admotum* Davidi dicitur. Notandumque obiter, quod ex Maimonide à viris doctis est observatum, Pontificem

maximum ſolitum *ſtare coram Rege* venerationis causâ: at Regem coram Pontifice *non ſtetiſſe*, niſi cum *Vrim* conſuleretur, ut appareat honorem non Pontifici exhibitum, ſed oraculo: ibi Ioſua iubetur interrogare; hic interrogat David; reſpondit Davidi non Abimelech, ſed Dominus qui interogabatur per *Vrim*. Ita ibi *iuxta os eius*, nempe ipſius iudicij *Vrim*, quod proximè præceſſit. *Os* enim τῷ *Vrim* tribuitur, eadem metaphora, qua legi in Deuteronomio, ſicut & latini ab ore *omen* dixere. Malo ad *Vrim* referre quam ad DEVM ipſum; quod fecere multi, tum Evangelici, tum è Romanenſibus: quamquam ſenſus eodem recidit. Certè Deum reſpondiſſe, non ſacerdoté alia quoque hiſtoria evincit. Nam cum David Ceilam veniſſet, & oppidanorum ſuſpectam haberet fidem, Abiathari edicit, *Fac accedere Ephod*: hoc eſt, *mihi Ephod* admove, ut ex altero, quem citavimus, loco appareto Conſulit deinde David DEVM: cui dicitur reſpondiſſe non Abiathar ſed *DEVS*, foro ut ipſum oppidani Sauli dederent. Quibus autem de rebus *Vrim* conſulit David? de itineris eventu. Nec Ioſuæ aliud præcipitur. Nam illud *ingredientur & egredientur*, quid hoc loco ſit ex eo appa-

1. *Sam.* 23. 12.

ret quod præcedit. Rogat enim Moſes Deum, *ut populo Virum præficiat, qui educat eos & reducat.* De expeditionum ergo ſucceſſibus, & ſi quod eſt ſimile, conſuli ſolebat τὸ Vrim, cum aliis rebus alia paterent oracula, ut *reſponſum ex propitiatorio, afflatus, viſio, ſomnium.* Quod cum obſervaſſet Ioſephus, rectè tradidit, *fulgore pectoralis* ſignificatas fuiſſe bellicas victorias, nihil ultra addens; ſicut & Maimonides ait per *Vrim* & *Thummim* reſponſa nulla data privatis negotiis, neque verò alio ſciſcitante, quam qui publico cum Imperio eſſet. Paſtores ergo qui illud è Numeris pro ſe citant, cauſam ſuam nihil promovent, & impudenter ſuſpectos ſe reddunt affectati Imperij civilis. Nam ſi is locus ad rem facit, nulla acies educi poterit niſi ex Paſtorum præſcripto. Et ſanè ſi illorum miniſterio ſciri certò poſſint conſiliorum eventus, ut olim miniſterio Sacerdotum potuerunt, rem æquam poſtularent. Quamquam tunc quoque non ipſorum iudicio, ſed certo divinæ præſcientiæ teſtimonio ſtaretur. Neque enim clam Regem τὸ *Vrim* conſulit ſacerdos, ſed ipſe Rex, aut belli dux ſpectator miraculi adſtitit, ideoque τὰ *Vrim* ad ſe iuſſit accedere. Quis ergo non videt quam hoc ſit οὐδὲν πρὸς ἔπος? ſi ta-

Antiq. l. 3. cap. 9.

men licet ἀλληγορεῖν, ſit ſanè Evangelium Vrim noſtrum. Nam ſi rectè dixit Syrachides, πρὸς ὁ νόμος ὡς ἐρώτημα δήλων, *fida lex ut conſultatio Vrim* (nam *Vrim* alibi δήλωσιν, alibi, δῆλα vertunt Helleniſtæ) idque de lege veteri, quam id verius de lege Chriſtiana? Hanc ergo ſacerdos *accedere ad Regem faciat*, ut in ea conſpiciat divinas pollicitationes & minas. Tum demum meritò fidem exigat non ſibi, ſed luci per ſe monſtratæ debitam: ſed meminerit ſimul hoc *Vrim* noſtrum non in ſolo paſtorum, ſed & in Chriſtianorum omnium pectore eſſe poſitum, *Gratiam* ſcilicet illam *ſalutarem* quæ *cunctis hominibus illuxit*. Sed de audiendis examinandiſque Summæ Poteſtati paſtorum iudiciis, ſatis arbitror dictum eſt.

9. Altera generalis admonitio ad modum exercendi Iuris pertinens, hæc eſt *Imperanti circa ſacra, habendam imprimis concordiæ Eccleſiaſticæ rationem.* Hæc enim quaſi anima eſt Eccleſiæ: *ex eo*, inquit Chriſtus, *cognoſcent vos eſſe Diſcipulos meos, ſi dilexeritis alter alterum.* (*Ioan.* 13. 35.) Hinc ille divinus primitivæ Eccleſiæ character; *Multitudinis credentium erat cor & anima una.* (*Act.* 4. 32.) Nec ſanè alia cura Conſtantinum, & qui poſt eum Chriſtiani fuere Imperatores, magis exercuit quam iſta, ut diſſen-

tiones aut præverterent aut ſanarent. Contra Iulianus ſuſcepto in Chriſtianos inexpiabili odio, non invenit quomodò graviùs iis noceret quam ſi latam ſciſſuris viam aperiret, quod ita Ammianus narrat: *Vtque diſpoſitorum roboraret effectum, diſſidentes Chriſtianorum Antiſtites cum plebe diſciſſa in Palatium intromiſſos monebat, ut civilibus diſcordiis conſopitis, ſua quiſque religioni ſerviret intrepidus: quod agebat ideo obſtinatè, ut diſſentiones augente licentia non timeret unanimantem poſtea plebem, nullas infeſtas hominibus beſtias, ut ſunt ſibi feralibus pleriſque Chriſtianorum expertus.* Idem Iuliani propoſitum ita explicat Auguſtinus: *Eo modo putabat*, inquit, *Chriſtianorum nomen poſſe perire de terris, ſi unitati Eccleſiæ, de qua lapſus fuerat, invideret, & ſacrilegas diſſentiones liberas eſſe permitteret.* Miſerere pios omnes debet huiùs ſæculi, quo non aliud eo morbi genere gravius ac pertinacius laboravit, Paſtorum magis culpâ quam Regum, aut Principum: ut rectè notavit Illuſtriſſimus *Elector Palatinus in ſuis ad liberos codicillis*, quos operæ prætium eſt ab omnibus Eccleſiæ amantibus legi atque adeo ediſci. Quod ſi vetera ſanari deſperatum eſt (ſed cur deſperemus quando ſæpiſſimo

Epiſt. 66.

τῶν ἀπορήτων πόρον εὗρε Θεός?) certè ne ex vulneribus nova naſcantur vulnera, ſedulo anniti debent Summæ Poteſtates. Verè Auguſtinus: *Pertinet ad Reges ſæculi Chriſtianos, ut temporibus ſuis pacatam velint habere matrem ſuam Eccleſiam.* Cautiones. quæ ſervandæ unitati conducant, hæ ſunt potiſſimæ. Prima, ut à definiendo abſtineatur quantum fieri poteſt: hoc eſt ſalvis dogmatibus ad ſalutẽ neceſſariis, aut valde eo facientibus. Omnem in iure definitionem periculoſam eſſe tradunt Iuris auctores. De Theologicis idem quis meritò dixerit; Vetus enim eſt ſententia; *de DEO etiã vera dicere periculoſum eſt.* Huc illud Nazianzeni ſpectat monitum τὸ ὅπως μὴ πολυπραγμόνει, *de modo cuiuſque rei noli ſollicitè inquirere*, multoque magis illud Auguſtini: *Sunt in quibus inter ſe aliquando etiam doctiſſimi atque optimi regulæ Catholicæ defenſores ſalva fidei compage non conſonant.* Et Vincentij Lirinenſis: *Antiqua Sanctorum Patrum conſenſio non in omnibus divinæ legis quæſtiunculis; ſed ſolùm (certè præcipuè) in fidei regula magno nobis ſtudio & inveſtiganda eſt & ſequenda.* Hanc definiendi modeſtiam ſecuti ſunt Patres in Nicænâ & Conſtantinopolitanâ primâ Synodo, & qui has Synodos moderati ſunt Imperatores. Hac enim

Tract. 2. in Ioh.

Cap. 30. Contr. hæreſ.

confeſſione poſitâ, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum diſtinctos eſſe inter ſe, & hos unum eſſe DEVM, ac proinde ὁμοουσίους, in explicando modo diſcriminis inter *eſſentiam* & *hypoſtaſin* non putarunt anxiè laborandum. Itidem Epiſcopi qui Epheſi & Chalcedone convenerunt, & Imperatores eorumdem temporum, cum definiiſſent *unam eſſe perſonam, duas autem naturas* IESV CHRISTI, modum hypoſtaticæ unionis ſubtiliter indagandum non exiſtimarunt. In Dioſpolitana [a], Carthaginenſi [b], Milevitana [c], poſteaque Arauſionenſi [d] Synodo ſolliciti Patres & qui Procerum adfuere, ne gratia DEI vileſceret, apertè quidem contra Pelagium eiuſque reliquias pronunciarunt, *nihil quod ſpiritualiter bonum ſit ab homine ſine divina gratia inchoari, continuari aut perfici*: Sed quæ de ordine Prædeſtinationis deque modo conciliandæ cum gratiâ liberæ voluntatis humanæ argutè diſputari ſolent; pleraque prudenti ſilentio tranſmiſere. In Sanctiſſimo Cœnæ Dominicæ Sacramento viſibilia ſigna CHRISTI inviſibiliter præſentis exhiberi omnes veteris Eccleſiæ Patres fatentur. De modo præſentiæ non eadem loquuntur: neque tamen unitas propter hoc ſciſſa eſt. Dogmata ergo definienda

a A.D. 414.
b A.D. 418.
c A.D. 416.
d A.D. 529.

ſunt pauciſſima & neceſſaria quidem ſub anathemate; alia vero ſine anathemate; quod diſcrimen in Arauſionenſi Synodo ſervatum videmus. Et in vetere Concilio Carthaginenſi legimus; *Supereſt ut de hac ipſa re quid ſentiamus, proferamus, neminem iudicantes, aut à iure communionis aliquem, ſi diverſum ſenſerit, amoventes.* Plurimum vero ad retinendam Eccleſiæ Catholicæ concordiam primis iſtis ſæculis valuit, quod dogmaticæ definitiones nullæ fieri ſolebant niſi in Conciliis œcumenicis; aut ſi quæ factæ eſſent in minoribus Synodis, ea non erant ratæ antequam ad alias Eccleſias miſſæ, atque ita communi iudicio approbatæ forent: quem morem ſi reducendum curarent, qui nunc in Chriſtiano orbe Imperium habent, nullum ſanè poſſet ab illis beneficium maius exſpectari. Nam in illis remediis, quæ τομικὰ medici vocant, parum eſt auxilij, neque poteſt partium unitas niſi à corporis unitate ſpectari. Non poſſum non laudare præclarum Angliæ canonem Anni CIↃ IↃ LXXI. *Imprimis verò videbunt concionatores, ne quid umquam doceant pro concione, quod à populo religiosè teneri & credi velint, niſi quod conſentaneum ſit doctrinæ veteris aut novi Teſtamenti; quodque ex illa ipſa do-*

A.D. 256.

ctrina Catholici patres ac veteres Episcopi collegerint. Quod de credendis dictum est, idem de his etiam quæ omnino facienda Lex divina præscribit, accipi velim. Quamquam de his minus cræbræ sunt controversiæ: ut rectè olim Chrysostomus dixerit τὰ τῶν δογμάτων ἀμφιβάλλεται τὰ δὲ τῶν ἔργων οὐ κέκρυπται. In utroque genere ad concordiam retinendam omnino necesse est operam dari, ut intelligat populus quæ imperantur divinæ legi esse consentanea. Seneca proœmia legum improbans, *lex iubeat*, inquit, *non disputet.* Et potest hoc quidem locum habere in merè arbitrariis, quamquam harum quoque legum caussas liberaliter reddi videmus à Iustiniano aliisque, in Codice & Novellis constitutionibus.

10. At in his quæ religiosè fieri velis, edictorum severitati persuasio addenda est, quod & à Platone monitum, & à Charondâ, aliisque Legum latoribus præstitum videmus. Hinc commonifaciendi vocabulo hac in re usi Imperatores, ut Theodosius & Valentinianus A. D. 449. *Decere arbitramur nostrum Imperium subditos nostros de Religione commonefacere.* Et docendi ut Iustinianus; *illos festinavimus quæ sit recta Christianorum fides, edocere.* Et sanè cum omnibus in rebus firmissima

Lib. 4. ad Stobæum. L. 3. c. de sum. Trin. L. cum salvat. C. eodem tit.

miſſima ſint Imperia quibus ſponte paretur, tum in negotio Religionis id unicè valet: *Nihil enim*, ut olim Lactantius, *tam voluntarium quam Religio, in quâ ſi animus eſt ſacrificantis averſus, iam ſublata, iam nulla eſt.* Alioqui, ut olim dicebat Themiſtius, *purpuræ cultores efficies, non DEI.* Huc igitur ſummo ſtudio allaborandum eſt, ut divinorum teſtimoniorum auctoritate convicta pars maior populi intelligat verum ac pium eſſe quod imperatur. Vt enim omnes unum conſentiant, res voti magis quam ſpei eſt. Sed ob paucorum aut ignorantiam aut malitiam non eſt deſerenda tum veritatis, tum unitatis cura. Suſpenſo tamen pede hîc incedendũ, ut illi ipſi qui *Divinæ humanæque ordinationi reſiſtunt* non tam cogantur benefacere, quam malefacere prohibeantur. Quæ duo in hoc ipſo argumento Auguſtinus olim providè diſtinxit.

Lib. 5.

L. 2 c. 83. Con. Petil.

II.

Ad ea ut veniamus de quibus certi nihil conſtituit Lex divina, qualia ſunt pleraque regiminis & rituum. In his, ſi materia ſit recens & ductilis, nihil eſſet tutius quam ea reſtituere quæ primis poſt Apoſtolos ſæculis magno populorum conſenſu, magnoque fructu obſervata apparet. Nuſquam enim verius illud; *ſuper omnibus negotiis melius atque rectius olim pro-*

Tac. Ann. 14.

visum, & quæ convertuntur, in deterius mutari. Habenda tamen temporum aliqua, habenda & locorum ratio. Sapienter Hieronymus: *Quæ nec contra fidem, nec mores fuerint, in his consuetudines patriæ, tamquam Canones sint Apostolici.* Et Augustinus Epist. 118. *quod neque contra fidem, neque contra bonos mores injungitur, indifferenter est habendum, & pro eorum inter quos vivitur, societate servandum est.* Et ipsa in his rebus varietas non inutiliter testimonium præbet Christianæ libertati, neque lædere debet Eclesiasticam unitatem, ut rectè ad Victorem Episcopum Rom. scribit Irenæus, ἡ διαφωνία τῆς νηστείας τὴν ὁμόνοιαν τῆς πίστεως συνίστησι. A quo non dissentiens Cyprianus: *Multa*, inquit, *pro locorum & hominum diversitate variantur; nec tamen propter hoc ab Ecclesiæ Catholicæ pace atque unitate aliquando discissum est.* Et Augustinus: *sit ergo fidei universæ quæ ubique dilatatur Ecclesia tamquam intus in membris: etiamsi ipsa fidei unitas quibusdam diversis observationibus celebratur, quibus nullo modo quod in fide verum impeditur: omnis enim pulcritudo filiæ Regis intrinsecus: Illæ autem observationes, quæ variè celebrantur, in eius veste intelliguntur, unde illi dicitur, in fimbriis aureis circumcincta varietate. Sed ea quoque ve-*

Alia Hieronimi verba sũt hæc nim. ex epist. 18. unaquaque Provincia abundet in sensu suo, & præcepta maiorum leges Apostolicas arbitretur.

Epist. 75.

Epist. 86.

Psal. 44.

ſtis ita diverſis obſervationibus varietur, ut non adverſis contentionibus diſſipetur. Multa præclara in eandem ſententiam videre eſt in Hiſtoria Socratis lib. v. cap. 22. Sanè ſi quid in iſto genere non optimum, tolerabile tamen ævo radices egit, id niſi bella occaſione, multoque aſſenſu non mutare, prudentiæ eſt. τὰ γὰρ ἐν ταὐτῷ μένοντα, κἂν χείρω ᾖ, συμφορώτερα τῶν ἀεὶ καινοτομουμένων, poſt Ariſtotelem & Thucydidem docuit Auguſtus apud Dionem: poſt hunc Auguſtinus, *Conſuetudinis mutatio quantum utilitate adjuvat, tantum novitate perturbat.* In hoc autem rerum genere quippe per legem divinam indefinito rectè fecerit Summa Poteſtas, ſi imperia ſua nonnihil ſubditorum affectibus attemperaverit. Sicut in profanis quoque videmus aut civitatibus aut collegiis, etiam quæ iuriſdictionem habent nullam, concedi ut ſtatuta quædam concipiant, quæ deinde Summa Poteſtas examinata probet, & auctoritate ſuâ muniat.

Epiſt. 118.

12\. Ne illud quidem omiſerim, quod ad modum iuris utendi plurimum pertinet, non tantum conſilio, ſed & miniſterio aliorum uti debere Summam Poteſtatem, ac proinde ſingularia negotia, ne mole ſuâ obruant animum, rejicienda ad cœtus quibuſdam gradibus conſtitutos,

ubi ſi finem accipere nequierint, tum demum ad ipſius arbitrium referantur: Ita in vetere Eccleſiâ ſub Chriſtianis Imperatoribus erant Preſbyteria in Vrbibus, erant Synodi Metropolitanæ & Exarchicæ, ac poſtremò Imperiales. Sed hac de re infrà iterum agendi erit locus.

13. Sed quæcunque hîc diximus de expetendo conſilio, dandâ operâ ut volentibus imperetur, ſervando cognoſcendi gradu, quæque alia his addi poſſent, non debent perpetua ſemperque utilia cenſeri. Nulla enim prudentiæ pręcepta ſunt plane univerſalia: quia τῶν καθ' ἕκαστα ἐστιν ἡ φρόνησις. Tempora, loca, homines plurimum hîc immutant. Neque aut conſilium petere expedit in re certiſſimâ, neque flagrantibus diſſidiis ſubito ſperanda conſenſio, neque per gradus iri patitur imminens ex cunctatione periculum, aut ſuſpecta inferiorum ſubſelliorum fides ob odium, gratiam, aliaque bonæ mentis impedimenta. Faciendum hîc quod in navigatione, ubi rectum iter inſtituere nequeas, obligandi ſinus. Notandus hîc obiter eorum error, qui duplicem faciunt poteſtatem, abſolutam & ordinariam: confundunt enim poteſtatem & agendi modum. Sicut autem in DEO una eademque potentia eſt, ſive agat

ſecundùm ordinem à ſe conſtitutum, ſive extra eundem ordinem: ita poteſtas quoque ſive ius Summi Imperantis idem eſt, ſive agat ſecundùm ordinem à ſe poſitum, ſive aliter. Sed prudentis eſt ſecundùm ordinem & leges poſitivas agere in rebus communiter accidentibus. Feruntur enim leges ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Agere autem extra ordinem debet Summa Poteſtas ἐν τοῖς ἐκ παραλόγου, quibus ordo aptari nequit. Caſus ſunt infiniti, ordo autem ſive lex poſitiva finita. Non poteſt autem finitum quid infiniti adæquata eſſe regula.

L. 3. d. de Legib.

14. Quamquam vero officio Summæ Poteſtatis convenit in rebus frequentioribus ordinario uti agendi modo; tamen aliter ſi faciat, poteſt quidem dici non rectè facere, ſed non tamen extra id quod facere ipſi ius fuit, quia, ut ſupra diximus, latius patent officiorum regulæ per omnia virtutum genera diffuſæ, quam ius merum. *Vani eſt capitis*, inquiunt Iuriſconſulti, *exiſtimare ſuperiorem* (intellige poteſtatem verè ſupremam.) *non poſſe evocare ſine cauſæ cognitione.* Hinc illa trita in ſcholis, *neminem ſibi imperare poſſe, neminem ſibi legem poſſe dicere, à quâ mutatâ voluntate nequeat recedere. Summum eius eſſe Imperium qui*

Innoc. in c. ad aures de Temp. ord.

ordinario iuri derogare valeat. E quibus evincitur Ius Summæ Potestatis non limitari per legem positivam. Ius enim alicuius limitare non est nisi superioris, at nemo se superior. Hinc & Augustinus dixit, *Imperatorem non esse subjectum legibus suis, ut qui in potestate habeat alias leges ferre*. Et Iustinianus; *omnibus à nobis dictis Imperatoris excipiatur fortuna, cui & ipsas DEVS leges subjecit*. Si ergo quæratur, an liceat Summæ Potestati in communiter accidentibus legis fines egredi, respondendum & cum Paulo Apostolo ἔξεστιν ἀλλ' οὐ συμφέρει, οὐκ οἰκοδομεῖ; aut cum Paulo Iurisconsulto, *licet, sed honestum non est*. *Vestri Consilij, vestræ prudentiæ est*, inquit Cicero, *spectare quid deceat vos, non quantum liceat*. Et passim apud auctores bonos ei quod *licet*, opponitur id quod *decet*, quod *oportet*, quod *honestum*, quod *optimum factu est*: præsertim ubi agitur de Summis Potestatibus. Quod autem supra diximus, *Ratum esse actum, etiamsi actio non habeat plenam rectitudinem, dum ius non desit*, hic quoque valere debet. Fac enim improvidè, fac perturbato ordine iuberi aliquid à Summâ Potestate, quod tamen sine peccato possit impleri, valere semper illud Apostolicum debet: ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι.

Nov. 105.

1. Cor. 6. 12. 23.

L. Non omne d. de Reg. Iuris.

Pro Rabirio.

Illi ſummum arbitrium DEVS dedit, nobis obſequij gloria relicta eſt:

Ἄρχοντες εἰσιν ὥϑ' ὑπεικτέον τί μή inquit Αἴας. Sophocles; & in talibus etiam τὰς τῶν κρατούντων ἀμαθίας χρεὼν φέρε.

CAPVT VII.

De Synodis.

SVMMARIVM.

1. Synodi vox explicatur. 2. Origo Synodorum petitur à iure naturæ. Ibidem diſtinctio naturalium abſolutè & naturalium ſecundum quid explicatur. 3. Synodos non eſſe Iuris naturalis abſoluti. 4. Interdum Imperari quædam rectè à ſummis Poteſtatibus abſque Synodo probatur exemplis. 5. Idem probatur ex triplici fine Synodorum, qui ſunt conſilium, conſenſus, exercitium Iuriſdictionis conceſſa. 6. Oſtenditur hos fines non ſemper neceſſarios: nec Synodos ad hos fines. 7. Oſtenditur interdum noxias eſſe Synodos. Obiter accuſatores non debere in Synodis Iudicare. 8. Ius Imperandi abſque Synodo ad ſolum caſum

collapsæ religionis malè referri. 9. Quos penes ius sit eligendi mittendos ad Synodum. 10. Mos ea in re veteris Ecclesiæ. 11. Licere id summæ Potestati ratione & exemplis ostenditur. 12. Aliis permissa electione, manere summæ Potestati Imperium in electionem. 13. Iudicare in Synodo posse Summas Potestates & an id expediat distinctè quæsitum. 14. Ἐπίκρισιν post Synodum competere summæ Potestati rationibus & exemplis probatur. 15. Huic inesse ius mutandi, demendi, addendi. 16. De modo exercendæ ἐπικρίσεως. 17. Hoc ius locum habere etiam cum non de tota religione agitur.

1\. EXIGIT hic locus ut de Synodis agamus, quarum saluberrimam in Ecclesiâ esse auctoritatem, imperitus sit qui nesciat, inverecundus qui neget. *Synodos* Græci interdum vocant qualescunque *cœtus* etiam singularum Ecclesiarum, ut in Ignatio & edictis Constantini videre est, sed magis usitatè & origini convenientius ea vox non quemvis conventum indicat, sed talem in quem multi dissiti ex locis coëant. Distat ergo Synodus à *Senatu*, qui Græcis συνέδριον, πρεσβυτέριον, γερουσία, quia *Senatus* collegium est

conſtans è certis perſonis, unâ in urbe locove commorantibus: at Synodus collegium non eſt, neque definitas habet perſonas. *Concio* enim Græci ἐκκλησίαν aut συναγωγὴν vocant: Hoc ſenſu *Synodus* non eſt: eſt enim *conventus eius multitudinis qua eandem urbem inhabitat.* At conventus ordinum regni alicuius ut Latinè *Concilium*, ita Græcè σύνοδος rectè dicitur. Quare & in Hungariæ decretis conventus Epiſcoporum & optimatum regni *Synodus* vocatur. Et Carolus Magnus *patricius Romanorum* declaratur *in Synodo*: hoc eſt *Ordinum conventu*, ut rectè explicuit vir doctiſſimus, & de Imperio Germanico ſiquis umquam benè meritus, Melchior Goldaſtus. Ipſa decreta oſtendunt Synodum conſtitutam *ab Epiſcopis, Abbatibus, Iudicibus* (hoc eſt *comitibus*) *& legum doctoribus*, qui ſcilicet civitatum erant legati. At tales Synodi fuere pleræque Francorum & Gothorum, quarum capitula permixtè de ſacris profaniſque rebus agentia habemus in Conciliorum tomis. Talis Synodus in Optimatum Republicâ, qualis Romana fuit, Caroli Magni temporibus excuſſo Imperij Bizantini iugo, eſt ipſa Poteſtas Summa. In regno autem abſoluto eſt conſilium Regis

optimum maximumque. Nam omnes Germanicæ originis Reges atque Imperatores duplici consilio antiquitus utebantur; altero statario, qui *Senatus* dicitur ad res cottidianas, altero evocato, qui *Concilium* aut conventus ordinum ad res momenti maioris. Hinc in Synodo Suessionensi ita loquitur Pipinus: *Per consilium Sacerdotum & Optimarum ordinavimus, constituimus & diximus.* Et in Toletano Synodo IV. *Patres consonam cum Rege sententiam sanciunt simul cum Optimatum & Illustrium virorum consensu.* Ita enim habent verba. Sic & Principum, id est, τῶν ἀρχιφύλων καὶ πατριαρχῶν conventum sæpe Reges Iudæi habuere, sive de profanis, sive de sacris consultarent. Nam & Paschatis indictio eam ob causam Regi Ezechiæ simulque Principibus tribuitur: quomodo & Niniviticum ieiunium *à Rege & Proceribus* indicitur. Sicut autem omnium Ordinum conventus, ita & Synodi sunt unius Ordinis hominum multis è locis convocatorum. Specialiter autem obtinuit usus, ut *Synodi* nomine veniant conventus, qui, aut ex solis Ecclesiarum pastoribus, aut ex illis præcipuè instituuntur, communis actionis gratiâ. Nam si Pastores in unum convocentur, aut imperata audiant, cum cætum,

A.D. 744. Mart. 2.

2. Chron. 30.
Jon. 3. 7.

non arbitror *Synodum* vocari, ut nec populus ad legem audiendam vocatus *Concilium* dicitur.

Harum Synodorum cum evidens ſit utilitas, quæ ſit origo, quæque neceſſitas diſputari ſolet. Præceptum habendæ Synodi in lege divinâ nullum reperio, qui verò exempla præceptis adæquant, inſigniter falluntur. Neque ideo ſupervacuo quiſquam in ſacris libris exempla putet poſita, etſi per ſe præceptorum vim non habeant. Magnus enim eorum uſus eſt, ut appareat, primùm quid tritum ſit, deinde quid ijſdem circumſtantiis occurrentibus prudentiæ ſit imitari. Ex veteri Teſtamento ne exempla quidem Synodorum produci video: aliud enim eſt, ut diximus συνέδριον, aliud σύνοδος. Convocati quidem interdum diverſis è partibus Levitæ, aut ſoli aut cum cæterâ plebe, ſed ut audirent imperata, non ut ſententiam promerent; Convocavit Ezechias Sacerdotes & Levitas, & congregavit eos in plateam Orientalem; ac dixit eis, *Auſcultate mihi ô Levitæ, iam ſanctificate vos*; & quæ ſequuntur. In novo fœdere legem habemus de Piorum conventibus ad preces faciendas, ad audiendas admonitiones è ſacris literis, *ad frangendum panem.* Ex his Synodorum

2. Chron. 29. 5.

omnimodam necessitatem non rectè extrui quivis videt. Læsus à fratre rem iubetur *Ecclesiæ*, id est, *piorum cœtus* indicare: additurque daturum Patrem *quod duo tresve consentientes oraverint*, & *si duo tresve convenerint in Christi nomine*, Christum ipsis affuturum. Et Paulus cum iubet, *Prophetarum spiritus Prophetis subjici*, ad unius Ecclesiæ Prophetas propriè respicit; ut ipse verborum contextus evincit. Initium ergo Synodorum peti solet ex historiâ, quæ est Act. xv. Sed an is consessus, cuius ibi est mentio, *Synodus* rectè vocetur, hac notione, quæ nunc huius vocis propria est, in dubium vocari potest. Controversia erat orta inter Paulum & Barnabam, & Iudæos quosdam Antiochiæ agentes, de legis Mosaïcæ vi & efficaciâ; mittuntur Paulus & Barnabas & cum his Antiocheni aliquot exploraturi sententias. Pastorumne ex Asiâ omni, aut certè ex Syriâ, Ciliciâ, & Iudaiâ in unum locum congregatorum? minime vero: sed *Apostolorum & Presbyterij* Hierosolymitani, Apostolorum cœtus, collegium erat, non Synodus: Presbyterium quoque unius Vrbis Synodus vocari non potest. Consulitur ergo una dumtaxat Ecclesia, imo quod verius puta, consuluntur propriè

Matth. 18. 17.

1. Cor. 14.

& reſpondent Apoſtoli, quorum auctoritati conſenſum ſuum adjiciunt *Preſbyteri & fratres* Hieroſolymitani. Vnde ergo Synodorum originem petimus? ex Iure nimirum naturæ, poſito ante conſtitutionem Eccleſiarum & Paſtoralis muneris ex lege divinâ. Quum enim omnis homo ſit animal ἀγελαῖον, natura hominum conſociationem permittit, imprimis autem eorum quibus aut contemplatio aut actio aliqua inter ſe communis eſt. Ita mercatoribus quæſtus cõmunis causâ Medicis & Iuriſconſultis ad examinãdas artis ſuæ controverſias coïre naturaliter licet. Diligenter autem hic diſtingui debet id quod *naturale* dicitur. Alia enim iuris naturæ ſunt abſolutæ non obſtante quocunque facto humano: alia vero ſecundùm quid, ſecluſo ſcilicet facto humano. Priore modo *naturale* eſt DEVM revereri, amare parentes, innocenti non nocere. Hæc enim ita ſunt naturalia, ut omnino ſint immutabilia. Secundi generis *naturalia* ſunt, rerum communio, perſonarum libertas, proximorum ſucceſſiones: Nam res naturâ cõmunes ſunt, donec facto humano Dominia diſtinguantur; Liberi ſunt homines, donec in ſervitutem redigantur; Proximi hęredes ſunt, niſi teſtamento aliter ſit cautum. Ita & per naturam ius

Act. 15.

nobis est ea faciendi omnia, quæ per se turpia non sunt. Sed hoc ius eousquè durat, donec humana lege aliquid propius sit constitutum, hinc illa exceptio Persij,

Cur mihi non liceat, iussit quodcunque voluntas,
Excepto si quid Masuri rubrica notavit.

6. Synodos igitur habere Iuris est naturalis secundâ illâ acceptione. Nam si priore modo naturale esset, numquam Episcopi ab Imperatoribus conveniendi veniam postulassent. Et mendosè Hieronymus Synodum vitiô habitam hoc argumento probaret. *Monstra* mihi quisnam *Imperatorum celebrari id Concilium iusserit.* Est ergo Synodi conventus in numero earum rerum, quæ iure naturæ permissæ, legibus humanis præcipi, permitti aut prohiberi solent. Ideoque in Concilio Agathensi monētur Episcopi ad Synodum vocati adesse, *nisi gravis infirmitas corporis, aut præceptio regia impediat.* Objici hîc posse video nunquam à paganis Imperatoribus petitam veniam cogendæ Synodi; sed notari debet non opus fuisse veniâ, ubi nulla obstarent Imperatorum edicta. Vetera autem Senatus consulta Romana contra coïtiones facta

Lib. 1. §. sed Relig. D. de Colleg.

eos excipiebant, qui religionis causâ coïrent, & speciatim Iudæis hoc ab Augusto concessum, ut Philo narrat in legatione ad Caligulam; quorum privilegiis Christiani optimô iure se tuebantur: ut qui cum Paulo verissimè possent profiteri, se *credere omnibus, quæ in Lege & Prophetis scripta sunt.* Sanè Suetonius quoque *Iudæorum* nomine Christianos designat. Adde iam quod in illis partibus quibus Synodi pleræque sunt celebratæ, non tam Romano iure, quàm propriis legibus vivebatur. Hinc Eranos Amisenis vult permitti Trajanus, quia beneficio Imperatoris legibus suis utebantur. *In cæteris,* inquit, *civitatibus quæ nostrô iure obstrictæ sunt, res eiusmodi prohibenda est.* Atque adeo in Asiâ urbibus hetærias fuisse ad Trajani usque tempora ex Plinij relatione apparet. Quare si quando Ecclesiæ pacem haberent, quod sub Imperatoribus paganis sæpissimè accidit, nihil obstabat quo minus Episcopi in Synodos convenirent. Flagrante autem Imperatorum sævitiâ, sicut Ecclesiasticos cœtus, quamquam humanis legibus interdictos, ob divinum præceptum Christiani intermittere non poterant, ita non commiserunt Episcopi, ut per suspectas congregationes, si modo eis Ecclesiæ

Act. 24.14.

Epist. 94. *ad Plin.*

Epist. 97.

ſtatus carere poterat, odia dominantium accenderent. Oſtendit ſanè non uno loco Cyprianus, cum ſub perſecutione gravis orta quæſtio *de lapſis ad communionem recipiendis* commune conſilium depoſceret, non ante tamen quam perſecutione ſopitâ conveniſſe Epiſcopos, nec eſt auſus Liberius Romæ Epiſcopus Synodum convocare nolente Conſtantio. Orthodoxi Hiſpaniæ Epiſcopi non ſine permiſſu Regis Alarici, quamquam Ariani, in civitatem Agathenſem convenerunt. Sed quod pagani Imperatores ſuſque deque habuerunt, id Imperatores Chriſtiani meritò ad curam ſuam atque arbitrium revocarunt: quippe gnari quò quidque bonum exiſtens eſt melius, eò corruptum peius effici. Inde adeo non in medio relictæ Synodi, ſed aut præceptæ, aut vetitæ fuerunt, prout ſpes ex illis aut metus affulſerat. Itaque Socrates Hiſtoricus maximas Synodos ex Imperatorum arbitrio habitas ait: quod etſi de Oecumenicis Imperij Romani propriè dictũ videtur, tamen Conſtantinus Tropicas convocavit; ad eas enim ſpectat illud Euſebij; *Eccleſiæ DEI peculiarem curam gerens, ortis varia per loca diſſidiis, ipſe tamquam communis à DEO conſtitutus Epiſcopus, concilia Miniſtrorum*

Lib. 1. de vita c. 37.

DEI

DEI indicebat. Poſt acta Nicænæ Synodi à Conſtantino firmata, locum conſenſus ſpecialis lex generalis implevit, quâ Imperatum ut bis anno haberetur. Quod actis Conſtantinopolitanæ Synodi & Chalcedonenſis repetitum, neque Iuſtiniani tantum Novellis, ſed & Caroli Magni capitulis adſcriptum eſt; aliis temporibus & locis videas hactenus ab ea lege diſceſſum, ut pro ſemeſtribus annuæ fierent. Neque verò conventus, Epiſcoporum libertati permiſſus, ſed Præſidibus Provinciarum data ſunt mandata, ut detractantes in Synodum cogerent congregari. At præter ſtatas Synodos, aliæ quoque extra ordinem habitæ Imperio Summarum Poteſtatum. Ita paſſim Franci, Galli, Hiſpani in Synodum ſe *conveniſſe teſtantur, Regum ſuorum *Imperio, iuſſu, præceptione*, quod non totius regni conventibus peculiare, ſed minoribus quoque Synodis uſitatum ex Aquilienſi diſcas: ita enim Gratianum, Valentinianum & Theodoſium alloquuntur Epiſcopi; * *ad removendas altercationes congregare ſtuduiſtis Sacerdotale Concilium.* a Bithyniæ quoque & Helleſponti Epiſcopi Valentinianum rogarunt, ut ſibi in unum conveniendi poteſtas permitteretur.

Nov 123. cap. 10.

Nov. 133. cap. 6.

A. D. 381. Ex Italica, Gallica, Africana, Illyricana Dioeceſi.

**Soz. l. 6. c. 7.*

A. D. 365.

a Valentem rogarunt ſub cuius imperio vivebant, non Valentinianum in Occidentali orbe regnantē.

4. Tria autem ſunt quæ maximè diſputari ſolent de iure atque officio Summarum Poteſtatum circa Synodos. Primum eſt, liceatne Summæ Poteſtati aliquid Imperare in rebus ſacris abſque Synodo: ſecundum, quid illi liceat quidque eam facere oporteat, ante Synodum & in Synodo. Tertium quid poſt Synodum. Ad primam quæſtionem excutiendam neceſsè eſt intelligi, omnia ea quæ de ſummis Synodorum utilitatibus veriſſimè diſſeruntur, ad modum utendi iuris, non ad ius ipſum pertinere. Nam ſi ius aliquid Imperandi à Synodo acciperet Summa Poteſtas, iam Summa non eſſet. Ea enim Summa eſt quæ Soli DEO eſt obnoxia, & quæ ſub DEO pleniſſimum Imperandi habet ius. Rurſum ſi Summa Poteſtas ſine Synodo non poſſet id ipſum Imperare quod poſſet cum Synodo, iam partem iuris Imperandi acciperet à Synodo, quumque *nemo det quod non habeat*, ſequeretur aliquod Imperium eſſe penes Synodum, quod Imperium, ubi Synodus iure humano non habet, deberet ſibi iure divino vindicare, cum tamen lex divina Eccleſiæ, ac proinde & Synodis à DEO datum Imperium neget, ut ſupra oſtendimus. Iure conſtituto, quæritur, an recte umquam Summa Poteſtas ali-

quid imperet in ſacris abſque Synodo? Interdum id fieri poſſe intrepide aſſerimus. Vniverſaliter id nefas dicentibus incumbit probatio, quam numquam implebunt. Neque tamen nobis quod probare non tenemur, probatu difficile eſt. Suppetunt enim primum Regum Hebræorum exempla plurima, qui multa imperarunt, non præeunte Synodo. Exponam Elienſis potius Epiſcopi, quam meis verbis: *Enimvero & de aliis ſæpe & præcipuè de eâ (quod populus adoleret incelſis) corruptela per Reges non ſublata, toties, tam clara voce, de Regibus queruntur ſacræ literæ, ut locus nullus negationi relictus. Non negat ergo Regi Tortus id ex officio incumbere, ut etiam, qui in doctrinâ ſunt, abuſus & corruptelas tollat,* ſed poſt *Eccleſiæ declarationem. Nos vero citra declarationem omnem, ubi repurgatæ ſunt corruptelæ per Reges docemus. Tortus vero loca aliquot apponere debuit, ubi illa Eccleſiæ declaratio præceſſerit, quæ niſi præceſſit, Regis nullum tum erat (ut videtur) officium, ſed Regi erat in promptu excuſatio: Non ſuſtuli; Eccleſia enim non declaravit. Eccleſia proinde culpanda, non Rex, qui nihil movere debet, nec excelſa diruere, niſi poſtquam id ita faciendum declaravit Eccleſia; atque id*

Regi semper, Ecclesiæ numquam vitiò datum legimus, quod excelsa steterint: Regi ergo sive declaret hoc, sive non declaret, etiam ante Ecclesiæ declarationem id ex officio munus incumbit, deque eo neglecto DEO rationem redditurus est. Tota igitur mentio declarationis Ecclesiæ præterquam quod fictitia est, his etiam est intempestativa. Rex etiam Ninives ad Ionæ comminationem ieiunium indicit, nulla sacerdotum suorum præviâ definitione; de suâ Procerumque sententiâ. In Christianismo insignis est Theodosij historia, quam antehac citavimus. Medius inter plurimas Episcoporum factiones audit singulos, confessiones legit, DEVM precatur, iudicat & ex vero pronuntiat. Notetur autem annos tum fermè sexaginta exijsse, postquam habita illa erat augustissima Synodus Nicæna. In Constantinopolitanâ autem primâ, quam convocaverat Theodosius, quod quæstionem de personâ Filij attinebat nihil additum Nicænæ fidei; Quæstio autem hinc oriebatur, connexa quidem Nicænæ definitioni, sed tamen aliis verbis concepta, & in qua errare possent etiam qui Nicænam formulam sequi se faterentur, nempe an ὁ λόγος haberet ἀρχὴν ὑπάρξεως. Deinde offerunt Imperatori confessiones suas

Anno circiter 383.

A. D. 381.

Imo aucta pluribus locis ab anno circiter 360. Vide D. Iacobi Vsheri libellum de 3. Symbolis.

non Ariani tantum & Macedoniani, ſed & Eunomiani, in tantum ab Arianis differentes, ut Arianos non minus quam Catholicos rebaptizarent. Legit confeſſiones ſingulas, de ſingulis iudicat. Nec tantum Catholicos ab errantibus ſeparat, ſed ipſos quoque errantes inter ſe diſcernit, Novatianos cæteris tolerabiliores iudicans. Antehac, qui contra Pontificios ſcripſere, diſertè urgent, *Imperatorem legiſſe ſcripta, opem imploraſſe, non ad veritatem traditam agnoſcendam, ſed eam multis diſſentionum anfractibus implicatam eliciendam.* Brentij eandem hiſtoriam narrantis ſunt hæc verba. *Quis hîc eſt in controverſiâ doctrinæ Eccleſiaſticæ Iudex? Primùm Imperator non accedit ipſe ad Epiſcopos tanquam Dominos ſuos, ſed vocat eos tamquam ſervos ad aulam ſuam: deinde accepto cuiuſque Epiſcopi ſcripto, non eſt contentus illius aut iſtius Iudicio, ſed proſternit ſe precibus coram DEO Patre Domini noſtri IESV CHRISTI, ut gubernet Spiritu ſancto mentem ſuam, quô inter tot diverſas religionis ſententias eligat eam, quæ cum doctrinâ vere Apoſtolicâ conveniat.* Adeo nihil tam clarum eſt, quod non partium ſtudia obnubilent, ut inventi nunc ſunt, qui hoc ipſum quod contra Pontificios defenſum

est, everterent, nequid intactum remaneret, quod ad ius Summarum Potestatum tuendum facere videretur. Ad alia exempla transeamus. Constantinus ipse Proconsuli Donatistarum causam cognoscendam mandavit, neque eo nomine Imperatorem reprehendit Augustinus, sed ostendit fuisse optabilius ut res per Synodum transigi potuisset: eius verba sunt. *Ait quidem Donatista, non debet * Episcopus Proconsulari Iudicio purgari: quasi verò ipse sibi hoc comparaverit; ac non Imperator hoc quæri iusserit, ad cuius curam de quâ rationem DEO redditurus est, res illa maximè pertineat.* Est & aliud exemplum in causa eorumdem Donatistarum. Marcellinus enim Vice Imperatorum iudicavit. Ita enim habet mandatum Honorij & Theodosij: *Cui quidem disceptationi principe loco te Iudicem volumus residere.* Ipse Marcellinus modestè admodum: *Licet supra meritum meum hoc cognoscam esse Iudicium, ut inter eos videar iudicare, à quibus me potius decuerat iudicari: tamen quia certum est hanc causam spectante DEO & Angelis testibus agitandam, quæ sub fidei cœlestis examine, vel probata prœmium adferat, vel læsa Iudicium: ut tandem præsentium disceptationibus Episcoporum*

A.D. 314.

Epist. 162.

* Felix ab tugnitanus.

A.D. 411.

manifeſta veritas eluceſcat, Imperialis primitus ſanctio recitetur. Verſatum videmus in hoc iudicio fidei examen, ita & poſtea in edicto ſequitur, *negotium iſtud de veritatis ac Religionis agnitione ſuſcipi.* Et, cum Catholici alia quædam Donatiſtis objicerent, interfatur Marcellinus, *Libellus datus à vobis evidenter oſtendit ſchiſmatis ac hæreſos crimen objectum, quod probare vos convenit.* Legant hæc qui ita hinc ſe ſperent poſſe elabi, ſi dixerint de Circumcellionum delictis præcipuè inſtitutum iudiciū; cum de Circumcellionum latrociniis non niſi obiter tractatum fuerit; Imo cum eorum probatio in Iudicio prolata non ſit. Iſtæ autem quæſtiones, *quæ ſit Eccleſia Catholica, quæ veræ eius notæ, quæ iuſtæ ſecedendi cauſæ*; &, *an rebaptizandi ſint hæretici*, magna cum cura diſputatæ excuſſæque fuerint, tandemque, ut in ſententia eſt Marcellini, *declaratæ veritati detecta falſitas*, iuſſa ſit colla ſubmittere. Erat autem hæc cognitio non à Donatiſtis, ſed à Catholicis poſtulata. Imitatos hæc exempla Reges, Poteſtateſque Summas alias quæ parentum noſtrorum memoria Eccleſias ab inveteratis erroribus repurgarunt, alibi apertum fecimus. Neque verè culpamus eorum induſtriam, qui in

factis istis circumstantias notant, ob quas id aliter fieri non potuerit, aut ita potissimùm debuit fieri. Quin agendi quoque hunc modum extraordinarium esse, hoc est minus frequentem minusque solitum, libenter damus: sed, ut ante diximus, agendi modus pro temporum personarumque ratione diversus non facit ius novum; sed ex iure iam existente secundum prudentiæ regulas exigi debet. Nec quisquam asserit sine causa omittendam Synodum, sed cur omittatur, causas interdum esse posse. Causæ autem hæ ad hæc capita possunt referri: aut quia necessaria non est Synodus, aut quia apparet inutilem futuram.

5. Vt intelligatur utrumque, constare debet, qui sint fines Synodi in Ecclesiâ publicâ: nam de eâ agimus. Non ideo convocari Synodum quod in ea pars sit Imperij, satis iam demonstratum arbitror. Finis ergo, ut Episcopus Wintoniensis rectè notat, hic est, *ut ad veritatis & pietatis amplificationem Concilium Principi præbeant*, hoc est, præbeant *ipsi* iudicio directivo; sicut *Carolomannus* à Synodo Gallicâ de divinâ lege in usum revocandâ consilium petit; & Ludovicus Pius Synodo Ticinensi capitula mittit, super quibus consilio vult instrui. Ego & alte-

Synod. Frãc. Tom. II. pag. 456. Conc. Tic. in Pr.

rum addidi, ut per Synodum ſtabiliri, teſtataque fieri poſſit conſenſio Eccleſiæ. Nam & Apoſtolis ad definiendam de Moſaïcis cæremoniis controverſiã nec ſcientia nec auctoritas ſeorſim defuit: ſed ex re Eccleſiæ viſum eſt refelli eos, qui paſſim ſpargebant, diſſidere inter ſe Apoſtolos, ſimulque multos pios ita inſtitui, ut verum & intelligerent rectè & concorditer faterentur. Sic & Rex Recaredus cum Arianiſmo vellet purgare Hiſpaniam, non in hoc Synodum vocavit, ut de verâ fide ipſe inſtrueretur, ſed orthodoxam confeſſionem à ſe conceptam Epiſcopis exhibuit. Addi inſuper poteſt & tertium hoc: In Eccleſia publica ut Presbyteria, ita & Synodos, præter nativum Ius, habere adventitium quoddam ex lege humanâ. Ex quo iure de controverſiis cognoſcunt, ut alij conſeſſus aut conventus à Summa Poteſtate inſtituti, ita ut eam cognitionem coactio ſequatur.

6. Omnium autem horum finium nullus eſt neceſſarius ſimpliciter: neque Synodus ſimpliciter ad illos fines neceſſaria. Conſilium non eſt neceſſarium in his rebus, quæ certò patent cuiquam lumine naturæ, aut ſupernaturali: Nam ut Ariſtoteles rectè dixit; *conſiliarios adhibemus ad res magnas quoties* nobis *ipſi diffidimus*, *Ethic. 3.*

quasi qui soli ad discernendum non suffi- ciamus. Ideo ait Paulus, *postquam reve- latus ipsi erat Christus*, se *cum carne & sanguine rem non communicasse, neque Hierosolyma ijsse ad Apostolos ante se vo- catos. Fuisset extremæ absurditatis*, (in- quit Chrysostomus) *eum qui à DEO edoctus fuerat, cum hominibus communi- care*. Et Clemens Alexandrinus: *quoniam ipsum verbum ad nos venit de Cœlo, non est amplius eundum ad hominum doctri- nam*. Si quis DEVM esse, aut curare humana, aut Iudicium post hanc vitam exercendum neget, siquis DEVM om- nium peccatorum verè auctorem statuat, siquis CHRISTI Deïtatem aut peractam per CHRISTVM ἀπολύτρωσιν neget, quis dubitet, quin homo tam profanis Impe- rio Summæ Potestatis aut è publico mu- nere aut è Republicæ ejici possit, etiam non multis in consilium adhibitis? No- tabilis est Augustini sententia: *Aut verò congregatione Synodi opus erat, ut aperta pernicies damnaretur? quasi nulla hæresis aliquando nisi Synodi congregatione dam- nata sit; cum potius rarissimæ invenian- tur propter quas damnandas necessitas ta- lis exstiterit?* Sic Episcopus Rom. Leo ad Theodosium Iuniorem scribit; *Cum evi- dens esset fidei causa, rationabilibus causis*

Gal.1,16.17.
in Gal.c.1.
Orat. ad Gent.
Adversus 2. epistolas Pelag. lib. 4. c. 12.
Epist. 17. A.D. 448.

ab indicenda Synodo fuiſſe abſtinendum. Rurſus fieri poteſt ut Summa Poteſtas ex Oecumenico conſenſu aut Synodo pridem habitâ, certitudinem tantam habeat, ut novâ Synodo non ſit opus; ſicut Theodoſio ad dijudicandam controverſiam prælucebat Synodus Nicæna, ut ei opus non eſſet aliam Synodum convocare. Ergo nec ad conſilium ſufficiens habendum Synodus abſolutè eſt neceſſaria. Ad conſenſum vero Eccleſiæ explorandum aut conſtituendum quod attinet, interdum fruſtra de eo laboraretur, quippe ubi appareat in duas ſententias ſciſſam Eccleſiam, æquatis ferme & partibus & partium ſtudiis, quod in Africâ evenit Donatiſtarum tempore. Interdum & conſenſus cognoſci poteſt abſque Synodo: putà ſi ſcripta exſtent conſentientia fermè eorum omnium qui in ſuis Eccleſiis probati Doctores habentur. Adde iam poſſe & domi ſingulos ſcripto aut voce quid ſentiant profiteri; quod Auguſtinus ſuo tempore factum memorat laudatque: Et qui ad veteres hiſtorias diligenter attenderit, facilè reperiet ſæpius literarum communicatione, quam per Synodos res Eccleſiæ fuiſſe tranſactas & teſtatam Conſenſionem, quod à Bilſono, quoque Rainoldo & Magdeburgenſibus

observatum est. Fieri etiam potest, ut quæ tractatur Causa, ita unius Ecclesiæ sit peculiaris, ut aliarum consensum non requirat. *Tam grande*, (scribit Cypriano clerus Romanus) *petitur consilium, quam latè propagatum videtur esse malum.* Tertium autem illud, ob quod haberi Synodos diximus, cum à Summâ Potestate emanet, omnino eiusdem arbitrio subest: & quamquam ordinariè præteriri non solent consessus, infra Summam Potestatem positi, tamen si illi consessus aliquâ de causâ suspecti sunt, aut res moram non ferat, permissum est Summæ Potestati causam evocare. Constitutum ergo sit, non semper nec quâvis de causâ Synodos necessarias, quod Wittakerus alijque antehac scripto prodiderunt, & exemplo docent suo Ecclesiæ liberarum Civitatum, quæ citra Synodi opem satis se commodè sustentant.

Epist. 31.

7. Nec tantum non necessariæ, sed & inutiles esse Synodi possunt, quales enim partes, tale totum quod ex partibus constat. Non repetam hîc veterem omnium fere sæculorum querelam, præcipuos morborum in Ecclesiam à Sacerdotibus invectos; Sufficiat quod de suis temporibus dixit Nazianzenus, ubi præcipuas etiam refert causas Ecclesiasticorum φιλαρ-

Epist. 65. 71. 72. *Epist.* 55.

χίαν καὶ φιλονεικίαν; neque agit de Arianis dumtaxat Synodis, ſed de omnibus ſuorum temporum, præcipuè quibus ipſe interfuit; ſequitur enim: *Ideo memet ſubduxi, & in quiete ac ſolicitudine animi ſecuritatem collocavi.* Accidet autem hoc, ſi appareat aut præiudiciis vehementibus impediri Iudicij integritatem (quod hominibus etiam non malis ſolet evenire) aut etiam ita omnia factionibus agi, ut Synodus non conſenſui teſtimonium, ſed diſſenſui præbitura ſit alimentum. Non poſſum ſatis mirari quod nonnullis in mentem venerit, ut dicerent, ipſos illos qui Impietatis aliquem accuſaſſent, eiuſdem Iudices in Synodo eſſe poſſe: neque ius recuſandi, quod in civilibus negotiis valet, ad Eccleſiaſtica poſſe extendi. Nam profectò communes regulæ, quæ ex naturali æquitate veniunt, in Eccleſiaſticis non minus quam in aliis iudiciis obtinere debent. Et propriè de Eccleſiaſticis iudiciis ab Optato Milevitano dictum memini: *Non poſſumus facere quod non fecit DEVS, qui in Iudicio ſuo perſonas ſeparare dignatus, nec eundem voluit eſſe accuſatorem ac Iudicem:* Eiuſdem Optati eſt: *Quærendi ſunt Iudices, de utraque parte dari non poſſunt, quia ſtudiis veritas impeditur.* Et in Chalcedonenſi Concilio

Adverſus Parmon. lib. 3. ad finem.

Lib. 5.

Iudices Legatis Romani Episcopi edicunt, si se ut accusatores Dioscori gererent, deponerent Iudicis personam. Athanasius quoque noluit venire ad eas Synodos, in quibus manifestum erat regnare adversam factionem. *Sæpe ea est rerum facies, ut in præsens nocitura sit Synodus, quæ paulo post, animis sedatioribus, cum fructu sit convocanda.* Non frustra ab Apostolo dictum; *dies opus cuiusque*, hoc est dogma, *declarabit*. Et alibi, *si quid aliter sentitis, DEUS revelabit.* Utroque loco ostendens, ad rectam dijudicationem, tempore interdum esse opus; Contra evenire etiam potest, ut præsens malum Synodi moram non exspectet, ideoque opus sit aliquo compendiosiore remedio. Præterea causæ quoque aliæ propter quas Summæ Potestati magni conventus suspecti sunt, etiam in Synodis locum possunt habere. Nam, ut dixit vir pereruditus: *Episcopos cogere non minus politicum est, quam alios hominum ordines cogere.* Idem metus, eadem mala subesse possunt, nisi Pastores homines esse desierint. Nec pauca referri possunt, si opus sit, infeliciorum Conciliorum exempla, quale fuit sub Constantino Antiochenum, Cæsariense & Tyrium, cuius conventus Episcopis

1. Cor. 3. 13.
Phil. 3. 15.
Cæsariense & Tyrium

Episcopis scribens Constantinus, nihil ait ab illis fieri, nisi quod ad odia & dissentiones serendas, ad perniciem denique humani generis faciat. Tale fuit & sub Theodosio iuniore Ephesinum λῃστρικὸν, quorum si eventus prævidissent Pij Imperatores, rectiùs fortè & operæ & sumptibus pepercissent. Quamquam & illud fateor non optimum esse Ecclesiæ statum, in quo Synodi haberi omnino non possunt. Ideoque laborandum semper ut hi conventus retineantur, aut omissi restituantur, per quos optimè Ecclesia & membra sua & magistratus alloquitur. Nec tamen etiam tunc cum absque præsente Synodo Summa Potestas imperat ante omne Ecclesiæ iudicium, aut in Synodis, aut etiam in perpetuo consensu eorum, qui diversis temporibus diversisque in locis, doctrinâ & pietate claruerunt. Habet peritissimos & religiosissimos suorum temporum Theologos aut domi aut etiam in exteris gentibus: nec horum, quam domesticorum vilior illi esse debet auctoritas; præsertim in dogmatum negotio, quod commune est omnibus, & cuius ratione potissimùm dici possunt singuli τὴν καθ' ὅλου ἐπισκοπὴν πεπιστεῦσθαι. *Adhibebat*, inquit Eliensis Episcopus, *in sacris Legibus ferendis quos adhi-*

A.D. 325. Antiochenū anno à Constantini obitu 5. coactum est A.D. 341. decesserat A.D. 337. Maij. 22. Fer. 1. Constātinus.

bere par est, quosque ratio suadet rerum illarum consultissimos, deque iis omnibus optimè respondere posse. Et Bürhillus ait, *edoceri Regem ab Ecclesiasticis conciliis, aut si hac non suffecerint, ab auctoribus ob fidem & harum rerum peritiam idoneis.*

8. Ex rationibus exemplisque hactenus allegatis illud inter alia evincitur, libertatem omittendę Synodi non posse restringi ad unicum casum collapsæ funditus religionis: cum aliæ quoque causæ possint evenire, propter quas Synodi prætermitti aut possint aut debeant. Atque ideo videmus à religiosis Imperatoribus sæpius postulatas Synodos quam concessas. Leo ad Theodosium: *Omnes mansuetudini vestræ cum gemitibus & lachrymis supplicant*, inquit, *Synodum iubeatis intra Italiam celebrari.* Nec obtinuit tamen, imò esset frustra penes Imperatores ius convocandi Synodos, si iustâ de causâ non possent convocationem negare. Certè quæ Vbiquitario dogmate laborabant Ecclesiæ pro planè deploratis haberi non poterant; & tamen Electores & Principes, quibus iure publico Germaniæ concessum est religionis arbitrium, absque Synodo, è consilio virorum sapientum, hunc morbum è ditionis suæ finibus sustulere,

Epist. 24. A.D. 450.

ſtulere, laudati hoc nominè ab iis ipſis, qui ius iſtud, quo ſolo emendatio iſta nititur, nolunt agnoſcere. Notat Zanchius, & cum eo alij in hoc quoque verſari officium Principis, ut donec habeatur concilium liberum, quod ſemper haberi non poteſt, iubeat diſſentientes uti non ſuis, ſed Scripturæ vocibus, & à publicâ damnatione abſtinere. Quod & ipſum ad ius imperandi ante Synodum, & proinde ſine Synodo pertinet. Neque tamen ſi Poteſtates interdum etiam extra Synodum iudicant, eripitur Theologis illa iudicandi libertas, quæ ipſis divino iure debetur. Poſſunt enim etiam extra Synodos iudicium ſuum ut apud Summas Poteſtates, aut ſi neceſſe ſit apud alios quoque expromere, & ex Verbo divino iudicij ſui cauſas reddere. Vt rem ſummatim comprehendamus, Synodos uſitatiſſimum eſſe Imperij circa Sacra adminiculum, non diffitemur: poſſe tamen ea evenire tempora, ut Synodi utiles non ſint, multoque minus neceſſariæ, defendimus. Illud autem miramur maximè, eò quoſdam audaciæ progredi, ut etiam cum Eccleſiæ tutelam in ſe ſuſcipiunt Poteſtates, illis invitis legitimè ac ritè Synodos haberi contendant. Longè aliter quam *Beza*, qui *non niſi Regis iuſſu atque auſpi-*

In IV. præcept. loco V. tit. de quarto hom. gen.

ciis dixit Synodos convocandas.; aliter quam *Iunius*, qui *& iniustè & periculosè ab Ecclesia tentari dixit & institui generalem congregationem sine cognitione & auctoritate eius qui humano ordini præfectus est.* Aliter denique quam omnes, qui hactenus contra Pontificios Protestantium causam egere.

9. De iure atque officio Summæ Potestatis circa Synodum illud hodie controversum est, *Liceatne Summæ Potestati designare eos, qui ad Synodum sunt venturi, necne.* Nos licere non dubitamus, sed ut res tota pateat, ordine progrediamur. Ex quo Christus Ecclesiam & munus Pastorale instituit, ipso naturæ iure, non illo immutabili, sed eo quod locum habet donec aliter statuatur, Ecclesiæ in his quæ Ecclesiam tangunt, aut Pastoribus in his quæ pastoralis sunt muneris, licet eos eligere qui ad Synodos sunt ituri; quia nulla lege, nullo pacto humano intercedente, alia nulla personas determinandi ratio potest inveniri. Hoc iure fratres Antiocheni è suo numero quosdam cum Paulo & Barnaba Hierosolyma mittunt. Vicissim Presbyteri & Ecclesia Hierosolymitana unà cum Apostolis è suo cœtu electos mittunt Antiochiam.

Act. 15. 2. 22.

Cæterum in omni ſequente ævo nullum invenio exemplum Electionis ab Eccleſia factæ. Nam ad Diæceſanas Synodos Preſbyteri omnes ad Metropolitanas omnes conveniebant Epiſcopi, niſi quos gravis neceſſitas detineret: Nulla ergo hic electio niſi quod ad Metropolitanas Preſbyteros & Diaconos videntur Epiſcopi arbitrio ſuo adſumpſiſſe. Vt Synodi maiores coïrent literæ ἐγκύκλιοι Imperatorum miſſæ ad Metropolitanos & plerumque ipſis iniuncta electio coëpiſcoporum ad implendum eum numerum quem Imperatores præſcripſiſſent. Apparet id ex Epiſtola Theodoſij & Valentiniani ad Cyrillum, cui ſimiles miſſæ ad omnes Metropolitanos ut loquuntur Acta. Clarè enim ibi Cyrillo mandatur electio. Hanc electionem interdum Metropolitani ſeorſum, interdum cum Synodo Epiſcoporum comprovincialium fecere. Eccleſiarum interveniſſe non apparet ſuffragia. Cum & in ipſa collatione cum Marcellino habita, quæ Synodus quidem non fuit, ſed nihilo minoris momenti actio, qui communi nomine comparebant Epiſcopi, mandatum à coëpiſcopis ſuis tantum protulerunt. Ad Synodos ſi qui Metropolitanorum venire non poterant, hi aut

10.

A.D. 430.

A.D. 411.

Episcopum aliquem aut Presbyterum suo nomine mittebant, qui τοποτηρηταὶ dicebantur.

II. Cæterum quamquam hæc frequentissima fuit eligendi ratio, nullo tamen iure vetitum est Summæ Potestati convocare Synodum, ex Pastoribus suopte iudicio delectis. Quod unum satis est ut permissum censeatur; Idem evincit ratio, si quis fines Synodorum à nobis ante enumeratos consideret. Nam primum multæ Synodi habentur solius consilij causa. At naturaliter unicuique licet eligere consiliarios, Ita fit in quæstionibus Iuris, belli, mercaturæ, alijsque negotiis omnibus; quæ inter & Ecclesiastica, ad meram consultationem quod attinet, nulla potest reperiri dissimilitudo. Sæpe etiam Synodi habentur in id ut externam iurisdictionem à Summa Potestate mandatam exerceant. At hoc quoque naturale est ut delegans eligat eum quem delegat. Restant Synodi quæ consensionis procurandæ causâ habentur, quarum paulò alia est ratio. Videtur enim in his præcipuè expedire, ut electio fiat aut ab Ecclesiis, aut à Pastoribus, ut quæ à paucis geruntur, plurimi rata habeant. Magis enim solent placere quæ ab illis fiunt, quorum ipsi fidem & industriam elegimus. Hoc ergo

non ad ius, sed ad prudentem iuris usum pertinet, qui perpetuus insuper non est, cum evenire interdum possit, ut quæ per Pastores fiat electio, magis concordiæ sit nocitura, quam quæ per Summas Potestates. Vicissim & in Synodo quæ consilij audiendi aut exercendæ iurisdictionis causâ habetur, interdum expedire potest, ut Ecclesiæ aut Pastores Summæ Potestati idoneos viros suggerant, quos ipsa omnes sua notitia complecti nequit. Non debere igitur Summam Potestatem semper eligere personas, sed id ei licere constanter asserimus. Præivit iam olim in hac sententia Marsilius Patavinus, dicit enim ad Legislatoris auctoritatem pertinere, *Generale concilium convocare, personas ad hoc idoneas determinare.* Qui hîc personarum numero Sacerdotes eximunt, aut *determinandi* vocabulum ad solam approbationem trahunt, miri sunt verborum tortores. En ipsa Marsilij verba tantum non vim sibi clamantis fieri: *Legislatores ad hoc obligantur eligendo personas idoneas ad Concilium integrandum, eis de necessariis temporalibus providendum, & venire recusantes, ad hoc tamen idoneos & electos tam Sacerdotes quam non Sacerdotes, propter utilitatem publicam, si oportuerit, compellendum.* Pro-

Part. 2. cap. 20.

bat hoc ipſum hoc argumento quod oſtenſum ſit, *Iuriſdictiones coactivas ſuper omnes indifferenter Sacerdotes & non Sacerdotes, perſonarum determinationes & approbationes, officiorum quoque inſtitutiones omnium, ad ſolius fidelis Legislatoris auctoritatem, minimè verò ad Sacerdotalis collegij ſolius (inquantum huiuſmodi) pertinere.* Non potuit clarius eloqui quod ſentiebat; *determinationem* voce *electionis* explicat. Perſonas in *Sacerdotes* & *non Sacerdotes* diſtinguit. *Determinationem* autem Legiſlator facit per ſe vel per alios. Quare quod idem Marſilius ſuadet *ad definienda dogmata communitates notabiles eligant fideles Preſbyteros, alioſque ſecundum humani Legiſlatoris determinationem*, cum prius citatis non pugnat: neque tamen ille idipſum ad alia conciliorum genera, in quibus aut canones ſcribuntur, aut ius dicitur, aut in in causâ fidei conſilium præbetur, extendit. *Integrare* autem *concilium* idiotiſmo illius ſæculi eſt partem concilij facere τὴν σύνοδον ἀναπληροῦν, ut Conſtantinus loquitur in Epiſtola ad eos qui Tyri convenerant. Quare qui ex eo quod Marſilius idem dicit, *per non Sacerdotes integrari concilium à Sacerdotibus*; ex ipſius ſententia *concilium integrari* negant, perinde

faciunt quaſi oculum negent partem eſſe hominis, quia manus pars hominis dicatur. Vide quo homines adigat diſputandi libido. Neque ſolus Marſilius ita ſenſit, ſed poſt eum vir doctiſſimus qui contra Synodum Tridentinam cauſam Proteſtantium egit Gallico ſermone, qui ſuam quoque ſententiam Marſilio auctore firmat. Neque deſunt exempla: Rex Iſraëlis Prophetas quos vult ad ſe evocat; & nominatim Micham ſuadente Ioſaphato. Donatiſtæ à Conſtantino Imperatore Synodum poſtulant, quæ inter ſe & alios Africæ Epiſcopos iudicet, hoc libello, *Rogamus te Conſtantine optime Imperator, quoniam genere iuſto es, cuius Pater inter cæteros Imperatores perſecutionem non exercuit, & ab hoc ſcelere immunis eſt Gallia, cum in Africa inter nos & Epiſcopos contentiones exarſerint, ut de Gallia nobis Iudices dari præcipiat pietas tua.* Non Eccleſiæ non Synodus Galliæ, ſed Imperator nominat Iudices, Maternum Agrippinæ, Rheticium Auguſtoduni, Marinum Arelatis, & Melchiadem Romæ, Epiſcopos. Theodoſius ad Conſtantinopolitanam primã Synodũ etiam Macedonianos Epiſcopos * admiſit: nequaquam ſanè ab Eccleſiis aut Epiſcopis Catholicis electos. In Actis Concilij

Ranchinus in reviſione.

1. *Reg.* 22.

A. D. 312.

A. D. 381.

* *unde conſtat?*

In Actis revera Chalcedonensibus sed quæ ad Ephesinam 2. Synodum ante bienniū pertinent.

a 14. assumpsit Episcopos.

b Non Chalcedone sed Ephesi.

c A.D. 768.

Chalcedonensis exstat Theodosij & Valentiniani Epistola qua Dioscorum iubet decem a sibi Episcopos adsumere, non plures: Theodoretus vocatur assumi b: alibi quoque legimus ab Imperatoribus evocatos eos esse Antistites, qui iudicio & eloquio plurimum valerent. Sed & Francos Reges iure interdum usos ex Anastasij Bibliothecarij historia datur intelligi, qui in vitâ Stephani ita scribit c. *In exordio ordinationis suæ, qui idem sanctissimus Præsul apicem assmpsit, direxit in Franciæ partes ad eximios viros Pipinum, Carolum & Carolomannum Reges Fancorum & Patricios Romanos, &c. deprecans atque hortans eorum excellentiam per suas Apostolicas literas, ut aliquantos Episcopos graves & in omnibus divinis Scripturis atque Sanctorum Canonum institutionibus eruditos ac peritissimos dirigerent ad faciendum in hac Romana urbe Concilium.* Et constat hoc ipsum esse quod à Carolo V. Imperatore, Regibusque aliis, Protestantes postularunt, ut nempe ipsi pios doctosque viros deligerent, qui ad Synodum convenirent.

12. Iam verò & illud notandum est, etiam si quando Ecclesiæ aut Episcopi eligunt quos communi nomine ad Synodum mittant, iure aut nativæ aut dativæ liber-

tatis, manere ſemper Summæ Poteſtati ſalvum in eam electionem ius Imperij. Omnis enim uſus libertatis, ut ante diximus, Imperio ſubjacet. Hæc autem eſt vis Imperij, ut iuſtis de cauſis quidam turbulenti, aut alioqui inidonei homines rejici poſſint: ita videmus fieri in omnibus corporibus. Nam ſi in collegio Iudicum aliqui ſunt ſuſpecti, eo quod eorum magni interſit quomodo iudicetur, eos à iudicio abſtinere Summa Poteſtas imperabit: Idem fit in politicis deliberationibus etiam civitatum ſingularum, imo & in mercatorum aut artificum collegiis, ubi res tractantur à politicis plane diverſæ; idem aut per modum legis aut per modum iudicij à Summa Poteſtate ſtatui & poteſt & ſolet.

13. Præſcriptum ab Imperatoribus locum, tempuſque concilio, etiam materiam agendorum & agendi modum, tranſlatas eorum arbitratu Synodos aut diſſolutas, tum alij ante nos, tum nos quoque ita apertum fecimus, ut neminem id arbitrer negaturum. Quare id potius videamus ecquod iudicium Summæ Poteſtati in Synodo competat. Qui operosè probant etiam Epiſcopos iudicaſſe, non ſolos Imperatores, ſtultum ſibi fingunt adverſarium, de quo facile triumphent. Nam

quis umquam repertus est tam demens, qui id negaret? sed hoc asserimus ius esse Summæ Potestati etiam iuxta Pastores iudicandi, quod probari hîc opus non est, cum supra iudicandi ius universale adstruxerimus Summæ Potestati, quod quidem per Synodum auferri nequit. Sed an consultum sit Summum habenti Imperium sensus suos expromere, & quatenus, alia est dispectio. Eamus per singulos Synodorum fines. Si iudicij declarativi causâ habetur Synodus, nimirum, ut ex sacris literis ostendant Episcopi quid verum falsumve, quid licitum aut illicitum sit, hîc Regi, sacris in literis probè versato, eripi non potest quod privatis conceditur, *scrutari Scripturas, probare spiritus*. Cæterum etiam atque etiam cavendum est ne aliorum libertati obstet Majestas unius. Notum est illud: *quo loco sensebis, Cæsar? si primus habebo quod sequar*. Vtilissimum tamen erit, ut qui Summum habet Imperium, non modo præsentiâ suâ conventum honestet, sed & ordinet ac moderetur actiones, quærat sentiendi causas, quæ obstare videntur, objiciat: quod Imperatorem Constantinum in Nicæna Synodo fecisse apparet, cui proinde ἀληθείας ἐξέτασιν tribuunt auctores, ipsumque aiunt κοινωνὸν

fuiſſe τῶν ἐπισκοπευμένων. Ita Carolus quoque Magnus Francofurtenſi Sacerdotum congregationi & *auditorem* ſe ait aſſediſſe & *arbitrum*. Vbi verò Synodus in rebus lege divinâ non definitis conſilium dat Summæ Poteſtati, quid ex uſu Eccleſiæ ipſi faciundum ſit, hic etiam inquirere Summam Poteſtatem, proponere commode atque incommoda ſatius, quam in conventu promere ſententiam, ſuperius dictum eſt; *Fieri quod debeat cum multis tracta: quid facturus ſis, cum pauciſſimis.* Quoties vero potiſſimùm teſtandi Eccleſiarum conſenſus causâ Synodus habetur, poterit hîc quoque multum prodeſſe auguſta præſentia Summæ Poteſtatis ad refrænandam audaciam turbulentorum hominum: ſed ſi à cenſendo abſtinuerit, contenta ſibi ſervare ἐπίκεισιν, certius cognoſcet an vera & ſpontanea fuerit Synodi conſenſio. Et ſanè ita in aliis quoque corporibus fieri videmus, ut ipſa per ſe placita quædam concipiant, quæ deinde Summæ Poteſtati examinanda offerantur. Idem locum habet & in ea Synodo quæ legis humanæ conceſſione ius dicit: Quamquam enim hoc iure inſtitutis cætibus intereſſe poſſunt Summæ Poteſtates, atque una ſententiam dicere, receptius tamen eſt ut ſe τῇ ἐπικείσει

A.D. 794.

integros servent. Et hæc quidem obtinent, si ipsa Potestas Summa adsit Concilio. Nam sæpe videmus id piis Imperatoribus per occupationes nō licuisse, itaque tunc alios suo nomine miserunt, aut cum mandato unà cum Episcopis iudicandi, aut tantum ordinis præsides. Nam in Chalcedonensi Senatores & Iudices interlocutos sæpè, & in definitione de ipsâ formulâ fidei unà iudicasse satis manifestum est. At Candidianum Comitem in Ephesinâ Theodosius noluit iudicare, ad Concilium in Tyro unum consularem Dionysium miserat Constantinus omnium agendorum κατάσκοπον: Sed hunc potestate suâ abusum notat Athanasius: *Ille loquebatur*, inquit, *Episcopi silebant, vel potius Comiti obediebant.*

14. Nunc ad id veniamus iudicium, quod post Synodum competit Summæ Potestati. Επίκρισιν vocant Patres Græci. Est autem hoc ita ipsi Summæ Potestati proprium, ut negligi ab ipsa abdicarique nequeat. Nam si Consilium dumtaxat dat Synodus rerum ab ipsa Summa Potestate agendarum, res certa est eius cui consilium datur, iudicium subsequi debere, sive illud certis argumentis ducatur, (quod in re Fidei omnino necessarium

eſt) ſive aliquatenus aliorum auctoritate. Nam, ut ſupra oſtendimus, omnem actum, ut rectus ſit, aliquod præcedere debet agentis iudicium: abſolutè autem & in omnibus iudicium alicuius alieno iudicio niti nequit, niſi tale aliquid iudicium ſit, cui falſum ſubeſſe nequeat: quale non eſt Synodi iudicium. Sin explicatur dogma aliquod, aut lex aliqua divina, omnino Summæ Poteſtatis non ius tantum ſed & officium eſt videre, εἰ κατὰ τὰς θείας γραφὰς συνέβησαν ἀλλήλοι: Vt de ſe ſcribit Conſtantinus ad eos qui Tyri convenerant. Ipſius enim opus eſt imperare. Quid ſi ergo Synodus aliqua, quales multæ fuerunt, multæque ſunt exſtituræ per ignorantiam, aut per conſpirationem, aut quia pars maior meliorem vicerit, in dogma aliquod conſenſerit, quod fidei Catholicæ ex Scripturis derivatæ repugnare manifeſtum ſit? Ponamus Ariminenſem & Seleucienſem Synodos, quæ Nicæna maiores fuere: Ponamus Nicænam ſecundam. An Summa Poteſtas aliquid imperabit fieri, quod non faciendum ipſi lex divina & inſtructa ex lege conſcientia dictaverint? nemo id ſanus dixerit. Sin verò concipitur à Synodo aliquid quod divinis literis non ſit definitum, ſed ad regimen Eccleſiæ

A.D. 335.

Nicea 318. A.D. 325. Seleuciæ hinc 42. Eudoxiani, inde alij 160. convenerunt.

pertineat, cum omne regimen ſive naturâ ſive lege poſitivà introductum ſubſit ei poteſtati quæ inter homines ſumma eſt, partes ſunt eiuſdem Poteſtatis videre an ea quæ concepta ſunt, futura ſint ex uſu Eccleſiæ: ultimi enim agentis ultimum quoque iudicium eſt. Ergo & dogmatum definitiones & canones Synodi Imperatoribus & Regibus ſubjecerant, ſed diverſa ratione: dogmata, ut ex ſacris literis examinarentur: vera enim examen non refugiunt: falſa etiam poſt Synodum ſunt reſecanda. Canones autem, ut eorum exploraretur utilitas iuxta prudentiæ regulas; & ſi utiles eſſent reperti, vim Legum acciperent, quæ non omnibus canonibus data eſt. Hinc ille apud Balſamonem titulus. *Qui Canones ſerventur.* Omnes antiquæ Synodi hoc modo duplici tum διατυπώσεις ſuas, tum canones Imperatoribus ſubjecere. Formula uſitata quæ fuerit, ex Epiſtola Concilij Conſtantinopolitani primi ad Theodoſium apparet. Ἀποδιδόντες τῷ Θεῷ τὴν ὀφειλομένην εὐχαριστίαν ἀναγκαίως καὶ τὰ γεγενημένα κατὰ τὴν ἁγίαν σύνοδον πρὸς τὴν σὴν εὐσέβειαν ἀναφέρομεν. καὶ ὅτι συνελθόντες εἰς τὴν Κονσαντινόπολιν κατὰ τὸ γράμμα τῆς σῆς εὐσεβείας, πρῶτον μὲν ἀνενεωσάμεθα τὴν πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοιαν. ἔπειτα δέ γε τῆς τῶν πατέρων πί-

A.D. 381.

στιν τῶν ἐν Νικαίᾳ κυρώσαντες. πρὸς δὲ τούτοις καὶ ὑπὲρ τῆς εὐταξίας τῶν Ἐκκλησιῶν ῥητοὺς κανόνας ὡρισάμεθα ἅπερ ἅπαντα τῷ δὲ ἡμῶν τῷ γράμματι ὑπετάξαμεν. δεόμεθα τοίνυν τῆς σῆς ἡμερότητος, γράμματι τῆς σῆς εὐσεβείας ἐπικυρωθῆναι συνόδου τὴν ψῆφον, ἵν' ὥσπερ τοῖς τῆς κλήσεως γράμμασι τὴν ἐκκλησίαν τετίμηκας οὕτω καὶ τῶν δοξάντων ἐπισφραγίσῃς τὸ τέλος. Et in inſcriptione Canonum, Canones dicuntur Theodoſio ſubjici. Verba uſitata ad ſignificandam hanc ἐπίκρισιν ſunt apud Græcos βεβαιοῦν ἐπιψηφίζεσθαι, ἐπισφραγίζεσθαι, κρατύνειν, κρατοῦν, ἐπικυροῦν τὰ πεπραγμένα, quæ paſſim tum in Synodicis, tum in Imperialibus Actis reperiuntur. Ad Canones ſpectant propriè illa quæ ex Franciæ Conciliis citavimus: *ſiquid minus eius prudentia ſuppleatur, ſiquid verò ſecus quam ratio poſtulat, eius iudicio emendetur: ſi quid rationabiliter taxatum eſt, eius clementia perficiatur.* Item: *quatenus eius prudenti examine quæ rationabiliter decrevimus, confirmentur: ſicubi minus aliquid egimus, eius ſapientia ſuppleatur.* Item; *quatenus ea, quæ paucis perſtrinximus capitulis, à veſtra auctoritate firmentur, ſi tamen veſtra pietas dignũ eſſe iudicaverit, & quicquid in eis emendatione dignum reperitur, veſtra Imperialis dignitas iubeat emendari.* Hoc eſt quod

A.D. 813.

cædem Synodi vocant, *Consiliorum capitula ad sacratissimum IVDICIVM referre.*

15. Non ergo solum *approbandi ius*, quod nunc quidam faciunt, sed & *examinandi*, demendi, addendi, corrigendi, veteres Episcopi summis Potestatibus detulerunt. Nec sane ratio patitur, ut *approbare* aliquis dicatur aliquid in earum rerum genere, quas improbare ipsi non liceat. Nam consentire is demum dicitur, cui & licet dissentire, ut ait Tryphoninus, cui illud Senecæ convenit: *Si vis scire an velim, effice ut possim nolle.* Et Aristoteles, ἐν οἷς ἐφ' ἡμῖν τὸ πράττειν, καὶ τὸ μὴ πράττειν. Sanè & improbatos quosdam canones videmus. Itaque ex capitibus quæ anno IↃCCCLVI. Episcopi in Synodis ediderant, pars magna à Carolo Calvo reiecta est, ut in Capitulis legimus: idemque sæpius factum narrat Bochellus his verbis: *Norunt optimè veteribus in usu fuisse quotiescunque Synodi haberentur, non prius rata earum decreta extitisse, quam à Rege in eiusdem Sanctiori consilio probarentur: & si quæ in iis displicerent, exploderentur: quod ex Conciliis Turonensi & Cabilonensi sub Carolo Magno suo loco demonstravimus, & vir numquam satis laudandus, quem parentis*

loco

loco ſemper veneratus ſum, P. Pithoëus, veteri Syngraphâ literis maiuſculis ad Capitula Caroli Magni & Filiorum eius conſignata abunde teſtatum reliquit. Viciſſim Carolus Magnus decretis Synodi habitæ in Theodonis villa, quædam addidit: *hoc* inquit, *de noſtro adjicimus.* Vbi vero Synodus iudicium aliquod inſuper vi legis humanæ exercuit, hîc multo etiam minus dubitari poteſt, quin Iudicium ſuum reſtet Summæ Poteſtati. Omnis enim iuriſdictio ut ab ipſa fluit, ita ad ipſam refluit. Huc refero Iudicium Epheſinæ Synodi, quo Neſtorius Patriarchatu dejicitur. Orat Imperatorem Synodus, ut quæ contra Neſtorium acta eſſent, vim ſuam habeant. Excipiat fortè aliquis ſaltem ubi Summa Poteſtas interfuit Concilio, tum nihil reſtare, niſi ut Imperio ſuo acta confirmet. Sed ne hoc quidem concedi poteſt. Nam cum Summa Poteſtas inter alios iudicavit, tunc non iudicavit ut Summa Poteſtas, potuit enim & ſuffragiis vinci. Salvum eſt ergo nihilominus illi iudicium ſuum, Imperativum ſcilicet, & quidem liberum. Idem Magiſtratibus quoque evenit, ſi collegio infra Imperium ſuum poſito interfuerint. Exemplum eſt memorabile in D. quando appellandum; *ſed etſi Præ-*

A.D. 815.

A.D. 431.

Dig. 49. Tit. 4. L. 1. §. 4.

ses in Ordine fuerit, ut fieri assolet, ipse erit provocandus, quasi ab Ordine, non ab ipso fiat appellatio.

16. Vltimum autem hoc iudicium Imperativum modo totum per se exercet Summa Potestas, modo partim per alios: partim per se, quod exemplo negotiorum civilium apparet. Nam Reges quibus supplicatur adversus præfectorum prætorio, aut summi Senatus sententiam, plerumque Iurisconsultis mandant ultimam cognitionem, quorum sententiam, nisi suspecta sit, confirmant: interdum vero ipsi causam coram se agi de integro iubent. Sic in causis Ecclesiasticis receptum fuit, ut Imperatores aliis notissimæ religionis ac peritiæ Episcopis, aut maximis Synodis rem tractandam committerent, quorum intellectis rationibus probant quæ ipsis visa essent. Et hæc est causa cur toties contra priores Synodos aliæ novæ fuerint convocatæ, nec semper maiores prioribus: non quod per se hæc Synodus illa esset superior, sed quod his quam illis Imperatores plus deferrent. Illud minus frequens quod Imperatores ipsi coram se agi causam de integro voluere: Sic Constantinus post duplex iudicium Ecclesiasticum ipse causam Cæciliani examinavit, & postremum iudicium tulit.

A.D. 314.

Idem eos qui in urbe Tyro convenerant Epiſcopos ad ſe vocavit, omnium quæ illic acta eſſent rationem ſibi reddituros: quibus in rebus non immerito à noſtris contra Romanæ ſedis patronos defenditur. Neque enim in ſacris minus quam in cæteris rebus, verum eſt appellationem quidem ſtrictè ſumptam, quæ iudicatum ne fiat, in hibet, lege civili tolle poſſe; at non itidem omnem viam implorandæ cognitionis eius, qui Summum Imperium obtinet, eam præſertim, quam *querelam*, *ſupplicationem*, ἀναφηλάφησιν jura appellant. Hâc enim ſublatâ non *diſſiparet Rex è Solio ſuo malum omne*, non eſſet *terrori malis*, quod eſt perpetuum ipſius officium: ita ut anus rectè Philippo Macedoni dixerit, *ſi ipſi non vacaret iudicaret, ne vacare regnare*. Vidit hoc olim Mæcenas, qui apud Dionem Auguſtum docet nemini (conſtituto ſcilicet ſub Summâ Poteſtate) tantum Imperium debere committi, ut ab eo provocari nequeat.

A. D. 335.

Prov. 20. 1.
Rom. 13.

17. Hîc quoque illud repetendum eſt, quod ante in re ſimili diximus, non poſſe ius Summæ Poteſtatis aliquid poſt Synodum etiam contra Synodũ decernendi, ad eas dumtaxat controverſias trahi, in quibus veluti de tota religione agitur.

Nam quod ius eſt in toto, idem & in partibus: & rationes iam ante allegatæ non minus valent ad tribuendam Summæ Poteſtati liberam ἐπιείκειαν in quæſtionibus ſingulis, quam in pluribus coacervatis. Nam & in ſingulis quæſtionibus verum eſt Synodos poſſe labi, nec debere Summam Poteſtatem aut cæcum obſequium præſtare Synodo, multo minus defendere ac fovere ſuo Imperio dogma falſum & noxium, aut pati ut opprimatur veritas. Adde nec prudentiam id ſinere, ut permittat Summa Poteſtas errores paulatim creſcere, & quæ eorum natura eſt, accedere alios aliis, ut tandem ſcilicet in magnam molem aucti evelli ſine totius Reipublicæ periculo non poſſint.

CAPVT VIII.

De Legislatione circa Sacra.

SVMMARIVM.

1. *Divisio actuum Imperij in Legislationem, Iurisdictionem & speciem innominatam.* 2. *Legislationem Summæ Potestati competere circa totum corpus publicæ religionis, cum solutione objectionis ex periculo mutandæ religionis.* 3. *A Summa Potestate falsos ac schismaticos cultus modo vetari ac puniri.* 4. *Modo dissimulari ac Regulis astringi.* 5. *Legislationem Summæ Potestati etiam circa Religionis partes competere.* 6. *Huc pertinere inutilium disputationum prohibitionem & vocum extra Scripturam positarum.* 7. *Item curam vitæ Clericorum.* 8. *Leges ferri de sacris etiam citra Canones.* 9. *Vsus Canonum in dirigendo Legislatore.* 10. *Legislativam Potestatem Iure divino non competere Ecclesiæ, posse tamen ei tribui lege positiva.* 11. *Sed cumulativè non privativè, nec nisi subordinatè & de-*

pendenter. 12. *Quomodo intelligendi sint Imperatores cum se videntur Canonibus astringere.* 13. *Exempla dispensationum Imperialium circa Canones.* 14. *Etiam Apostolicos.* 15. *Exempla administrata ἐπιεικείας circa leges divinas.*

1. HACTENUS in universum de Imperio egimus. Nunc partes singulas paulò propius expendamus. Imperij actus aut in commune fertur, aut in singulos; In commune qui fertur, *Legislatio* dicitur; in singulos, si occasione contentionis, *Iurisdictio* vocatur: sin extra eam, nomen generale servat, quia peculiare non habet: qualia illa sunt, quorum Centurio meminit; *Dico huic proficiscere, & proficiscitur: alteri veni, & venit, servo fac hoc, & facit.* Præcipuum autem in hoc postremo genere est permanentium functionum injunctio.

Matth. 8.9.

2. Legislationis quæ sunt, ea ex supradictis intelligi satis possunt: pleraque enim Imperij per Legislationis exempla tamquam nobiliora explicavimus. Ex iis liquet legem ferri super definitis lege divinâ, aut super indefinitis quæ feruntur leges, aut totam spectant religionem, aut eius partes. Nulla in re magis elucescit

vis Summi Imperij, quam quod in eius arbitrio, quænam religio publicè exerceatur, idque præcipuum inter Majeſtatis iura ponunt omnes qui Politica ſcripſerunt. Docet idem experientia: Si enim quæras cur in Angliâ Mariâ regnante Romana religio, Elizabethâ verò Imperante Evangelica viguerit, cauſa proxima reddi non poterit, niſi ex arbitrio Reginarum: aut (ut quibuſdam videtur) Reginarum & Parlamenti. Quære cur alia per Hiſpaniam, alia apud Danos Suedoſque ſit religio, ad voluntatem Dominantium recurretur. Hinc verò multi objiciunt, ſi id iuris obtineat, iam ſtatum religionis fore inſtabilem, præſertim ubi Summum eſt unius Imperium. Mutato enim Regis animo & religio mutabitur: Et verum quidem eſt quod dicunt, neque id periculum in ſacris dumtaxat, ſed in aliis quoque rebus obtinet: Qualis enim artifex, tale opus: qualis Rex, talis lex. Sed ob periculum abutendi ius ſuum nemini denegandum eſt: nam alioqui nullum ius cuiquam ſalvum erit; Deinde etiamſi à Summâ Poteſtate in alium id ius transferri poſſet (quod non poſſe ſatis oſtendimus) non vitaretur tamen idem periculum. Ab hominibus enim ad homines iretur, quorum

nemo est qui falli nequeat. Vnicum ergo hîc solatium in divinâ est providentiâ. Omnium quidem hominũ animos DEVS in potestate suâ habet, sed speciali quodam modo, *Cor Regis in manu Domini.* DEVS & per bonos & per malos Reges opus suum operatur. Interdum tranquillitas, interdum tempestas Ecclesiæ utilior. Nempe si pius est qui Imperat, si diligens lector sacræ Scripturæ, si assiduus in precibus, si Ecclesiæ Catholicæ reverens, si peritos attentè audiens, multum per illum proficit veritas. Sin distorto est aut corrupto iudicio, peius id ipsi cedit, quam Ecclesiæ. Nam ipsum gravè manet iudicium Regis Ecclesiæ, qui Ecclesiam inultam non sinet. Ecclesia interim destituta adventitio hoc auxilio non tamen Ecclesia esse desinit, imo si sævire etiam Rex volet, *ab ipso ducet opes animumque ferro:* hoc est quod Augustinus dixit. *Imperatores cum in errore sunt, pro errore suo contra veritatem leges dant, per quas iusti & probantur & coronantur, non faciendo quod illi iubent, quia DEVS prohibet.* Et alibi; *Reges cum in errore sunt, pro ipso errore leges contra veritatem ferunt; cum in veritate sunt, similiter contra errorem pro ipsa veritate decernunt. Ita & legibus malis probantur boni*

Prov. 21.1.

Epist. 166.

Adversus Crescentium lib. 3. c. 51.

& legibus bonis emendantur mali. Rex Nabuchodonoſor perverſus legem ſævam dedit, ut ſimulachrum adoraretur: idem correctus veram, ne DEVS verus blaſphemaretur. Mutationes religionum & Regum ingenio etiam Iudæa experta eſt. Ritus Achaſi patris abolet Ezechias filius, nepos eius Manaſſes reſtituit, huius itidem nepos Ioſias abolet. Nec tamen ius Regum umquam in controverſiam tractum eſt. Quin ipſa ſacra Scriptura religionis in melius mutatæ laudem, in peius mutatæ culpam Regibus aſſignat: quod ab Epiſcopo Elienſi rectè his verbis obſervatum eſt: *Mutato novi Regis animo, mutata eſt ſemper religionis facies, eaque in religione mutatio Regi ſemper adſcribitur, quaſi factum eius, nec Pontifices umquam, vel præſtare poterant ut fieret mutatio in melius, vel ne fieret in peius, impedire.* Certè vi publicum religionis uſum arripere numquam ſubditis licuit: Itaque veteres Chriſtiani etiam validiſſimi cum eſſent, cum Senatores præſideſque haberent plurimos ſuæ ſententiæ, numquam id ſibi iuris ſumpſerunt.

3. Sicut autem veram religionem publico iure donare, ita falſas religiones amoliendo aut puniendo tollere, eſt Summæ

potestatis; & quidem solius; Maledicere DEO Israëlis vetuit Nabuchodonosor additâ gravissimi supplicij comminatione. Rex Asa idola sustulit: tantumdem fecit Ezechias, non alio iure quam Summi Imperij. Nam è privatis quidem locis removere Idola tum Domino loci ius est, tum Domino negligente, Regi ut Domino universali: è publico autem eadem tollere solius Summæ Potestatis est, aut si cui illa id officij delegavit. Atque ita interpretanda lex Deuter. VII. vers. 5. *Altaria eorum diruite, statuas frangite, lucos succidite, sculptilia comburite.* Vt Imperium quidem eius rei Summæ Potestati, prompta autem Imperij exsecutio subditis mandetur. Augustinus eum locum exponens. *Cum acceperitis*, inquit, *potestatem, hæc facite: ubi non est data nobis potestas, non facimus; ubi data est, non prætermittimus. Multi pagani habent abominationes istas in fundis suis, numquid accedimus ac confringimus? prius enim ut idola in eorum cordibus confringamus, quando & Christiani facti sunt, ipsi aut invitant nos ad tam bonum opus, aut præveniunt nos.* Optimo ergo iudicio Nicephorus Abdam Episcopum reprehendit, quod Persarum πυρεῖον everterit, quæ res magno malo cessit Christianis.

Serm. 6. de verbis Domini secundum Matth.

Paganorum templa in orbe Romano non ante Constantij legem clausa sunt, quæ exstat in utroque Codice. Et Concilium Elibertinum, *si quis idola fregerit & ibidem occisus fuerit*, eum vetat in numerum recipi Martyrum, quia scilicet, *neque in Evangelio scriptum sit, neque ab Apostolis factum reperiatur.* Neque verò tantum Idololatricos cætus, sed & eos qui superstitioni pravæ, aut errori publicè pernicioso operam darent, aut qui protervè unitati repudium misissent, Summo Imperio cohibitos videmus. Huc refero quod Ezechias, Iosias, Asa, Iosaphat excelsa diruerunt, quibus religionis unitas scindebatur. Ita & Christiani Imperatores tum hæreticos, tum schismaticos cætus vetuerunt; Basilicas ipsorum tradi iusserunt Ecclesiæ Catholicæ, hæreticis & schismaticis aditum ad honores præcluserunt: etiam ex testamento aliquid adipiscendi ius abstulerunt. Quæ omnia latè contra Donatistas defendit Augustinus. Illa enim pœnarum genera, quæ circa sacra inexcusabiliter delinquentibus pœnitentiæ tempus relinquerent, vetus Ecclesia non improbavit: Mortis vero supplicium adeo illis sæculis non placuit, ut Idacius & Ithacius à Gallis Episcopis damnati sint, quod

A. D. 305.

A. D. 38[illegible]

auctores fuissent, ut in Priscillianistas quosdam gladio animadverteretur: ut & in Oriente damnata est Synodus tota, quæ in exustionem Bogomyli consenserat.

A quo?

4. *A.D.* 1118.

Interdum tamen falsæ quoque religiones sub piis Imperatoribus impunitæ fuere. Iudæis certè suæ religionis usus numquam vetitus, dum à contemptu Christianæ legis & traducendis ad suam sectam Christianis abstinerent. Constantinus initio suæ conversionis ne paganica quidem sacra prohibuit: quin paganos etiam Consules fecit, ut notat Prudentius in carmine ad Symmachum; Sic Christianæ legis veritatem aut vnitatem violantes nullis minacibus edictis terruere Iovianus & Valentianus laudatissimi Principes*. Quodque magis notandum est, non tantum impunitatem dissidentibus sectis permiserunt Imperatores, sed & sæpè leges tulerunt, quibus cætus eorum ordinarentur. Constantinus, Constantius Valentianus, Valens, & post hos Honorius & Arcadius Iudæorum Archisynagogis eadem iura tribuunt, quæ Christianorum Episcopis: Sic vetat in ipsorum sectam recipi aliquos primatibus ipsorum reclamantibus Theodosius; (*Anathematismis subjici Iudæos Helle-*

Non ad Symmachum sed adversus Symmachũ anno circiter 406. & Symmachi legatione 12.

* *A.D.* 363.

niſtas prohibet Iuſtinianus, Novel. 146.) Idem vetans Iudæorum conventibus recipi qui reſurrectionem ac iudicium negarent, aut Angelos DEI creaturam non agnoſcerent, illato errore à ſe ait repurgari Iudæorum gentem. Sic Donatiſtarum Baſilicas Maximinianiſtis eripuerunt Proconſules, quia Maximiniaſtæ Donatiſtarum Concilio damnati probabantur.

A. D. 39[illegible]

5.

In ipsâ autem verâ Eccleſiâ non tantum circa totum religionis corpus, ſed & circa partes ſingulares verſari ius atque officium Summarum Poteſtatum, & ratio evincit & exempla. Ratio, quia fieri non poteſt, ut cui ius ſit in totum, ei in partes ius non ſit. Exempla quoque in promptu Serpentem à Moſe excitatum evertit Ezechias, ut gliſcenti ſuperſtitioni occurreret, eodemque iure contra Nicænæ Synodi ſecundæ decreta Carolus Magnus imagines adorari vetuit. Pelagium & Cæleſtium falſi dogmatis auctores edicto repreſſerunt Honorius & Arcadius. Ita & nuper Germaniæ quidam Principes Vbiquitario dogmate Eccleſias ſuas, alioqui recte ſatis conſtitutas, repurgarunt.

2. Reg. 18. 4.
A. D. 794.
Nō Arcadius ſed Theodoſius minor anno ab Arcadij deceſſu 10. Obiit enim Arcadius A. D. 408. Maij. 1. Lata in Pelagianos lex A. D. 418. April. 30.

6.

Cavendo ſchiſmati inutiles quæſtiones præcidit Conſtantinus (*Soſom. lib. vij.*

cap. 12. l. nemo Cleric. D. de summa Trinit. quod utinam imitentur quibus Summa Imperia in manu. Verissimum enim quod Theodosio dicebat Sisinius, *disputando de sacris accendi tantum contentiones.* Hinc Marcianus de fide Christiana disputare vetuit, & in Codice Theodosiano titulus exstat *de his qui de religione contendunt.* Est & lex Leonis & Anthemij (*L. qui in Mon. C. de Episcop. & Cleric.*) quæ monasteriis egredientes vetat de religione vel de doctrinâ disputare. Andronicus quoque Imperator rerum divinarum peritissimus [a], Episcopos [b] subtilius disputantes de isto, *Pater maior me est* [d], in amnem abiecturum se minatus est, nî tam periculosis sermonibus abstinerent. Etiam veræ voces, sed quæ in sacris literis non exstarent, ad tempus interdum vetitæ usurpari. Ita Heraclius Imperator tam singularem quam duplicem [e] in Christo Energiam asseri prohibuit: quod ne temere damnemus, Basilij [f] munire nos potest auctoritas; qui pios ait multos Trinitatis & ὁμȣσίȣ vocibus abstinuisse, φειδȣμένȣς ὀνομάτων καὶ ῥημάτων ἐκείνων ἃ λέξεσιν αὐταῖς ȣ̓κ ἐμφέρεται τῇ Θείᾳ γραφῇ; & alibi vocem ἀγεννήτȣ de Patre ait σιωπᾶσθαι ἀξίαν, ut pote ȣ̓δαμȣ̃ τῆς γραφῆς κειμένην. Meletius quoque

A.D. 45.

[a] *Immanissimus Tyranus A.D. 1182.*

[b] *Euthymiū Patrensem & Ioannem Cinimmon.*

Nic. Chron.

[d] *Ioan.* 14.28.

[e] *Singularē asservit reipsâ, duplicē asseri vetuit ut novam & ἄτοπον.*

[f] *De fide.*

A D. 360.

Antiochiæ ad tempus aliquod abſtinuit à dogmatum quæſtionibus, ea tantum tradens quæ ad morum emendationem pertinerent, hanc curam iſti prævortendam ratus. Huc & illud pertinet quod in Platonis eſt legibus, ne cui ſcriptum aliquod in vulgus edere liceat, niſi conſtitutis in hoc iudicibus approbatum.

Lib. 7.

7. Sed & mores Clericorum præſertim componere legum eſt opus. Cæcos & claudos è templo * ejicit David, mundari Sacerdotes Ezechias & Ioſias pręcipiunt: Evagari Epiſcopos, alea ludere, adſiſtere ſpectaculis vetat Iuſtinianus; qui & alibi *maximam habere ſe ait ſollicitudinem circa vera DEI dogmata & circa Sacerdotum honeſtatem.* Nec immeritò Platina exclamat, *utinam noſtris temporibus Ludovice viveres: indiget nunc Eccleſia tuis Sanctiſſimis inſtitutis, tuâ cenſurâ.*

* *None templo quod Davide denato fundavit Salomon, ſed è munitione Sionis. vide Sam.*
2. Chron. 29. 4. 35. 10.
Nov. 6. c. 11.
Nov. 123. c. 10.
In Greg. 4.

8. Iam verò in illis quoque definiendis quæ lege divinâ definita non ſunt, uſas eſſe Poteſtates Imperij ſui iure res apertiſſima eſt: ſic ieiunium Rex Ninives indixit: Arcam tranſportari imperat David: quæ ad ornatum Templi pertinebant ordinat Salomon, & poſt eum Ioas; idemque operam dat ne pecunia ſacris uſibus deſtinata aliorſum abeat;

Huius generis est pars maxima Constitutionum, quæ in Theodosiano & Iustinianeo Codice & in Novellis & in Francicis Capitularibus apparent. Vt de ætate Episcoporum, Presbyterorum, Diaconissarum, de Clericorum immunitate ac iudiciis, infinitaque alia, quæ tædio sit recensere. Esse autem in istis legibus multa extra Canones constituta, aut Canonibus addita, & lectio docet & fatetur Witakerus. Itaque in Tridentinâ quoque Synodo non dubitavit Rex Galliæ per oratores suos exponere, *Reges Christianissimos*, (ita habent Acta) *multa de rebus sacris exemplo Constantini, Theodosij, Valentiniani, Iustiniani, & aliorum Christianorum Imperatorum edixisse, plures Ecclesiasticas leges tulisse, easque antiquis Pontificibus maximis non solum non displicuisse, sed etiam nonnullos inter sua decreta retulisse, præcipuos illarum auctores Carolum Magnum & Ludovicum IX. Reges Christianissimos Divorum nomine dignos censuisse: Antistites Galliæ & totum ordinem Ecclesiasticum ex earum præscripto piè & Christianè Ecclesiam Gallicam rexisse & gubernasse.*

9. Interea verissimum est plerumque Imperatores in legibus ferendis Canonum aut veterum aut novorum habuisse ratio-

nem;

nem; unde illa orta eſt ſententia: *non dedignantur leges ſacros Canones imitari.* Duplicem enim uſum Legiſlatori præſtant Canones in rebus lege definitâ non definitis. Nam & peritorum hominum conſilia continent, & oſtendunt gratam fore ſubditis legem: quod ut non omnino ad legem rectè ferendam neceſſarium, ita ſi obtineri poſſit, apprimè utile eſt. Exſtat Iuſtiniani Novella, quia *vim Legem obtinere* iubet *Eccleſiaſticos Canones, à quatuor Synodis, Nicænâ, Conſtantinopolitanâ Ia, Epheſinâ Ia, & Chalcedonenſi, expoſitos aut confirmatos:* ubi *Confirmatorum* voce intelligi par eſt Canones Conciliorum Provincialium, ut Ancyrani, Gangrenſis, Antiocheni & Laodicenſis, qui toto orbe recepti proinde in Catholicorum Canonum Codice continebantur.

10. Quod autem quærunt nonnulli, habeatne Eccleſia legiſlativam poteſtatem, id ex his quæ ſuperius à nobis explicata ſunt, facilè diſſolvitur. Nam lege divinâ non habet *τὸ νομοθετεῖν ἀνεῖται τοῖς βασιλεῦσι*, & Sacerdotum non eſt *νόμων κρατεῖν*, ut ante citavimus; quare quæ ante Imperatores Chriſtianos in Synodis conſcripta ſunt, ad ordinem aut ornatum facientia, *leges* non vocantur, ſed *Canones*, habentque aut ſolam conſilij vim, ut in his

quæ singulos magis spectant, quam universos, aut obligant per modum pacti, volentes & nolentes etiam pauciores ex necessitate determinationis, ac proinde ex lege naturali, non ex humano aliquo Imperio. Neque hæc tamen obstant, quò minùs facultas aliqua legislativa Ecclesiis, Pastoribus, Presbyteris, aut Synodis concedi possit humanâ lege. Nam si aliis cætibus aut collegiis, quorum utilitas neutiquam cum Ecclesiâ comparanda est, id ius tribui potest à Summâ Potestate, ut experientiâ docui, cur non & Ecclesiæ, præsertim cum non obstat ius divinum?

II. Sed duo hic observanda sunt. Primum, istam legislationem, quæ alij quàm Summæ Potestati competit, nihil imminuere de iure Summæ Potestatis; quod in scholis dicunt, *cumulativè* datam censeri, non *privativè*: Ius enim ferendarum legum, sive generalium sive specialium, Summa Potestas communicare alteri potest, à se abdicare non potest. Deinde, leges à tali aliquo cætu datas rescindi & corrigi posse à Summâ Potestate, si ita res exigat: quia non possunt in unâ republicâ duo esse legislatores æquè summi: Ideoque inferior superiori parere debet. Hinc plerumque videmus in ipsis Synodorum

conſtitutionibus aſſenſum Summæ Poteſtatis exprimi his verbis: *præcipiente Rege; decreto glorioſiſſimi principis, conſultu piiſſimi & religioſiſſimi Domini, annuente religioſiſſimo principe, conſtituit aut decrevit concilium.*

Conc. Tolet. VI. Can. & ſeq.

Objici hic poteſt, quod Reges nonnunquam ſe Canonibus devinctos affirmant; quodque parere vetant edictis ſuis, quæ Canonibus repugnent. Sed hoc ei ſimile eſt, quod ſuis ſe legibus profitentur vivere, quodque reſcripta à ſe contra leges imperata obſervari prohibent: iſtiuſmodi enim profeſſiones non ius tollunt, ſed voluntatem declarant. Sicut in teſtamento priori appoſitâ clauſulâ poſteriori derogans efficit ne poſterius valeat; non quia poſteriori modo teſtari non licuerit teſtatori, ſed quia, quæ ſcripta ſunt in poſteriori, non creduntur pleno liberoque eius iudicio comprobata. Atque hinc eſt, quod ſi clauſulæ deroganti ſpecialiter derogetur, valet, ut poſterius teſtamentum, ita & poſterior conſtitutio. *Vides*, inquit Cicero, *numquam eſſe obſervatas ſanctiones earum legum, quæ abrogarentur: nam ſi id eſſet, nulla ferè abrogari poſſet: neque enim ulla eſt, quæ non ipſa ſe ſepiat difficultate abrogationis. Sed cum lex abrogatur, illud ipſum abrogatur, quo*

12.

Lib. 3. ad Attic. epiſt. 23.

non eam abrogari oporteat.

13. Hinc Balſamo non uno loco notat, Imperatores nec legibus nec Canonibus ſubjici, ob poteſtatem, inquit, cœlitus datam: & exemplum affert inſigne Canonis XII. Concilij Chalcedonenſis, quo ſtatuitur, *ut ſi qua Civitas per Imperiales literas Metropolis nomen acceperit, ſolo titulo fruatur, & vera Metropoli ius priſtinum integrum maneat.* Oſtendit enim poſt eum Canonem novas Metropoles complures ab Imperatoribus erectas pleniſſimo iure. Quibus addi poteſt Iuſtinianea prima in Illyrico ab Imperatore Iuſtiniano donata Archiepiſcopali iure, ita ut in poſterum Theſſalonicenſi Archiepiſcopo nullum in eam Eccleſiam ius ſervaretur. Electionibus Epiſcoporum Iuſtinianus modum præſcripſit mutato Canonum iure; & (ut Toletus quoque notavit) veteres Canones de electione ſæpè edicto Imperatoris reſcindebantur. Antiquiſſimus eſt Canon, ut *ſingulæ civitates ſingulos habeant Epiſcopos.* Excepti tamen ſunt Imperatorum legibus Iſauropolitanus & Tomenſis Epiſcopus, quibus præter ſuam civitatem aliæ quoque commiſſæ ſunt. Illud quoque vim legum Imperialium ſupra Canones manifeſtè oſtendit, quod in Chalcedonenſi Synodo

Ad Can. 16. Concil. Carthag.

Nov. XI.

L. 36. Cod. de Epiſ. & Cler.

Tomenſi tota Scythia ſubjecta fuit.

poſitum, ſemperque obſervatum eſt: τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν ἡ τάξις ἀκολουθείτω. Quem Canonem Synodus in Trullo repetit. Sed & reſciſſos emendatoſque Canones ab Imperatoribus & Regibus, idque ius ipſas Synodos eis detuliſſe, ſupra quoque de Synodis cum ageremus, abundè probatum eſt.

Can. 17.

14. Imo (quod magis mirandum eſt) etiam eos Canones, qui in Apoſtolorum literis reperiuntur, apparet non eſſe perpetuo obſervatos: quia ſcilicet non tam divinæ legis expoſitionem, quam conſilium illis temporibus accommodatum continere credebantur. Talis eſt Canon ad Timotheum, nè νεόφυτος Epiſcopus fiat: quem renovavit Laodicena Synodus. Egreſſi tamen ſunt hunc Canonem in electione Nectarij Theodoſius, & in electione Ambroſij Valentinianus. Talis eſt & ille Canon, ne in Diaconiſſam eligatur *vidua minor annis ſexaginta:* quod & Theodoſius lege latâ conſtituit. Iuſtinianus tamen quadragenariam eligi permiſit.

1. *Cap.* 3. 6.

1. *Tim.* 5. 9.
l. nulla Cod. Theod. de Epiſc. & Cler.
Nov. 123. *c.* 12. 13.

15. Illud quoque non obſervatu indignum; Reges Hebræos facta quædam ab ipsâ divinâ lege quaſi excepiſſe: Nam cum lex eſſet, ne *quis Impuratus Paſcha manducaret:*

Levit. 7. 10. & 22.

2. Chron. 30. 18. Lev. 1. 5. 2. Chron. 29. 34. & 30. 17.

Ezechias, tamen fusis ad DEVM precibus, concessit adhuc immundis de sacro vesci. Item, lex erat, ut iugularentur pecudes per Sacerdotes, attamen bis sub Ezechiâ Levitæ, ob penuriam Sacerdotum, huic Sacerdotali officio admoti reperiuntur: Non quod Reges quemquam divinæ legis vinculo solverint (id enim homini nefas) sed quod κατ' ἐπιείκειαν, optimam divini humanique iuris interpretem, declaraverint legem divinam tali rerum constitutione ex DEI ipsius mente non obligare: Talis enim declaratio, sicut in factis privatis, & moram non ferentibus, à privatis hominibus fieri solet, (quomodo David eiusque comites Interpretati sunt legem, quæ solis Sacerdotibus concedit panes propositionis edere, in summâ fame vim non habere obligandi) ita in factis publicis, aut etiam privatis moram ferentibus, à Summâ Potestate, ut divini iuris vindice atque custode, de piorum atque sapientum consilio facienda est. Quò & illud refero, quòd Machabaïcis temporibus pro lege statutum est, pugnare in hostem Sabbato licere.

CAPVT IX.

De Iuriſdictione circa Sacra.

SVMMARIVM.

1. *Iuriſdictionem circa ſacra Summa Poteſtati competere.* 2. *Eius effecta exemplis declarantur.* 3. *Naturaliter Paſtoribus non competere Iuriſdictionem proprie dictam.* 4. *Competere tamen iure poſitivo apud Gentes quaſdam.* 5. *Explicantur actus Paſtorales Iuris divini, qui ad Iuriſdictionem videntur accedere, & tamen à Iuriſdictione proprie dicta diſtinguuntur, ac primo virga Apoſtolica.* 6. *Deinde uſus clavium.* 7. *Præſcriptio operum Pœnitentiæ per modum directionis aut ſuaſionis.* 8. *Non exhibitio Sacramentorum.* 9. *Eccleſiæ actus explicantur Iuris divini, qui videntur ad Iuriſdictionem accedere, & tamen ab ea diſtinguuntur. Et primùm ſeparatio à Paſtore & fratre inordinatè ſe gerente.* 10. *Explicantur actus Canonici actibus divini Iuris ſuperadditi: & ab*

ijsdem distinguuntur. 11. Iurisdictio ex Iure positivo Pastoribus concessa explicatur exemplis, & primum circa negotium Religionis. 12. Deinde ex consensu partium. 13. Postremo ex delegatione. 14. De huius Iurisdictionis efficacia. 15. Iudæis similem quandam Iurisdictionem concessam. 16. Accessoria excommunicationis. 17. Ostenditur omnem Pastoralem Iurisdictionem proprie dictam à Summis Potestatibus emanare. 18. Quatenus actus Pastorum supra dicti circa Summo Imperio utentem versentur, & primo de Clavium usu. 19. Hoc colore male defendi seditiosas conciones quæ ex sacris Literis refelluntur, cum objectionum solutione. 20. Actus mere Canonici, aut ex lege positiva venientes, quatenus usurpari possint circa summum imperantem, & ostenditur circa invitum usurpari non posse. 21. Quomodo tali casu possit Pastor suæ conscientiæ satisfacere. 22. Quod ius sit Summarum Potestatum circa prædictos actus Pastorum & Ecclesiarum; id est, circa exercitium Clavium, actus Canonicos, & actus Iuris positivi. 23. Origo Iuris intercedendi mandatorum Pœnalium contra censuras, appellationis ab usu.

24. Appellationes Eccleſiaſticas à Summa Poteſtate dependere. 25. Modi exercendæ ſupremæ cognitionis per ſe & per alios, cum exemplis. 26. Summas Poteſtates diſpenſare à pœnis Canonicis aut Legalibus. 27. Ad cognitionem Summæ Poteſtatis pertinere an quis iuſte excommunicetur.

1. LEGISLATIONI Iuriſdictio cohæret tanto nexu, ut in ſummo gradu altera ſine alterâ eſſe non poſſit. Quare ſi ſumma Legiſlatio de ſacris ſub DEO Poteſtati ſupereminenti competit, ſequitur eidem & iuriſdictionem competere. Eſt autem iuriſdictio partim civilis, partim criminalis. Civilis iuriſdictionis fuit, quod ſedes Epiſcopalis Antiochena Paulo Samoſateno abiudicata & ablata eſt. Criminalis ex parte potiori gladius dicitur. *Non fruſtra gladium gerit poteſtas, ſed vindex eſt in omnes malè agentes:* (Rom. 13.) ergò etiam in eos, qui circa ſacra delinquunt.

2. Huius fuit, quod & Nabuchodonoſor Rex membratim laniari curavit eos, qui in verum DEVM contumelioſi eſſent: quod Sacerdotes Idololatras mactari iuſſit Ioſias: Iuriſdictionis enim eſt relegare è loco ſive in locum. Sic

Abjatharum Sacerdotem in agrum quendam relegavit Salomo, sine ullo concilio, ut rectè ab Eliensi notatum est, ob perduellionis sanè crimen; sed non minus iure eum puniturus, si in sacras leges deliquisset, quemadmodum Christiani Imperatores Arium, Nestorium, aliosque hæreticos exilio coërcuere. Iurisdictionem ab Artaxerxe Esdras eique adjuncti primores acceperant: quâ usi Iudæos contumaces bonorum publicatione & eiectione è cætu publico punierunt; quod ipsum est in Evangelio ἀποσυνάγωγον ποιεῖν; Vt enim Esdras Persæ Regis concessu omnimodam iurisdictionem; ita populi Romani, posteaque Imperatorum permissu, hanc iurisdictionis partem retinuit Iudæorum Synedrium cum vinciendi flagellandique iure. Docent nos Hebræorum magistri tres fuisse gradus ἀποσυναγωγίας, quorum primus dicitur נדוי: eâ pœnâ affectum seorsim in Synagogâ stare iussum loco ignobiliore, alter חרם: cui id esset irrogatum, eum nefas fuisse in Synagogâ conspici, neque operâ eius ad ullam rem cæteros usos; neque datum ei quidquam, nisi quo tenuissimè vitam sustentaret. Tertius gradus Chaldaïco vocabulo שמאתא appellatur, ei pro-

Esdr. 7. 25. 26.

prius, qui ex lege Moſis mortem meruiſſet, ſed ſublatâ capitalium Iudiciorum poteſtate, nequiret interfici: eius contactum atque commercium defugiſſe omnes. Non aliò referendum mihi videtur illud in Iohannis epiſtolâ, ἐκκλησίας ἐκβάλλειν; quod Diotrephes faciebat, φιλοπρωτεύων ſcilicet, & Imperium aliquod in Eccleſiâ ſibi vindicans. Non longè ab hâc pœnâ ἀποσυναγωγίας abit illud Romanis legibus cognitum, foro interdicere, & vetare, ne quis in Archio aut grammatophilacio ſedeat; & τοῦ συνεδρίου εἴργειν, in lege veteris municipij. Iuriſdictionis etiam eſt, abdicare quemquam à Sacerdotali officio: quod, relictis interim alimentis, in Sacerdotes ſchiſmaticos conſtituit Ioſias. Sic Theodoſius, ſic Honorius, ſic Arcadius, ſic Theodoricus, ſic Otthones, de deponendis aut reſtituendis Epiſcopis ius dixere. Minatur Epiſcopis contumacibus Conſtantinus, futurum ut coërceantur. At quomodo? διὰ τοῦ τοῦ θεράποντος τοῦ θεοῦ, inquit, τουτέστιν ἐμοῦ ἐνεργείας. Notandum enim, non tantum eiectionem ab eo munere, quod ex Summæ Poteſtatis Imperio fluat, ſed ab aliis quibuſcumque officiis ad ius gladij pertinere. Hinc inter Romanas pœnas eſt,

Epiſt. 3. verſ. 10.

l. Moris. §. nonnunquã ff. de pœn. §. ſolent. ibid.

l. ult. ff. de decret. ab ord. faciem.

Theod. lib. 1. cap. 21.

D. l. Moris.

advocationibus interdicere in perpetuum vel ad tempus; vel ne quis certis personis adsit; ne instrumenta formet; ne libellos concipiat; ne testationes consignet; ne testamenta ordinet, vel scribat, vel signet; ne quis negotiis publicis interveniat; ne quis negotietur, ne quis vectigalia conducat. Infamiæ quoque irrogatio pars est gladij; &, quod infamia minus est, notatio; quæ pars animadversionis apud Romanos Censorum erat propria. *Censoris Iudicium, inquit Marcus Tullius, nihil ferè damnato adfert præter ruborem. Itaque ut omnis ea Iudicatio versatur tantum in nomina, animadversio illa ignominia dicta est.* Militaribus quoque pœnis ignominiam annumerat Festus Pompejus. Ostensum ergò est, iurisdictionem de sacris competere Summis Potestatibus, utpote Imperij latè sumpti partem. Quod ipsum egregiè iam olim notavit Canonum peritissimus Balsamo ad Can. XII. Synodi Antiochenæ. Verba sunt; quiâ statutum est, nullum per alium iniuriâ afficiendum, ipse Patriarcha ab Imperatore, qui Ecclesiæ habet potestatis scientiam, iudicabitur fortè ut sacrilegus, vel malè de fide sentiens, vel alicuius criminis reus. Hoc enim iudi-

cialiter actum vidimus diverſis temporibus.

3. Videamus, nùm ecqua iuriſdictio competat ſacrorum adminiſtris, omni lege humanâ ſepoſitâ; deinde viſuri, quid illis ex lege humanâ accedat. Naturaliter Sacerdotibus nulla iuriſdictio, hoc eſt, iudicium nullum coactivum ſive Imperativum competit: quia tota illa functio nihil tale ſuâpte naturâ includit. Vnde Ariſtoteles; τοὺς ἱερέας ἕτερον τι παρὰ τὰς πολιτικὰς ἄρχας θετέον; eſt enim πολιτικῶν ἀρχῶν iuriſdictio, quæ ex Summæ Poteſtatis iuriſdictione fluit atque emanat.

Polit. lib. 4. cap. 15.

4. Quare etſi qui in primævo ſtatu legis naturalis Sacerdotes iuriſdictionem habuerunt, eam non habuerunt ut Sacerdotes, ſed ut magiſtratus: nam etiam, cum non fuit penes Summam Poteſtatem Sacerdotium, vix tamen Sacerdotes ſine Imperio. Hinc *Cohen* commune Sacerdotibus & magiſtratibus nomen, manſitque is mox plurimas apud gentes. Nam Druidæ apud Gallos gentis nobiliſſimæ, & in Epiro Sacerdotes & opibus & genere ſplendidiſſimi, Herodoto teſte: & apud Cappadoces, Strabone Cappadoce auctore, Sacerdotij dignitas regali proxima, ac fermè eodem ex genere

Sacerdotes & reges : apud Germanos veteres, neque animadvertere, neque vincire, neque verberare quidem nisi Sacerdotibus permissum, ut apud Tacitum est. Princeps Areopagitici Senatus Athenis Sacerdos ; & apud Romanos Pontificum Imperio legimus Vestales sub terram defossas, aut flagris admonitas, flamines flaminio abire iussos, aut multam ipsis dictam ; quare, quod in Senatu dixit Lentulus, *Pontifices religionis esse iudices*, eâ voce non peritiæ tantùm, sed & Potestatis iudicium significavit. Lex verò Mosaïca planè Sacerdotibus, & in primis Sacerdoti maximo, ut eximiam dignitatem ita & iurisdictionem contulit, Sub summâ tamen potestate, sive is Rex esset, sive conventus publicus, planeque, ubi nec Rex erat constitutus, nec Iudex, summus Sacerdos, aut civium ac magistratuum præstantissimus, principatum gerebat ; ut Heli, & postea Asmonei. Præcipuam apud Iudæos fuisse nobilitatem Sacerdotalem : & Iosephus & Philo notant. Magistratum gessisse Sacerdotes vel illud unum arguit, quod *morti addicitur qui Sacerdotis Imperio non paruerit*, quâ lege Sacerdos summus summo iudici æquatur. Neque verò de sacris tantùm,

Cicero lib. 4. ad Attic.

ſed & profanis de rebus ius dixêre, utpote legis totius optimi interpretes, non divisâ eo tempore iuris divini humanique prudentiâ. Hinc ad illos non minùs quam ad ſummum Iudicem relatio facta de cædibus, ac vulneribus, & omne genus controverſiis. Et apud Ezechielem loquitur DEVS de Sacerdotibus; *in lite ſtabunt ipſi ut iudicent ſecundùm iudicia mea*; ut veriſſimè Ioſephus dixerit, Sacerdotes *inſpectores omnium & controverſiarum iudices, & damnabilium punitores lege conſtitutos*: & in explicatione Deuteronomij; *Pontifex* inquit, & Senatores, quæ iuſta pronuntient. Hinc Philo Moſem inducens pro tribunali ſedentem, *συνέδρων*, inquit, *ἱερεῖς*: at in Evangelicâ lege cum nullum Paſtoribus Dominatum ſive Imperium Chriſtus dederit, ne Iuriſdictionem quidem dedit, hoc eſt, *ἀναζητητικὴν δικαιοκρισίαν*, quæ genuina eſt Latinæ vocis ſignificatio.

Deut. 17. 8.

Cap. 44. 24.

Contr. Appion. lib. II. 6.

Lib. 3. *de vita Moſ.*

5. Videamus tamen ecquæ ſint actiones aut Paſtorum aut Eccleſiæ ipſius, quæ Iuriſdictionis aliquam habeant ſpeciem, ac proinde ſimilitudine quâdam in eius nominis appellationem veniant. Eas autem hîc conſideramus actiones, quæ legi

humanæ ſive arbitrio Summæ Poteſtatis nihil debent. Ad Iuriſdictionem ergò videtur accedere virga illa, cum quâ venturum ſe Paulus Corinthiis minatur. Cuius opus eſt, ut Apoſtolicis verbis utamur, *ἀποτόμως χρῆσθαι, ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοὴν, οὐ φείσεσθαι*: quæ omnia prodigioſam quamdam puniendi virtutem ſignificant, quâ interfecti ſunt Ananias & Saphira; cæcitate percuſſus Elymas, Satanæ traditi Hymæus & Alexander, & facinoroſus ille Corinthius. Planè illud *tradere Satanæ* mirificæ fuit virtutis, quæ corpori tormentum inflexit, quale & olim Saul poſt defectionem à DEO ſenſerat, ut interpretantur Chryſoſtomus, Hieronymus, Ambroſius, Theodoretus, Sedulius, Oecumenius, Theophylactus, Pacianus. Omninò certiſſimum eſt, tempore, quo terrenæ Poteſtates ius puniendi ſibi conceſſum ad purgandam tuendamque Eccleſiam non exercebant, DEVM ipſum, quod terreni auxilij deërat, cœleſti auxilio ſuppleviſſe. Hinc factum, ut apud Corinthios profanato cœnæ Dominicæ Myſterio, *multi ægrotarent, multi occumberent*. Quin tanto poſt tempore narrat Cyprianus, & baptiſatos caruiſſe immundo ſpiritu, quò antea move-

2. *Cor*. 13. 10.
10. 6. 13. 2.
Act. 4. 13.
1. *Tim*. 1. 20.
1. *Cor*. 5.
1. *Cor*. 11. 30.

movebantur, & (si postmodùm peccare cœpissent) spiritu immundo redeunte quassatos: *ut manifestum sit*, inquit, *diabolum in baptismo fide credentes excludi; si fides postmodùm defecerit, regredi.* Sed quemadmodum manna pluere destitit populo in terram promissam perducto; ita, postquam Imperatores patrocinium Ecclesiæ susceperunt, quorum officium erat eos punire, qui foris aut intus Ecclesiam perturbarent, divina illa pœnarum genera conquieverunt. Ad rem ut veniamus, illa divina ultionis districtio propriè divina erat Iurisdictio, non hominum, quia totum opus erat DEI, non Apostoli: sed DEVS, quo Evangelici preconii veritatem faceret testatiorem, sicut ad Apostolorum preces, aut præsentiam, atque contactum morbos sanabat, migrare cogebat dæmones: ita ad eorumdem imprecationem homines, aut morbis vexari, aut à dæmonibus arripi imperabat. Neque plus in hominibus Satanæ mancipandis præstitit Paulus, quàm in claudo sanando Petrus & Iohannes, qui negant se quicquam fecisse ἰδίᾳ δυνάμει, totiúsque operis efficientiam DEO transcribunt. Quin ad Ecclesiæ quoque preces similia iræ suæ signa DEVS sæpissimè ostendebat. Ideò culpantur Corinthii, quod non seriò do-

Epist. 75.

Act. 3. 12.

1. *Cor.* 5.

luerint, vt scilicet incestuosus ille è medio ipsorum tolleretur. Neque aliò pertinere illud videtur ad Galatas non imperantis sed optantis Apostoli, *Vtinam exscindantur, qui vos perturbant.*

Gal. 5. 12.

6. In perpetuo autem Pastorum officio effigiem quamdam habet Iurisdictionis usus clavium. Ita, auctore Christo, appellatur ea quæ fit singulis, promissionum & comminationum Evangelicarum applicatio. Quæ verò proportio est legislationis ad iurisdictionem, eadem prædicationis ad usum clavium. Quare quâ figurâ prædicatio Evangelii vocatur *Legislatio*, eâ usus clavium *Iurisdictio* appellatur. Supra commonstratum est, Christum, ut legem solum, ita jus solum in animos dicere, non tantùm in fine sæculi ferendo definitivam sententiam, sed interim quoque *retinendo aut remittendo peccata. Solus ille*, inquit, Hilar. Diaconus, *peccata admittit, qui solus pro peccatis nostris mortuus est.* Item, *nemo tollit peccata mundi, nisi solus DEVS, qui est agnus tollens peccata mundi.* Verissimè ergò Lombardus, *Sacerdotibus tribuit DEVS potestatem solvendi & ligandi, id est, ostendendi homines solutos vel ligatos.* & mox; *in solvendis ergò culpis vel retinendis ita operatur Sacerdos Euangelicus, & indicat,*

Hil. Diac. in 2. Cor. 5.

Lib. 4. d. 18.

ſicut olim legalis in illis qui contaminati erant leprâ, quæ peccatum ſignat. Atque ita Cyprianus, cum Sacerdotem *vice Chriſti Iudicem* dixit, intelligendus eſt hoc voluiſſe quod Paulus cum dixit, *pro Chriſto legatione fungimur*: nempe, quia Iudicium Christi Sacerdos annuntiet. Itaque ille ipſe Cyprianus alibi; *non quaſi à nobis*, inquit, *remiſſionem peccatorum conſequantur, ſed ut per nos ad intelligentiam delictorum ſuorum convertantur*; cum quo conſentit Ambroſius: *Sacerdos quidem*, inquiens, *officium exhibet, ſed nullius poteſtatis iura exercet.* Auguſtinus quoque; *administrandum & diſpenſandum verbum ac Sacramenta aliquid eſt*: (Paſtor) *ad mandandum autem & iuſtificandum non eſt aliquid: quia hoc non operatur in interiore homine, niſi per quem creatus eſt totus homo, & qui DEVS manens factus eſt homo.* & clariſſimè Hieronymus: *quomodo Sacerdos leproſum mundum vel immundum facit, ſic Epiſcopus vel Preſbyter alligat vel ſoluit.* & alibi; *hunc locum quidam non intelligentes aliquid ſumunt de ſupercilio Phariſæorum, ut damnare innoxios, vel ſoluere ſe putent noxios, quùm apud DEVM non ſententiâ Sacerdotum, ſed reorum vita quæratur.* Quo loco oſtendit, ubi is, qui clave utitur, in iure aut facto errat, nullum eſſe clavis effectum.

Epiſt. 55.

De Spiritu ſancto lib. 3. c. 19. adverſus Lit. Petil. lib. 3. c. 54.

In Matth. 16.

Post A. D. 900 scripta. Quam in sententiam exstat egregia Niconis ad Euclistium Epistola de injustâ excommunicatione. Contrarium in Iurisdictione evenit. Ibi namque etiam, quod Iudex errans pronunciavit, ob auctoritatem jus dicentis, in rem judicatam abit. Sicut ergò præco jus non dicit, qui sententiam rectè aut mendosè enuntiat: ita & Pastori in isto clavium usu Iurisdictio nisi ἀκύρως tribui nequit.

7. Vsui clavium cohæret præscriptio operum pœnitentiæ, quæ si in genere fiat, ut cum Baptistes Iudæos affatur: ποιήσατε καρπὸν ἄξιον μετανοίας; & cum Daniel Regem, *peccata tua per misericordiam abrumpe*: aut si in specie ea indicet, qualis est damni dati restitutio, & manifesti facinoris manifesta detestatio; ad legis annuntiationem, non ad Iurisdictionem pertinet. Sin verò id in specie præscribitur, quod lex divina in specie non definit, tum hoc omne, non ad Iurisdictionem, sed ad *Concilium* referri debet, quo nomine ab antiquis etiam scriptoribus sæpissimè appellatur. Quare sicut Philosophi, medici, Iurisconsulti, amici etiam consilium præbentes, jus propriè non dicunt, etiamsi sæpè est ejusmodi consilium, quod sine gravi culpâ sperni nequeat: ita nec jus dicit Pastor animo salubre

conſilium præbens.

8. Annexum præterea eſt uſui clavium, quod & ipſum Iuriſdictionis quandam præ ſe fert imaginem, σφραγῖδας divinæ gratiæ quibuſdam non exhibere. Sed ſicut, qui baptizat, aut Euchariſtiam, ut mos vetus habeat, ori alicujus aut manui inſerit, actum miniſterialem non Iuriſdictionis exercet: ita & ille, qui iiſdem actibus abſtinet. Neque ſanè alia eſt adſpectabilium quam vocalium ſignorum ratio. Quo iure igitur Paſtor homini manifeſtè flagitioſo verbis annuntiat, alieniſſimum eſſe ipſum à divinâ gratiâ, eodem iure eidem baptiſmum non exhibet, quippe ſignum remiſſionis peccatorum; aut ſi baptizatus eſt, Euchariſtiam, ut ſignum communionis cum Chriſto. Non eſt enim ſignum ei applicandum, cui res ſignata non convenit, nec danda margarita porcis: Sed, ut in Eccleſiis proclamari à Diacono ſolebat, ἅγια ἁγίοις. Imò, non tantum contra veritatem, ſed & contra charitatem eſſet, τῷ μὴ διακρίνοντι τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ſacræ Cœnæ participem facere. Κρίμα γὰρ ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει. (1. Cor. 11. 29.) In his ergò cum Paſtor ſuum dumtaxat actum ſuſpendat, non in actus alienos ius ullum Dominii exerceat, apparet hæc ipſa ad libertatis uſum, non ad Iuriſdi-

ctionis exercitium pertinere. Simile κατ' ἀναλογίαν in Medico adſpicitur, qui Hydropico adſidens aquam poſcenti nocituram porrigere recuſat: aut in viro gravi, qui profligatæ vitæ hominem dedignatur ſalutare: & in his, qui leprâ aut alio contaminante morbo infectos defugiunt.

9\. Et hi quidem actus Paſtorum ſunt proprii. Ad eos veniamus qui ſunt ipſius Eccleſiæ, aut cum Paſtor cum Eccleſiâ communes habet. Primùm ergo *plebs*, ut cum Cypriano loquamur, *obſequens præceptis Dominicis à peccatore præpoſito ſeparare ſe debet*: Iubentur enim ſinguli, multò magis vniverſi, *cavere Prophetas falſos, alienum Paſtorem fugere, ab iis declinare qui diſsidia faciunt & offenſas contra Doctrinam.* Secundò imperatur fidelibus familiarem eorum conſuetudinem declinare, qui, fratres cùm nominentur, *Scortatores ſunt, avari, Idololatræ, convitiatores, ebrioſi, rapaces, hæretici, pietatem quæſtui habentes*, aut alioqui inordinatè ſe gerentes, & contra Chriſti inſtitutionem: *Subducite vos ab illis, nè miſcemini talibus, eos averſamini, cibum cum eis ne ſumitote*, inquit pluribus in locis Apoſtolus Paulus. Sunt enim eiuſmodi homines (ut Iudas Apoſtolus inquit) *maculæ in agapis* Chriſtianorum. His ergò vocibus cum vtatur

Epiſt. 68. Ioan. 10. Rom. 16. 17. Tit. 3. 2. Theſſ. 3. 6. 14. 2. Tim. 3. 6. 1. Cor. 5. 9. 13. 1. Tim. 6. 6. 12.

Scriptura, manifeſtum eſt nullum actum privato maiorem denotari. Quid enim aliud hic iubetur facere Eccleſia, quàm quod Diſcipulus facit qui pravum Doctorem deſerit, aut quod honeſti homines faciunt, cùm in ſcelus aliquod prolapſis amicitiam aut convictum renuntiant? Quæ poſtea vſurpari cœperunt voces, de Paſtore quidem καθαίρειν, ſive *deponere*, de fratribus verò ἀφορίζειν, id eſt, *excommunicare*, propriùs ad Imperii naturam videntur accedere. Sed voces ex re, non res ex vocibus eſt metienda. *Deponit* Paſtorem Eccleſia, cum magiſterio ac Paſtoratu ipſius non ūtitur. *Excommunicat* aliquem, cùm eius communioni ſe ſubtrahit. Vtrobíque utitur iure ſuo, alteri nihil iuris demit, & quamquam ſine iudicio id non faciat, unde etiam fideles dicuntur κρίνειν τοὺς ἔσω, nullam Iuriſdictionē propriè dictam exercet: Eſt enim *Iuriſdictio* ſuperioris in inferiorem: at *Iudicium* ſæpè etiam inter pares; quare illud, *nolite Iudicare, ne Iudicemini.*

1. *Cor.* 5. 12.

Matth. 7. 1.
10.

His, quæ divini ſunt Iuris experſis, videamus quidnam acceſſerit aut Canonicum aut legale. Canonicum ergò fuit, & ex conſilio Paſtorum conſenſuque Eccleſiæ ortum, quod in facta etiam non manifeſta inquiri cœpit:

quodque non abstinentes à flagitio non nisi post aliqua temporis intervalla ad sacram Synaxin admittebantur. Non enim aliter fieri nefas erat : sed ita potius fieri & lapsis & cæteris expediebat. Lapsis quidem, ut culpam suam tantò gravius detestarentur ; aliis verò, ut à simili lapsu absterrerentur exemplo. Hinc graviore delicto contaminati, primùm tempore aliquo extra templum culpam suam deflebant, & χειμαζόμενοι dicebantur, aut προσκλαίοντες : deinde erant ἀκροώμενοι sive οἱ ἐν νάρθηκι : postea erant ὑποπίπτοντες : Inde συνεστῶντες, pari cum Cathecumenis Iure : tandem admittebantur ad orationes fidelium, ac postremò ad sacra Mysteria. Simili olim severitate sui gregis delicta Esseni coërcebant: De quibus insignis est Iosephi locus : τοὺς ἀπ' ἀξιοχρέοις ἁμάρτασιν ἁλόντας ἐκβάλλουσιν ἐκ τοῦ τάγματος. οἱ δὲ ὅρκοις καὶ τοῖς ἔθεσιν ἐνδεδεμένοι οὐδὲ τῆς παρὰ τοῖς ἄλλοις τροφῆς δύνανται μεταλαμβάνειν ποηφάγων δὲ καὶ λιμῷ τὸ σῶμα τηκόμενος διαφθείρεται. Quin & hodiè Iudæi, cùm sint merè privati, nec tamen delinquentibus suæ sectæ hominibus injungunt pœnas. Qui homicidium commisit, stans pro foribus clamat se esse homicidam. Aliis iniunguntur ξηροφαγίαι, verberum patientia, exilium quoque ;

nempe, quod jubentium poteſtati deeſt, ſupplet parentium reverentia. Sed ad Chriſtianæ diſciplinæ inſtituta ut revertamur; ea numquam iuri divino attributa vel inde appareat, quod nulli homini licet cuiquam Iuris divini gratiam facere. At Epiſcopis ſemper conceſſum fuit habitâ ratione vitæ pœnitentium hæc tempora producere aut contrahere; vt in Ancyrani Concilii Canone II. & V. videre eſt. Imò & generaliter de vitâ periclitantes ad communionem admittebantur: quem παλαιὸν καὶ κανονικὸν νόμον vocat Nicæna Synodus. Quod ipſum quoque Eſſenórum conſentit inſtituto, qui πολλοὺς ἐλεήσαντες ἐν ταῖς ἐσχάταις ἀναπνοίαις ἔλαβον, ἱκανὴν ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν αὐτῶν τὴν μέχρι θανάτου βάσανον ἡγούμενοι, ut Ioſephus narrat. Et cum hi, quibus Iure divino participare ſacra non licet, *οἱ ἀμετανόητοι* ſcilicet, Canones quoſdam à ſuæ dumtaxat Provinciæ communione arcent, alios, interdictâ cleri communione, ad laïcorum communionem admittunt. & ob idem crimen laïcus excommunicatur, clericus ab officio removetur, ita ut in communione maneat. Præterea abſtinendum ab excommunicatione docet Auguſtinus *ſi contagio peccandi multitudinem invaſerit.* Quæ exceptio ad-

mittenda non esset, si excommunicatio solo divino Iure niteretur. Apparet igitur multa ex humano consensu accessisse, quæ, quamdiu imperiali auctoritate destituta fuerunt, non modò cogendi nullam vim habuerunt, sed extra consensum quoque obligarunt neminem: nisi fortè ex naturali lege, quæ offendicula vitari iubet. Parique modo, quo ipsi Canones, etiam Iudicia ex istis Canonibus lata, singulos obstringebant: Vt enim ad viliorum negotiorum disceptationem ex Pauli Apostoli consilio laïci erant instituti, qui diffidentes componerent; ita negotia maiora Iudices Clericos habuerunt, ad quæ iudicia illa spectat admonitio, ex naturali æquitate veniens; *Contra Presbyterum* (probatæ scilicet fidei hominem) *accusationem nisi sub duorum aut trium testimonio non admittendam.*

1. Tim. 5. 19.

II. At postquam Imperatores Christianismum amplexi sunt, tum demùm Iurisdictionis pars aliqua Pastoribus, ut officio publico fungentibus, data est: eaque triplex, aut iure ordinario, aut ex consensu partium, aut ex delegatione. Iure ordinario concessum est Episcopis de iis rebus iudicare, quæ ad religionem pertinent, quod primus omnium videtur constituisse Valentinianus I. cuius hos

A. D. 318.

reſcriptum citat Ambroſius: *In causâ fidei vel Eccleſiaſtici alicuius ordinis eum iudicare debere, qui nec munere impar ſit, nec Iure diſsimilis.* Hæc enim, addit Ambroſius, *verba reſcripti* ſunt; hoc eſt, *Sacerdotes de Sacerdotibus Iudicare voluit.* Eadem ſententia repetita eſt conſtitutione Arcadii & Honorii, quæ ſic habet: *quoties de religione agitur, Epiſcopos convenit agitare.* Quò reſpiciens Valentinianus tertius; *conſtat Epiſcopos & Preſbyteros forum legibus non habere: nec de aliis cauſis, ſecundum Arcadii & Honorii reſcripta, quæ Theod. corpus oſtendit, præter religionem poſſe cognoſcere.* Eſt & alia Valentiniani II. Theodoſii & Arcadii lex, illâ Honorianâ antiquior, quæ cauſas dicit Eccleſiaſticas Epiſcopali auctoritate debere decidi. Deinde addit: *quibuſcunque igitur fuerit mota quæſtio, quæ ad Chriſtianam pertineat Sanctitatem, eos docebit ſub eo Iudice litigare, quæ Præſul eſt in ſuis partibus omnium Sacerdotum.* Secutus hos Iuſtinianus; *Has autem actiones, ſiquidem ad Eccleſiaſtica negotia pertinent, neceſſe fore iubemus, ut à ſolis religioſiſsimis Epiſcopis, aut Metropolitanis, aut à ſacris Synodis, aut à ſanctiſsimis Patriarchis cognoſcantur.* Et aliâ conſtitutione nominatim horum negotiorum cognitionem Civilibus Iudicibus adimit,

lib. 5. ep. 32

l. 1. c. Theod. de relig.

Nov. Valent. de Epiſc. Iud.

l. graviter Cod. Theod. de Epiſcop. Iud.

Nov. 83.

causâ etiam redditâ, *si verò Ecclesiasticum sit delictum, egens castigatione Ecclesiasticâ & multâ, DEO amabilis Episcopus hoc discernat; nihil communicantibus clarißimis Provinciæ iudicibus. Neque enim volumus talia negotia omninò scire Civiles Iudices, cùm oporteat talia Ecclesiasticè examinari: & emendari animas delinquentium per Ecclesiasticam multam, secundùm sacras & divinas regulas, quas etiam nostræ sequi non dedignantur leges.*

12. In cæteris causis olim tam Clerici quàm Laïci apud Episcopos nisi ex consensu non litigabant. Hanc ex consensu Iurisdictionem à Constantino Episcopi acceperunt, tanto cum Iure, ne liceret ulterius tractare negotium, quod Episcoporum sententia decidisset: id est, remotâ appellatione. Hinc Valentinianus modò citatâ constitutione: *Itaque cum inter Clericos iurgium vertitur, & ipsis litigantibus convenit, habeat Episcopus licentiam Iudicandi, praeunte tamen vinculo compromißi: quod & de Laïcis, si consentiant, auctoritas nostra permittit.* Postea ex Chalcedonensis Concilii cap. ix. non licuit Clericis adversus Clericos ad secularia Iudicia procurrere, sed prius actio, aut apud Episcopum, aut apud eum, quem consilio Episcopi partes ele-

giſſent, fuit ventilanda. Neque tamen, ſecus ſi facerent Clerici, Iudex ſecularis Iuriſdictione caruit; ſed dumtaxat in Clericos conſtitutæ ſunt Canonicæ correptiones. Primus omnium Imperatorum Iuſtinianus iura Iudicium ſæcularium circumſcripſit, & Clericos tàm à laïcis, quàm à Clericis in Civilibus cauſis apud Epiſcopum omninò conveniri voluit; ita tamen, ut liceret Epiſcopo difficiles controverſias ad Civiles judices remittere: liceret quoque ei, qui ſententiæ Epiſcopi contradiceret, ad Civilem Iudicem appellare. Cæterùm criminum non merè Eccleſiaſticorum vindicta in Clericos, eo tempore multóque poſt, penes Iudices Civiles manſit. Quod autem diximus à ſententia Epiſcopi inter partes electi, non potuiſſe appellari, idem Arcadius quoque, Honorius, & Theodoſius epiſtolâ ad Theodorum Maulium præfectum prætorio oſtendunt: *Epiſcopale Iudicium ratum ſit omnibus, qui ſe audiri à Sacerdotibus elegerint: eamque illorum adiudicationi adhibendam eſſe reverentiam iubemus, quam veſtris deferri neceſſe eſt poteſtatibus, à quibus non licet provocare.* A Præfectis enim prætorio non appellabatur; ſed ſi quis læſum ſe diceret, ei licebat Imperatori ſupplicare. Vnde Præfecti præ-

l. 1. Cod de Sent. praef. prat.
l. à Proconſule C. Th. de Appell.

torio vice ſacrâ, hoc eſt, Imperatoriâ Iudicare dicuntur: quod & de Epiſcopis ex conſenſu Iudicantibus rectè dixeris. Idem ius tribuitur Patriarchis, ad quorum cognitionem controverſiæ Eccleſiaſticæ deferebantur, quæ apud inferiores Epiſcopos finem invenire non potuerant *contra horum Antiſtitum* (ait de Patriarchis agens Iuſtinianus) *ſententiam non eſſe locum appellationi à maioribus noſtris conſtitutum eſt.*

Sancimus Cod. Epiſ. aud.

13. Tertium genus Iuriſdictionis illud diximus, quod ex delegatione naſcitur, ſive Summæ, ſive minoris etiam poteſtatis. In hoc cauſarum genere ſemper appellatio conceſſa fuit ad Imperatorem, ſi ex Imperiali iuſſione iudicatum eſſet; aut ad Iudicem quemcumque, ſi ex Iudiciali præcepto. Iuriſdictionis nomine omnes has cognoſcendi ſpecies complectimur, quæ ad Ius citandi teſtes, Iure iurando aſtringendi, ipſæque ſententiæ, niſi appellaretur, victum obſtringebant. Et in nolentem quoque exſecutio dabatur, non quidem manu Epiſcopali (quod minùs decorum) ſed manu Civilis Iudicis. Conſtitutum enim fuit, ut ait Sozomenus *εἰς ἔργον τὰ κρινόμενα παρὰ τῶν ἐπισκοπῶν ἄγειν τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς διακονουμένους αὐτοῖς στρατιώτας.* Quâ de re extat Arcadii, Honorii, & Theodoſii conſtitutio. Hinc factum,

ut Iuriſconſulti, qui voculas accuratius diſcernunt, huic Iuriſdictioni proprium nomen fecerunt *audientiæ* : quia Iudex ipſe ſententiam non exſequitur, ſicut & delegato cuivis Iudici eam ob cauſam notionem tribuunt. Multum ergò Paſtoribus & Eccleſiæ, ſupra id quod Iure divino aut ex meris Canonibus habebant, à lege humanâ & conceſſu Summarum Poteſtatum acceſſit. Neque iam tantum Paſtorem infidum fugere plebi jus erat, ſed Paſtor talis vi ſententiæ in ipſum prolatæ ius Paſtorale, & quidquid illi adſcribebat, amittebat. Hinc illud Honorii & Arcadii: *Quicúnque conſidentibus Sacerdotibus fuerit Epiſcopali loco vel nomine detruſus.* Quòd ſi contra ſententiam quid attentaret, relegatione puniebatur. Sic & fratri flagitiosè viventi non tantum Paſtor Sacramenta & ſinguli familiarem convictum negare iam poterant, ſed ipſi poſt ſententiam accedere Eccleſiam non licebat. Hinc illud in lege Honorii & Arcadii; *ſit ab eorum cætibus ſeparatus, à quorum eſt Societate diſcretus.* Et in Gratiani, Valentiniani & Theodoſii lege iubentur tales homines *inhiberi à compreſſu honeſtorum, à communione Sanctorum.* Valentinianus, Theodoſius, &

l. ſi quicunque Cod. Th. de Ep. & Cler. l. Apollonianos Cod. eod.

l. nulla Cod. Th. de Episc. & Cler. Arcadius fœminam, quæ crines ſibi abſcidiſſet, iubent Eccleſiæ foribus arceri; quod Sozomenus tranſtulit, ἀπελαύνεσθαι τῆς ἐκκλησιῶν ἐν τὸ ἀναστασικόν. *Lib. 8. c. 15.* Quò reſpiciens Marſilius, rectè inquit talem excommunicationem fieri poſſe citra legiſlatoris auctoritatem.

15. Neque ſanè mirari debemus hoc Ius Chriſtianis Paſtoribus datum ab Imperatoribus Chriſtianis; cum iidem Iudæis indulſerint, ne qui in ipſorum ſectam recipiantur, aut opem reconciliationis accipiant, invitis ipſorum Primatibus. Cuius conſtitutionis hanc reddunt rationem Theodoſius, Arcadius, & Honorius, quia *Primates Patriarcharum ſuorum arbitrio manifeſtum eſt habere ſuam de religione ſententiam.* *Nov. 146.* Sicut & Iuſtinianus Anathematiſmos à maioribus Iudæorum fieri vetans ob uſum Græcorum Codicum, ſatis apertè aliis probabilibus de cauſis Ius Anathematizandi ipſis concedit. Quin & in aliâ conſtitutione Arcadius & Honorius, his, *qui illuſtrium Patriarcharum ditionibus ſubiecti ſunt, Archiſynagogis, Patriarchiſque ac Preſbyteris, cæteriſque qui in Iudaïcæ religionis Sacramento verſantur, eadem privilegia ſervari volunt, quæ venerandæ Chriſtianæ legis primis Clericis deferuntur.* Additur idem à Conſtantino, Con-

ſtantio,

ſtantio, Valentiniano, & Valente decretum, quæ me inducunt, ut in conſtitutione eorumdem Principum, quæ eſt in Iuſtinianeo Codice, deſiderari putem negantem voculam, atque ita legendum: *Iudæi communi Romano Iure viventes in his cauſis, quæ non tam ſuperſtitionem eorum quàm ad forum & leges ac iura pertinent, adeant ſolemni more Iudicia, omneſque Romanis legibus conferant atque excipiant actiones:* Nam ſanè in his, quæ ſuperſtitionem eorum tangebant, habuiſſe *Primates ipſorum Ius ſententiæ dicendæ*, lex illa modò citata manifeſtè oſtendit. Sic & olim Pagani Imperatores, Vlpiano teſte, *Iudæis neceſſitates impoſuerunt quæ ſuperſtitionem eorum non læderent.* Chriſtiani verò Imperatores hoc amplius indulſere, ut Archiſynagogi eorum aliique legi præſidentes *à Perſonalibus Civilibuſque muneribus immunes eſſent:* & ſi duo Iudæi ex communi pactione apud Iudices litigaſſent, Iudices eorum ſententiam exſequerentur. Tantum ſcilicet Imperatores Chriſtianæ Iudæis largiti ſunt *ob primordium veritatis, & ſpem futuræ converſionis;* ut antiqui Patres de iiſdem loqui amant.

l. generaliter ff. de decur.

l. qui devotione 2. l. ſi quis audeat Cod. Theod. de Iudæis.

l. Iudæi communi Cod. de Iudæis.

16. Iam & illud notandum, excommunicationi, præter illam relegationem è cætu

piorum, alia quoque incommoda addita fuisse, quò magis facinerosos suæ culpæ pœniteret Hoc quoque non novum, sed vetustissimæ consuetudinis, quâ à primo mundi ortu, aut eius post diluvium reparatione deductâ, haud leve argumentum est perpetuus mos omnium fermè gentium. Insignis est Cæsaris locus de Druïdibus; *si quis aut privatus aut publicus eorum decreto non stetit, sacrificiis interdicunt. Hac pœna apud ipsos est gravissima: Quibus ita est interdictum, ij numero impiorum & sceleratorum habentur; iis omnes decedunt; aditum eorum sermonemque defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant; neque iis potentibus Ius redditur, neque honos ullus communicatur.* Et Plato huc alludens vult τὸν ἐξειργόμενον, ἂν μὴ ἑκὼν ἐξείργηται, δίκας ἀσεβείας διὰ βίου παντὸς τῷ ἐπελθόντι παρέχειν. Atheniensium κατάρας & Romanorum diras fuisse δύσφημον τί καὶ σκυθρωπὸν Plutarchus notat. Quibus additum plerumque, *ut bona publicarentur aut consecrarentur.* Planè ut istæ diræ Iudaïco חרם respondeant: cuius illustris apud Esdram est historia. Hodiè quoque nonnullis locis excommunicatis interdicitur usus communium pascuorum. Alibi in excommunicatione permanentibus mulcta indicitur.

Lib. 4. de Bello Gall.

Esdr. cap. 10. 8.

Nec immeritò Lutherus excommunicationem maiorem *pœnam* dicit eſſe *Politicam.*

17. Hæc omnis Iuriſdictio, ſive Imperativa cognitio, forum atque audientia à Summâ Poteſtate emanat. Nec aliud voluit Rex Britanniæ lege latâ: *omnis Iuris dicendi auctoritas, atque etiam Iuriſdictio omnimoda, tam illa, quæ Eccleſiaſtica dicitur, quam ſecularis, à regia poteſtate, velut ſupremo capite, emanat.* Et edita politia Anglicana, cuius hæc ad Regem Iacobum verba ſunt: *Eccleſiaſtica Iuriſdictio planè Regia eſt, Coronæ & dignitatis veſtræ Regiæ prima, præcipua, indiviſibilis pars: Eccleſiaſticæ leges, Regiæ leges ſunt, neque alibi oriuntur, neque aliunde ſuſtentantur aut fulciuntur: penes Eccleſiaſticos Iudices per Archiepiſcopos & Epiſcopos derivata à Regia poteſtate Iuriſdictio Eccleſiaſtica conſiſtit. Tibi DEVS commiſit Imperium: quæ ſunt Eccleſiæ concredidiſti aliis: hi intra Eccleſiã Epiſcopi; tu (uti de ſe ipſo Conſtantinus Britannicus & Britanniæ Decus) extra Eccleſiam à DEO conſtitutus Epiſcopus, ſacrorum Præſulibus favere, præſidio & ope munire, præeſſe & prodeſſe Eccleſiæ, omniaque præſtare teneris; per quæ Sanctiſſima Chriſti Eccleſia pacis otijque tranquillitate per-*

fruatur. Et Vintonienſis Epiſcopus : *Synodi non diverſam à Principe, vel illo maiorem Iuriſdictionem habent; ſed in omnibus ei ſubiectæ ſunt, & Iure divino atque humano ſic ordinatæ, ut ad veritatis atque pietatis amplificationem Principi præbeant conſilium, ubi & quando eos congregari iuſſerit, alioqui nullam ex ſe in Regno, ubi Chriſtiani rerum potitur, Decreti ferendi poteſtatem habent: nec Ius audiendi componendique controverſias in Eccleſia, nolente aut non permittente Principe, ſibi vindicare poſſunt.* Et Tokerus : *Princeps vel Monarcha habet in me Iuriſdictionem temporalem, ergo etiam ſpiritualem: quod certè axioma veriſſimum eſt, ſi de Iuriſdictione certâ in foro exteriore intelligatur, cuiuſmodi eſt Primatus Regius in Iure dicundo:* eadem Elienſis ſententia, cùm dicit *Eccleſiæ Iudicia auctoritatem externam accipere ab Imperatore.*

18. Expoſitis actibus, qui Eccleſiis earumque Paſtoribus divino aut humano Iure competunt, exigit inſtituti noſtri ratio videre, quinam eorum & quatenus exerceri poſſint circa eum, qui Summo Imperio eſt præditus. Vſus ergo clavium nudus, cum his quæ ei Iure divino adhærent, non minùs locum habet circa Regem quàm circa minimum ex plebe : Imò eò

magis circa ipſum eſt neceſſarius, quo maiore contagij periculo ab ipſo peccatur. Vetus eſt verumque dictum, *miſer eſt Imperator, cui vera reticentur.* Et meritò Valentinianus Ambroſium hortatur, ut pergat, ὡς ὁ θεῖος ὑπαγορεύει νόμος ἰατρεύειν τὰ τῶν ψυχῶν πλημμελήματα.

19. Sed iniuriam faciunt Evangelio, qui *Clavium* nomen tribunitiis concionibus obtendunt, & Summarum Poteſtatum facta aut ambiguæ interpretationis, aut parùm aut certè aliis minùs nota, quantâ poſſunt acerbitate traducunt palàm, idque apud plebem, quam talibus factis mederi nec ius nec fas eſt: quùm interim more humani ingenij, ſponte infensâ potentibus, peſſima libenter de iis audiat, & facile credat. Vnde neceſſarium eſt ſeditiones ſequi, aut, quod ſeditionibus proximum eſt, contemptum ſummi Imperij. Neque enim fruſtra à ſapientiſſimo ſcriptore dictum; *ambiguos de Principe ſermones, quæque alia turbamenta vulgi.* Atqui multùm diſtant Evangelij prædicatio & clavium uſus. Prædicatio Evangelij, cùm ad omnes fiat, ita attemperanda eſt, ut omnibus proſit, ſatiſque habet de perſonis ſilere, de vitiis loqui. Peſſimus eſt mos ſuggeſtum in ſcenam vertere,

& dulcissimam Evangelij vocem in cōmœdiam veterem. Ipsi veteres Romani rem indignam putaverunt, *si quis crimen audiret eo loco, quo refellendi copia non fuit*, ut nos docet Cicero. Sed præcipuè Summarum Potestatũ magistratuumque non vitam tantum sed & famam DEUS Sacrosanctam, & suæ legis edicto quasi asylo quodam munitum esse voluit: Quid enim aliud illud sibi vult, *Principi populi ne maledicito*. Plus hic aliquid vetari, quàm quod etiam in privatos illicitum est, res ipsa loquitur: nec intelligendam legem, aut de Potestate in abstracto ut loquuntur, aut de Principe bono recteque agente, Pauli Apostoli verba evincunt, qui cum in Ananiam Pontificem maximum, ac proinde summo fungentem magistratu, sed manifestè παρανομοῦντα, liberius esset invectus, ita se excusavit, ut doceret ignotum fuisse sibi, esse Ananiam Pontificem maximum; scriptum enim in lege, *Principi populi non maledices*. Atque obiter notandum in lege divinâ Principis nomen exprimi vocabulo נשיא, quomodò propriè vocatum *Iudicem summum*, sive *magni Synedrij Principem*, qui Mosis locum impleverit, Hebræi notant. In lege Theodosij & Valentiniani Primates, qui in utriusque Palestinæ Synedriis

l. ult. Cod. Theod. de Iud.

dominantur, ſunt נשיאים: Notum enim eſt rerum Iudaïcarum peritis, cùm olim unum dumtaxat eſſet Synedrium Hieroſolymis, à Sabinio Proconſule Syriæ addita alia quatuor pari Iure, quæ & ipſa proinde ſuos *Principes* ſive *Primates* habuere. Nomen autem נשיא, ſive Principis, Pontifici eatenus aptatur, quatenus cùm nullus eſt alius *Naſi*, ipſe in loco τοῦ Naſi ſuccedit: Veriſſime enim notant Hebræorum magiſtri, primam in Iudaïcâ republicâ fuiſſe Regis perſonam, alteram τοῦ Naſi, tertiam Summi Sacerdotis. Vnde ſequitur, ſi Rex non eſſet, ſecundam fuiſſe *Summi Sacerdotis* perſonam; ſi no Naſi quidem eſſet, primam. Accedat Apoſtoli Iudæ locus notabilis, ubi de peſſimis quibuſdam hæreticis agens, κυριότητα, inquit, ἀθετοῦσι, δόξας δὲ βλασφημοῦσιν. addens: *At Michaël Archangelus, cùm adverſus Diabolum altercans diſceptaret de Moſis corpore, non auſus eſt inferre illi* κρίσιν βλασφημίας, *id eſt, maledicendi notam, ſed dixit, increpet te Dominus.* Hic quoque apparet, non de dignitatibus in abſtracto, ſed de perſonis in dignitate conſtitutis agi; neque in ijſdem tantum, ſi probæ ſint, ſed etſi maximè improbæ: Ideò enim Diaboli affertur exemplum, cui, quamquam peſſimo, ob Angelicæ naturæ excel-

lentiam, Michaël pepercerit, ut appareat, multò magis id hominibus observandum erga eos qui inter homines divino instituto excellunt. Non omittendus hic Toletani Concilij Canon: *Sed & hoc pro pestilentiosis hominum moribus salubri deliberatione censemus, ne quis in Principem maledicta congerat. Scriptum est enim à legislatore, Principi populi tui ne maledixeris: quod si quis fecerit, excommunicatione Ecclesiasticâ plectatur.* Optatus Milevitanus de Principe Africani schismatis Donato ita refert: *ille solito furore succensus in hæc verba prorupit; quid Imperatori cum Ecclesia? & de fonte levitatis suæ multa maledicta effudit: non minus quàm in Gregorium aliquando, ad quem sic scribere minimè dubitavit; Gregori, macula Senatus, præfectorum dedecus, & cætera talia cui Donato Præfectus patientiâ Episcopali rescripsit; Epistolarum exempla multorum ore ubique cantantur. Iam tunc meditabantur, contra præcepta Pauli Apostoli, Potestatibus & Regibus iniuriam facere, pro quibus, si Apostolum audiret, quotidie rogare deberet.* Gravissimè peccarat Saul; & Samuël iram divinam Propheticâ severitate ei denuntiaverat: rogatus tamen à Saule, ut coram Senioribus populi &

Tol. 5. c. 5. A.D. 636.

1. Sam. 15. 30.

2. Sam. 12.

Iſraële honore ipſum afficeret, atque adeò ipſum affectaretur, non recuſat. Davidem adulterij & homicidij reum non apud populum accuſat Nathan, ſed ipſum accedit. Quod à Baptiſtâ quoque in monendo Herode obſervatum credi par eſt. Sic & Paganos Imperatores, etiam hoſtes Eccleſiæ, & Conſtantium in Arianos propenſiorem, Epiſcopi veteres totæque Synodi publicè ſummâ ſemper cum reverentiâ alloquuntur. In Iulianum quoque στηλιτευτικοὶ λόγοι poſt mortem eius demùm prodière. Fateor Prophetas divinitus inſpiratos non ſemper obſervaſſe hanc regulam: Sed nimirùm DEVS, qui Prophetarum miniſterio Reges unxit, qui per Phineam, per Samuëlem, per alios etiam, quos voluit, occidit, multaque alia privatis effecit inconceſſa, per eoſdem ſuo iure perverſos Reges ignominiâ etiam publicâ notavit: Quid enim verius, quam à DEO, quos ipſe ſpecialiter inſpirat, eoſdem ad implenda mandata legum quoque vinculis exſolvi? Quare cùm Simeï Davidi homicidium palam exprobraret, non aliud invenit David, cùm ipſum excuſare vellet, niſi quod diceret, fieri poſſe ut *DEVS id ipſi mandaſſet*: hoc ipſo oſtendens, uno dumtaxat modo fieri poſſe ut

Iulianus viventem in publico proſcidit Maris Chalced.

2. Sam. 16.

licitè quis Regi maledicat, ſi DEVS id ipſum ſpecialiter injunxerit alicui. Ipſi Prophetæ, ſeditionis motæ accuſati, non aliâ ſe re quâm mandato peculiari divinitus accepto tuentur. A Sacerdotibus ſanè, quorum ordinarium erat munus, hoc modo publicè traductos Reges non invenio. Nam quod exemplum adfertur Zachariæ Iojadæ, qui in Evangelio filij Barachiæ; eius concio non Regem, ſed totum populum petebat, & in communi culpâ omnes ad communem reſipiſcentiam hortabatur, idque ſpiritu tum DEI ipſum inducente. Scimus quidem his, qui à fratribus iniuriam acceperunt, concedi à Chriſto, ut, poſtquam ipſos primùm ſolos, deinde coram paucis interpellaſſent, poſtremò rem ad cognitionem piæ alicuius congregationis perducerent. Quo in loco non ſine causâ viri docti, etiam Clariſſimus Beza, Eccleſiæ voce, non plebem Vniverſam, ſed *Synedrium* intelligunt. Nam & ſeptuaginta interpretibus cætus quilibet eſt ἐκκλησία; & apud Moſen per has voces כל־העדה, id eſt, πᾶσα ἐκκλησία, *Synedrium* LXX. virorum ſignificari pridem notarunt Abeneſra & Rabbi Salomo. Scimus etiam Corinthium, qui ſe inceſto contaminaverat, ὑπὸ τῶν πλειόνων eo nomine incre-

2. Chron. 24. 20.

2. Cor. 2. 6.

pitum. Scimus, & Timotheo injungi, ut peccantes reprehendat ἐνώπιον πάντων, *ut & cæteri timeant.* Qui & ipſe locus videtur intelligendus ex eo quod præcedit de peccantibus Preſbyteris, qui audientibus cæteris Preſbyteris ab Epiſcopo objurgabantur. Sed etiamſi de quibuſvis interpretemur, certum eſt tamen hæc præcepta ἀόριστα reſtrictiones ſuas & limitationes recipere ex perſonarum qualitate. *Seniorem*, inquit Paulus, *ne increpaveris, ſed ut Patrem mone, Iuniores ut fratres.* Multò autem maior honos Summo Imperio & Magiſtratui quàm ætati debetur. Adde, quod & Eccleſiæ prælatos non eſſe corripiendos coram multitudine à multis annotatum eſt; & mori veteris Eccleſiæ congruit. Quod profectò in Rege multò iuſtius obtinere debet, qui eſt (ut Conſtantinus loquebatur) οἷά τις κοινὸς ἐπίσκοπος ἐκ θεοῦ καθεστάμενος. Sicut autem ignominioſa traductio, ita & coactio quævis in Summam Poteſtatem illicita: quia cogendi omne ius ab illâ, nullum in illam. Neque obſtat, quod de Oziâ legimus: Omnis enim error ex probâ interpretatione. Fons ita habet: *& reſpexit ad eum Azarias Sacerdos ſummus cæterique Sacerdotes: & ecce Leproſus erat in fronte ſua, & fece-*

1.Tim.5.20.

1.Tim.5.1.

Hæc de Conſtantino ab Euſebio non à Conſtantino de ſe ſcripta.

2.Chron.26. 20.

runt eum festinare inde : & etiam ipse compulsus est egredi , quia Dominus eum percussit. Non licebat per legem divinam leproso esse in Templo. Sacerdotes ergò operam dederunt ut Rex leprâ percussus abiret , legem scilicet divinam ipsi recitando ; ac præterea ingravescens malum ipsum impellebat ut ultrò discederet. Denuntiat Sacerdos, cogit DEUS.

20. Et hæc quidem dicta sunto de his, quæ Juris divini anctoritate fiunt. Cætera verò, quæ à Canonibus, aut nudis aut lege firmatis, accesserunt, ut in Imperatorem interdum utiliter usurpari fatemur ; ita si omninò obstet, aut vetet,quo Jure aut prudentiâ usurpentur, non videmus. Nam & regimen omne, ex consensu quod nascitur,summo Imperio subesse, & Iurisdictionem omnem non tantum ei subesse , sed & ab eo emanare, ostensum est. Neque illud minus receptum , legibus pœnalibus non obligari eum, qui Summum habeat Imperium : Et hoc est , quod Harmenopulus dixit, ὁ βασιλεὺς ἁμαρτάνων οὐ κολάζεται. Ita veteres Patres interpretati sunt illud Davidis, *Tibi soli peccavi.* Hieronymus; *Rex ipse, & alium non timebat.* Ambrosius; *Rex ipse erat , nullis ipse legibus teneba-*

Epist. 22.

Apolog. David. c.10.

tur, quia liberi ſunt Reges à vinculis delictorum; neque enim ullis ad pœnam vocantur legibus tuti Imperij Poteſtate. Homini ergò non peccavit, cui non tenebatur obnoxius. Otho Friſingenſis; *Soli Reges, utpote conſtituti ſupra leges divino examini reſervati, ſæculi legibus non cohibentur: unde eſt illud tam Regis quam Prophetæ teſtimonium, tibi ſoli peccavi.* Hinc illud natum, quod ad XII. Canonem Synodi Ancyranæ Balſamo notat, *Imperatoria unctione pœnitentiam tolli*, id eſt publicæ ſatisfactionis neceſſitatem. Interea verum eſt, ſummâ cum laude Reges, ut in Civilibus negotiis Curiis ſuis ſive Parlamentis, ita in ſacris Paſtoribus etiam tanquam publicis iudicibus ſe poſſe ſubjicere: *Eſt enim receptum*, inquit Vlpianus, *eoque Iure utimur, ut ſi quis maior vel æqualis ſubjiciat ſe Iuriſdictioni alterius, poſſit ei & adverſus eum Ius dici.* Sed hæc ſubjectio, cum ex voluntate Regis & quidem revocabili pendeat, de Summo eius Imperio nihil imminuit, ut à viris doctiſſimis demonſtratum eſt. An verò expediat, ut Rex hanc in ſe Iuriſdictionem patiatur exerceri, diſputari ſolet. Qui expedire iudicant, hâc Regum ſubmiſſione multum roboris atque auctoritatis aiunt accedere Eccleſiaſticæ diſci-

Epiſt. ad Fridericum Imp.

l. eſt receptũ ff. de Iuriſd.

plinæ; Verum est. Neque enim frustra dictum, *quales in republicâ Principes sunt, tales solent esse cives*; *& blandissimè iuberi exemplo.* Sed contra adfertur; stare rempublicam auctoritate regentis: &, ut Aristoteles dixit, ἐκ τοῦ καταφρονεῖσθαι πολλὰς γίγνεσθαι τῶν καταλύσεων. Certè; si quid illis credimus, qui res Henrici Imperatoris memoriæ tradidêre, ipsique Cardinali Bennoni, calamitatis primordium illi fuit, quod *cum lachrymabili afflictione publicè, nudis pedibus, in laneis vestibus, hyeme præter solitum aspera apud Canusium spectaculum Angelorum factus & hominum, Hildebrandi ludibrium triduò pertulit.* Discrimen ergò faciendum hic inter ea, quæ pœnitentiæ professionem secum ferunt, & inter pœnas graviores ad ignominiam magis pertinentes. Quò videtur respexisse Otho Frisingensis, eius quem dixi Henrici res persequens. Ita enim scribit: *Lego & relego Romanorum Regum & Imperatorum gesta, & nusquam invenio quemquam ante hunc à Romano Pontificè excommunicatum, vel Regno privatum, nisi fortè quis pro Anathemate habendum ducat, quod Philippus ad breve tempus à Romano Episcopo inter pœnitentes collocatus, & Theodosius ab Ambrosio propter*

cruentam cædem à liminibus Eccleſiæ ſequeſtratus ſit. Ad exempla illa duo ab illo allegata quod attinet, de Philippo planè incerta hiſtoria eſt. Optimi enim quique auctores Chriſtianos Imperatores à Conſtantino demùm numerant: & tamen, ſi Euſebio credimus, Philippus προθύμως ἐπειθάρχησε; Theodoſius quoque εἶξε τοῖς λόγοις, raro Chriſtianæ modeſtiæ exemplo. Primus ergo, cui extra voluntariam ſubmiſſionem aliquid injunctum eſt, fuit Henricus ille quem diximus; neque ita Solus Friſingenſis Iudicat, ſed & Godefridus Viterbienſis. *Ante hunc Imperatorem non legimus aliquem à Romano Pontifice excommunicatum.* Omittere non poſſum quin addam inſignem Onuphrij Panuinij locum. *Nam etſi ante Romani Pontifices, tanquam Chriſtianæ religionis capita, Chriſtique Vicarij, & Petri Succeſſores colerentur, non tamen eorum auctoritas ultra protendebatur, quam in fidei dogmatibus vel aſſerendis vel tuendis. Cæterùm Imperatoribus ſuberant, ad eorum nutum omnia fiebant, ab iis creabantur, de iis Iudicare vel quidquam decernere non audebat Papa Romanus. Primus omnium Romanorum Pontificum Gregorius VII. armis Normannorum fretus, opibus Comitiſſæ Ma-*

Chron par. 17.

thildis, mulieris per Italiam Potentissimæ, confisus, discordiaque Germanorum Principum Bello Civili laborantium inflammatus, præter maiorum morem, contemptâ Imperatoris auctoritate & Potestate, cum summum Pontificatum obtinuisset, Cæsarem ipsum, à quo si non electus, saltem confirmatus fuerat, non dicam excommunicare, sed etiam regno Imperioque privare ausus est. Res ante ea sæcula inaudita; nam fabulas, quæ de Arcadio, Anastasio, & Leone Iconomacho circumferuntur, nihil moror: satisque hinc apparet, eos Reges atque Imperatores, qui iustâ iniustâve de causâ censuris istis positivis se subtrahunt, divino iudicio relinquendos. Hoc voluit Gregorius Turonensis, cum dixit Chilperico: *Si tu excesseris, quis te corripiet! loquimur enim tibi. Si autem nolueris, quis te damnabit, nisi is, qui se pronuntiat esse Iustitiam?* Et Hildebertus Cenomanensis Episcopus: *Apud Serenissimum Regem opus est exhortatione potius, quàm increpatione, consilio quàm præceptis, doctrinâ quàm virgâ.* Et Ivo Carnotensis Episcopus: *quia dispensationes rerum temporalium Regibus attributæ sunt, & βασιλεῖς, id est fundamentum populi & caput existunt, si quando Potestate sibi concessâ abu-*

abutuntur, non ſunt à nobis graviter exaſperandi; ſed, ubi Sacerdotum admonitionibus non acquieverunt, divino Iudicio ſunt reſervandi: ubi tantò diſtrictiùs ſunt puniendi, quantò minus fuerint humanis admonitionibus obnoxii. Nec alia fuit Eccleſiæ Leodienſis ſententia; quam eò libentius refero, quod Patriæ noſtræ pars aliquanta antiquitus ſub eiuſdem Eccleſiæ fuit Diæceſi: Ita enim ſcribit Leodienſis Eccleſia Paſchali: *Si quis denique reſpectu Spiritus ſancti vetus & novum Teſtamentum geſtaque revolverit, patenter inveniet, quod aut minimè aut difficilè poſſunt Imperatores excommunicari, ſecundùm etymologiam nominum illorum, & iuxta determinationem excommunicationis: & adhuc ſub Iudice lis eſt. Admoneri quidem poſſunt, increpari, argui à diſcretis viris: quia quos Chriſtus in terris Rex Regum vice ſua conſtituit, damnandos & ſalvandos ſuo Iudicio reliquit.* Huc etiam pertinet, quod Reges Franciæ à multis ſæculis hoc Iuris ſibi vindicant, ne poſſint excommunicari.

21. Quomodo autem Paſtor citra coactionē illam in uſu clavium ſatisfacere poſſit cōſcientiæ ſuæ, idem Ivo oſtendit: *dicerent,* inquit, *ei, nolo te fallere; introïtū huius viſibilis Eccleſiæ periculo tuo te habere permitto; Ianuam*

regni Cœlestis tali reconciliatione tibi aperire non valeo.

22\. Restat videamus, quid circa eas actiones, quas Pastoribus Ecclesiisque adscripsimus, ius sit atque officium Summæ Potestatis. Ac primùm eas quod attinet actiones, quæ solo libertatis Iure & divinæ legis obtentu exercentur, per has quoque aliis injuria fieri cum possit, certum est Summæ Potestatis Iurisdictionem huc quoque extendi. Non enim ea tantùm, quæ à Summæ Potestatis Imperio proficiscuntur, sed omnes omninò actiones, externæ moralis bonitatis ac vitii capaces, ad Summæ Potestatis Iudicium vocantur: Nam & si conjux coniugi non præstet ea, quæ lex matrimonialis imperat; & si quis familiam non rectè curet, adeuntur tribunalia, omnis mali vindex Potestas est constituta. Est autem malum abusus clavium, & iniusta separatio, aut Sacramentorum denegatio. In Basilicis lex extat Imperialis, quæ Episcopis interdicit, ne quem à sacrosanctâ Ecclesiâ vel communione segregent, nisi iustâ causâ. Et Iustinianus in Novellâ, omnibus Episcopis & Presbyteris interdicit aliquem segregare à sacrâ communione, antequam causa monstretur propter quam sanctæ Regu-

l. 36. Cod. de Episc. & Cler.

Nov. 125.

læ hoc fieri iubent. Mauritius Imperator Gregorio Magno præcipit, ut cum Iohanne Conſtantinopolitano communionem colat. In Galliâ antiquitùs uſurpatum eſt apprehenſione prædiorum aliiſque remediis compellere Epiſcopos ut Sacramenta adminiſtrent. Et Hollandiæ Principes ſæpiſſimè Paſtoribus imperarunt ſacra facere. Multò igitur magis id Iuris competet Summæ Poteſtati in eas actiones, quibus non divinum Ius ſed Canones obtenduntur. Nam & Canonum prætextu interdùm contingit violari Canones: & poſſunt ipſi Canones à legis divinæ præſcripto exorbitare. Vtrumvis fiat, non poteſt Summa Poteſtas conquerentibus cauſæ cognitionem denegare. De iis verò actionibus, quæ ex lege humanâ fluunt, invitoſque obligant, & coactionem quoque poſt ſe trahunt, multò minus poteſt eſſe controverſiæ. Omnis enim Iuriſdictio, ut à Summâ Poteſtate fluit, ita ad eam refluit.

23. Quia verò plerumque actionum iſta genera in unâ quodammodò actione permiſcentur, ideò, quæ contra eas ſunt prodita remedia, diverſis nominibus appellantur. Hiſpani intercedendi ſive opponendi voce utentes; Belgæ mandato-

rum pœnalium id propriè respiciunt quod libertatis est, non Iurisdictionis. Nam cuivis privatim illatæ iniuriæ talibus remediis occurritur; Galli, qui appellationem vocant, id magis respiciunt quod Iurisdictionis est, quamquam latiori significatu appellatio ad eos quoque actus refertur qui *Iudiciales* non sunt. Quomodò Iurisconsulti à Medici & agri mensoris relatione *appellari* dicunt. Appellari autem in Galliâ ad curiam Parlamenti solet, non modò si quid Ecclesiastici homines in fraudem fecerint Regii Iuris; sed & si quid contra Canones in Galliâ receptos commiserint. Sicut autem Iurisdictionis est non tantum iudicare, sed & Iudices dare; ita utrumque hoc Summis Potestatibus competit. Ita Amazias, cumque eo Sacerdotes alii, à Iosaphato Iudices leguntur constituti.

2. Chron. 19. 8. & 11.

24. Neque sanè potest evidentius ostendi Summæ Potestatis in hoc causarum genere Iurisdictio, quàm quod omnes provocãdi gradus ab ipsius pendent arbitrio. Cur enim alioqui à Pastoribus Angliæ ad Episcopum hunc aut illum, ab omnibus Episcopis ad duos tantum Archiepiscopos provocatur? Eademque Classicalium, quos vocant, conventuum, & Semiprovincialium, Provincialium & Na-

tionalium Synodorum ratio eſt. Quid quod ultimus provocandi terminus non eſt à naturali aut divino Iure conſtitutus? Sapienter Rex magnæ Britanniæ exiſtimare ſe ait, *Chriſtiano cuique Regi, Principi, ac Reipublicæ conceſſum, externam in rebus Eccleſiaſticis regiminis formam ſuis præſcribere, quæ ad Civilis adminiſtrationis formam quàm proximè accedat.* Et ſanè olim quoque ita factum à Chriſtianis Imperatoribus videmus. Vnde enim alioqui tanta illa Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ prærogativa? Vnde Melchiades, Maternus, Rheticius, Africanæ controverſiæ Iudices? Vnde Chalcedonenſi Synodo id Ius, ut Epheſinæ ſecundæ acta abrogarit?

25. Sicut autem in Civilibus negotiis plerumque ſolet à Summâ Poteſtate permitti Iudicium in id conſtitutis conſeſſibus, ac poſtremò, ubi contra conſeſſum maximum ſupplicatur, quibuſdam juriſperitiſſimis mandari poſtrema cognitio: rarius autem ipſa Poteſtas Summa adhibitis in conſilium viris eruditis poſt cæteros iudicat; illud verò rariſſimum, quod interdum, conſeſſu aliquo ſuſpecto, cauſa ad Summam Poteſtatem evocatur: ita & in his controverſiis, quæ ad ſacra pertinent, uſitatiſſimum fuit per conſuetas Synodos, &, ſi ab harum quoque ſententiâ

provocetur, per indictitium quemdam conventum finem imponi; Minùs usitatum, & interdum tamen utile, ut ipse Imperator de priorum Iudicum religione & æquitate cognoscat; quod fecit in causâ Donatistarum Constantinus post duplex Episcopale Iudicium; qui quamquam non probavit appellationem, cognitionem tamen de appellatione à se non reiecit. Illud verò aliquantò rarius, neque tamen Iure destitutum, ut si Synodus aliqua probabilibus de causis recusetur, ipsa Potestas Summa ad se causam evocet, & intellectis insignium Theologorum sententiis id, quod æquissimum est, pronuntiet. Antiochena Synodus Canone XII. eum, qui à Synodo se injuriâ affectum queratur, vetat Imperatori molestiam exhibere, ὀχλῆσαι τὰς βασιλέως ἀκοὰς, quamdiu per maiorem Synodum res potest expediri: Imperatori tamen, si adeatur, cognoscendi Potestatem non adimit.

26. Neque verò de Iure tantum atque iniuriâ excommunicationis cognoscendi, sed & ignoscendi, quantum ad positivi Iuris pœnas attinet, Potestatem Regibus attribuit veterum Episcoporum modestia. Ivo Carnotensis Episcopus, Ecclesiastici Iuris contra Reges animosus

propugnator, non veritus tamen eſt coëpiſcopis ſcribere: *De Gervaſio quoque non debet veſtra Paternitas mirari vel indignari, quod eum ad communionem in Paſchali curia ſuſcepit. Pro Regia enim honorificentia hoc feci, fretus auctoritate legis, in quâ legitur; hi quos culpatorum regia Poteſtas aut in gratiam benignitatis receperit, aut menſæ ſuæ participes fecerit, eos etiam Sacerdotum & populorum conventus ſuſcipere in Eccleſiaſtica communione debebit: ut quod principalis pietas recipit, nec à Sacerdotibus DEI alienum habeatur.* Alibi idem Ivo hoc *regale capitulum* auctoritate Epiſcoporum dicit conſtitutum. Non eſt ergò cur miremur Iohannem Epiſcopum Romanum Iuſtiniano Imperatori ita ſcribere: *obſecro clementiam veſtram, ut ſi proprio depoſito errore, & pravâ intentione repulsâ, ad unitatem Eccleſiæ reverti voluerunt, in veſtram communionem receptis, indignationis veſtræ removeatis aculeos, & nobis intercedentibus benigni animi gratiam condonetis.* Neque culpandi Francorum Reges, & vindices Iuris Regii ſupremarum in Galliâ cûriarum Iudices, qui ſæpiſſimè & conſtituerunt & iudicarunt, *Magiſtratus publicos occaſione eius, quam exercent, Iuriſdictionis eiuſmodi pœnis Eccleſiaſticis non ſubiacere.* Sic & in Hunga-

Epiſt. 181. liquet Cod. de Sum. Trin.

Ioannes A. D. 526. Maij 27. deceßit Imperator à Iuſtino Avunculo ſalutatus. Iuſtinianus A. D. 527. April. 1. à Ioannis morte menſe 10 exeunte. Data itaque à

riæ decretis anni 1651. vetantur Ecclesiastici *contra nobiles regni sententiam excommunicationis promulgare absque scitu & notitiâ regiæ Maiestatis.* Et in veteri lege Anglorum est, *ne quis Dominicorum ministrorum excommunicetur, nisi prius Rex conveniatur.* Quod nostros quoque Principes imitatos video. Idem enim edicto Caroli Cæsaris continetur, quod anno 1540. promulgatum est.

Ioanne 2. epis. tota A. D. 534. Mart. 25. Cod. Inter Claras.

27. Contra verò clavium usum divino Iuri congruum, & pœnarum injunctionem Canonibus & legibus consentaneam, Summæ Potestates solent approbare. Atque hoc est Imperiale *Anathema*, quod non unâ Iustiniani lege comprehensum est. Nihil ergò novi faciunt Christianæ Potestates, quæ ad excommunicationem, quippe cum publicâ nominis traductione conjunctam, nolunt veniri, nisi probatis sibi causis; & quæ censuras manifestè iniquas Imperio suo inhibent. Ipsorum enim est muneris, & injuriam à singulis, & ab Ecclesiâ tyrannidem arcere.

l. Quum recta l. cum salvatorem. l. cognoscere cod. de sum. Trin. Nov. 42. Vid. & concil. Tol. 3.

CAPVT X.

De electione Pastorum.

SVMMARIVM.

1. *Duas in Ecclesia esse Functiones perpetuas: Presbyterium & Diaconatum: & de earum discrimine.* 2. *Distinguuntur in constituendis Pastoribus mandatum, Ordinatio, Electio, Confirmatio; & discrimen per similia illustratur: obiter ostenditur posse aliquem absolutè ordinari & Imperium in ordinationem competere summæ Potestati, & de voce* χειροτονίας.
3. *Electionem Pastorum naturaliter sed mutabiliter Ecclesiæ competere.* 4. *Pastores à plebe electos ex N. Test. non probari: & primum in Diaconis aliam esse rationem.* 5. *Pastores Apostolicis temporibus Iudicio Spiritus electos, etiam Mathiam Apostolum.* 6. *Popularem electionem non probari ex loco Actor.* xiv. 22. *Neque ex præcepto vitandi falsos doctores.* 8. *Mos explorandi Pastores vetus in Ecclesia Christiana.* 9. *Ex Cypriano electionum popularium necessitatem non probari, sed everti.*

10. *Presbyteros sæpe ab Episcopis non à plebe electos.* 11. *Episcopos interdum electos à solo Clero vrbis suæ.* 12. *Interdum à comprovincialibus Episcopis.* 13. *Concluditur mutabilitas circa eligendi modum.* 14. *Summæ Potestati in Electione competere ius legislativum.* 15. *Summas Potestates posse iustis de caussis electiones sibi vindicare.* 16. *Exempla sub statu legis naturalis.* 17. *Sub lege Mosaïca.* 18. *Exempla Romanorum Imperatorum florente Imperio.* 19. *Exempla Imperatorum Orientis.* 20. *Exempla Francorum ante Carolum Magnum.* 21. *Non fundari hunc morem in collatione Feudorum: sed feuda ob hunc morem Episcopis concessa.* 22. *Quid significet Investitura per Annulum & Baculum.* 23. *In eo comprehensum ius eligendi, aut licentiam dandi ad eligendum salva libera approbatione.* 24. *Exempla post Carolum Magnum in Gallia & Germania, nec obstare Caroli Magni Capitulum de Canonicis Electionibus.* 25. *Quanti momenti id ius sit habitum.* 26. *Exempla aliorum Regnorum & nominatim Angliæ.* 27. *Circa Presbyteros idem licere quod circa Episcopos rationibus & exemplis probatur.* 28. *Solutio ad obiectionem de abusu Iuris.* 29. *Ad obiectionem ex*

Canonibus & Patribus. 30. Quid de irreligiosorum Regum Iure sit sentiendum. 31. Quis optimus eligendi modus. 32. Retinendum saltem summæ Potestati libertatem rescindendi factam electionem. 33. Et Pastorem si opus sit exauctorandi.

RESTAT ea Imperii pars, quam in assignandis functionibus versari diximus. Functiones in Ecclesiâ perpetuæ sunt duæ, *Presbyterorum* & *Diaconorum*. *Presbyteros* voco cum omni Ecclesiâ veteri eos, qui Ecclesiam pascunt verbi prædicatione, Sacramentis, & clavibus; quæ Iure divino sunt individua. *Diaconos*, eos qui Presbyteris aliquâ ex parte inserviunt; ut Levitæ olim Sacerdotibus, quos & Anagnostas, quos in Synagogis fuisse ex Evangelio & Philone discimus, & quos in Ecclesiâ retentos ex historiâ, Canonibus, patrumque scriptis apparet, non immeritò huc referas. Nam & in Evangelio, qui librum asservat, dicitur ὑπηρέτης; quod fermè cum Diacono tandúmdem valet: eodemque nomine appellat Synodus Laodicena *Diaconos* inferioris gradus, qui postea *Hypodiaconi* dici cepere. Sed διακονίας pars maximè laboriosa versatur circa pauperum curam. Presbyteros vetus Ec-

1.

Luc. 4. 20.

clesia latina *Seniores* transtulit. Diaconos non aliter posse arbitror quàm *Ministros* appellari: quamquam sunt, qui, ut cætera, ita hoc quoque traducere voluerunt, quàm verum agnoscere. Plinius certè Secundus, nî fallor, & Græcè & Latinè scivit: qui instituta Christianorum referens, eas, quas Paulus *τὰς διακόνους*, Ecclesia sequens *διακονίσσας* appellavit, vocem voci reddens *Ministras* nominat. Sicut autem nihil Levitis licuit, quod non licuerit Sacerdotibus; ita nihil est in functione Diaconi, quod à Presbyteri functione sit exceptum: quippe cùm Diaconi dati sunt Presbyteris rerum minorum adjutores. Quare ante Diaconos institutos Apostolorum unus Iudas Iscariotes Dominicæ pecuniæ quæstor fuit. Et post illum Apostoli omnes aliquandiu alimenta pauperibus erogarunt; donec exorta contentio inter viduas, simulque occupationum multitudo eos coëgit vicariâ uti aliorum operâ. Neque tamen Diaconorum institutio ita hanc curam à Presbyteris segregavit, ut non ipsis quoque pauperum cura incumberet. Hinc Episcopis summa pecuniarum Ecclesiæ dispensatio est credita, & quidem tanto cum Iure, ut nulli rationem redderent; sed parte uterentur ad suas

aliorumque neceſſitates, partem darent Presbyteris in pauperes erogandam; ut apparet in Canonum, qui Apoſtolici dicuntur, 38. 40. 41. & Antiochenæ Synodi 44. Sic inthroniſtica, quæ ab Epiſcopo dantur, à primo Presbytero non minus quàm ab Archidiacono percipi dividique iubent leges. Quæ antiqui moris nî eſſent, fruſtra iuberet Apoſtolus Epiſcopum eſſe φιλόξενον: fruſtra quoque collecta Antiochena Presbyteris Hieroſolymitanis eſſet tradita. De conſtitutione ergo Presbyterorum agamus, ut quorum præcipua maximéque neceſſaria eſt functio: obiter, ſi neceſſe ſit, de Diaconis aliquid adſperſuri.

Nov. 133. cap. 3.
1. Tim. 3. 2.
Act. 11. 30.

Ad hanc tractationem venturi præfari debemus, quatuor res eſſe, quæ à multis non ſatis accuratè diſtinguantur. Primum eſt, ipſa facultas prædicandi, Sacramenta & claves adminiſtrandi, quod *mandatum* vocabimus: alterum eſt, applicatio huius facultatis ad certam perſonam, quam recepto vocabulo *ordinationem* appellabimus; tertium eſt, applicatio huius perſonæ ad certum cætum & locum, quæ vocatur *electio*: quartum eſt illud, quo certa perſona in certo loco miniſterium ſuum exercet publico præſidio ac publicâ auctoritate; &

2.

hoc dicamus, si placet, *Confirmationem.* Græci enim dicunt ἐπικύρωσιν aut βεβαίωσιν. Primum distinguendum est à secundo. Simili res illustrabitur. Potestas maritalis est à DEO: applicatio eius Potestatis ad certam personam ex consensu venit; quo tamen ipsum Ius non datur. Nam si ex consensu daretur, posset consensu etiam dissolvi matrimonium, aut convenire ne maritus fœminæ imperaret. Quod minimè verum est. Imperatoria Potestas non est penes Electores; ergo nec ab ipsis datur, sed ab ipsis tamen certæ personæ applicatur. Ius vitæ & necis non est penes cives antequam in rempublicam coëant; privatus enim Ius vindictæ non habet: ab iisdem tamen applicatur ad cætum aut personam aliquam. CHRISTUS ergò procul dubio is est, à quo Ius illud prædicandi, Sacramenta exhibendi, & clavibus utendi, oritur & vim suam accepit. Idem divinâ quoque suâ providentiâ, sicut Ecclesiam conservat, ita etiam procurat, ne Ecclesiæ Pastores desint. Secundum quoque à tertio omninò distinguendum, ut iam olim operosè ostendit Marsilius Patavinus. Tantúmdem enim hæc distant, quantum differt renuntiari medicum, & in urbis certæ medicum eligi: aut jurisconsultum

ſulti honorem accipere, & fieri urbis alicujus Syndicum. Diſtincta hæc ſunt ſemper, interdum etiam ſeparata. Apoſtoli verè erant *Preſbyteri*; atque ita ſe ipſos vocant. Maior enim Poteſtas minorem hic excludit. Nulli tamen loco adſcripta illorum functio. Evangeliſtæ quoque Presbyteri erant, ſed nulli loco alligati. Sic & multò poſt à Demetrio Alexandriæ Epiſcopo Pantænus, ab Athanaſio Frumentius ordinati, miſſique ut Evangelium per Indiam prædicarent, quod hodie quoque fieri videmus; atque utinam diligentius fieret! Quod ergò Canon VI. Chalcedonenſis Synodi vetat aliquam ἀπολελυμένως χειροτονεῖσθαι, hoc eſt, *abſolutè ordinari*, ut eſt in conſtitutionibus Caroli Magni, aut, *ſine titulo*, ut eſt in Synodo Placentinâ, non eſt divini Iuris aut perpetui, ſed poſitivi; & tale, ut multas exceptiones admittat. Quin, ut rectè notat Balſamo, *Ipſe Canon indicio eſt aliter fieri ſolitum.* Etiam poſt Chalcedonenſem Synodum Iuſtinianus periodeutarum meminit; quorum & in Laodicenâ aliiſque veteribus Synodis eſt mentio. Quos ita dictos ait Zonaras, διὰ τὸ περιέρχεσθαι καὶ καταρτίζειν τοὺς πιστοὺς, μὴ ἔχοντας καθέδραν οἰκείαν. Cauſa Chalcedonenſis Canonis unica fuit; ne Presbyterorum nume-

l. omnem adhibentes Cod. de Epiſcop. & Cler.

rus maior quàm usus requireret, oneri esset Ecclesiæ, aut si honestè vivendi ratio non suppeteret, hoc ipso vilesceret Presbyteri dignitas. Quò videmus etiam respicere Canonem primum Synodi Londinensis habitæ anno 1575. & XXIII. Synodi habitæ eâdem in urbe *non ita pridem*: qui tamen excipiunt *Socios collegiorum* Cantabrigiensis aut Oxoniensis, & eos, qui ad magisterium provecti sumptibus suis degunt, & quos appareat brevi ad curam aliquam aut beneficium admissum iri. Quod si quis extra has causas sine titulo aliquem ordinaverit, is iubetur ei necessaria subministrare, donec ei de aliquâ Ecclesiâ sit prospectum. Non ergò semper conjuncta electio, hoc est, definiti loci assignatio, & ordinatio: &, cum conjuncta sunt, non tamen unum sunt. Cuius rei certissimum est argumentum, quod qui de loco in locum transferuntur, hos denuò eligi necesse est, ordinari denuò non solent, quod tamen esset faciendum, si aut idem esset electio & ordinatio, aut ipsius electionis ordinatio pars esset. Præterea electionem à non unius sortis hominibus factam iam mox apertum fiet: at ordinatio numquam nisi à Pastoribus facta, & quidem antiquitus ab Episcopis solis. Hinc ad primum Ephesiorum Episcopum

scribens

ſcribens Paulus monet, ne *cui citò manus imponat.* Et Canones antiquiſſimi, qui Apoſtolici vocentur, *Presbyterum* præcipiunt *ab Epiſcopo ordinari*, *Epiſcopum autem non niſi à duobus aut tribus Epiſcopis* Qui mos, nî fallor, ex Hebræorum inſtitutis manavit. Nam & *Senatores* magni Synedrii non niſi à *tribus Sacerdotibus* ordinari poterant: idque *per manuum impoſitionem*, ut Talmudiſtæ notant. Dubitari autem non poteſt, quin hic mos ſanctiſſimus fuerit, & ad ſanæ doctrinæ conſervationem utiliſſimus; quum ad docendum populum non admitteretur, niſi qui ab aliis ſpectatæ fidei magiſtris conſentientis fidei teſtimonium accepiſſet. Paſtorum ergò eſt ordinare Paſtores. Neque id officium eis competit, quà hujus aut illius Eccleſiæ Paſtores ſunt, ſed quà miniſtris Eccleſiæ Catholicæ *Unus enim eſt Epiſcopatus*, teſte Cypriano, *cuius à ſingulis in ſolidum pars tenetur*; & πάντες τ̃ καθ' ὅλε ἐπισκοπῆς ἐπιστεύθησαν. Hinc ſemper creditum, valere Baptiſmum factum à Presbytero extra Eccleſiæ ſuæ fines. Neque verò refert, præcedat electio ordinationem, an ſequatur. Nam cùm præcedit, conditionata adhuc, non plena eſt electio: quàm poſteriorum temporum Canones *Poſtulationem* dixere. Ordinationem Paulus χειρῶν ἐπίθεσιν; po-

1 Tim. 5. 22

X. de Poſtul. Prel.

steriores χειροθεσίαν, Canones etiam antiquissimi χειροτονίαν vocarunt, vt Apostolici & Chalcedonensis, quos citavimus: item Apostolicorum 29. & 68. Consilij Ancyrani 13. Neocæsariensis XI. Nicæni IV. Antiocheni 9. 10. 18. Laodiceni V. & passim patres Græci, quos citat Bilsonus In XIII Canone Carthaginiensis Concilii, ubi in Latino est, *tres Episcopi ordinari debebunt Episcopum*, Græca translatio habet χειροτονοῦσι. Idemque in quinque ad minimum aliis ejusdem Concilii locis videre est. In hanc ordinationem, ut & in alias omnes, inspectio cum Imperio Summæ Potestati competit. Habemus Iustiniani constitutiones *de ordinatione Episcoporum & Clericorum*, & alias aliorum leges, quæ aut ætatis aut studiorum tempora ordinandis præscribunt, quas nunc quoque in usum revocari è re sit Ecclesiæ: ne vobis aliquando eveniat, quod est in vetere versu; *Cedo, qui vestram rempublicam tantam amisistis tam citò? proveniebant oratores novi, stulti, adolescentuli.* Quartum eorum quæ distinximus, à tertio facilè quivis videt tantùmdem distare, quantum differt Ecclesia per se ab Ecclesiâ publicâ. Huc pertinet, quod Ezechias legitur *confirmasse Sacerdotes.* Quod Pastores legibus atque armis defenduntur; quod Iurisdictio ipsis

2 Chron. 29 3.

aliqua ſiue *Audientia* attribuitur ; quod aſſignantur ipſis è publico ſtipendia, ſive in fundis ſive in pecuniis ; quod etiam. *ἀλειτεργησία.* ipſis aliqua , & in quibuſdam cauſis à foro inferiorum Iudicum exemptio conceditur , id omne huc referendum eſt. *Confirmationem* hanc Summæ Poteſtati acceptam ferendam nemo ſanus negaverit.

Conſtat ergò *muneris inſtitutionem* à Deo eſſe , *Ordinationem* à Paſtoribus , *Confirmationem publicam* à ſummâ Poteſtate : ita ut controverſum nihil maneat præter id quod tertiò poſuimus , *Electionem* ſcilicet , ſive perſonæ ad locum , aut loci ad perſonam applicationem. Hæc quæſtio ut pertractetur , omnino neceſſe eſt ad poſitam ſupra diſtinctionem recurri : alia Iuris eſſe immutabilis , alia verò juſta eſſe quamdiu aliter non ſit conſtitutum. Hoc poſteriori modo Eccleſiæ ſive congregationi fidelium loci cujuſcumque Paſtoris electio competit , priore neutiquam. Ab Eccleſiâ electionem rectè fieri probatur ex ipſo jure naturali. Nam naturaliter cætui unicuique permittitur ea procurare , quæ ad conſervationem ſui ſunt neceſſaria : in quo numero eſt functionum applicatio. Ita vectores multi jus habent eligendi gubernatorem ſuæ navis , viatores itineris ducem , populus liber Regem. Vnde ſequitur , ſi

Cap. 7.

Ius divinum certam eligendi rationem non præscripserit, & nullum adhuc extet eâ de re Ius humanum, ad Ecclesiam sui Pastoris electionem pertinere. Qui verò id Ius immutabile velit asseverare, is aut ex Iure naturali aut ex Iure divino positivo immutabilitatem debet evincere. Ex Iure naturali non potest: nulla enim ratio id persuadet, & similia exempla contrarium docent. Ita multis populis, qui aut optimatium Imperio, aut hæreditariis regnis tenentur, regem eligere non licet; quia id, quod natura permittebat, humanâ lege mutari potuit, mutatumque est. Recurrendum ergò est ad legem positivam, quæ numquam ulla monstrabitur. Exempla pro lege adferre non licet ut supra ostendimus. Multa enim rectè fiunt, quæ tamen non sunt factu necessaria. Quod amplius est, non modò multa, quæ Apostolici ævi nituntur exemplis, sed & instituta quædam Apostolica usus mutavit; talia scilicet, quibus præcepti vis non aderat. Instituerunt Apostoli, ut Ecclesiæ Diaconissas haberent: quas Plinius suo quoque ævo fuisse in Ecclesiâ Christianâ ostendit. Quota quæque nunc Ecclesiâ hoc munere utitur? Beza, cur restituatur id officium, causam à se videri negat. Diaconorum perpetuam fuisse functionem Apostolicâ institutione

Rom. 16.
Lib. 10. *Edist.* 17.

agnoſcit idem Beza: qui tamen probat diverſum Genevæ morem. Apoſtoli inſtituerunt, ut Baptiſmus immerſione celebraretur, qui nunc aſperſione peragitur. Multaque alia ſunt ejuſmodi, quæ non neceſſe eſt probare abrogata, cùm uſurpata probentur, Imperata non probentur.

Quid, quod Paſtores à plebe electos ex totâ novi Teſtamẽti hiſtoriâ nõ apparet: ſed multò facilius inde colligitur electionis modum manſiſſe indefinitũ. De Paſtoribus loquor: nam de nudis pecuniarum tractatoribus paulo alia eſt ratio. Sollicitè enim cavebant Apoſtoli, ne quam è pecuniæ tractatione ſuſpicionem in ſe, aut offenſam concitarent. Potuit jure Apoſtolico Paulus Lucam ſibi aſſumere, eique collectas Eccleſiarum cuſtodiendas atque erogandas dare: ſed maluit liberam Eccleſiis permittere electionem: nimirum, ne quis ipſum culparet in tam copioſæ munificentiæ adminiſtratione, ut verba ipſius habent. Pari de cauſâ Diaconorum electio ab Apoſtolis ad multitudinem rejecta eſt, ne quis Hebræos Helleniſtis, aut hos illis prælatos quereretur. Hoc quoque ipſum non perpetuum, ſed ex cauſâ temporariâ temporarium fuit. Proximis enim poſt Apoſtolos temporibus Diaconi non â plebe, ſed ab Epiſcopis electi ſunt; interdum conſultâ,

4. *Imo aparet. vide Apol. pro ſentẽtia Hieronimi. de Epiſc. & presb ſect. de Iure plebis in electionibus ad annum uſque 1200.*

2 Cor. 8. 20

ab Epiſcopis cum clero & plebe.

interdum inconsultâ plebe.

Ad Pastores ut veniamus: eorum principes Apostoli à DEO Patre & CHRISTO electi *Ego vos duodecim elegi: novi, quos elegerim*; inquit CHRISTUS. *Quum præcepta dedisset Apostolis per Spiritum sanctum, quos elegerat*: inquit Lucas, Paulus *Apostolus, non ab hominibus, neque per homines, sed per IESVM CHRISTVM & DEVM Patrem.* Sic & suppares Apostolis LXX. Euangelistas CHRISTUS ipse ἀνέδειξε. Hæc divina electio ad prædicandam doctrinam tum primùm delatam cœlitùs, missionis vocabulo significatur. Nam post illorum LXX. electionem, dicitur orandus Dominus, *ut multos operarios in messem mittat.* quò & illud pertinet; *quomodò prædicabunt, nisi missi fuerint?* CHRISTI in Cœlum assumpti partes explevit promissus ille Paracletus. Itaque tam ad ambulatoria quàm ad stataria munera electi sunt judicio ac testimonio Spiritus aptissimi quique ministerio Apostolorum, aut eorum quos Apostoli formandis Ecclesiis præfecerant. Ita Timotheus muneri admotus κατὰ τὰς προαγούσας προφητείας: *revelatione divinâ*, inquit Theodoretus; οὐκ ἀνθρωπίνῃ ψήφῳ Chrisostomus. Et generaliter de illo ævo Oecumenius; πνεύματος προσκλήσει οἱ ἐπίσκοποι καὶ οὐ χύδην. Hinc Paulus in oratione ad Pres-

5. Joan. 6. 70
13. 18.

Act. 1. 2.

Gal. 1. 1.

Luc. 10. 1.

Luc. 10. 2.

Rom. 10. 15.

Non tamen desiit fraternitas advocari.
1. Tim. 1. 18.
& 4. 14.

byteros Ephesinos ait *eos gregis Dominici inspectores à Spiritu Sancto positos.* Interdum quoque sors adhibita, ut ejus eventu plebs de divino judicio certior fieret. De Iohanne Apostolo Clemens Alexandrinus auctor antiquissimus ita scriptum reliquit, *κλῆρον ἐκλήρωσε τ. ὑπὸ πνεύματος σημαινομένων.* Neque novum sorte uti in electionibus Sacerdotum, quin gentibus quoque usurpatum, prisco haud dubiè Noachidarum instituto. Hinc Plato legum sexto, *τὰ μὲν ἐν τῶν ἱερέων τῷ θεῷ ἐπιτρέποντα αὐτῷ τὸ κεχαρισμένον γίνεσθαι κληρῶν οὕτω τῇ θείᾳ τύχῃ ἀποδιδόντα.* Ipse David Sacerdotum functiones sortitò distribuisse legitur. Cicero Syracusanos narrat quotannis Iovis Sacerdotium, apud eos amplissimum, nominibus aliquot in urnam conjectis sortitò capi jussisse. Romano mori Tacitus testimonium perhibet, quum augustales sodales *sorte electos* ait, *è primoribus civitatis, idque ad exemplum vetus Titiorum Sodalium* Sic Vestales virgines sortitò electæ. Hæc ad illustrandam de Matthiâ historiam pertinent: quem à populo ad Apostoli munus electum miror quo argumento sibi quidam persuaserint. Nam in Lucâ nullum ejus rei invenio vestigium. Quod enim dicitur, *Duos constituerunt, Barsabam & Matthiam,* non ad multitudinem, ut Chrysostono vi-

1 Chro. 24. 5.

4. *Verrinâ.*

Imò nulli Patrum. Vide tract. de iure plebis in electionibus

sum est, sed, vt Patribus communiter placuit, ad illos vndecim referri debet, quorum nomina paulò ante erant expressa, & qui per os Petri alloquuti erant multitudinem. Hi ipsi sunt, qui verbis ἀμέσως subsequentibus narrantur *preces ad DEVM fudisse*; deinde *jecisse sortes*; ut appareret, non quem multitudo, sed quem DEVS creasset: ita enim ipsi loquuntur. Quare, quod sequitur, συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων, non est transferendum; *communibus calculis allectus est*, (quis enim credat post divinam electionem plebem ad suffragiâ vocatam, scilicet ut periculum fieret, an ipsi placeret quod DEO placuisset?) sed *annumeratus est*: quomodò Syrus veteresque omnes sunt interpretati. Ita Actor. xix, 18. συνεψήφισαν τὰς τιμὰς, *pretia numerarunt*, *sive in summam collegerunt*, planeque eodem modo de Matthiâ dicitur, συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδεκα ut paulo ante de Iudâ, κατηριθμημένος ἦν σὺν ἡμῖν *accensus est nobis*; &, cum Horatio loquar, *scriptus est nostri gregis*.

6.

XIX 23.

Vt autem in voce hâc συγκατεψηφίσθη, ita & in alterâ voce χειροτονήσαντες, quæ est in alio Act. loco, nonnulli argutiores sūt, quā necesse est. Dicũtur Apostoli fideles Lycaonios orationibus suis, & quidem cũ jejuniis DEO commendasse, postquam *per Eccle-*

ſias Presbyteros conſtituiſſent. Hic illud *conſtituere* Lucas expreſſit Græcâ voce χειροτονεῖν: quam ad popularia ſuffragia iam olim ſunt qui trahant, etymologiæ fiduciâ. Et ſanè verum eſt, Athenis & per Aſiæ civitates obtinuiſſe morem ſuffragandi porrectâ manu: quem ut indignum Romanâ ſeveritate Cicero pro Flacco exagitat; *ſic ſunt expreſſa*, inquit, *iſta præclara quæ recitantur Pſephiſmata, non ſententiis neque auctoritatibus declarata, nec iureiurando constricta, ſed porrigendâ manu profundendoque clamore multitudinis concitatæ.* Atque iſta ſubtilitas ſi placeret, expeditiſſimum erat χειροτονεῖν interpretari de Apoſtolica manuum impoſitione ſiue ordinatione. Eſt enim χειροθεσία χειροτονίας etiam ex origine ſumptæ ſpecies quædam. Nam &, qui manus imponit, eas protendat neceſſe eſt: & proximi Apoſtolicis temporibus ſcriptores ſæpè vocem χειροτονίας eo ſenſu uſurparunt, vt modò oſtendimus. Sed profectò non ſolent Euangeliſtæ, ac ne alii quidem Græci auctores, ita λεπτολογεῖν; imò vix ulla vox eſt, quæ non ſignificationis ſuæ limites extra primogenitum ſenſum protulerit. Quare quamquam in Græcis civitatibus χειροτονία de comitiali electione dici cœperit, certum tamen eſt uſu arbitro ad quævis electionis genera porrectam vocem. Ita Appianus ad

significandas electiones magistratuum à Cæsaribus factas non alia utitur voce: & posteriores historici filios dicunt à Patribus Imperatores χειροτονηθῆναι. Philoni Moses Rex & legislator dicitur ὑπὸ θεοῦ χειροτονηθείς. Sed nihil opus est alios auctores evolvere: cum idem Lucas eodem in libro Apostolos vocet testes προκεχειροτονημένους ὑπὸ τοῦ θεοῦ à DEO præconstitutos, nullâ sanè aut manuum extensione, aut popularibus suffragiis. Quod si illo, de quo agimus, loco popularem electionem indicare Lucas voluisset, non Paulo & Barnabæ, sed ipsi multitudini tribuisset τὸ χειροτονεῖν. Ita enim Paulus ipsum Lucam ad collectas asseruandas ait χειροτονηθέντα ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν. Idem ergò Paulus & Barnabas ibi fecerunt, quod alibi Titum vult facere Paulus; ἵνα καταστήσῃς, inquit, κατ' πόλιν πρεσβυτέρους. Quod paulo est κατ' πόλιν, id Lucæ est καθ' ἐκκλησίαν: quod Paulo καταστῆσαι, hoc Lucæ χειροτονεῖν. Vnde & χειροτονεῖν, voce *constituere*, expressit rectè interpres Syrus. Quod hic Titus facere iubetur mandato Apostolico, id ibi facit Apostolus satis instructus à divino spiritu, vt popularis consilij non indigeret, neque vero ieiunium & orationes præcesserunt τὴν χειροτονίαν, sed inter χειροτονίαν & ipsam valedictionem, qua fideles sunt Deo commendati, intercesserunt. Vt mirum sit

περὶ ἀθλ' καὶ ὑπτιμ.

Act. 10. 41.

2. Cor. 8. 19.

At nec Paulus sine Ecclesia constituit.

Tit. 1. 15.

Etsi populari consilio non indigerit, id tamen nequaquam sprenit.

hoc quoque in argumentum popularis electionis trahi; cùm ne ſi præceſſiſſet quidem oratio & ieiunium populi, id ad rem quidquam faceret. Nam & plebs cum ieiunio orare DEVM poteſt, vt electio Regis ab electoribus facienda ſit proſpera ac ſalutaris; neque ideò plebs ipſa elegit.

Vnde non præceſſiſſe conſtat?

7.

Vidi, qui electionem Iure diuino atque immutabili hinc populo aſſererent, quod populus à DEO habeat pręceptum vitandi falſos Paſtores. Sed hi non animadvertunt id argumentum ſi valeat, non iam multitudini, ſed ſingulis in ſolidum tribuendam electionem: nam falſos Magiſtros ſollicitè cauere incumbit non vniuerſis tantum, ſed & ſingulis. Nec minus rectè dixeris ægrotantibus ſingulis cavendum medicum notæ temeritatis: ſed ideo vrbis medicum à plebe neceſſario ēligendum dixerit nemo.

Et multitudini & ſingulis in multitudine tribuenda pro ratâ parte.

Exemplum diſſimile: Nā medici ſuffragiis eorum quos curant creari non ſolent.

8.

Illud rectius inde colligas antequam electio exitum conſequatur, dandam populo & ſingulis de populo poteſtatem cauſas allegandi ſi quas habeant, ob quas is, qui proponitur, eligi non debeat. Nam Paulus de Epiſcopis locutus, & ad Diaconos tranſiens ait καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον. Vbi cum in Diaconis idem quod in Epiſcopis velit obſeruari, dubium non eſt quin & Epiſcopos velit δοκιμάζεσθαι, præſertim cum & ante dixerit debere eos eſſe ἀνεπιλήπτους,

1. Tim. 3.

quod alibi dixit ἀνεγκλήτους; Apud Athenienses fiebat ἀρχόντων δοκιμασία, quam & ἀνάκρισιν vocabant, cuius formula est apud Pollucem Lib. viij. Quærebatur quibus essent orti parentibus, auis, proavis, quam haberent tribum, quem censum, quæ stipendia fecissent; ita Pastor eligendus si esset, meritò vnicuique concedebatur inquirere, quibus esset moribus, quale matrimonium, quales liberos haberet, & cætera quæ Paulus vult in Pastore observari: Et hoc est in Chalcedonensi Synodo ἐπικηρύττεσθαι; ὁ χειροτονηθεὶς ἐπικηρύττοιτο *ordinatus prædicetur*: ita enim hanc vocem reddidit Lampridius in vita Alexandri Severi. Verba sic habent. *Vbi enim aliquos voluit vel rectores Prouinciis dare, vel præpositos facere, nomina eorum proponebat, hortans populum, vt si quid haberet criminis, probaret manifestis rebus, dicebatque grauè esse non fieri in Prouinciarum rectoribus, cum id Christiani & Iudæi facerent in prædicandis Sacerdotibus qui ordinandi sunt*: Luculentum sanè testimonium prisci Christianorum moris non longe recedentis ab Apostolica ætate: Nam inter excessum Ioannis Apostoli, & imperium Seueri anni fermè intersunt centum & decem. Tantum autem abest vt ex hoc loco evinci possit Christianorum Sacerdotes à plebe electos, vt contrarium hinc potius colligas; aliud enim est admit-

Can 6.

Ioannes decessit. A.D.100. Dec. 27. Severus Imperium iniit A,D.193 Sept. 29. Alexander. A.D. 222. mense Martii.

ti ad probanda crimina, aut impedimenta, aliud eligere: Proponebat Severus præsidũ nomina populo; quin tamen electi sint ab ipso Imperatore præsides, nemo Historiæ gnarus dubitabit; imo nihil opus erat populo proponi * Sacerdotes, si à populo essent electi. Omnino certum est in vetere Ecclesiâ post Apostolorum ætatem etsi jure potuit plebs Pastores suos deligere, non id tamen, ac ubique obseruatum, sed sæpissime plebem electione abstinuisse ob incommoda quæ secum fert popularis suffragatio, retento interim jure δοκιμασίας, quod ab *Electione* diversum est.

Electi erant sed conditionatè si scil nihil obstaret, ne munere demãdato fungerentur, quod ex inquisitione deprehendi poterat.

**Proponi opus erat eligendos à plebe licet à clero idonei iudicati essent.*

9\. Neque sane aliud vult (si rectè expendatur) Cypriani ad Hispanos Epistola, in qua nonnulli præcipuum popularis electionis præsidium ponunt. Non enim ait ἀποτόμως *plebem habere potestatem eligendi dignos Sacerdotes* sed vel *eligendi dignos vel indignos recusandi*: Alterutrum ergo sufficit, ut id obtineatur quod vult Cyprianus, nempe *ne ad Sacerdotalem locum indignus obrepat*: Et in sequentibus non dicit Sacerdotem à plebe deligendum, *sed plebe præsente*, sive *sub populi adsistentis conscientia*, Quorsum vero? *Vt dignus & idoneus publico Iudicio ac testimonio comprobetur*: Et mox: *ut plebe presente vel detegantur malorum crimina vel bonorum merita prædicentur*:

Quasi verò potestas eligendi dignum alia sit à potestate indignum reiiciendi.

Plebe non modò presente, sed publico iudicio comprobante.

Quare? *quia plebs singulorum vitam plenissimè nouit & uniuscujusque actum de ejus conversatione perspexit*: hocipsum tamen vt *plebe præsentè* deligatur Episcopus, non fuisse Catholicæ consuetudinis, ipse ibidem nos Cyprianus docet: *Apud nos quoque*, inquit, *& ferè per Provincias universas tenetur*: Quæ adfert Cyprianus ex lege divinà, argumenta non satis valere, vt probetur planè necessariam esse in electione plebis præsentiam, ostenderunt alij: Et causa quam adfert locum vix habet, nisi vbi vrbis Pastor, ex ipsius vrbis populo, au Clero eligendus est.

Cleri ex aliena Ecclesia sacerdotem eligendi eadem qua plebis est conditio

10. At vero electiones à plebe non semper factas ex ipso quoque Cypriano apparet; & quidem ex aliâ Epistolâ, quæ itidem favere putatur popularibus suffragiis: *In ordinationibus Clericis, fratres Charissimi, solemus vos ante consulere, & mores ac merita singulorum communi consilio ponderare: sed expectanda non sunt consilia humana, um præcedunt diuina suffragia. Aurelius frater noster Illustris adolescens à Domino jam probatus & à DEO vocatus est, &c.* Deinde *hunc igitur, fratres dilectissimi, à me & à collegis, qui præsentes aderant, ordinatum sciatis.* Ait solere à se plebem consuli, omnino consulendam non ait: imo facto ipso ostendit contrarium: Aurelium enim promouerat ipse

Quasi verò Cyprianus plebem consulens præter officium fecerit.

cum Epiſcopis, plebe inconſulta; Cauſam reddit, quia conſulitur plebs vt teſtimonium vitæ præbeat; At Aurelio ſatis teſtimonii præbebat geminata confeſſio, quod Cyprianus vocat *divinum ſuffragium*. Eodem jure Clero & plebi per Epiſtolam nuntiat adſcribendum Numidicum Preſbyterorum Carthaginienſium numero, & Celerino à ſe deſignatum Preſbyterij honorem. Aliis quoque in Africa Epiſcopis jus fuiſſe Preſbyteros eligendi illud Aurelij Epiſcopi in Africano Conſilio indicat; *Epiſcopus vnus eſſe poteſt, per quem dignatione divinâ Presbyteri multi conſtitui poſſunt*. Neque ſemper expetita populi teſtimonia ſatis oſtendit Canon xxij. Concilij Carthaginienſis tertij, cujus verba ſunt, *Vt nullus ordinetur Clericus niſi probatus, vel Epiſcoporum vel populi teſtimonio*. Duplex ergo via ad Clerum perducebat, populi teſtimonium, aut Epiſcopale examen; Vnde Hieronymus ad Ruſticum, *Cum ad perfectam ætatem veneris & te vel populus vel Pontifex Ciuitatis in Clerum elegerit*. Idem alibi. *Audiant Epiſcopi, qui habent conſtituendi Preſbyteros per vrbes ſingulas poteſtatem*. Imo Laodicenſis Synodus, cujus Canones ſunt Oecumenico Concilio approbati, populares electiones reiicit: vetat enim Synodus τοῖς ὄχλοις ἐπιτρέπειν τὰς ἐκλογὰς ποιεῖσθαι τῶν

Ius fuit Epiſcopis facto Preſbitero & plebe conſultâ, non aliter.

A.D. 397.

Vel *hic pro* et *ſumitur prout tunc paſſim fiebat.*

Advocato clero & plebe, pro more.

non abſolute, ſed ſecundum quid, ſi ſynodi approbatione careant.

μελλόντων καθίστασθαι εἰς ἱερατείαν. Ad quem locum notat Balsamo, antiquissimum morem electionum popularium ob incommoda inde nascentia eo Canone abrogatum: sicut & ad Canonem Apostolicum XXVI. notat, olim suffragiis lectos Presbyteros, sed id pridem fieri desiisse.

fallitur.

II. Sed de Episcoporum electione quoque videamus, quæ tantò majoris est momenti, quantò maior Ecclesiæ cura Episcopis quam meris Presbyteris fuit concessa. Hos sæpe post Apostolica tempora à populo, id est à Laïcis & Clero electos, nemo est qui neget, sed id Iuris fuisse immutabilis temerarium sit affirmare. Nam vt eorum exempla prætereamus, qui à decedentibus Episcopis successores sunt constituti, sæpissime electos Episcopos, aut à Clero solo suæ vrbis, * aut à Synodo comprovincialiũ Episcoporum, facillimum est probatu. Pro Cleri jure facit insignis Hieronymi locus, *Alexandriæ à Marco Euangelista, vsque ad Heraclem & Dionysium Episcopos, Presbyteri semper vnum ex se electum in excelsiori gradu collocatum, Episcopum nominabant.* Nazianzenus hæsitanter loquens, vellet electiones permitti vel solis Clericis, vel potissimum illis, ita enim minus malorum Ecclesiis euenturum, simul tamen ostendens id suo tempore non observatum, sed ditissimorum & potentissimorum

Imò contrariũ & temerariũ & aperte falsum.

non sunt constituti inconsulto clero & plebe
**hoc probandũ*

Hieronimus nõ ait a solis presbiteris electum

potētissimorum suffragia, aut etiam populi arbitrium, in electionibus prævaluisse.

12. At eam quæ per comprovinciales Episcopos fit, probat Nicænæ Synodi magnæ Canon IV. Vbi in Græco Codice nulla plane populi mentio, *a* ut nec in Theodoreto, *b* qui ejus Canonis sententiam duobus locis recitat, nec in Chartaginensi Cōcilio *c* primo cujus Canon XIII. manifestè Nicænum illum respicit, ut à Balsamone quoque annotatum est. Huic Nicæno Canoni congruit Antiochenæ xix. addens insuper, si *qui tali electioni contradicerent, valitura plurium (Episcoporum) suffragia.* Neque tamen negaverim, multis in locis etiam Nicænæ & Antiochenæ Synodi temporibus accessisse populi suffragia; At eam consuetudinem fuisse universalem minimè verum est: liberum * hoc fuit donec Synodus Laodicena ab universali Concilio approbata est, cujus Canon XII. Nicænam & Antiochenam sequens comprovincialibus Episcopis jus eligendi tribuit. At XIII. disertè omnes Sacerdotales electiones multitudini adimit. Iustinianus quoque ab electione Episcoporum plebem exclusit & nominatim eam commisit Clericis ϰ̀ τοῖς πρώτοις τ̃ πόλεως. * E pluribus vero nominatis unius designationem commisit Metrapolitano; ita tamen ut si idoneorum

a nec presbiterij quod iure suo fraudare nefas antiquitas censuit.

b *Histor. lib. 4. c. 9. & 23.*

c *Carthag. cōcil. nihil de electionum iure scripsit.*

Episcoporum Vox Canoni male inserta.

* *imò verissimū debitum fuit non liberum.*

Non tribuit ius eligendi sed de electione iudicandi.

Nov. 123. cap. 1.

Non absolutè sed secundum quid: vide c. 12

* *Atqui πρῶτοι τῆς πόλεως*

sunt ex plebe. non itaque plebem exclusit Iustinian. absolutè, sed ius plebis infregit.

esset hominum penuria, etiam vnius electio à Clero & primoribus Vrbis possit fieri; sunt autem οἱ πρῶτοι τῆς πόλεως *Magistratus decurionum principes* qui in legibus itemque apud Salvianum & Firmicum *Principales* alibi *Patres civitatis* vocantur. Et ex Numero, Græcè, modo πεντάπρωτοι, modo δεκάπρωτοι, qui & Latinè *decemprimi*, modo εἰκοσάπρωτοι. Attamen Iustiniani constitutio non diu post ipsum viguit, reditumque est ad Synodicas electiones, quas suo quoque tempore in Oriente vsitatas fuisse narrat Balsamo, nisi quod Metropolitani à Patriarchis eligerentur, Patriarchæ ab Imperatoribus.

13 Concludimus ergo, neque ex sacris litteris probari, neque à veteri Ecclesia creditum, electionem aut Presbyterorum aut Episcoporum immutabiliter ad populum pertinere. Neque sanè sentire aliter possunt quicumque electionem ad Presbyterium transtulere; Nam si Iuris est divini & immutabilis, vt multitudo eligat, non magis ab Presbyterium electio, quam ad alios quosvis transferri potuit. Ac ne compromissa quidem valuerunt, quæ de electione facta sæpe legimus, si ex divino præcepto definitum est, vt à plebe Pastor eligatur. Nam illud *quod quis per alium facit, per se facere videtur*, ad eas dumtaxat pertinet

Multitudo eligit vel secundum se totam, vel per delegatos suos

Cum compromissa nulla fiant nisi quando plebs eò sua culpa devenit vt iure sua vti non possit, divino præcepto non derogatur.

actiones, quarum cauſa efficiens proxima à jure indefinita eſt. Et profecto hoc ipſum quod dicimus contra Morellium judicatum eſt Genevæ, id eſt in ea vrbe in quâ magnus honos, magnũ jus eſt populi, quod decretum doctiſſimus Beza defendens, *quod tota* inquit *multitudo* fuit convocata, & ſuffragium tulit, nec eſſentiale, nec perpetuum fuit: Ibidem ſatis eſſe putat, ſi plebi concedatur adferre cauſas, cur ipſi diſpliceat electio, quæ deinde ſint legitimè examinandæ. Ipſe vrbis Paſtoribus ac Magiſtratibus electionem committit, quod Iuſtinianeæ legi ſatis congruit. Neque tamen Iuris eſt divini & immutabilis: Vnde enim id probabitur, ſi Ordinationem atque Confirmationem ab electione rectè diſtinxeris? Et aliter ſenſit vetus Eccleſia, quę Presbyterorum electionem Epiſcopo, Epiſcopi verò comprovincialibus Epiſcopis permiſit.

Preſbiterorum electionẽ Epiſcopo cum Clero & populo, Epoſcopi Synodo Comprovincialium in Eccleſia vacante congregatorum vel cum eius clero & populo conſultantium vel Cleri & plebis electionem ratam habentium, permiſit.

14. Eſt ergo modus eligendi inter ea, quæ ſpeciatim Iure divino definita non ſunt, ſed ſub generalibus tantum regulis, quæ omnia in Eccleſia ad ædificationem optimumque Ordinem & citra ἀκαταστασίαν geri jubent. In his autem talibus demonſtratum ſupra eſt ſalvis manentibus regulis generalibus legiſlationem competere Summæ Poteſtati. Aliter ſentire ſe negat vir acerrimi Iudicii Bullingerus, qui cum

Lib.2. de Episc. Ord. & Instit.

popularis electionis multa attulisset exempla, ita infert, *Quamquam ex illis colligere nolim deligendi Episcopos Ius ad promiscua plebis suffragia reducendum, utrum enim totius Ecclesiæ comitiis, an paucorum suffragiis Episcopum designari melius sit, nulla potest recta omnibus præscribi Ecclesiis constitutio, sunt enim aliis regionibus alia jura, alii ritus, & instituta: si qui abutuntur per tyrannidem, cogantur in Ordinem à sancto Magistratu, vel transferatur ab eis jus designandi Ministros: satis enim est eligendi munere seniores aliquot ex Regis vel Magistratus jussu defungi, advocatis consultisque illis qui norunt qualis sit functio Episcopi, quæ ejus populi aut Ecclesiæ ratio, cui aliquis præficiendus est, qui item possunt de ingeniis, eruditione, atque moribus cuiusvis judicare.* Hoc jure Iustinianus, ut jam diximus modum eligendi constituit ab usu priore & Canonibus antiquis nonnihil recedentem: hoc jure post Nicænum Canonem multi Episcopi à Clero & populo electi: Extant & Caroli Magni, Ludovici, aliorumque Regum Capitula ac leges alium atque alium continentes eligendi modum, ut verissimè dixerit Bucerus *formam electionis à piis principibus esse præscriptam.*

Illud jam videamus an etiam Summa Potestas ipsa electionem facere possit; non

quęritur an id facere omnino debeat, neque an expediat id ſemper facere, ſed an ſi faciat, quicquam in committat contra Ius divinum: Nos cum ſummo viro Marſilio Patauino dicimus, *Non eſt lege divina prohibitus legiſlator aut Princeps ab officiorum Eccleſiaſticorum inſtitutione, collectione, ſeu diſtributione.* Contrarium qui affirmant, pios principes innumeros, & veteris & hujus ſeculi impietatis reos agũt, quod profectò magnæ eſt temeritatis, cum lex divina proferri nulla poſſit, quæ id prohibeat, ut abunde ab aliis, partim quoque à nobis demonſtratum eſt. Quamquam ergo hoc ſufficere poterat (liberum enim Summæ Poteſtati quidquid lege divina circumſcribitur) in promptu tamen ſunt pro noſtrâ ſententiâ tuéndâ & rationes & exempla: Ratio prima inde petitur quod omnes actus etiam qui naturaliter aliis competunt, dum cauſas ex natura definitas non habeant, rectè videmus exerceri à Summa Poteſtate. Naturaliter præceptores pueris ſinguli eligunt, tutores dant liberis, ægroti, quo volunt, utuntur medico, mercatores ſocietatis ſuæ curatores præficiunt: At multis in locis tutela ſola lege, aut magiſtratuum arbitrio defertur; conſtituuntur publico Imperio medici, ac juventutis formatores, etiam cum inter-

dictione ne alii ea munera exerceant mercatorum quoque Societatibus Summæ Potestates idoneos præponunt curatores, culpante nemine. Quod si hoc jus Summæ Potestati convenit in ea, quæ singulorum fuere, multo magis in ea quæ sunt populi, cum populi potestas in eam translata sit, quod nemo legum mediocriter institutus ignorat: Causas aliquando justas esse posse, cur Summa Potestas sibi Pastorum electionem vindicet, nemo sapiens negaverit. Nam sæpè errores in Ecclesiam contra DEI Verbum invecti aliter evelli nequeunt. Sæpè schismata cavendi non alia est ratio, sæpè Cleri suffragia factionibus, popularis electio seditionibus perturbatur: Cujus rei plurima extant exempla etiam ab ævo puriore: Adde jam postremo loco, quod ea interdum sint tempora, vt ne regnum quidem retineri possit, nisi curet Rex vt fidelissimos sibi, atque obsequentissimos Pastores habeat: Germani sanè Imperatores gravissimas dedere pœnas hujus Iuris abdicati, quod omnes testantur historiæ.

Non absolutè.

18. Ad exempla vt veniamus, ostensum est supra ante legem Mosaïcam, & postea apud populos extra Iudæam, ipsos Reges Sacerdotio functos, quippe lege dvinâ id tum non prohibente; quo minus

dubium eſt, etiam mandari ab ipſis eo tẽpore Sacerdotium potuiſſe. Quemadmodum à Romanis Regibus Pontifices & flamines creatos legimus.

At in populo Hebraico poſt Moſis legẽ nemo Sacerdotali officio adhiberi potuit, niſi qui eſſet è gente Aaronica: neque miniſterio Templi, niſi qui Levita eſſet: Hinc merito culpatur Hieroboam, quod Sacerdotes elegerit eos qui Leuitæ non eſſent: id enim per legem ei non licuit; ſicut nec jubere Rex non potuit, ut ſacrificia fierent extra locum conventus, qui poſt Davidis Regnum fuit Hieroſolymis. Alias vero functiones, aut etiam loca functionum aſſignare, aut ſacerdotibus aut Levitis, Regii juris fuit: Ita David Levitas alios ad prędicandum, alios ad canendum diſponit: Et vt quidem Cantores eſſent cum cymbalis citharis & nabliis Dei præceptum fuiſſe dicitur per Prophetas: vt perſonarũ ad ſingula munera applicatio vbique David tribuitur, addito Regis nomine, & poſt Davidẽ, Salomoni. Ioſaphatus quoque Rex, non Propheta, Sacerdotes & Levitas nominatim elegit, quos ad docendum mitteret ad civitates Iudæ. Quod idem eſt cum eo quod hic quæritur. Nam jus ſanguinis in lege Moſaïcâ reſpondet manuum impoſitioni in lege Chriſtianâ, vt quidam Patres exiſtimarunt: Sicut

17.

1 *Reg.* 12. 31.

1. *Chr.* 16. 4.
2 *Chron* 29. 25
1 *Chron.* 23. 24 25.
2 *Chr* 8. 26. 35. 4. 15.
Nehem. 12.
2 *Chro.* 17 8. 9.

ergo Rex Hebræus potest certo muneri ac loco certas personas applicare, sed Aaronidas tantum ac Levitas; ita Rex Christianus certæ Vrbis *Presbyterum* aut *Episcopum* rectè facit, sed ex iis qui ordinati sunt aut ordinàndi; Sic & Nehemias vice fungens Regis Persarum, Levitas alios in civitatibus singulis reliquit, alios Hierosolyma evocavit: Quin & Pontificem Maximum nō successionis jure id numeris adeptum, sed electione magni Synedrij, certis tamen familiis adstricta, doctissimus Hebræorum Maïmonides obseruat, ut & Vicarium Summi Ponificis simili ratione constitutum. Qui ipse Vicarius ad Pontificatum maximum spem magis, quam jus certum habebat. Hoc ipsum Synedrii jus Regni tempore videtur fuisse penes Reges. Alioqui vix est ut rectè interpretemur quòd dicit Scriptura, Sadocum *à Rege constitutum* qui Abiataro succederet, eodem plànè loquendi genere, quo Benaja *constitutus* dicitur, qui in belli ducatum succederet Ioabo: & qui postea adepti sunt jus Regium Macedones, Romani, posterique Herodis, Pontificum Maximorum creationem ejusdem Iuris obtentu sibi vindicavere, cum cæteris in rebus, Iudeis αὐτονομίαν relinquerent: Ne-

Imo de Regibus synedrium iudicauit.

que illud eſt indignum memoratu, ſicut olim in captivitate Babylonica Iudæi ducem habuerunt, qui *Ras galuth* vacabatur, ita poſt deſtructa Hieroſolyma Iudæis præfuiſſe *Patriarchas* diverſos in diverſis mundi partibus, quos ipſi ex Davidis ſtirpe ortos crederent, & quibus proinde quaſi legitimis principibus parerent, ut oſtendunt Origines, Epiphanius, Theodoretus, Cyrillus. Hi *Patriarchæ* ab ipſis Romanis Imperatoribus *Illuſtres* vocantur. Et à Synagogis anniverſarium Canonem *auri coronarÿ* nomine exigebant, quem deinde Imperatores ad ſe traxerunt, deficientibus Patriarchis. Hi ergo *Patriarchæ*, ut cætera fecerunt quaſi Regio jure, ita *Archiſynagogos* quoque & *Preſbiteros*, qui & *Majores* & *ſenes* & *patres* vocantur, Synagogis præpoſuerunt ex diverſis Codicis Theodoſiani legibus inter ſe collatis manifeſtiſſimum eſt.

Binos Tiberiade Babylone.

Leg Iudæorum. leg. ſi quis audeat. leg. Iudæi ſint Cod. Theod. de Iudæis.

Sed ad Chriſtianos veniamus: Ante Conſtantini tempora nullos Chriſtianæ Eccleſiæ Paſtores ab Imperatoribus electos nemo mirabitur, cum Imperatores aut inimici eſſent Eccleſiæ, aut certè eam haberent contemptui, longeque infra ſuas curas ponerent. Conſtantinus Canoni Nicæno, *de Electione* per Epiſcopos facienda, vim legis tribuit; idemque poſt eum

L cuncta privil. & leg. 1 & 2. l Iudæorum querela l. Iudæi ſint obſtrict.

fecerunt cæteri Imperatores, aut renovando Canonem, aut non abrogando, atque hujus eligendi modum diu obtinuisse manifestum est, quippe majore latitudine Imperij, quam ut omnibus Ecclesiis prospicere posset Imperatorum diligentia. Sed id minimè obstat quo minus Imperatoribus non licuerit electiones per se exercere. Nam cum Canon à Summâ Potestate vim legis habeat, mirum non est si Summæ Potestati, justis de causis à lege latâ, aut in vniversum aut in certa aliquâ specie liceat recedere. Nam & abrogari & temperari leges à legislatoribus solent, vt supra à nobis ostensum est. Quid quod ne abrogatione quidem, aut legis solutione opus est, cum Iurisconsulti in eo consentiant, verbis generalibus in lege positis, numquam censeri exclusum jus Summæ Potestatis. Exempla ergo electionum per Episcopos factarum ostendunt, non necessariò electionem à summâ Potestate fieri. Canones quoque ostendunt Summâ Potestate non nolente, per Episcopos rectè paragi easdem electiones; Horum autẽ neutrum quęritur, sed, an & Summæ Potestati eligere liceat: Licere sanè optimi & Imperatores & Episcopi senserunt: nam in Constantinopolitanâ Synodo primâ jussit Theodosius nomina eorum, qui propone-

rentur, in chartis præſcribi, ſibi autem ſervavit τῶ ἑνὸς τὴν αἵρεσιν: Quid clarius? Vnus omnium Epiſcoporum propoſuit Nectarij nomen; Imperator hunc eligit, & in ſententiâ perſtat multis Epiſcopis reluctantibus: tandem Epiſcopi videntes Imperatorem à propoſito non dimoveri, cedunt, exhibentes ſcilicet eis quam Imperatori debebant reverentiam in eâ re, quam divina lex non prohibebat. Hic quis non videt extra Canones actum? Nam ſecundùm Canones nullæ in electione partes Imperatoris, hic vero Imperator Solus eligit, hoc eſt, perſonam deſignat. Epiſcopi ut & Clerus & populus probant electionem: Aliud autem eſt *eligere*, aliud *electionem* factam probare. Probant Epiſcopi, quia ipſorum erat Nectario adhuc laico & Catechumeno poſt Baptiſmum manus imponere. Et hic quoque notandum è Canone abitum, cum juxta Canones Catechumenus, imo νεόφυτον eligi non poſſet: Probant electionem *Clerus* quoque & *populus*, quia ad ipſos pertinebat ἡ δοκιμασία, quæ ab electione quantum diſtet, ſupra indicatum eſt: Sic & Epiſcopi Mediolanenſis electio ab Epiſcopis Imperatori delata eſt, nuncquam id facturis, ſi id Iuri divino contrarium credidiſſent. Citavimus & Valentiniani & Theodoſiii Iunioris exem-

Fabuloſa narratio. Vide Epiſt. Concil. ad Occidentales.

Imò erant.

Quia scil. concors non fuerat.

plum, qui rescissa Procli electione, à majore parte factâ, ad Episcopatum Constantinopolitanum advenam & Antiochia vocari voluere: Et ejusdem Theodosii, qui Proclum jussit in Cathedrâ collocari: quæ clara sunt non Canonicæ, sed Imperatoriæ electionis exempla: Neque negamus peculiares aliquas causas fuisse, cur Imperatores ipsi electionem â se faciendam judicauerint; sed hoc ad prudentiæ, non ad Iuris quæstionem pertinet. Prius necesse est Imperatores sibi id licere crediderint, antequam dispexerint an id expediret. Nam de illicitis nulla debet esse cõsultatio. Harum autem rerum causas ad divinam revelationem aut inspirationem referre in ista Ecclesiæ ætate merum est aut ignorantiæ aut pertinaciæ perfugium. A Iustiniano Imperatore Hormisda & Vigilius electi in Episcopatum Romanæ Vrbis multò ante tempore quam in terrenam Dominationem Episcopatus ille verteretur; ita vt hanc qui attulerunt causam vnicam per Imperatores factæ electionis ad temporum Ordinem non satis attenderint.

Hormisda electus A.D. 514 Iulij 20 fer. 1. Sub Anastasio Imp. quo tempore Roma Theodorico Gothorum Orientalium Regi parebat anno ante Iustiniani ad Imperium. A.D. 517. April. 1. evecti regnum annis 12. mensibus 8. diebus. 11. ante.

Postea quoque mos ille in Constantinopolitanâ Imperii parte diu obtinuit, ita vt Nicephorus Phocas, Zonara narrante, nullos Episcopos nisi *à se electos* ad Episco-

Post anuum 544.

patum admiſerit. Certè ſuo tempore ab Imperatoribus electos Patriarchas invocatâ ſummâ Trinitate Balſamo narrat. Et Demetrius Chomatenus Bulgariæ Archiepiſcopus jura Imperatorum circa ſacra perſequens, eorum eſſe dicit, & electionibus præeſſe, & ex Epiſcopo facere Metropolitanum: Nec dubitare quiſquam poteſt, quò magis refrixit in Clero ſanctimonia & in populo obſequii fides, eò iuſtiores fuiſſe cauſas Summis Poteſtatibus electiones ſibi vindicandi.

20. In Occidente à Chriſtianiſſimis Francorum Regibus & ſepiſſimè & diu electos Epiſcopos ſine vllo populi, ſine Cleri ſuffragio, in omnibus Francorum Hiſtoriis, quaſi ſolis radiis, ſcriptum eſt: Et tamen ſunt qui ad tantam lucem oculos claudunt, nimirum, quia quam parum ſit credibile tot pios Principes quicquam in more habuiſſe, quod divinis legibus adverſaretur, neque eo nomine, aut ab Epiſcopis, quorum conſiliis quotidie vtebantur, aut à Synodis, quæ ſub eorum Imperio frequentiſſimè habebantur, fuiſſe reprehenſos: Sed quid opponant, videamus. Primum ergo ſerum hoc eſſe & infrequens dicunt: Ego contra & vetus ſatis eſſe, & perquam frequens Exemplis viginti quinque & amplius Caroli Magni ætatem an-

recedentibus ostendi: Vetustati testimonium præbet Lupus Ferrariensis, qui sub Carolo Calvo scribens, Novitium esse negat, quod honorabilioribus Ecclesiis Rex *ex Palatio procurat Antistites*: Brunechildis tutelam regni gessit, circa annum ɪɔc. quo tempore a Gregorio admonita est de curâ instituendorum Episcoporum: Quod de Romanorum Pontificum Dominatu dicunt, quasi is regibus causam trahendæ ad se electiones dederat, prætérquam quod supra refutatum est, trahi nullo potest modo ad Francorum Episcopos, & ad ea tempora cum Franci Reges nondum Italiam possiderent. Imo contra, quia Franci Reges hoc jure uti solebant in regno suo, ideo & in Italia hoc ipsum Carolus Magnus sibi tribui voluit, ne minore cum Imperio Italiam, quam Galliam & Germaniam regeret: Verissimè enim à Goldasto aliisque obseruatum est, decretum illud, quod Adriani Pontificis Romani tempore factum est, ad Italicos dumtaxat Episcopos pertinere, cum aliis in partibus jam ante Carolus solidum jus electionis haberet.

Ab A.D. 575. quo cæsus Sigebertus.

21. Ad divitias quoque Episcopatuum, & ad nexas ipsis temporales Iurisdictiones, frustra recurritur: Nam etiam Caroli Magni temporibus, multoque ma-

gis priſco illo, & ſimpliciore ævo, Epiſcopatus pauperes aut tenues erant, ut ab Onuphrio Panuinio, harum rerum peritiſſimo indagatore annotatum eſt: Ad Iuriſdictiones verò quod attinet, eas Epiſcopi Caroli Magni ævo nullas Epiſcopatibus annexas habuerunt, ſed uſurpari id demum cæpit, avulſo à Galliis Germanicæ regno: Cum Ottones Germaniæ Imperarent, tantum abeſt ut Iuriſdictionis electioniſvè Imperatores faciendæ cauſam dederint, ut contra ideo Iuriſdictiones conceſſæ ſint Epiſcopis, quod Imperatores eos, ut à ſe electos ſibi fideliſſimos fore, ideoque ipſis cuſtodiam urbium tutè commiti arbitrarentur. Obſervavit hoc idem doctiſſimus Onuphrius, qui in urbe Româ non dubitavit hæc veriſſima ſcribere. *Poſtquam vero Iuris Imperii facta eſt eorumdem Prælatorum electio, quemadmodum & cæteri Principes ſeculares Imperii, tum Cæſares, qui de Religione benè mereri volebant, ſine Imperii tamen præiudicio cæperunt Epiſcopos & Abbates, ob Religionem tamquam potiora Imperii membra, præ cæteris laicis principibus honorare, profana ditione & ingentibus opibus honeſtare, arces, oppida, urbes, Marchias, Ducatus, Provincias, Pedagia, telonia, vectigalia, portaria, & multa alia quæ Imperii propria erant, Epiſcopatibus con-*

Imò poſtquam Imperii Maieſtas nutare cæpit.

cedere, quæ vel ex suis propriis bonis, quæ ad Imperium pertinebant vel ex alienis feudis erant: Nam Laicis Principibus sine legitimo hærede mortuis, eorum Provincias, quæ beneficiario jure ad Imperium pertinebant, non aliis amplius Laicis Regulis sed Episcopis concedebant, atque hac ratione omnes Episcopatus & Abbatias Italiæ, Galliarum & Germaniæ, imo totius orbis Latini, & denique ipsum Pontificem Romanum ex pauperibus ditissimos & maximos Principes fecerunt: ex eis scilicet opibus, quæ ante Imperij juris erant, in nulla re propterea Imperialia jura minui existimantes, quippe quod certi essent eos omnes Prælatos à se designandos fore, & non nisi jussu suo & voluntate Sacerdotia ipsa obtenturos.

Lib. 3. de Concord. Cathol. c. 27.

Ottoni II. commentum hoc tribuit Nicolaus Cusanus: *Otto II. unico gaudens filio & multis regnis cogitans difficile fore absque maximo labore tot regna in pace aliquandiu servari posse insequens vestigia avi sui Henrici I. & Ottonis Patris, suum cogitatum ad res Ecclesiasticas appulit, considerans multa jam religiosis locis per præteritos Reges donata, summa pace gaudere, quia verecundum erat DEO dicatis vim inferre, animo ponderavit ordinationem factæ Synodi Romanæ Ecclesiæ, de qua 63. Dist. in synodo: per quam perpetua dabatur potestas Imperatoribus, & Romanum Pontificem & cunctos sub Imperio Episcopos*

investiendi, vel saltem eorum consensum semper concurrere debere, celebrata Canonica electione, ut 63. Dist. nos Sanctorum: *unde hoc ponderans credidit, perpetuis temporibus, Imperio subjectis pacem dari posse, si temporalia dominia, tam Romanæ Ecclesiæ quam aliis adiungerentur, cum certi seruitij obseruatione, tunc enim cultus divinus augmentaretur; & Religionem in magnam reuerentiam exaltandam credidit, quando Sanctissimi magnæ potentiæ aliis principibus intermiscerentur, non posse tunc quosque voluntate in peccatis uti. Nulla publica sperabat unquam peccata captorum & de populatorum agrorum, & communem Pacem turbantium, incendiariorum, & consimilium posse nutriri, Ecclesiastica sacra Potestate, potenti & valenti resistente. Etiam prædones & pauperum oppressores, qui particulari regimini præessent, sic corrigi posse affirmabat; ut sic absque tyrannicâ oppressione populus in libertate vivere posset; Imperio etiam tranquillissimo non dubitabat hanc ordinationem esse utilissimam, quando per annua seruitia ac præstimonias cuilibet Ecclesiæ juxta quantitatem temporalium indictas, status Imperialis manu teneretur, ac etiam multò major Imperij potentia ex hoc appareret, quod illis omnibus dominiis, ita Ecclesiis traditis, nullus nisi per Imperium & absque successione præcipi posset.*

Imperium ipsum eneruavit.

Theodoricus verò à Niem ab Otthone I.

ejus rei jacta fondamenta ostendit; *Ipse*, inquit, *magnus Otho, & de ipso descendentes, secundus & tertius ejusdem nominis Augusti, ipsam Romanam & alias omnes Ecclesias in Italiâ & Germaniâ saecularibus dominiis ditarunt.*

22. At in Galliâ paucissima eius rei exempla invenias. Fefellit nonnullos investiturae vocabulum: quod quia hodiè de feudis potissimum vsurpatur, ideò omne id, quod de investituris Episcoporum dicitur, ad territoria & fundos pertinere putaverunt. Crassus est error. Nam *vestire* & *investire* vetera sunt vocabula originis Germanicae, quae juris qualiscunque collationem significant. Ideò apud veteres auctores officiis omnibus tum civilibus tum Ecclesiasticis aptata reperiuntur. Romanus Rotomagi Episcopus, Iureto annotante, vixit circa annum IↃC XXIII. in ejus vitâ legimus: *Fit itaque inter Palatinos Proceres de viro sancto communis assensio, qui omnes vnanimiter Regi consulunt, ne grex Christi suo fraudaretur desiderio, sed divina protinus ad effectum ducatur electio: quo Rex gratulatus consilio, convocatis tam Episcopis quàm Abbatibus, baculum illi contulit Pastoralem.* Apparet hinc *investituram* trecentis fermè annis Vetustiorem Otthonis I. Imperio, quo cœpta sunt territoria Episcopis

tribui. Et ſanè ſi in *inveſtituram* ſpectata eſſet Iuriſdictio civilis, jam ea facta eſſet per *Sceptrum, aut Vexillum*, vt mos habebat eorum temporum, non per *annulum & baculum*. Quamquam ergò non vindicarunt ſibi Chriſtianiſſimi Reges *χειρῶν ἐπίθεσιν*, quæ Prſbyteros facit; tamen ſui Iuris exiſtimarunt hæc duo, hunc hominem huic Eccleſiæ obſtringere; quod per annullum indicatur, & Iuriſdictionem Eccleſiaſticam, hoc eſt, Iudicium de ſacris cum quodam publico Imperio conferre, quod *baculi* nomen indicatur: Nam & Regi ipſi, primùm cum ſacraretur, vnà cum Sceptro dari ſolebat baculus. *Et per hoc*, inquit Aimoinus, *Eccleſiarum defenſio*, hoc eſt, Imperium ad tuenda ſacra divinitus tradita; ſua nimirum officiis ſigna reſpondebant: ſicut & Canonicus per librum veſtiebatur. Multis demùm poſt ſæculis, cum pietas genuiſſet opulentiam, & filia inſidiaretur matri, Imperatores de Iure vetuſtiſſimo pœnè detruſi, cœperunt indignitatem ejus rei ex hoc quoque oſtendere, quod Epiſcopi ipſorum beneficio prædia & territoria poſſiderent; ſed numquam hoc ſolo jure nixa eſt electio, quippe, vt diximus, iſtâ Regum liberalitate antiquior. Accedit, quod neque vis vlla poteſt eſſe acceſſori, vt principale ad ſe trahat, & quod nunc quoque

Lib. 5. *cap.* 50.

prædiorum in vicem stipendia è publico succedunt: ita vt hâc quidem de causâ nihilo sequius sit, quâm olim fuit, jus Summarum Potestatum.

23. *In vestituræ* ergò nomine in illorum temporum historiis non inane signum intelligendum est: neque credendi tam stulti fuisse Reges, vt pro nudo ritu tot labores, tot etiam bella susceperint; sed cum signo, aut per signum res signata, nimirum Ecclesiarum collatio. Quam certum est factam duplici modo. Nam aut electionem liberè & sine aliorum suffragiis Reges per se fecerunt, aut jus eligendi aliis concesserunt, salvo jure approbandi, non imaginario, sed cum rescindendi libertate Concessio eligendi dabatur, aut per legem, sicut Carolus Magnus Episcopos *per electionem Cleri & Populi* voluit eligi, aut per privilegium; sicut idem Carolus Magnus Mutinensibus concessit, vt suis suffragiis Episcopum eligerent: idemque jus jam olim à Francis Regibus obtinuit Ecclesia Atrebatensis; aut speciali indultu, quæ via Caroli Magni posteri tutior visa est.

Carol. Sigon. de Reg. Ital. lib. 4.

24. In testamento Philippi Augusti Francorum Regis hæc verba extant: *si fortè contigerit Sedem Episcopalẽ, vacare volumus vt Canonici veniant Ecclesiæ ad Reginam & Archiepiscopum* (is erat Guilelmus Remensis Ar-

A. D. 1190. (cum cruce signatus est) scripto, vitam ad A.D. 1223. produxit. Matris germanus,

chiepiſcopus, quem Rex Hieroſolymâ proficiſcens Regni curatorem conſtituerat) *& liberam ab eis electionem petant.* & Ludovicus Sanctus qui dicitur, in diplomate quo matri mandat Regni curam, regalia enumerans, addit *Poteſtatem conferendi dignitates & beneficia Eccleſiaſtica*: Item, *eligendi licentiam, dandi capitulis & conventibus*. Senatus Curiæ Pariſienſis in libello, quem Regi Ludovico XI. obtulit; *Ludovicus*, inquit, *Pius* (Caroli Magni ſcilicet filius) *ſemper jus inveſtiturarum retinuit; in cujus locum poſtea ſucceſſerunt regalia, & jus illud quo utitur* Rex, *cum vacante Epiſcopatu eligendi* Poteſtatem *facit*, & hoc ipſum, quod in Angliâ ſolebat vocari, *licentia eligendi*. Cæterum ſæpiſſimè Reges Francos & eorum ſucceſſores tum in Galliæ tum in Germaniæ regno ipſos per ſe exercuiſſe jus eligendi, nullo alienorum ſuffragiorum interventu, & nos multis exemplis oſtendimus, & ante nos indubitatæ fidei auctores prodiderunt. Apud Turonenſem hæc exſtant: *Dionyſius Epiſcopus per electionem* Regis (Clodovari, qui Chriſtianorum Regum primus) *ad Epiſcopatum ſucceſſit*. Item: *Ommatius juſſu Clodomari Regis* (is Clodovari filius *ordinatus eſt*. Item, *Theodoricus*. (Is quoque è Clodovari liberis) *juſſit Sanctum Zuintianum conſtitui, & omnem ei Eccleſiæ*

A. D. 1:48. *quo crucem ſumpſit.*

Lib. 10. *c.* 13, 4.

A. D. 511 *Licinij Turonenſis* 11. *deceſſit Clodoueus Licinio.* A. D. 513. *denato Theodorus & Proculus in-*

Potestatem tradi. Clerus Turonensis (narrante eodem Gregorio. lib. 3. c. 17.) Catonem à Clothario electum ita alloquitur: *non nostra te voluntate expetiuimus, sed Regis præceptione.* Sic & in Pictonicum Episcopatum Pascentius succedit jussu Regis Chariberti. Notat VValramns Episcopus Naumburgensis per hæc tempora viros optimos atque sanctissimos ad Episcopatus pervenisse. Sed Onufrium audiamus, qui in vitâ Hildebrandi ita scribit, ipse Pontificiæ Potestati addictissimus; *erat tum consuetudo à temporibus Caroli Magni Imperatoris, primùm ex auctoritate Romani Pontificis Adriani I. introductâ, ut alicujus vrbis vel abbatiæ Episcopo aut Abbate mortuis, statim Clerus vel Monachi in vnum congregati legatos ad Imperatorem, qui tunc erat, dirigerent; ad quem defuncti Prælati pedum Pontificale & annulum deferentes, eum pro nouo Antestite deligendo nomine sui collegij interpellabant. Qui statim Senatu suo congregato ex ipsius plerumque sententia vnum vel ex ipsis collegiis vel ex amicis & Capellanis cæterisque domesticis & familiaribus suis juxta loci dignitatem, vt ei libitum erat, pro arbitrio à se electum, annulo & virgâ Pastorali, Prælati defuncti à se transmissis, donabat, eamque de illo Sacerdotio diplomate suo Imperiali, vt tum dicebatur, investitum, hoc est, illâ dignitate donatum, in Episcopum vel Abbatum consecrari*

bente Crodiel. de suffecti sunt. Si præfati Regis idest Clodovei electione ad Episcopatū accessit vivente Licinio sedit, pluresque vnà Episcopus habuere Turones: id verò non admittit ipse Gregorius, qui lib. 3. c. 2. Licinio (post Clodoveum) defuncto Dinifium Cathedranum Pontificalibus ascendisse monet.

mandabat, abſque alia Cleri & Monachorum electione. Hoc autem per Galliam, Germaniam, & Italiam, quæ tunc Latinus orbis dicebatur, vſurpari mos erat. Cujus exemplo cæteri quoque Reges vt Hiſpaniæ, Francorum, Hungariæ & eiuſmodi imitati ſunt. Hanc autem conſuetudinem, cum omnes, vt dixi, Latini orbis Eccleſiæ, tum ſæpè & diu in multis ſuorum Pontificum electionibus ſervavit Romana Eccleſia: & præſertim in Ioannis XIII. Gregorij V. *Sylveſtri, Clementis, Damaſi,* Victoris, *Nicolaïque* Pontificum *electionibus; qui omnes* Otthonis I. & III. *Henrici quoque* III. & IV. *Sententia, Romani Pontifices ſine Cleri Romani ſuffragiis lecti, & ab eiſdem* Imperatoribus *per Annulum & virgam de* Pa*patu Romano inveſtiti fuerant.* Et alio loco: Imperator *non ſolum Epiſcopatus omnes & Abbatias minoraque omnia Sacerdotia, vt præbendas,* Canonicatus, *Præpoſituras, & Decanatus, & huiuſmodi conferebat; ſed etiam Romanum ipſum Pontificem deſignabat.* Cui congruit illud pragmatici Farrarienſis: *Imperatores conferebant omnia beneficio per vniverſum orbem.* De Trajectinâ Eccleſiâ reſcriptum Conradi Suevi produximus, cuius verba ſunt: *Ius eligendi & inſtituendi* Epiſcopum *in ipſa Eccleſia ad Reges Romanos vel* Imperatores *pertinere dignoſcitur, & ab*

Quaſi Frãcorum Reges extra Galliam Latini orbis partem æquauerint.

Per *orbem ſuum, non vbique.*

Antecessoribus nostris Regibus & Imperatoribus ad nostra tempora est deuolutum & deductum. Nihil huic Regum iuri derogat capitulum Caroli Magni *de electionibus per Clerum & populum faciendis*, cujus modò meminimus. Certissimum enim est in omni lege tacitè exceptum jus censeri atque Imperium Summæ Potestatis. Conceditur ergò Clero & populo electio, nisi Regi ipsi ex vsu videatur suo arbitrio electionem peragere. Genobrardus ipse juris Regii infestissimus oppugnator, Carolum Magnum vsum jure per se eligendi Episcopos, quanquam rarius, concedit. Et sanè morem hunc Regiæ electionis per Pipinum & Carolum Magnum deducit Lupus Ferrariensis: & jus eligendi Romanum Pontificem penes Carolum fuisse, ipsi propugnatores Pontificiæ potestatis concedunt, decretumque vt ipse Archiepiscopos & Episcopos institueret. Ita enim voces *Laudandi & inuestiendi*, quæ sunt in decreto, Sigonius interpretatur. In Ludovico Rege jus hoc constituendi Pastores agnovit Synodus Aquisgranensis: vsosque Caroli Magni posteros eodem jure multis exemplis alibi ostendimus. Vtrumque ergò historici comprehendunt *inuestituræ* nomine, & *Ius eligendi*, si ita ex vsu videatur, & *Ius electionem permittendi*, Regioque judicio

De sacr. elect. Iur. cap. 1.

De regn. Ital. lib. 1.

aut probandi aut improbandi. Quod jus penes Imperatores manſit aduſque Hildebrandi tempora, qui primus in hoc jus violentum impetum fecit. Onufrius Panuinus vitam eius referens, *non ſolum*, inquit, *Imperatorem electione Romani Pontificis, quod & Adrianus tertius aliquando fecerat, ſed & omni auctoritate, quâ reliquos Prælatos, Epiſcopos ſcilicet, Abbates conſtituebat, primus omnium Romanorum Pontificum priuare tentauit. Inveſtituram* hic conſtituendi nomine rectè explicauit. Vt ei ipſe Imperator Henricus V. qui, vt apud Abbatem Suvarzahenſem eſt, tam Papæ quam Synodo *Poteſtatem conſtituendorum Epiſcoporum* Carolo *Imperatori conceſſam notificauit.* Idem Onufrius alibi: *inveſtituras ita*, inquit, *collationem appellabant.* A Carolo certè ad Henricum vſque poſſeſſionis regiæ ſeriem continuat & Imperator ipſe, & alii ſpectatæ fidei ſcriptores. Imperator Henricus à Paſchali ſtipulatus eſt, vt regalia ſibi dimitteret, quæ à temporibus Caroli, Ludovici, Otthonis, Henrici, aliorumque prædeceſſorum ad regnum pertinebant. Quæ hæc ſint regalia, in edicto explicat: *Regno jam inde à* Carolo *quadringentis & amplius annis inueſtituras Epiſcopatuum tenenti, auferre volebat.* Hoc ipſum jus VVeſtmonaſterienſis vocibus *dandi Epiſcopatus* ex-

pressit in historiâ anni CIƆCXII. *Hoc anno orta est contentio magna inter Papam Paschalem & Imperatorem. Imperator voluit uti privilegio antecessorum suorum, habito annis trecentis sub Pontificibus Romanis LX. qui licitè dederant Episcopatus & Abbatias per baculum Pastoralem.* Guilelmus quoque Tyriorum Archiepiscopus eidem mori antiquissimo testimonium[1] præbet. *Inoluerat*, inquit, *consuetudo, præsertim de Imperio, quod decedentibus Ecclesiarum Prælatis annulus & virga Pastoralis ad Dominum Imperatorem dirigebantur.* Ferrariensis Pragmaticus de illis temporibus agens: *Imperatores*, inquit, *conferebant omnia beneficia Ecclesiastica per universum orbem.* Duo autem illa, quibus diximus investituras constare, eligendi scilicet facultatem, &, si ab aliis eligeretur Episcopus, recusandi libertatem, optimè distinxerunt, & in jure Regio conjunxerunt omnes quorum in istis rebus excutiendis diligentia probatur. Patet hoc ex laudatis modò Onufrij locis. Quibus iste ejusdem auctoris accedat. *Satis autem constat Ioannem* XIII. *qui Leoni* VIII. *immediatè successit, Gregorium* V. *& Sylvestrum* II. *Apostolicæ Sedi sola auctoritate Imperatorum fuisse impositos, nullius Cleri vel populi Romani suffragiis expetitos. Cæteri verò Romani Pontifices, qui inter Ioannem* XIII.

[1] *suum scil.*

& Sylveſtrum II. *fuerunt, etſi eos electos fuiſſe ab Imperatoribus non legatur, ſed à* Clero, *Senatu, populóque Romano: id accidit, quod electionis tempore Imperatores vrbe abſentes, adeò maximis in* Germania *bellis & alibi implicití eſſent, vt de novo* Pontifice *Romanæ ſedi providere non poſſent. Illud tamen conſtat, dum Imperatores, tres Otthones loquor, in vrbe, vel propè, aut certe in Italia fuerunt, & Romanam forte Eccleſiam* Paſtore *vacare tum contigiſſet; eos novum ſummum* Pontificem *dediſſe: ſi verò tempore nouæ electionis eos ab Italia procul eſſe contigiſſet, certum eſt, tum Romanos Pontifices à Clero, Senatu, populoque Romano electos, non abſque Imperatorum conſenſu conſecratos fuiſſe.* Vir eruditiſſimus Iohannes Tilius in memoriali libertatum Eccleſiæ Gallicanæ; *Epiſcopatibus,* inquit, *vacantibus, apparet per hiſtorias* Gregorij *Turonenſis Archiepiſcopi & Aimonij, qui exempla recitant, ante* Carolum Magnum *à Regibus datos; aut ſaltem, ſi ex forma ſanctorum Canonum &* Patrum *decretis facta eſſet electio per* Clerum *& populum, eam nullius fuiſſe pretij, niſi à Rege probaretur.* Et peritiſſimus Canonum Iuretus ad Ivonis Epiſtolam CIV. *Quin etiam, licet aliquando libera eſſet* Cleri *& populi electio, tamen conſulendus erat* Rex. Vbi & reſciſſarum à Rege electionum adfert exempla. Vt appareat

verissimum esse quod dixi, ipsum jus approbandi non fuisse imaginarium (quale nunc quidam conantur Summis Potestatibus obtrudere) sed cum improbandi libertate conjunctum, & quidem tali, quæ alieno iudicio non subjaceret.

25. Magni sanè momenti ad Ecclesiam tuendam & Regni statum jus vtrumque, inquam, electionis & rejectionis: sed illud tantò maioris, quantò plus est beneficii debitorem acquirere, quam inimicum excludere. Paulus Æmilius, vbi id jus Henrico Imperatori extortum narravit: *ea res,* inquit, *multum virium Imperatoriæ majestatis detraxit in animis popularium: plus enim quam dimidium suæ Iurisdictionis perdidit.* Onufrius eundem fermè in modum: *Dimidium*, inquit, *Imperij omninò ab Imperatore tollebatur.* Item: *Imperij enim vel omninò tollendi, vel in perpetuum stabiliendi causâ tum maximè tractabatur.* Idem alibi de Henrico III. *Præstantißimum*, inquit, *hoc Imperij jus* (ita electionem appellat) *mordicùs retinuit:* neque sanè aliter existimarunt Reges, qui ex ruderibus Romani Imperij potentiam suam extruxere.

26. Præter Francos & Germanos, Hispaniæ quoque & Hungariæ Reges audivimus ab Onufrio nominatos. In Hispaniâ mos ille ante Caroli Magni tempora viguit; vt ex

Toletano Consilio apparet, vbi Præsulum electio disertim regali Potestati adscribitur, addito, *si Toletanus Episcopus dignos esse probaverit*: quia ad ipsum consecratio pertinebat. Quem morem ad Reipublicæ salutem plurimum pertinere à Covarruviâ notatum est, & à Vasquio rectè animadversum, non ex juris Canonici beneficio hoc jus esse penes Reges, sed ipso regali atque adeò naturali jure; quia, scilicet, regno posito, simul jus Regi conceditur ea omnia procurandi, quæ ipsi lege divinâ interdicta non sunt, præsertim quæ eò pertinent, *vt subditi vitam & tranquillam & piam degant.* Hungariæ Reges ad Paschalis vsque tempora eo Iure vsos Martinus in Chronicis aliique tradiderunt. Nec omittendum illud Theodori à Niem de Sigismundo optimo Rege atque Imperatore: *Ipse Sigismundus Cathedrales Ecclesias & Monasteria, nec non omnia beneficia Ecclesiastica in Hungariâ dedit, quibus voluit.* His Apuliæ Reges addit in consiliis Alexander Scotiæ Reges Episcopus Naumburgensis, qui anno CIↃCIX. causam eandem, quam nunc agimus, egit fortiter contra Hildebrandistas. Angliæ Regem ipsum, si placet, audiamus. *Henricus, id nominis post conquestum primus, concessit Episcopatum VVintoniensem VVilhelmo Gifford; & continuò de*

1. *Tim.* 12.

possessionibus ad Episcopatum pertinentibus contra novi concilii statuta investivit. Idem Henricus dedit Archiepiscopatum Cantuariensem Rudolpho Londinensi Episcopo, & illum per annulum & baculum investivit. Hic est ille idem Henricus, qui narrante VVestmonasteriensi, per VVilhelmum procuratorem suum *constanter allegavit quod non ipse* (ita verba habent) *pro regni amissione investituras Ecclesiarum amittere velit, & hoc ipsum verbis minacibus affirmavit.* Facessant historiarum imperiti interpretes. Quis non videt hic investiturarum vocabulo ipsam Episcopatuum collationem intelligi? Staturum Parlamenti sub Eduardo III. Rege habiti testatissimum hoc facit. Verba sunt: *Supremus Dominus noster Rex, & hæredes sui habebunt, & pro illo tempore fruentur collationibus ab Archiepiscopatus & alias dignitates electivas quæ de ejus sunt advocatione, quas progenitores eius habuerunt, antequam esset libera electio concessa. Quandoquidem electiones concessæ sunt per progenitores Reges sub certâ quadam forma & conditione; videlicet, ut eligendi licentiam à Rege peterent, & post factam electionem Regium consensum obtinerent, & non alio modo.* En jus Regium *conferendi Episcopatus*, Clericorum electione in Angliâ antiquius, quod historiæ quoque testantur: quæ ab Ethelredo, & aliis

A. D. 1114. April. 26. Fer. 1.

antiquissimis Regibus, anni sunt jam septinginti, narrant collatos Episcopatus. Postea Clericis concessæ electiones sub duabus conditionibus, quas in Galliâ quoque observatas ostendimus, ut *eligendi* impetraretur licentia, & facta electio ad Regium referretur arbitrinm. At posteriori ævo tota electio Regi reddita. Hodie penes capitula imago est electionis: vis tota penes Regem. Nam vacante Episcopatu, Rex cum codicilis, licentiam eligendi continentibus, simul transmitit nomen eius quem eligi cupiat. Hunc morem defendens Burhillus ait; *Antiquam jus plebis designandi qui consecrentur catenus esse penes Reges, quatenus solennes Regni cujusque consuetudines permittunt.* Bilsonus autem VVintoniensis Episcopus operosissimè de hâc quæstione differens non semel affirmat, quod certissimum est; *Nullam eligendi formam dvino Iure præscriptam: cumque Principes populi sint capita, & divino atque humans Iure omnis externæ atque publicæ administrationis curam tam in sacris quam in civilibus causis creditam sibi habeant; has rationes necessario evincere electiones eorum fidei committi debere; saltem si onus illud in se suscipere voluerint.* Ejusdem hæc sunt verba: *Luce clarius appares, alios etiam principes, præter Romanos Imperatores à prima Chri-*

Imo ad eos antequam Reges ulli Christo nomen dedissent: pertinebant.

Si velit scil. sed id rarius.

Imo falcissimum, cum Apostolorum praxeos quæ divinum ius nostrum est, exempla superficit.

stianæ fidei professione, non solum summam Potestatem in electionibus Episcoporum habuisse, sed quos eo honore dignos iudicarunt, non expectatis populi aut Cleri suffragiis, propriâ auctoritate constituisse. Non vltra extendam, quod facillimum erat, exemplorum ac testimoniorum congeriem. Aut hæc satis sunt, aut nihil est satis. Quisquis igitur tot laudatissimos Reges, quorum alij primi in regnis suis Christianam fidem sunt professi, alii Romanorum Pontificum ambitioni fortiter restiterunt, alij reformationem Ecclesiarum aut inchoarunt aut promoverunt, atque in iis multos sanctimoniâ & eruditione celebres, damnare sacrilegij audet, quasi in eligendo Episcopos aliquid jure divino vetitum admiserint; is me tam temerarij judicij approbatorem non habebit.

27\. Quod verò quidam in hoc electionis negotio Pastores alios ab Episcopis discernunt, nimirum quia ipsi illis in locis vivunt in quibus nulli sunt Episcopi, frustra est. Nam Pastores tales, etsi cùm meris Presbyteris id commune habent quod aliis non præsunt; habent tamen illud Episcopale, quod nemini Pastori subsũt: atque adeò dubiũ est, Episcopisne an meritis Presbiteris rectius annumerentur. Præterea, cum Episcopatui insit Presbiterium, qui Episcopatum

Sinonyma sunt ex Apostolorum mente.

patum conferunt, ſimul iidem conferunt certæ vrbis aut loci curam Paſtoralem, & aliquid inſuper amplius: ita vt à majori ad minus, aut potius à toto ad partem rectè procedat argumentatio. Veteres ſanè Imperatores & Reges adeò ſe inferiorum munerum Paſtoralium collationi minùs immiſcuerunt, quod aut à ſe, aut juxta leges ſuas electis Epiſcopis totam illam curam minorem rectè committit non ſine causâ exiſtimaverunt. Ideo & in antiquiſſimis Canonibus de Presbyterorum electione vix quicquam invenias; quia tota illa res Epiſcopalis erat Arbitrii, vt ſupra oſtendimus. Nec deſunt tamen exempla, quibus appareat officia etiam minora Eccleſiaſtica à Regibus collata. Onufrium modò produximus teſtantem; non Epiſcopos tantum, ſed minora quoque Sacerdotia ab Imperatoribus ſolita conferri. Extat Pelagii Romani Pontificis Epiſtola, quæ ſignificat ſacras clementiſſimi Principis veniſſe literas, quæ certos quoſdam homines centumcellis Presbyterum, Diaconum, & Subdiaconum fieri præciperent. Vt jam de Abbatiis taceam, quas itidem à Regibus collatas nemo eſt qui ambigat. Quæ de Patriæ noſtræ jure ex actis publicis antehâc protulimus, abundè teſtātur Hollandiæ, Zelandiæ & VVeſtfriſiæ

Non erat, ſed poſt facta eſt.

Principes ab ipsa Principatus origine pastoralem cujusque urbis aut pagi curam, idoneis hominibus arbitratu suo detulisse nisi si quibus in locis id ius alijs concessum doceri posset; eamque consuetudinem ad proximi belli tempora fuisse servatam: hæc etsi antiqua non sunt, illis tamen refellendis sufficiunt, qui à populo electos Pastores ad ultima usque belli tempora publicè asseverare non sunt veriti. Addi possent, si necesse esset, plurimæ investiturarum tabulæ, quibus Principes nobilibus vasallis, inter cætera etiam jura, Ecclesiarum collationem largiuntur. Ego verò, quomodo non hodieque id jus duret, (nam an, vbi expediat, & quatenus, alia est quæstio) intelligere non possum. Neque enim commeriti sunt Ordines reformationi operam dando, vt sequiore, quàm antea sit loco. In Palatinatu curæ Pastorales cōferuntur arbitrio Senatus, qui mādato & nomine electoris Ecclesiis præsidet. In ditione Basileensi, Ecclesiarum extra vrbem in pastore eligendo potestas nulla. Quem Magistratus vrbis ad pascendum illas mittit, etiamsi docentem numquam audierint, reverenter accipiunt. Initio reformationis multi Pastores hâc solâ vocatione contenti fuêre. Denique Musculi effatum est: *Pastorem Christianum de voca-*

Loc. Com de Elect.

tione ſua ſollicitum eſſe non debere, neque ambigere quin Chriſtiana ac legitima ſit ſua vocatio vbi ab Euangelium prædicandum à pio Magiſtratu aut Principe vocatus eſt. Eccleſiarum ergò reformatarum doctrina Poteſtates diuino jure non ſpoliat. Neque ſanè ipſi Ordines vnquam aliter exiſtimarunt: Nam cum anno CIↃ IↃ LXXXVI. ſine aſſenſu ordinum Synodus habita eſſet, Comes Leiceſtrius præfectus harum partium, vt ad probandam Synodum ordines promoveret, xvj. Nouembris teſtatus eſt eam probationem nemini detrimento fore in Iure inſtituendorum Paſtorum. Ipſi verò Ordines eodem anno IX. Decembris die acta Synodica admiſerunt additis quibuſdam exceptionibus; quarum vna hæc eſt; *vt Ordines, Nobiles, & vrbium Magiſtratus, aliique, jus & conſuetudinem retinerent inſtituendi & deſtituendi Paſtores & ſcholarum Magiſtros.*

Videamus jam cætera, que contra Sũmas Poteſtates hâc in parte afferri ſoleant. Ajunt nonnulli Reges quoſdam & Principes abuſos electionibus, aut per ſordes, aut per gratiam. Quod quidem verum eſt; ſed ad hujus controverſiæ definitionem non pertinet. Nam abuſus Iuris neminem Iure priuat, niſi forte ſubditum intercedente Superioris ſententiâ. Multò minus abuti poſſe, ad amiſſionem Iuris ſatis eſt. Aliq.

28

qui nemo certus erit cujusquam Iuris. Neque verò minor est laudabilium electionum, quas Reges fecerunt, numerus. Et cōtrà ex popularibus electionibus res sæpè ad seditionem, cædes, vulnera, incendia, perducta est: neque Clerus gratiæ & factionum semper expers, ne nunc quidem. Ita vt si incommodorum metu everti possit electio, nulla ejus species sit substitura. Cùm Genebrardus, infensus Iuri Regio, dixisset Episcopos Romanos ab Imperatoribus electos, monstra hominum fuisse, contra à nostris ostensum est, aut bonos aut mediocres electos, à Clero verò & populo mera monstra prodiisse. Accedit, quod Summarum Potestatum magnitudo non tam facile quàm privati largitionibus corrumpitur, neque injustis aliorum desiderriis æquè obnoxia est. Deinde ordinatio, quæ penes Pastores manet, & ius contradicendi, quod plebi relinquitur, si non omnibus, quod vires humanas excedit, certè majoribus malis præcludit aditum.

Renoldus. 187

29. Objiciuntur & Canones, & Patrum dicta quædam. Vetus canon, qui est XXX. in eorum numero qui vocantur Apostolici, de Migistratibus agit, non de Imperatoribus; & quemadmodum proximè antecedens Canon nundinationibus, ita hic violentis intrusionibus opponitur: quod verba illa

indicant, ἐγκρατὴς ἐκκλησίας γίνηται. Ad eos ergò pertinet Canon, qui non legitimè ordinati atque Examinati per vim Eccleſias invadunt, Magiſtratuum ipſis faventium auxilio aut fiduciâ Sic & Pariſienſis Synodus non electionem Regiam improbat, ſed ordinationem; neque omne Regis Imperium, ſed id quod fit contra Metropolitani & compravincialium voluntatem, quippe ad quos ordinatio pertinebat. Nam ipſe Rex Charibertus, quo Imperatore hæc Synodus eſt habita, Paſcentium eligit ad Epiſcopatum Pictonicum, quem coinprovinciales receperunt, vt rectè electum, & vt aliud vellet Canon, nihil tamen ad rem faceret. Nam ſi factus eſt Rege conſentiente, potuit aut ab ipſo, aut ab aliis etiam Regibus, præſertim de optimatium ſententiâ reſcindi; cùm nullæ leges poſitivæ ſint immutabiles: ſin diſſentiente Rege, jam neque Canon ille vim legis habuit, neque eo imminui jus Regium potuit. Certè ex quo Reges eligere Epiſcopos cœperunt, plurimæ in Galliâ Synodi ſunt habitæ, quarum nulla Reges eo nomino reprehendit; non vna verò Regem monuit, vt quantum par eſſet, ſtudium ac curam conſtituentis Paſtoribus adhiberet: vt ſatis appareat, nihil umquam Galliæ Epiſcopos in iſto eligendi modo deprehendiſſe, quod

legibus divinis esset contrarium. Nicenæ Synodi II. per quam imaginum introductus est cultus, auctoritatem à nostris proferri satis indignum est. Et tamen, ne hujus quidem alia est quam illorum, quibus jam respondimus, Canonum sententia. Adfertur & Athanasii vox acrior in Constantium; qui si summis affectus iniuriis aliquid protulisset, non tam generaliter verum quàm illis temporibus accommodatum, nihil mirandum esset; cùm aliis quoque Patribus multa exciderint, quæ rigidum examen non ferunt. Et tamen ipse Athanasius, vtcunque calidus hâc in causâ nullum obtendit ius diuinum; sed quærit, *vbi sit ille Canon, vt ex Palatio mittatur is, qui futurus sit Episcopus*? Ostendit ergò Canonicum non esse, quod fiebat à Constantio: & rectè: Alius enim eligendi modus eo tempore in vsu erat, Nicenæ Synodi auctoritate, & constantini præceptis infirmatus. Quamquam autem justis de causis conceditur Regibus à Canone recedere, tamen eo animo egredi Canonem, vt Arrianæ parti faventes ad Episcopatum promoverentur, minimè erat boni Imperatoris officium: ergò justius reprehenditur ista eligendi ratio, si etiam omissâ ordinatione obtrusi sunt Ecclesiis Episcopi; quod factum omninò credibile est. Neque enim

Orthodoxi ordinaturi erant Arrianos, aut cum Arrianis colludentes. Enimverò, obstare jus divinum, quo minus Rex Pastorem eligat, nemo adhuc Patrum repertus est qui diceret. Aliter sensisse apparet sanctissimos Episcopos, tum qui Theodosio eligenti paruerunt, tùm qui Valentiniano electionem detulerunt.

30. Et hæc quidem de summis Potestatibus verã religionẽ amplectentibus dicta sunto. Nam ad eos Reges quod attinet, qui salutari fidei non assentiũtur, numquam illos pii cœtus pro electione Pastorũ interpellabũt. Nam qui sperent defensionem Ecclesię ab hostibus Ecclesiæ? Et, vt res felicissimè succedat, tamen indecorum res Ecclesiæ κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων. 1. Cor. 6.1. Quin ipsi Reges à fide alieni, si tale aliquid sibi arrogent, procul dubio gravius sibi iudicium accersunt. Attamen, si omninò nolint Reges infideles admittere quemquam Pastorem aut Episcopum nisi à se electum, atque interim & Ecclesiæ τὴν δοκιμασίαν, & Pastoribus aliis τὴν χειροθεσίαν relinquant, vix putem convenire Christianis, vt homines alioqui idoneos eo solo nomine repudiẽt, quod ab infidelibus Regibus commendentur: DEVS enim bonus etiam per malos opus bonum peragit. Non is sum, qui damnare audeam tot

Chriſtianas Eccleſias in Thraciâ, in Syriâ, in Ægypto, quæ Patriarchas aut minores Epiſcopos à Turcarum Rege accipiunt; neque novam eſſe hanc Chriſtianorum patientiam docet nos Barlaamus Epiſcopus Cyracenſis, cujus hæc ſunt verba: *Pontificatus quilibet, quomodo Bulgarenſis, dependet à Principe illius gentis: & Triballenſis ſimiliter à ſuo Principe: Anthiochena verò Patriarcha Armeniorum Rex dominatur: Hieroſolymitano autem & Alexandrino Ægyptiorum impiiſſimus Princeps. Nullus enim horum Pontificatum recipit, non probante & decernente & conſententie ſuo ſaculari Principe: Magis autem, & plurimùm, & omnibus, ad quos ſpectat electio, voluntate renuentibus, & cum Principe diſcordantibus, nenecessarium eſt finaliter, eum, quem vult Princeps, Pontificem effici.* Nimirùm ſatius eſt Paſtorem idoneum, plebis teſtimonio laudatum, ab aliis Paſtoribus ordinatum accipere arbitrio Principis quamquam infidelis, quam Eccleſiarum vaſtitatem pati. Certè Eſdras munus reſtituendi cultus divini à pagano Rege Artaxerxe ſibi impoſitum non defugit.

31. Sed ad noſtras, hoc eſt, Chriſtianas Poteſtates vt redeamus (iſtud enim obiter dūtaxat adſpersū ſit, vt occaſio aliis detur hoc ſuper negotio āplius cogitādi) monitos le-

ctores volumus nos totâ hac tractione id vnum exquirere, quid liceat, non quid vnoquoque tempore expediat. Nam ſive antiqua ſive recentiora reſpicimus tempora, videbimus in *electionis* modo ſæpiſſimè variatum. Neque tantùm per ſæcula & provincias, ſed per annos quòque & vrbes ſingulas. Adeo nihil certum eſt eâ in re, quam lex divina incertã reliquit. Et ſanè vbi non de jure, ſed de optimo electionis modo quæritur, mirum quàm multa ſint quæ in omnem partem probabiliter dici poſſint. Da mihi Cyprianum, & qui eo ævo vixerunt; nihil erit à populari electione metuendum. Da Patres Nicenos, libenter Epiſcopis electionem addicam. Da Theodoſios, da Valentinianos, da Carolos Magnos, nullum erit à Regiâ electione periculum. At nos in fæce Eccleſiæ vivimus, & cum omnia rectè ſunt circumſpecta, nihil eſt quod incommodo vacet. Itaque nihil hic quidquam perpetuum præſcribi poteſt.

non ſolus tunc populus elegit. Non ſolis Epiſcopis eam Nycena ſynodus ad dixit. Fuit & ſub cõſtantino quū Antiochium Arianis commiſit.

Si tamen aliquid conſilii hâc in pare dandum eſt, non diſpliceat mihi Iuſtinianeorum temporum ratio, adhibitâ hâc cautione, ne plebi invitæ Paſtor obtrudatur, & ſimul ſalvo Summis Poteſtatibus jure reſcindẽdi electiones ſi quid forte in Eccleſiæ aut Republicæ perniciem erratũm ſit. Quo

Ariſtot Ethic. 5. 14.

jure, non Francos tantum Reges, sed & veteres Romanos Imperatores sæpissimè vsos facillimum probatu est. Ne testimoniorũ acervus supra modũ excrescat, (plenæ enim sunt omnes Historiæ, plena Synodi, plena Pontificum decreta) pauca adferam. Post Sisemij mortẽ plurium suffragiis electus erat Proclus ad Episcopatum Constátinopolitanum: electio hæc ab Imperatoribus rescissa est. * Gesta ipsa Romanorum Pontificum ostendunt electũ ordinari non potuisse; nisi decretum electionis prius trasmitteretur in regiam vrbem, id est, Constantinopolin, *idque secundùm antiquam consuetudinem*. De Francis supra quædam attulimus. Non omittendum tamen Pontificis Romani testimonium, qui Lothario & Ludovico Imperatoribus fatetur ante consecrationem Episcopi percipi debuisse Imperialem licentiam, & Imperatoris Epistolam ad Metropolitanum, cum his verbis, *ut prisca consuetudo dictat*: & Platinæ illud; *nihil actum a Clero in eligenda Pontifice, nisi ejus electionem Imperator approbasset*. Et quod alibi ostendimus de approbandâ aut improban dâ electione fuisse longas deliberationes, Rex etiam Angliæ Iohannes electionem Stephani in Archiepiscopum Cantuariensem jure Regio re-

C. Agatho dist. 73.

Consors Procli nullus fuit electio, itaque meritò rescissa

**Ostendunt id post A. D. 500. fuisse captum.*

ſcidit. Multum errant, qui arbitrium hoc Summarum Poteſtatum, quo facta electio probatur aut improbatur, confundunt cum eo conſenſu quo vrbis cujuſque Magiſtratus ſecundùm leges aut Canones, juxta Clerum, interdum & cum populo ad electionem concurrunt. Plurimum enim hæc inter ſe diſtant. Nam Summarum Poteſtatum arbitrium ſupra electionem; Magiſtratuum conſenſus pars electionis eſt: Illud Summis Poteſtatibus conpetit eo ipſo quo Summæ Poteſtates ſunt; hoc Maſtratibus ex lege poſitivâ, nec propriè quà ſunt Magiſtratus, ſed quà honorata pars vrbis. Itaque Magiſtratum electio intra vrbis ſuæ fines ſtat; at Imperatores & Reges non tantum jus ſuum in vrbibus, quas habitant, & quarum Eccleſias frequentant, puta Conſtantinopoli, Pariſiis, Londini, ſed per omnia, ſi ita ex vſu videatur, Imperii ſui loca exercent: vt Imperator Conſtantinopolitanus Romæ, Mediolani, Rex Francorum Rothomagi, Pictavii, Tuſculi, Reati; Rex Angliæ, Cantabrigiæ Eboraci, & ita deinceps. Deinde Magiſtratus ſuffragiis poteſt vinci, Summa Poteſtas nõ poteſt. Itaque Calixtus Pontifex Romanus eo ipſo tempore, quo Henricus Imperator coactus de jure inveſtiturarum ceſſeṛat, permiſit Imperatori adeſſe electioni,

Nihil imperatori hodie iuris Conſtantinopli nec Romæ. Nihil Francis Tuſcule & Reate iuris eſt Malmesb. lib. 5 de geſt. Angl. Vſperg. in Chronico.

& suborto dissidio saniori parti consensum atque auxilium præstare. Quo ipso Imperator de Summo Imperio devolutus, & in Magistratuum ordinem redactus est. Certè, vt electionem permittat aliis, jus illud liberæ approbationis à se abdicare tuto non potest is qui Summo Imperio fungitur.

33 Etiam post peractam electionem jus removendi certam personam à certi loci ministerio, etsi penes alios esse quoque possit, numquam non esse penes Summam Potestatem debet. Sic ejecit Salomo Abjatharem, ne esset DEI Sacerdos. Episcopos Romanos non semel Imperatoriâ Potestate depositos ipse Bellarminus confitetur. Cujus rei facilis est probatio. Nam si Summa Potestas jus habet aliquem vrbe aut provinciâ interdicendi, necessariò etiam jus habet interdicendi ministerio hujus vrbis aut provinciæ: Hoc enim illi inest, ac cujus totum est in Potestate, ejus in Potestate pars non esse non potest. Neque dumtaxat hoc poterit Summa Potestas per modum pœnæ, sed & per modum cautionis, puta si quis Pastor à plebe rapiatur in materiam tumultus, quod forte etiam sine crimine ipsius accidere poterit: Nisi enim hoc posset Summa Potestas, Respublica ad tuendam securitatem suam sibi non esset αὐτάρκης. Errant autem, qui puant ne-

ceſſario ejùſdem eſſe eligere & removere. Nam Summa Poteſtas non ſolùm interdicere poteſt publicis actibus, ſed & privatis, ad quos ipſas perſonas non eligit, puta negotiatione, conductione; vt ſupra, cum de juriſdictione ageremus, oſtenſum eſt, idemque oſtendunt exempla. Nam octo aut plures Romanos Epiſcopos conſtat ab Imperatoribus depoſitos, modò cum Synodo, modò abſque Sinodo, quorum aliquammulti à Clero populoque Romano electi fuerant.

CAPVT XI.

De moribus in Eccleſia non omnino neceſſariis.

SVMMARIVM.

1. *Quanti referat diſtinguere in regimine Eccleſiaſtico inter neceſſaria & non neceſſaria.* 2. *Epiſcopi vox explicatur & oſtenditur in hac quæſtione ſignificare Paſtorem, qui Paſtoribus præſit iure quodam pepetuo.* 3. *Epiſcopatum ita ſumptum nulli Iuri divino repugnare.* 4. *Eſſe ab Eccleſia vniuerſali receptũ,*

5. *Initium habuisse ab Apostolicis tẽporibus.* 6. *Divino Iudicio esse approbatum obiter de Ambrosii loco.* 7. *Episcopos nominatos Angelos, Apostolos, προεστῶτας.* 8. *Exemplum Episcopatus potuisse sumi ex lege naturali & Pontificatu Mosaïco: credibilius tamen ab Archisynagogis.* 9 *Magnas in Ecclesiam utilitates ex Episcopatu redundasse.* 10. *Episcopalem eminentiam non esse divini praecepti.* 11. *Non plane universaliter observatum, ut cuivis civitati unus praeesset Episcopus, & penes quos sit jus ordinandi.* 12. *Non leves fuisse causas cur his temporibus, nonnullis in locis ad tempus certè aliquod Episcopatus ommitteretur.* 13. *Ignotos fuisse Apostolicæ & veteri Ecclesiæ Presbyteros temporarios.* 14. *Veterem omnem Ecclesiam Presbyterorum vocabulo in Ecclesia non alios quam Pastores intellexisse in verbo & Sacramentis occupatos: simul ambiguitas vocis Seniorum excutitur.* 15. *Assessores qui à nonnullis Presbyteri vocantur, non esse ex divino praecepto. Solvitur locus Matth. xviii. Explicantur Synedria Iudæorum tum minora, tum magnum, & ostenditur apud Iudæos eosdem fuisse qui de sacris & profanis ius dicebant. Quæ sint negotia Dei, quæ Regis.* 16. *Presbyterorum vox quid in N.T. significet, & imprimis quæ si sententia locit 1 Timoth. v.17.* 17. *Licite potuisse institui assessores Pastorum laicos, aut à summa Potestate aut ab Ec-*

cleſia. 18. Probatur ex ſacris Literis hanc inſtitionem Deo non diſplicere. 19. Non deeſſe in pia antiquitate exempla, quæ nonnihil ad hũc morem accedant. Qui ἔκδικοι ſive Advocati Eccleſiarum: Qui φροντισταί: quæ πρεσβύτιδες Qui in Anglia Oeconomi & adſiſtentes. 20. Vtilitatem non ſpernendam ab iis Adſeſſoribus poſſe haberi. 21. Sub certis tamen cautionibus: vbi de more Genevenſi eligendi iſtos Adſeſſores

MVLTVM refert ad retinendam Eccleſiarum pacem inter ea quæ jure divino præcepta ſunt, & quæ non ſunt, accuratè diſtinguere: Nam etiamſi ritus aut regiminis modus aliquantum differat, nulla inde ſequitur Eccleſiarum divulſio, quamdiu pars neutra ſuo mori divini præcepti auctoritatem adſcribit. Et hac præcipuè de cauſa laboratum à nobis eſt, vt oſtenderemus jure divino non eſſe vetitum eligendi modum, quo Reges piique Principes nonulli hodie vtuntur. Non quod eorum exempla aliis imitanda proponamus (poſſunt enim alii electionis modi, aut per ſe vtiliores eſſe, aut certe nationum ingenio & Eccleſiarum quorumdam ſtatui aptiores, aut ob ipſam conſuetudinis vetuſtatem præferendi) ſed ne Reges ſimulque ipſas Eccleſias, in quibus mos ille ſer-

vatur, temeraria damnatione à nobis alienemus. Quod de electione fecimus, idem faciendum est nobis de muneribus Ecclesiasticis, quibus aliæ Ecclesiæ hoc seculo Reformatæ vtunrtur, aliæ non vtuntur: Nimirum vt ostendamus nihil de iis in alteram partem definitum juris divini præcepto; quo posito facile apparebit regiminis diversitatem non debere obstare fraternæ vnitati. Ad intelligendum jus Summarum Potestatum tractatio hæc omnino necessaria est. In his enim quæ præcepto divino sunt definita, executionis necessitas Summæ Potestati incumbit: In cæteris est aliqua eligendi libertas. Accedit quod, vt supra diximus, Ecclesiasticum regimen ferme sequitur τὸ πολιτείας τύπον, quod à Britanniæ quoque Rege sapientissimo observatum est. Præcipuè autem inter Protestantes contendi solet *de eminentiâ Episcopali*, & de munere eorum qui cum Pastores non sint, id est, nec prædicent nec sacramenta exhibeant, Pastoribus tamen assident, & à quibusdam *Presbyteri* appellantur. De vtroque videamus, quantum instituti permittit ratio. Sunt enim hæ quæstiones ab aliis tanta argumentorum copia tractatæ, vt vix quicquam sit quod addi possit, præcipuè verò doctissimus Beza cum Genevense regimen tuendum suscepisset, tum

qui

quæ pro adſeſſoribus iſtis, tum quæ contra Epiſcopos dici poterant, quâ pollebat vi ingenii, latiſſimè explicavit; & ex adverſo Anglicanæ Eccleſiæ laudatores Saravia & VVintonienſis Epiſcopus tam pro Epiſcopis, quam contra adſeſſores iſtos acerrimè diſputarunt. Ita vt qui exactam harum rerum cognitionem deſiderant, ad illorum libros ſint remittendi. Nos ergo minuendæ, non diducendæ controverſiæ operam daturi, in paucas definitiones ea contrahemus, quæ aut confeſſa ſunt vtrimque, aut ita evidenter probari poſſunt, vt niſi à contumacibus negari nequeant.

2.

Agimus autem primo loco de Epiſcopis, qua voce vti nobis liceat eo ſignificatu, quo Synodi vniverſales ac topicæ, ac Patres vniverſi perpetuò eâ vſi reperiuntur. Quippe Apoſtolicis temporibus certum eſt etiam diſtinctis functionibus, voces haud æque diſtinctas. Nam Apoſtolorum functio & *Presbyterium* vocatur & ἐπισκοπὴ & διακονία, nec quicquam vſitatius quam generis nomen uni ſpeciei particulari quodam jure adhæreſcere; vt in *adoptione*, *cognitione*, aliiſque Iuris vocibus apparet. Ita ergo *Epiſcopi* nomen cum ex natura vocis quemvis *inſpectorem* atque *præpoſitum* aut (vt Hieronymus, tranſtulit) *ſupra-attendentem* ſignificet, (nam & ſeptuaginta Hebræorum

Sub Apoſtolis diſtincta non fuere functiones Epiſc. & Presbyt.

Aristoph. avib. L. ult. D de munerib. & honorib.

פקיד, quod etiam Magistratibus datur, ἐπίσκοπον transtulerunt; & apud Athenienses prætor peregrinus: Apud Romanos quoque ædiles municipales hoc nomine appellabantur, & Cicero se *Campanæ oræ Episcopum* dicit constitutum) ab Apostolis quoque & Apostolicis viris ex vsu Hellenistarum quibusvis Ecclesiæ Pastoribus tributum est. Neque tamen eo minus proprio ac peculiari quodam jure iis addici potuit, qui & cum cæteris vniuersi gregis & præter cæteros ipsorum pastorum *inspectores* essent constituti. Quare suo & alieno otio abvtuntur, qui cum hanc quæstionē tractandam susceperint, operose probant commune fuisse Pastoribus omnibus Episcopi nomen, cum ea vox multo etiam pateat latius. Neque minus illi aërem feriunt, qui magno conatu id agunt, vt probent omnibus omnino Pastoribus res quasdam communes, ius scilicet prædicandi, sacramenta exhibendi, & si quid his adhæret: Non enim de his in quibus cōveniunt, sed de eâ, quæ ipsos distinguit, eminentia quæritur. Illud vero aliquanto etiam absurdiùs, quod quidam, vt probent nihil distare Episcopos à meris Presbyteris, Patres abducunt testantes, *Episcopos omnes paris esse meriti*: quasi dicas *omnes Romanos Senatores pares fuisse Consulibus*, quia vtriusque

que Conſulis par fuit dignitas, ſed aut ſibi aut lectori iratus eſt, qui talia refutat.

3. De Epiſcopatu ergo, id eſt, vnius Paſtoris inter cæteros eminentiâ, primum ſtatuimus eum nulli Iuri divino repugnare. Si quis contra ſentiat, hoc eſt, ſi quis totam veterem Eccleſiam cōdemnet ſtultitiæ aut etiam impietatis, ei procul dubio incumbit onus probandi, cui implendo nihil adferri video præter illud: *Quicumque voluerit inter vos magnus fieri, ſit veſter Miniſter*; &, *quicumque inter vos voluerit primus eſſe, ſit veſter Miniſter.* Sed profecto non interceditur hîc Eccleſiæ Paſtoribus eminentia omnis aut Primatus inter Paſtores, ſed monentur omnes Paſtores, vt ſciant injunctum ſibi miniſterium, non autem datum Imperium. Præcedit enim, *Reges gentium dominantur, & magnates jus Poteſtatis exercent, vos autem non ſic!* Imo multo rectius hoc loco oſtendas concedi eminentiam & primatum. Quod enim apud Mattheum & Marcum eſt, *Qui voluerit magnus fieri, & primus eſſe*, id apud Lucam eſt, qui maximus eſt inter vos, & qui *præeſt* aut *ductor* eſt, ὁ ἡγούμενος. Adde quod Chriſtus ſuo ipſos hortatur exemplo; *Filius hominis non venit vt ſibi miniſtraretur, ſed vt miniſtraret*: non ergo facit miniſtrandi præceptum, quin major ſit aliquis etiam iis

Mat. 20. 26.
Mar. 10. 44.

quibus ministrat. *Vos*, inquit, *mihi dicitis magister ac Domine: ac bene dicitis; sum enim. Itaque si ergo lavi vobis pedes, vester Dominus ac praceptor, vos quoque debetis alij aliorum pedes lavare.* Et quomodo potuit Christus improbare munerum Ecclesiasticorum disparitatem, cum ipse constituisset Lxx. Euangelistas *secundi Ordinis & minoris gradus*, vt Hieronymus loquitur, *dignitate* minores Apostolis, vt loquitur Calvinus? Multóque clarius triumphans jam in Cœlo, *dedit alios quidem Apostolos, alios vero Prophetas, alios Euangelistas, alios Pastores & Doctores*, non functionibus tantum, sed & gradibus quibusdam distinctos. *Dedit enim DEVS in Ecclesia primùm Apostolos, secundo loco Prophetas, tertio Doctores.* Ipsum Diaconium ab Apostolis institutum satis arguit non esse à Christo Imperatam munerum Ecclesiasticorum æqualitatem. Hoc ergo primum & minimè dubiæ veritatis ponamus in quo Zanchium, Chemnitium, Hemmingium, Calvinum, Melanchtonem, Bucerum habemus consentientes; imo', & Besam, hactenus vt dicat, *quod vnus quispiam cæterorum Iudicio compresbyterorum delectus, Presbyterio* προεστὼς *esset & permaneret*, id reprehendi nec posse nec debere.

Ioan. 13. 13. 14.

Ad Fabiol.

Ephes. 4. 11.

1. Cor. 12. 28.

4. Alterum est, Episcopatum eum, quem

tractamus, ab Vniverſali Eccleſiâ receptum. Apparet hoc ex Conciliis vniverſalibus, quorum nunc quoque apud pios ſumma auctoritas. Apparet etiam ex collatione Synodorum aut Nationalium aut Provincialium, quarum nulla ferè eſt, quæ non manifeſta Epiſcopalis eminentiæ ſigna præferat. Patres omnes, nemine excepto, idem teſtantur, quorum is, qui minimùm Epiſcopatui defert, eſt Hieronymus, ipſe non *Epiſcopus* ſed *Presbiter*. Huius ergò vnius ſufficit teſtimonium: *In toto orbe decretum eſt, vt vnus de Presbyteris electus cæteris ſuperponeretur, ad quem omnis cura Eccleſiæ pertineret.* Quin adeò vniverſalem conſtat fuiſſe hanc conſuetudinem, vt etiam apud Hæreticos, qui ex Catholicâ venirent, ſeruaretur. Auctor Homiliarum in Matthæum, *Quare quia hæc omnia, quæ ſunt propria Chriſti in veritate, habent & hæreſes in ſchiſmate ſimiliter Eccleſias, ſimiliter Scripturas, ſimiliter Epiſcopos, cæteroſque Clericorum Ordines, ſimiliter Baptiſmum, Euchariſtiam, & cætera omnia.* Aërij ſanè hic error ab omni Eccleſiâ damatus eſt, quod diceret *Presbyterum ab Epiſcopo nulla differentia diſcerni debere.* Ipſe Hieronymus ei, qui ſcripſerat, *nihil intereſt inter Epiſcopum & Presbyterum*, reſpondit, *hoc ſatis Imperite, in portu, vt dicitur, naufragium.* Con-

Recentior fuit cũ ſe ab Aſcenſione Dominica 900. ſcripſiſſe profiteatur.

Ab vno Epiphanio primùm id damnatum; non ab Eccleclesia: Sciſma vero (cuius reus Aërius) ab hæreſi non diſtinxit Epiphanius.

sensum hâc in re totius Ecclesiæ etiam Zanchius agnoscit.

5. *Habuit Apostolicis temporibus locum Episcopatus sed alterius generis, à vulgato [illegible] ætate [illegible] quo [illegible] catalogis initio inserta sunt.*

Tertium hoc sit, Episcopatum initium habuisse *Apostolicis temporibus.* Testantur hoc catalogi Episcoporum apud Irenæum, Eusebium, Socratem, Theodoretum, atque alios, qui omnes incipiunt ab *Apostolica ætate.* Tantis autem auctoribus, atque ita inter se consentientibus, fidem derogare in re historica, non est nisi irreverentis & pertinacis animi. Perinde enim id est, quasi neges verum esse quod omnes tradunt Romanorum historiæ, Consulatum cæpisse ab exactis Tarquiniis. Sed rursus Hieronymum audiamus; *Alexandriæ*, inquit, *à Marco Euangelista Presbyteri vnum semper ex se Electum in Celsiori gradu collocatum Episcopum nominabant.* Obiit Marcus octauo Neronis anno: cui viuente adhuc Iohanne Apostolo successit Anianus, Aniano Abilius, Abilio Cerdo; eodem Apostolo superstite post mortem Iacobi Simon Episcopatum Hierosolymitanum, post mortem Petri Paulique Romanum Linus, Anacletus, Clemens: Antiochenum verò Evodius & Ignatius gesserunt. Hæc certè non est spernenda antiquitas, cui Ignatius ipse, Apostolorum coævus, & qui hunc proximè sequuntur, Iustinus, Martyr, & Ire-

Epist. 85.

A. D. 62. April. 25. fer. 2.

Viventibus Apostolis Romanam Ecclesiam Linus, Clemens, Cletus, Anacletus rexere. Suppositiæ cum sint Epistolæ, ei adscriptæ, fluxa earum fides.

næus apertiſſima teſtimonia præbent, quæ tranſcribere nihil eſt opus. Cyprianus *Iam quidem*, inquit, *per omnes Provincias & per vrbes ſingulas conſtituti ſunt Epiſcopi.*

6. Quartum eſto Epiſcop. hunc diuino iure approbatum, aut (vt Bucerus loquitur) viſum Spiritui Sancto, vt inter Presbyteros vnus curam ſingularem gereret. Irrefragabile argumentum huic aſſertioni præbet diuina Apocalypſis: ipſe enim CHRISTVS ſcribi iubet *ſeptem Angelis* Aſiaticarum *Eccleſiarum*. Qui per *Angelos* ipſas Eccleſias intelligunt, manifeſtè ſacris literis contradicunt. Nam *Candelabra ſunt Eccleſiæ*, inquit CHRISTVS, *ſtellæ autem Angeli ſeptem Eccleſiarum*. Mirum eſt, quò non trahat homines contradicendi libido, quã do ea, quæ tam apertè diſtinguit Spiritus Sanctus, audent confundere. Non negamus cuilibet Paſtori generali quodam ſignificatu aptati poſſe Angeli nomen: at hic manifeſtum eſt vni in quâlibet Eccleſiâ ſcribi. An ergò vnus in quâquaque dumtaxat civitate Paſtor? minimè verò: Nam jam à Paulinis temporibus Epheſi plures Presbyteri conſtituti ad paſcendam Eccleſiam DEI. Cur ergò ad vnum in vnaquaque Eccleſiâ mittuntur literæ, ſi nemo vnus peculiarem quandam & eminentem habuit functionem? *Sub Angeli nomine*,

Veteres ſequuti ſunt quotquot ſæculo noſtro confuderunt.

Act. 20. 17. 18

Hæc Augustini verba inquit Augustinus, *laudatur præpositus Ecclesiæ.* Hieronymus *Angelos Ecclesiis præsidentes* dixit. Si quis recentiores audire mavult, en Bullingerus; *Destinatur Epistola Cœlestis Angelo Smyrnensis Ecclesiæ, id est, Pastori. Testantur autem hystoriæ Angelum sive Pastorem illum Smyrnensis Ecclesiæ Polycarpum fuisse ordinatum ab Apostolis, ab ipso, inquam, Iohanne Episcopum, ac vixisse in ministerio hujus Ecclesiæ annos LXXXVj.* Verum est quod de Polycarpo Bullingerus refert: Ita enim Irenæus, *Polycarpus non solùm ab Apostolis eruditus, & conversatus cum multis ex iis, qui Dominum nostrum viderant, sed etiam ab Apostolis in Asia in eâ quæ est Smyrnæ Ecclesiâ constitutus Episcopus, quem & nos vidimus in primâ nostrâ ætate.* & Tertullianus; *Smyrnæorum Ecclesia habens Polycarpum ab Iohanne collocatum refert.* & alibi: *Habemus Ioannis alumnas Ecclesias: Nam etsi Apocalipsin ejus Marcion respuit, ordo tamen Episcoporum ad originem recensus in Ioannem stabit auctorem* Audiamus & Marloratum; *ab Ephesinâ Ecclesia incepit Ioannes ob loci celebritatem, nec populum aggreditur, sed Principem Cleri, utique Episcopum.* Sed major fortè Bezæ aut Rainoldi auctoritas. Videamus ergò quantum ab ipsis veritas impetraverit. Beza *Angelo, id est, προεστῶτι, quem nimirùm oportuit imprimis de his rebus admoneri, ac per eum cæteros collegas, totamque adeò*

Vide Epist. 162.

Lib.3.cap.3.

Eccleſiam. Rainoldus; *In Epheſina Eccleſia, etſi plures eſſent ad ipſam adminiſtrandam Preſbyteri & Paſtores, tamen pluribus illis unus praeerat, quem Servator Angelum Eccleſiæ appellat, atque ad illum ea ſcribit, quæ ex illo cæteri diſcerent.* Sanè, ſi à Dione Pruſæo rectè dictum eſt, Reges Regnorum ſuorum eſſe genios; & in ipſis ſacris literis Reges Angelorum nomine appellantur; qui non videt Presbyterorum quoque Principi hoc ipſum nomen jure quodam eximio competere? CHRISTVS ergò ſcribens illis Epiſcopis, vt eminentibus in clero, haud dubiè eminentiam hanc Epiſcopalem probavit. Vetuſtiſſimi Græci Codices novi Teſtamenti in fine alterius ad Timotheum hæc verba preferunt πρὸς Τιμόθεον δευτέρα, τῆς ἐφεσίων ἐκκλησίας πρῶτον ἐπίσκοπον χειροτονηθέντα, ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης, ὅτε ἐκ δευτέρου παρέστη παῦλος τῷ Καίσαρι Νέρωνι. Vbi Epiſcopi voce merus Preſbyter intelligi non poteſt: non modò, quia ſucceſſiones in Eccleſiis per meros Preſbyteros non memorabantur, verùm etiam quia ante Timotheum conſtat Epheſi Preſbyteros fuiſſe. Sub Epiſtolâ ad Titũ in iiſdem Codicibus hæc leguntur: πρὸς Τίτον τῆς Κρητῶν ἐκκλησίας πρῶτον ἐπίσκοπον χειροτονηθέντα, ἐγράφη ἀπὸ Νικοπόλεως τῆς μακεδονίας. Neque ſanè de Timotheo aliter exiſtimavit ſcriptor ille, qui vulgò Am-

Colloq. cum Harto cap. 8. ſect. 3.

brosius dicitur, cujus hæc sunt verba: *Timotheum Presbyterum à se creatum (Apostolus) Episcopum vocat, quia primi Presbyteri Episcopi appellabantur, ut recedente eo sequens ei succederet: sed quia cœperunt sequentes Presbyteri indigni inveniri ad tenendos primatus, immutata est ratio prospiciente Concilio, ut non ordo sed meritum crearet Episcopum multorum Sacerdotum Iudicio constitutum, ne indignus temerè usurparet, & esset multorum scandalum.* Fatetur Timothei inter Presbyteros Primatum ab Apostolo agnosci. Quod autem quidam viri docti ex his rebus circularem quandam præsidentiam firmare voluerunt, in eo ipsis, quidquid est veterum monumentorum, obstat; neque Ambrosij verba patrocinantur. *Recedente* enim est *moriente* aut *abeunte*. Et quod Sacerdotales ἐφημερίαι huic interpretationi firmandæ afferuntur, nemo non videt quàm à re alienum sit, cum ista ad προστασίαν nihil faciant, quæ semper fuit penes summum Sacerdotem, atque alios suarum Classium Principes. Ætatis autem ordinem, an potius functionis diuturnitatem in constituendis Episcopis, valuisse vult scriptor, quem diximus. In quo etsi veterum nemo ipsi assentitur, tamen, si de quibusdam intelligatur Ecclesiis, quod dicit fide non caret. Nam & Archimandritas Monachismi initio ele-

ctos κατ' βαθμὸν ex conſtitutionibus Iuſtiniani apparet. De omnibus autem Eccleſiis credi idem vetat Hieronymi de Alexandrino more teſtimonium. De Timotheo idem ille ſcriptor: *Timotheum jam creatum Epiſcopum per Epiſtolam inſtituit, quo modo debeat Eccleſiam ordinare.* Idem de Tito; *Titum Apoſtolus conſecravit Apoſtolum, & ideò commonet eum, vt ſit ſollicitus de Eccleſiæ ordinatione.* Neque aliæ de Tito Timotheoque Epiphanij, Euſebij, Chryſoſtomi, Oecumenij, Theodoreti, Theophilacti, Primaſij, ſunt ſententiæ, vt prolatis verbis alij abundè demonſtrarunt. Ipſa Chalcedonenſis Oecumenica Synodus actione XI. ſic ait; *A ſancto Timotheo vſque nunc XXVII. Epiſcopi facti omnes in Epheſo ordinati ſunt.* Neque enim vetuſtas verum id credidit, quod nunc quidam intrepidè afirmant, Euangeliſtæ qui eſſent, eos fieri non potuiſſe Epiſcopos. Nam quamdiu Prouincias obambulabant, Euangeliſtarum fungebantur munere; vbi verò vno in loco vberem meſſem conſpicati, eam diutinâ præſentiâ fovendam crederent, ſine dubio Presbyterio præſidentes omnia Epiſcoporum munia implebant. Quam ob cauſam Apoſtolos quoque certarum vrbium Epiſcopos verè fuiſſe antiquitas credidit: nempe iis in locis, vbi diurius ſubſtiterunt, aut,

L. ſacris noſtris Cod. de Epiſc. & Cl. Nov. 123. cap. 34.
Non vetat.

Non Chalcedonenſis Synodus ſed Leontius Magneſi annus quem refellit Philippus diac. Conſtantinopolitanus.

vt magis propriè loquar ; ἐκάθισεν. Quâ voce Pauli moram apud Corinthios Lucas admodum ἐμφατικῶς expressit. Sed præter Timotheum ac Titum alios quoque ab Apostolis in Episcopale culmen evectos legimus. De Evodio Ignatius ad Antiochenos ita scribit : ὃς πρῶτος ἐνεχειρίσθη παρὰ τῶν Ἀποστόλων τὴν ὑμετέραν προστασίαν. Qualem autem προστασίαν intelligat Ignatius, dubium non est, cum vbique Episcopum à Presbyteris distinguit iisque præponat ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου μηδὲν πράττειν ὑμᾶς, ἀλλ᾽ ὑποτάσσεσθαι τῷ πρεσβυτερίῳ. & alibi, τὸ ἀξιονόμαστον πρεσβυτέριον, ἄξιον ὂν τοῦ Θεοῦ, οὕτως συνήρμοσται τῷ ἐπισκόπῳ, ὡς χορδαὶ κιθάρᾳ. Rursùm alibi τί γάρ ἐστιν ἐπίσκοπος, ἀλλ᾽ ἢ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας ἐπέκεινα, πάντων κρατῶν, ὡς οἷόν τε ἀνθρώπον κρατεῖν, μιμητὴν γινόμενον κατὰ δύναμιν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, τί δὲ πρεσβυτέριον ἀλλ᾽ ἢ σύστημα ἱερὸν σύμβουλοι καὶ συνεδρευταὶ τοῦ ἐπισκόπου. Et in illa ipse ad Anthiochenos: οἱ πρεσβύτεροι ποιμαίνετε, τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον, ἕως ἀναδείξῃ ὁ Θεὸς τὸν μέλλοντα ἄρχειν ὑμῶν. Hic est ille Ignatius *qui Christum in carne vidit, cum Apostolis vixit*, & Episopatum in Ecclesiâ Antiochenâ post Evodium gessit.

Act. 18. 2.

Suppositius Epist. ad Ephes.

ad Trall.

Imò alius.

7. Quæri potest cum tam antiquum quoque, & ipsi CHRISTO approbatum sit munus eorum, qui perpetuâ quadam dignitate Presbyteris præerant, quo nomine

is honor appellatus fuerit, antequam illud Epiſcoporum commune nomen huic præſidentiæ peculiariter tribui cœpit? Quod circa Neronis annum octavum contigiſſe putat Hieronymus: Patres veteres hos Presbyterorum Principes putant *Apoſtolos* appellatos. Et ſanè apud Cyprianum, alioſque auctores reſtant non pauca obſcura ejus locutionis veſtigia: atque ipſe Paulus cum ſe nihilo minorem *ſummis Apoſtolis* dicit, videtur innuere alios quoſdam eſſe *minores Apoſtolos*: eóque ſenſu interpretatus eſt Theodoretus eum Pauli locum, quo Epaphroditus Philippenſum vocatur *Apoſtolus*: ſed verius hanc quoque vocem hic ſumptam ex vſu Iudæorum Helleniſtarum. Nam qui decimas aut collectas adferebant, Hebræis vocabantur שלוחים, Helleſtinis *Apoſtoli*. Quæ vox eo ſenſu extat in conſtitutione Arcadij & Honorij, diciturque eorum fuiſſe officium, vt à ſingulis Synagogis exactas ſummas ad Patriarcham portarent: quare & Paulus eum cum Apoſtoli vocabulo addit λειτουργὸν τῆς χρείας μου oſtendit à Philippenſibus miſſum ad ſe Epaphroditum cum pecuniis, ſicut & alibi miſſos cum Tito fratres *Eccleſiarum* vocat *Apoſtolos*: *Angeli* nomen antiquitus ei datum, qui poſtea *Epiſcopus* dici cœpit, Apocalipſis evincit. E

Putaſſe unde conſtat

Phil. 2. 25.

Leg. ſuperſtit. Cod. Th. de Iud.

2. *Cor.* 8. 23.

medio enim vsu sumptam vocem apparet; cum & Epistolæ illæ scriptæ sint populariter & Stellarum Mysterium *Angelorum* appellatione & planè obvia explicetur: sed simplicissima videtur fuisse nuncupatio προεστῶτος. Hoc enim nomine *Episcopum* appellat Iustinus martyr in Apologia II.

8. Est & alterum quod quæri potest: Quo potissimum exemplo Episcopatus Eminentia in Ecclesias sit introducta Apud Gentes gradus fuisse Sacerdotum in aperto est. Neque novum morem aut Græcis & ortis è Græcia vetustissima proprium nos docet Druidum disciplina. *Druidibus*, inquit Cæsar, *præest vnus; qui summam inter eos habet auctoritatem.* Etiam matricum Vrbium eminentia, in sacris quam fit antiqua Thucidides nos docet, qui de Corcyreis loquens colonis Corinthiorum, ita inquit; οὔτε γὰρ ἐν πανηγύρεσι ταῖς κοιναῖς διδόντες γέρα τὰ νομιζόμενα οὔτε Κορινθίῳ ἀνδρὶ προκαταρχόμενοι τῶν ἱερῶν ὥσπερ αἱ ἄλλαι ἀποικίαι: ad quem locum vetus Scholiastes ἔθος γὰρ ἦν ἀρχιερέας ἐκ τῆς μητροπόλεως λαμβάνειν: vnum Cattorum ἱερέα summum haud dubiè Strabo nominat: Et apud Burgondiones *Sacerdotem Maximum* Marcellinus hunc morem DEVS ipse in Republicâ Iudaïcâ νομοθεσίᾳ probavit cum omnibus Sacerdotibus, vnum summa cum auctoritate præ-

fecit; qui quamquam in actibus non nullis CHRISTI imaginem præbuit, non tamen tota istius Pontificatus institutio ad hunc vnum vsum referenda est: omnino enim ordini quoque inservivit hæc Sacerdotis Eminentia, non minus quam Regia Potestas; quæ & ipsa CHRISTUM suo modo adumbravit. Quamquam ergo hoc exemplum sufficere potuit, mihi tamen Ecclesiæ Christianæ constitutio non tam ad templi Hierosolymitani, quam ad Synagogarum exemplar videtur expressa. Nam Synagogæ multis in locis sine Imperio erant, quemadmodum & Ecclesia CHRISTI à se non habet. Accedit quod quocumque venirent Apostoli, inveniebant Synagogas satis rectè constitutas jam à Babylonicæ dispersionis temporibus, quæ si fidem CHRISTI susciperent, sicut ipsis ante cæteros Euangelium prædicabatur, causæ nihil erat, cur ab eo regimine discederent, quod multorum sæculorum experientia commendabat, neque Gentibus grave erat in re tali institutionibas se Iudaicis accommodare. In omni autem Synagoga certum est vnum fuisse, qui Hebreis ראש הקהל Græcissantibus autem Iudæis ἄρχων τῆς συναγωγῆς aut vna voce ἀρχισυνάγωγος diceretur; quod nomen & in Evangelio, & in Actis Apostolicis sæpiusculè legitur, & ita

Beza in Act. 13. 15.

quidem, vt vnum Synagogæ Principem vbique designet, præterquam Actor. xiij. vbi voce paulò laxius sumptâ in vnâ Synagogâ plures nominantur ἀρχισυνάγωγοι, nimirum tum is, qui Hebræis vocabatur ראש הקהר, tum etiam ii qui, פרנסים dicebantur, quæ vox Syriaca est, cui respondet Græca ποίμενες: ita enim nos docent Hebræorum magistri fuisse in quaque Synagoga vnum *Synagogæ Principem* (is respondet Episcopo) deinde *Pastores*, quos dixi (quod officium & nomen in Ecclesia Christiana manet) & גבאים *Elemosynarios*, qui *Diaconis* respondent. Illo vno igitur in loco ita Pastores juncti Archisynagogo vocantur ἀρχισυνάγωγοι. Sicut sæpe in novo Testamento summus Sacerdos, cum proximis Sacerdotibus vocantur ἀρχιερεῖς, qui apud Ieremiam *seniores Sacerdotum*. In Codicis Theodosiani legibus non semel apparet nomen *Archisynagogorum*, & ita quidem vt distinguantur à *Patribus Synagogarum*, qui in aliis legibus *Maiores* aut etiam *seniores* vocantur. Hos ipsos *Archisynagogos* Iustinianus in Novella appellat *Archipherekitas*, & à *Presbiteris* Iudæorum distinguit: Est autem *Archiphekita* vox Syrogræca, nam Hebræis lectiones sacri Codicis vocantur פרקים; περιοχὴν id extulisse videtur Lucas Actor. viij. 32. allu-

Ierem. 19. 1
Leg. Hebræos, leg. superstitionis Cod. Theod. de Iudæis dd. ll. Cod. Th. & leg. Iud. & leg. si quia inter Cod. de Iud.

dente

dente ad Hebræorum ſonum, voce Græca. *Archipherekita* ergo ſunt, quos Canſtantius dicit in Synagogis legi præſidere, ſicut & Philo Eſſenorum Antiſtitem προέδρον vocat. Hi *Archipherekitæ* ſuæ *Archiſynagogi* alios habebant ſupra ſe, qui *Primates* dicebantur, quales in utraque Paleſtinâ ſingulos, & in Provinciis aliis alios fuiſſe, apparet ex Imperatorum conſtitutionibus. Et hæc quidem obiter dicta ſunto, ad illuſtrandum *Epiſcoporum* originem.

L. ult. Cod. Theod. de Iudæis.

9. Quin tum hoc ponamus, magnas in Eccleſiam utilitates ex Epiſcopatu redundaſſe: Clamat hoc omnium temporum hiſtoria. Sed iterum utar eo teſte, qui ex omni antiquitate Epiſcopis minimum favit, is eſt Hieronymus: *Toto orbe:* inquit, *decretum eſt ut ad tollenda ſchiſmata & diſsidia unus de Presbyteris electus ſuperponeretur cæteris:* Idem alibi: *Eccleſiæ ſalus in ſummi Sacerdotis, id eſt Epiſcopi dignitate conſiſtit, cui ſi non exors quædam & ab omnibus detur Poteſtas, tot in Eccleſia efficientur ſchiſmata, quot Sacerdotes:* Nec aliud eſt quod toties Cyprianus inculcat: *Vnde ſchiſmata & hæreſes obortæ ſunt & oriuntur, niſi dum Epiſcopus qui unus eſt & Eccleſiæ præeſt, ſuperba quorundam præſumptione contemnitur.* Et alibi: *Neque enim aliunde hæreſes obortæ ſunt, aut nata ſunt ſchiſmata, quam inde, quod Sacerdoti DEI*

Ad Tit. c. 1.

Adverſ. Lucif.

Danilſonus ipſe legit hominibus.

non obtemperatum, nec unus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad tempus Iudex vice CHRISTI eligatur. Neque vero singuli dumtaxat cœtus per unius præsidentiam contra schismata muniebantur, sed, ut ait idem ille Cyprianus, *Vniversa Ecclesia cohærentium sibi invicem Sacerdotum vinculo copulabatur.* Per Episcopos enim *formatarum* commercio retinebatur totius orbis concordia: & ista quidem pro Episcopali eminentia.

10. Rursum pro Pastorum æqualitate hæc prioribus illis minimè pugnantia asserimus. Primum Episcopalem eminentiam non esse divini præcepti. Probatur hoc satis quia non probatur contrarium: Nusquam enim Christus hoc præcepisse legitur; probavit sanè in Apocalypsi, sed non statim hoc præcipitur, quod probatur. Apostolicæ institutionis est Episcopatus, quia apparet in nonnullis Ecclesiis ab Apostolis ordinatos Episcopos aut approbatos, sed ut in quâque Ecclesiâ essent tales Episcopi, nusquam Apostoli præceperunt. Quâ distinctione causam Hieronymi à causâ Aëri separamus. Hieronymus *Episcopos* ait *evasisse majores Presbyteris, magis consuetudine quam dispositionis Dominicæ veritate*, ut & Augustinus *Episcopatum majorem Presbyterio secundum honorum vocabula, quæ*

Non apparet ex antiquorum testimonio.

Epi. 19.

quæ Eccleſiæ uſus obtinuit. Conſuetudinem cum dicunt Patres, non excludunt Apoſtolicam inſtitutionem, imo, ut Auguſtinus ait, *Quod univerſa tenet Eccleſia, nec conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi Apoſtolicâ auctoritate traditum rectiſſimè creditur:* Sed ut alibi diximus, non utique præcepti eſt divini, quicquid ab Apoſtolis inſtitutum eſt: multa enim inſtituuntur ſalva mutandi libertate: ut populus clara voce *Amen* reſponderet, ut qui docet adaperto capite eſſet, in Apoſtolica Eccleſia conſtitutum videmus, hodie multis in locis non obſervatur. Adde jam quod Epiſcopos ita inſtituerunt Apoſtoli, ut quaſdam Eccleſias relinquerent ſine Epiſcopis: Fatetur hoc Epiphanius: *Presbyteris opus erat & Diaconis, per hos enim duos Eccleſiaſtica compleri poſſunt; ubi vero non inventus eſt quis dignus Epiſcopatu, permanſit locus ſine Epiſcopo, ubi vero opus fuit & erant digni Epiſcopatu, conſtituti ſunt Epiſcopi.* Illæ igitur Eccleſiæ ut Hieronymus loquitur, *Communi Presbyterorum conſilio gubernabantur.*

Hoc boni Patris ſomnium fuit.

II. Secundum hoc addemus, non planè univerſaliter obſervatum, ut cuique civitati unus Epiſcopus præeſſet, de temporibus Apoſtolicis id jam probatum arbitramur, poſtea quoque ſæpe plures in

una urbe Episcopi imitatione Judæorum, qui quot habebant Synagogas, totidem *Archisynagogos*; Multæ autem in una sæpe urbe Synagogæ, aut (ut Philo etiam appellat) προσευχαι: Unde illud in Satyra, *in quâ te quæro preseucha*. Ita Hierosolymis *Synogoga libertinorum*, alia *Cyrenensium*, alia *Alexandrinorum*. Et Corinthi circa idem tempus nominabantur duo Archisynagogi Crispus & Sosthenes: Epiphanius quoque primum Alexandriæ ostendit id institutum, ut in tota civitate unus esset Episcopus, ὀ γὰρ ποτ' Αλεξανδρεία δύο ἐπισκόπους ἔσχεν ὡς αἱ ἄλλαι πόλεις. Nicæno demum Canone VIII. definitum videmus ἵνα μὴ ἐν τῇ πόλει δύο ἐπισκοποι ὦσιν: ita tamen ut simul appareat κατ' οἰκονομίαν interdum à Canone recessum. Permittit enim id Canon ut à Catharorum sectâ ad Catholicam Ecclesiam redeuntes Episcopi juxta Catholicum Episcòpum honorem retinere possent Episcopalem. Sic & Ephesina Synodus post electionem Theodori Eustachio concedit Episcopatus honorem obtinere, ut ex epistolâ ad Pamphiliæ Synodum apparet: Et in collatione coram Marcellino, Catholici Donatistis, si ad communionem redeant, idem offerunt. Potest inquit *Vnusquisque nostrum honoris sibi socio copulatè vicißim sedere eminentius, sicut peregrino*

Act. 6.9.18. 8. & 17.

Non ostendit, sed Ecclesiam Alexandrinã nunquam in partes scissam quarum singulæ Episcopum suum habebant.

peregrino Epiſcopo juxta conſidente collega: Valerius quoque coëpiſcopum ſibi in Hipponenſi Eccleſia adſcivit Auguſtinum, quod quamquam Auguſtinus factum ait per Canonum ignorantiam, ſatis tamen apparet non fuiſſe inauditum, multo minus creditum id pugnare cum divinis præceptis: Jam verò etiam Cathedræ Epiſcopales multis in urbibus ſæpe non menſes tantum aliquot ſed & per annos etiam multos vacavere, quo omni tempore *Eccleſiæ*, ut cum Hieronymo etiam loquar, *communi Presbyterorum conſilio gubernabantur*, aut ut Ignatium loquentem audivimus οἱ πρεσβύτεροι ἐποίμηναν τὸ ποίμνιον, videmus ad Clerum Romanum multas eſſe ſcriptas Cypriani literas, & à Clero ipſi reſponſum, de quibuſcunque rebus ad Eccleſiæ ſtatum pertinentibus. Deinde fatentur veteres omnes nullum eſſe actum ita Epiſcopi proprium, ut non â Presbytero quoque exerceretur, niſi quod jus ordinandi excipiant: Chryſoſtomus de utroque hoc gradu οὐ πολὺ τὸ μέσον καὶ γὰρ καὶ αὐτοὶ (πρεσβύτεροι) διδασκαλίαν εἰσὶν ἀναδεδεγμένοι καὶ προστασίαν τῆς ἐκκλησίας; τὴν γὰρ χειροτονίαν μόνην αὐτῶν ἀναβεβήκασι (οἱ ἐπίσκοποι) καὶ τοῦτο μόνον δοκοῦσι πλεονεκτεῖν τοὺς πρεσβυτέρους. Nec aliter Hieronymus. *Quid facit excepta ordinatione Epiſcopus, quòd Presbyter non*

facit? Quamquam autem ex horum Patrũ ſententiâ Preſbyteris adimitur ordinandi jus, quod ipſum multis in Synodis partim univerſalibus partim topicis conſtitutum videre eſt, quid tamen obſtat, quo minus id ita interpretemur, ut *Presbyteri neminem potuerint ordinare* contempto Epiſcopo? Unà cum Epiſcopo concurriſſe aliquatenus Presbyteros ad ordinationem docere videtur Synodus IV. Carthaginenſis: *Presbyter*, inquit, *cum ordinatur (Epiſcopo eum benedicente) & manum ſupra caput ejus tenente, etiam omnes Presbyteri, qui præſentes ſunt, manus ſuas juxta manum Epiſcopi ſupra caput illius teneant.* Non audeo ad hujus rei confirmationem adferre Paulinum illud de *impoſitione manuum Presbyterij*, quia video Hieronymum, Ambroſium, alioſque veteres, & recentiorum omnium facile Principem Calvinum, Presbyterium eo loco non *conceſſum*, ſed *munus* ad quod promotus eſt Timotheus, interpretari: & ſane qui in Conciliis & Patrum ſcriptis ſit exercitatus, ignorare non poteſt Presbyterium, ut *Epiſcopatum* & *Diaconatum* nomina eſſe officiorum. Adde quod cum à Paulo *manus* Timotheo *impoſitas* conſtet: Neque neceſſe videtur, neque decorum ſatis, ut ad Actum Apoſtolicum & collationem donorum admirabilium ſocia aliorum opera

Et Pontificale Rom.

opera acceſſerit. Illud interea non video quomodo refelli poſſit, ubi Epiſcopi non ſunt, etiam à Preſbytero rectè fieri ordinationem, cum hoc ipſum inter *Scholaſticos* Antiſiodorenſis jam pridem conceſſerit. Nimirum ea quæ εὐταξίας causâ obſervantur, exceptiones ſuas habent. Quomodo in veteri concilio Carthaginenſi in causâ neceſſitatis Preſbyteris conceditur *reconciliare pœnitentes*: & alibi: *manus imponere Baptizatis*. Deinde ut ſupra diximus, dubium an Epiſcopis an Preſbyteris meris propriores ſint Preſbyteri, qui nec ſub ſe Preſbyteros, nec ſupra ſe Epiſcopum habent. Nam & de Timotheo ita argumentatur Ambroſius, *qui ante ſe alterum non habebat, Epiſcopus erat*. Nimirum (ut è Republicâ ſumamus exemplum) multa licent Senatui Regem non habenti, quæ Senatui ſub Rege conſtituto non licent. Quia Senatus ſine Rege quaſi eſt Rex.

12. Tertium hoc aſſeramus, non leves fuiſſe cauſas, cur hoc ſæculo nonnullis in locis Epiſcopatus certe ad tẽpus aliquod omitteretur. Temporarias enim eſſe cauſas ipſe Beza videtur agnoſcere, cum non eum ſe eſſe dicit, qui veterem ordinem non reſtituendum exiſtimaret, *ſi ruinæ Eccleſiæ reſtitutæ eſſent*: Inter has cauſas prima potuit eſſe penuria virorum, qui tam gravi muneri

sufficerent; nam si ea satis justa causa fuit nascente primum Ecclesiâ omittendi multis in locis Episcopalem Eminentiam, ut Epiphanium dicentem audivimus, quid ni ex densissimis tenebris primum emergente Ecclesia eadem causa valere potuit, illis præsertim in locis, ubi reperiretur nemo Episcoporum veterum, qui monstratæ veritati manus daret? Altera causa hujus consilii esse potuit longa atque inveterata jam plane Episcopalis officii depravatio. Conqueritur jam olim Socrates Episcopatus quosdam suis temporibus extra Sacerdotii fines egressos & ἐπὶ δυναστείαν esse delapsos; Conqueritur apud Pelusiotam Hierax lenitatis & mansuetudinis dignitatem in tyrannidem transiisse. Conqueritur de Episcoporum ambitione Nazianzenus; & propterea, si non Episcopatum, certe civitatum jus perpetuum in retinenda Episcopali dignitate mutatum vellet. Utinam, μήδε προεδρία μήδε τις τόπου προτίμησις καὶ τυραννικὴ προνομία, ἵνα ἐξ ἀρετῆς μόνης ἐγινωσκόμεθα: Ephesinæ Synodi Patres jam olim metuere se profitentur, μὴ ἱερουργίας προσχήματι ἐξουσίας κοσμικῆς τῦφος παρεισδύηται. Et similia est in Africanis consiliis invenire. At profecto numquam tantos ab Apostolorum ævo ad illa tempora processus ambitio Ecclesiastica fecerat, quantum

Audivimus somniantem.

ab

ab iſtis ſæculis ad Patrum noſtrorum memoriam, ut jam, niſi abſciſsâ parte cauſariâ, morbus vix ſanari poſſe videretur: Non debent quidem res bonæ damnari, quia ſunt qui iis abutuntur; ſed verſo in morem abuſu intermitti res ipſas non eſt infrequens: Poterat ſerpens Moſaïcus manere ſine ſuperſtitione, ſi res ipſa ſpectaretur, ſed adultum populi vitium reſpiciens Ezechias, ut ſuperſtitionem tolleret, ſerpentem ſuſtulit. Quid, quod & nomen, & eminentia Epiſcopalis, eorum culpa quibus obtigerat, omnem ſui reverentiam perdiderat, & in odium venerat plebis, cui etiam erranti interdum mos eſt gerendus? Romani à Tarquiniis male habiti jurarunt, ſe neminem Romæ paſſuros regnare. Tertia cauſa addi poteſt, quod infeſtiſſimis temporibus, magiſtri veritatis (eo nomine inviſi) non culpam tantùm ambitionis ſed & ſuſpicionem omnem amoliri debuerant, quod cum ſublatâ Epiſcopali dignitate ſollicitè curaverint, ne ſic quidem tamen calumniam effugerunt: Quid non audituri, ſi doctrinæ mutatio conjuncta fuiſſet cum majoris gradus adeptione? Adjiciam unam inſuper cauſam cur initio repurgationis non admodum neceſſarius fuerit Epiſcopatus. Excitarat DEUS præſtantes viros, ſummo ingenio, ſumma eru-

 ditione,

ditione, nec minore tam apud ſuos, quam apud vicinos auctoritate pollẽtes, paucos quidem numero, ſed qui plurimis negotiis ſuſtinendis pares eſſent: horum ſumma apud omnes exiſtimatio facile ſupplevit quod ab Epiſcopatu deerat. Et (ſi cum Zanchio verum volumus agnoſcere) re ipſa nulli magis Epiſcopi fuere quam illi ipſi quorum (quamvis hoc non agentium) auctoritas ad oppugnandum uſque Epiſcopatum valuit. Nec illud hic omitendum eſt, quod aliquoties jam diximus, Eccleſiaſticum regimem plerumque aliquid trahere è forma civili. In Romano Imperio, Ducibus Epiſcopi, Præſidibus Metropolitani, Vicariis ἐξάρχοις Patriarchæ ſive Primates reſpondebant. Quid ergo mirum ſi populi magis ſueti Optimatium quam unius Imperio, Eccleſiæ quoque res Clero libentius, quam Epiſcopo committuntur? Et has quidem ob cauſas excuſari mihi poſſe videntur Eccleſiæ, quæ nullos Epiſcopos habent, dum tamen abſtineant à ſanctiſſimi moris improbatione, ſimulque illud retineant quod nullo modo omitti Beza cenſuit his verbis; *eſſentiale fuit, quod ex DEI ordinatione perpetua, neceſſe fuit, eſt, & erit, ut Presbyterio quiſpiam & loco & dignitate Primus actioni gubernandæ præſit cum eo, quod ipſi divinitus attributum eſt, jure.*

Beza de Miniſtr. Evangel. Gradib. cap. 23.

Veniamus

13. *De Senioribus.*

Veniamus ad assessores illos, quos multis in locis Pastoribus adjunctos è populo videmus, annuo aut biennali munere *Presbyteros* vocant, cum neque Euangelium populo prædicent, neque Sacramenta exhibeant. De his ita existimamus; Primum ignotos fuisse Apostolicæ & veteri Ecclesiæ *temporarios Presbyteros* nondum vidi qui notos fuisse adseveret, qui probaret multo minus. Tertullianus adversus hæreticos præscribens inter alia ostendit, *quantum ipsorum ordinationes temerariæ & inconstantes & leves* à veteris Ecclesiæ jure discrepent: *hodie* inquit, *Presbyter, qui cras laïcus*, nihil potuit clarius dici, quo appareret ignotos fuisse Ecclesiæ Catholicæ per ea tempora *Presbyteros* temporarios. Sunt qui dicunt ad muneris naturam nihil pertinere, ad tempus an perpetuò suscipiatur: Quod si verum est, mirari convenit quod non Pastores etiam verbo & sacris operantes, Annales usquam gentium fiant. Id autem si absurdum est, unde quæso, nisi ut DEI *dona sunt* ἀμεταμέλητα, ita & officia à Deo, in perpetuos Ecclesiæ usus instituta? *Qui manu aratro admota ea quæ à tergo sunt respicit, regno* DEI, hoc est Ecclesiæ Ministerio *aptus non est*: ipsa igitur illa adsessorum mutatio grande argumentum est humanæ

Ignoti non fuerunt Seniores plebis.

De iis Presbyteris loquitur qui Clero descripti erant & veri nominis Pastores.

humanæ esse providentiæ hoc repertum, non legis divinæ constitutum.

14. *Habuit seniores plebis à clero destinctos.* Secundū sit, veterem omnem Eccl. Presbyterorum vocabulo non alios quam Pastores intellexisse, in verbo ac Sacramentis occupatos: Non ago de voce *Senum* aut *Seniorum*, quâ certum est interdum ætatem, nonnunquam & Magistratum significari, sed de voce Græcâ, quæ in Latino sermone dignitatem, ac munus Pastorale semper significat: idemque de Gracis auctoribus dictum volumus, ubicumque *πρεσβυτέρου* vox aliud quam ætatem aut Magistratum notat. De loco Paulino nondum agimus, qui ad Juris divini quæstionem magis pertinet: De veteris quoque testamenti *Senioribus* erit infra agendi locus. Ex tanto patrum numero, tot librorum voluminibus, tamdiu tractata hac controversia, ne unus quidem locus adferri potuit, in quo Presbyteralis dignitas, aliis, quam Pastoribus tribueretur, cum tamen si duplex fuisset Presbyterorum genus, non sæpe, sed centies, imo millies eorū fieri mentio debuisset, præsertim in Canonibus, qui totum Ecclesiæ regimen nobis depingunt, saltem modus eligendi istos non Pastores *Presbyteros* alicubi appareret. Etsi autem neganti non incumbit probatio, facile tamen est infinitos Patrum locos producere, qui

qui *Presbyteris* omnibus tribuunt jus *pascendi gregem, Baptizandi*, & *Corpus Dominicum exhibendi*, atque eatenus omnes *Presbyteros* Episcopis adæquant, & *Apostolorum* vocant *successores*, qui pœnam ostendunt fuisse *Presbyterorum* Presbyterio dimoveri, aut ad tempus ad solam Laïcorum communionem admitti, qui *sportulas* singulis ostendunt datas, disciplinam præscriptam multò quam cæteris severiorem. Extant & leges de *Presbyterorum immunitate* à foro atque oneribus, multaque alia quæ *Presbyteros* vetant ullos extra Pastores agnosci. Ignatius, qui Patrum primus Presbyterij meminit, *Presbyteros* ubique & Diaconis præponit, & à laïcis separat. Imo Presbyterium vocat σύνδεσμον Ἀποςόλων χριςοῦ, quia scilicet *Presbyteri* in prædicatione & dispensatione Misteriorum, usuque clavium, Apostolis succedant: Et hos ipsos vocat συνβούλους & συνεδρευτὰς Episcopi. Ita ut mirum sit hunc quoque locum à nonnullis in contrarias partes rapi; sed superavit horum confidentiam is, qui *nuper* in Nicæno Concilio speravit se reperturum *Presbyteros* non Pastores; Citat Can. XVII. qui sic habet ἦλθεν εἰς τὴν ἁγίαν, καὶ μεγάλην σύνοδον ὅτι ἐν τισι τόποις καὶ πόλεσι τοῖς πρεσβυτέροις τὴν εὐχαριστίαν διάκονοι διδόασιν ὅπερ οὔτε ὁ κανὼν, οὔτε ἡ συνήθεια παρέδοκεν

Suppositius.

τούτου

τούτου ἐξουσίαν, μὴ ἔχοντας προσφέρειν τοῖς προσφέρουσι διδόναι τὸ σῶμα τοῦ χριστοῦ. Hæc qui legit & intelligit, poteſtne ei in mentem venire umquam Nicænos Patres quicquam de *Presbyteris* non Paſtoribus cogitaſſe, præſertim cum idem ille Canon tam ſollicitè caveat *ne Diaconus inter Presbyteros ſedeat?* Hieronymus idem quod ille Canon improbans, *Audio quemdam*, inquit, *in tantam erupiſſe vecordiam, vt Diaconos Presbyteris, id eſt Epiſcopis anteferret, quid patitur menſarum & viduarum Miniſter ut ſupra eos ſe tumidus efferat, ad quorum preces* CHRISTI *Corpus & ſanguis conficitur?* Adferunt alii hiſtoriam de Presbytero Pœnitentiario, & abrogationem ejus acriter reprehendunt, quam tamen alias ſolent laudare, cum Pontificia confeſſio oppugnatur. Sed quis umquam audivit *Presbyterum pœnitentiarium* non fuiſſe Paſtorem? Aut quando umquam crediderunt veteres uſum clavium à verbo & ſacramentorum Miniſterio poſſe ſegregari? Certè CHRISTUS iiſdem Claves exercendas dedit, quibus Euangelizandi & Baptizandi fecit Poteſtatem. *Quod* DEUS *conjunxit, homo ne ſeparet.* Ambroſius de ſolvendi & ligandi Iure *Ius hoc ſolis permiſſum eſt Sacerdotibus.* & alibi, *Claves illas Regni Cœlorum in beato Petro Apoſtolo cuncti ſuſcepimus Sacerdotes:*

Epiſt. 85.

Ambroſ. de Pænit. lib. 1. cap. 2.

Auctor libri

cerdotes: Hieronymus de his qui *Apostolico gradui succedunt, qui inquit, Clavem habentes ante diem Iudicij judicant*: & ibidem, *Non facile stare loco Pauli, tenere gradum Petri.* Chrysostomus, *Hoc vinculum Sacerdotum animam ipsam perstringit*: Notissimum est à Patribus *Sacerdotes* dici Pastores, quibus verbum & sacramenta sunt credita: extra usum quidem novi Testamenti, non tamen extra divini Verbi auctoritatem: Nam apud Esaiam DEUS vocationem Gentium per Euangelium prędicens; *Ex istis*, inquit, (Gentibus conversis) *adsumam mihi quosdam in Sacerdotes & Levitas*: Exercitium ergo clavium, & Jus absolvendi Pœnitentes ex omnium Patrum sententia solis competunt *Sacerdotibus*, hoc est *Presbyteris*, verbi & Sacramentorum depositariis: ergo & hi *Presbyteri*, qui specialiter vacarunt absolvendis Pœnitentibus, non alii sunt credendi à *Sacerdotibus*, quos novi Testamenti pagina *Pastores*: vocat, sicut autem *Presbyteri* vox, cum functionem Ecclesiasticam significat, numquam reperitur apud Patres aliis quam Pastoribus aptari, ita nec Latina vox *Seniorum*: Tertullianus de Clavium usu agens, *Iudicatur magno cum pondere, ut apud certos, de DEI conspectu, summum de futuri Iudicii præjudicium est, si quis ita deliquerit, ut à commu-*

de sacerdotali dignitate apud Ambrosium.

Esaias. 66. 21.

Apol.

communicatione orationis & conventus, & omnis sancti commercij relegetur, præsident probati quique Seniores, honorem istum non prætio, sed testimonio adepti, neque enim pretio ulla res DEI constat: Presbyteria istis sæculis ex solis constitisse Pastoribus ipse Calvinus agnoscit. Hos ergo, quibus exercendæ *Claves regni Cælorum* obtigerunt, *Seniores* appellat Tertullianus, voce Græcâ Latinè reddita. Nam Græcè Presbyteri vocantur, quæ vox ætatem cum primùm significasset, postea ad dignitates Civiles, & postremò ad Ecclesiasticas cœpit transferri. Eadem origo vocis Romanæ *Senatus* & Græcæ *γερουσίας*: Firmilianus Cæsareæ Episcopus in Epistola ad Cyprianum Synodos Diœcesanas describens, quæ ex Episcopis, & Pastoribus aliis constabant. *Qua ex causa necessario apud nos fit ut per annos singulos Seniores & præpositi in unum conveniamus, ad disponenda ea, quæ curæ nostræ commissa sunt.* Ambrosius quoque *Seniores* duplicis facit gradus, *Episcopum* & *Presbyteros*, eosque secularibus opponit: Verba sic habent, *Viduarum ac virginum domos nisi visitandi gratia Iuniores adire non est opus, & hoc cum Senioribus, hoc est cum Episcopo vel (si gravior est causa) cum Presbyteris.* Quid necesse est ut demus obtrectandi locum secularibus? legantur omnium

Presbyteris plebem sanctam consiliorum participem fuisse constat.

Is seniorum plebis meminit, eorumque functionem desiisse queritur.

nium quæ umquam fuerunt Synodorum acta, nulla ibi nomina reperiuntur *Seniorum*, qui Pastores non fuerunt: Quid & quod vox *major natu* quæ omnino propria ætati videtur, *Pastoribus* cœpit aptari, imitatione Græci vocabuli? Idem Firmilianus, *Præsident* (in Ecclesia) *majores natu, qui & Baptizandi & manum imponendi & ordinandi poßident potestatem*, satis cavit, ne alii, quam Pastores intelligerentur: Voces igitur istæ πρεσβύτεροι, *Senior*, *Major*, tria significant, primùm *ætatem*, deinde *Magistratum*, tertiùm *Sacerdotium*. Majores Childeberti Regis apud Turonensem sunt præfecti Regii, *Seniores Vrbium* in Novellâ Leonis & Majoriani sunt οἱ πρῶτοι τῆς πόλεως, *principales decurionum principes*: Iidem in Marcellini sententiâ *Seniores locorum*, qui jubentur conventicula prohibere: Et in feudis, qui *Vasallum* habet, *Senior* vocatur, unde origo vocis quæ apud Italos, Hispanos, Gallos *Herum* significat. Neque tantum *Seniorum* nomen Magistratibus & Pastoribus commune; sed & ipsum quoque *cœtum Presbyterorum*, τὸ πρεσβυτέριον, quod Ignatius vocat ἱερὸν σύστημα, *Senatum* transtulit Hieronymus. *Ecclesia habet Senatum, cœtum Presbyterorum*: Eorum scilicet *Presbyterorum*, quos initio *Episcopis* dicit fuisse

Firmilianus eum Græcè scripserit Majorum natu titulus interpreti adscribendus fuit, qui vocem πρεσβυτέρων Latinè reddidit.

Suppositius.

æquales, & quorum *Consilio* Ecclesiam ait administratam. Tertullianus simili translatione *Clerum* vocat *Ordinem*. *Differentiam*, inquit, *inter ordinem & plebem constituit Ecclesiæ auctoritas*. Notandum etiam Ecclesiasticis Scriptoribus sæpè *Seniorum* voce non dignitatem sed ætatem intelligi. Certum est olim Episcopos vix quidquam rerum majorum constituisse nisi *consultâ Ecclesiâ*, quod semper utile, persecutionum temporibus aut imminente schismatis metu propè necessarium erat. Hâc de causâ ad sedandum γογγυσμὸν illum, qui ortus erat ob τὴν διακονίαν τὴν καθημερινὴν, convocata est *Discipulorum multitudo*. Sic postquam Paulus advenerat Hierosolyma, cum sparsus de eo esset rumor, quod defectionem doceret à lege Mosis, quamquam Presbyteri jam advenerant, (& quidem omnes) omninò ex usu visum est *multitudinem convocari*. Cyprianus; *Solus rescribere nihil potui, cum à primordio Episcopatus mei statuerim* (hęc vox rem * arbitrariam significat) *nihil sine consilio vestro* (Cleri) *& sine consensu plebis meâ privatim sententiâ gerere*. Nempè, ut in *ordinatione Clericorum*, in *lapsis* etiam *separandis* & *recipiendis* consuli plebs solebat. Non semper autem plebs tota consulta est, in quâ mulieres & adolescentes,

Act. 6.

Act. 21.

* *non semper*,

centes, ſed Patresfamiliarum, iique non omnes, ſed ætate provectiores, & proinde Judicij maturioris, qui fortè ſunt οἱ πλείονες apud Paulum. Hi ergò ſæpè conſulti plebis vice. In actis purgationis Cæciliani & Felicis, *Epiſcopi*, *Presbyteri, Diaconi, Seniores.* & poſt: *adhibete Conclericos & Seniores plebis.* Aliqui ergò *Seniores* non *Clerici*, ac proinde Laïci. Semper enim apud Patres hæc opponuntur. Ut perversè faciant, qui eam vocẽ ſiniſtrorsùm rapiunt, cum nihil in ſe ignominiæ habeat, ſed omninò neceſſariò uſurpetur ad diſtinguendos *Seniores*, qui in Clero ſunt ab aliis *Senioribus*. Neque Patres tantum ità locuti, quorum tamen auctoritas ſaltem ad voces retinendas ſufficere debuit, ſed ipſi Prophetæ, apud quos αὐλὴ διαιρεῖται *Sacerdotes* & *populus*. Rectè ergò Laïci vocantur quicunque Sacerdotes, hoc eſt, *Myſteriorum divinorum diſpenſatores* non ſunt. Scribit Auguſtinus, *Clero & Senioribus Eccleſiæ Hipponenſis.* Et apud Turonenſem eſt; *Coram Pontifice, Clero & Senioribus*: Quamquam diſtrictè nolim negare his in locis Seniores voce Magiſtratus intelligi poſſe, quos eo nomine appellatos jam diximus. Nam & in Gregorii epiſtolis una inſcribitur; *Clero, Ordini, & plebi Ravennæ.*

2. Cor. 11. 6.

Imò in Actis Nunditarij Cirtenſis Diaconi Donatiſtæ A. D. 320. Decemb. 13. annis 6. menſ. 3. dieb. 24. poſt purgatum A. D. 314. Aug. 20. Felicem.

Epiſt. 89.

vennæ. Ubi *Ordo*, ut norunt mediocriter eruditi, eſt *conſeſſus Seniorum.* Ut & in Leonis epiſtolâ, ubi diſtinguit *ſubſcriptionem Clericorum, & conſenſum Ordinis atque plebis.* Idemque Leo alibi epiſtolam inſcribit, *Clero, honoratis, & plebi.* Sicut autem nonnullis in locis ambigi poteſt, *Seniorum* voce rectius *Magiſtratus*, an ætate provectos intelligas; ita alibi dubium eſt, eodem vocabulo *Sacerdotes*, an ætate provecti indicentur. Ut cum Gregorius jubet, *Si quis Clericorum accuſetur, præſentibus Eccleſiæ Senioribus inquiri veritatem.* Et cum Auguſtinus eorum meminit, qui ob ebrietatem, furta, erroreſque alios à *Senioribus* arguuntur. Et cum Optatus narrat ornamenta Eccleſiæ *fidelibus Senioribus* commendata. Nam quæ hic narrantur omnia, poſſunt & *Sacerdotibus* & Laïcis convenire. Sed digniſſimus eſt conſideratu locus incerti auctoris è commentariis ad Paulinas epiſtolas, quem vulgus putat eſſet Ambroſii: is locus ſic habet; *Apud omnes Gentes utique eſt honorabilis ſenectus. Vnde & Synagoga, & poſtea Eccleſia Seniores habuit, quorum ſine conſilio nihil agebatur in Eccleſiâ. Quod qua negligentia obſoluerit, neſcio, niſi forte Doctorum diſsidio aut magis ſuperbia, dum ſoli volunt aliquid videri.* Ut ſcriptoris ſententiam

Serm. 19. de Verb. Domini.

1. Tim. 5.

tiam

tiam intelligamus, par eſt nos videre, quos in Synagogâ *Seniores* vocet. An Magiſtratus, quos *Seniores* vocatos ſatis conſtat, ut Synagoga ſit conſeſſus Judicum, ut apud Matthæum, ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς? Vix arbitror, quamquam multa (ut mox dicemus) quæ Magiſtratuum Judæorum fuerunt, Preſbyteris Chriſtianorum per ſimilitudinem quandam aptari ſolent. Audiamus eundem auctorem alibi narrantem; *Traditionem eſſe Synagogæ, ut ſedentes diſputarent Seniores (dignitate) in Cathedris, ſubſequentes in ſubſelliis, noviſſimi in pavimento ſuper Mattas.* Unde multùm metuo ne vocula *dignitate* ex gloſſemate in textum irrepſerit. Nam Philo morem eundem deſcribit ita; εἰς ἱεροὺς ἀφικνούμενοι τόπους καθ᾽ ἡλικίας ἐν τάξεσιν ὑπὸ πρεσβυτέροις νέοι καθίζονται. Seniores ergò ætate primi ſedebant. Neque dubiè ſimilis quidam ordo ſedendi in Eccleſiâ vetere Chriſtianâ obſervatus fuit: quem negligi Jacobus non fert, cum eos reprehendit, qui ſolis divitibus honorem deferunt ſublimius ſedendi, pauperibus in inferiora detruſis, aut ſtare etiam juſſis. Sequitur apud Philonem; ἕτερος δὲ τῶν ἐμπειροτάτων ὅσα μὴ γνώριμα (τῶν ἁγίων βιβλίων) παρελθὼν ἀναγινώσκει. Notandum in Synagogis Judaïcis uni-

Cap. 10. 17.

 cuique

cuique exercitato in Sacris Literis (erant autem fermè omnes, exceptis τοῖς βαναύσοις, qui mos hodie apud nos viget) concessum fuisse Sacras Literas interpretari. Hâc communi libertate CHRISTUS usus in Synagogis docuit, & post eum Apostoli. Insignes imprimis sunt loci Lucæ iv. & Actor. xiij. Ibi CHRISTO liber porrigitur; hic Paulus & Barnabas, quamquam ignoti, rogantur ad populum loqui, *Si quem habeant* λόγον παρακλήσεως. Si nemo exterus aut ex plebe se offerret, tum delecti ex Senioribus (quos פרוסים *Patres Synagogarum*, *majores*, & κατ' ἐξοχὴν *Seniores* dictos notavimus) legem interpretabantur. His quoque minus paratis, erat id Archisynagogi officium. Simile aliquid & in primâ Ecclesiâ Christianâ videmus: Nam his, qui προφητείας habent donum, permittit Apostolus affari populum, binos aut ternos, quoque conventu, cæteros expendere an rectè se habeant quæ dicuntur. Cessante autem illo mirabili domo vix extra Pastores cuiquam apud Christianos docere licuit: nisi quod in Ecclesiâ Originem paucósque alios non *Presbyteros* docuisse legimus, sed minùs frequenter, neque unquam nisi peculiari Episcoporum indultu. Nam Cæsareæ Episcopus reprehensus, quod Originem

ginem docere permitteret, tria attulit ſimilis conceſſionis exempla, addito credibile eſſe, quamvis obſcurum & minimè cognitum, idem aliis in locis fieri. Videmus hic jam aliquod diſcrimen inter interpretes legis in Synagogâ, & interpretes Evangelii in Eccleſiâ. In Synagogâ docebant quotquot λόγον *habebant* παρακλήσεως: In Eccleſiâ, *probati quique & honorem teſtimonio adepti*, ut Tertullianus loquitur, hoc eſt, χειροτονούμενοι. Summi Synedrii Judices ſolebant χειροτονεῖσθαι: at de explicatoribus legis, quos פרוסים diximus vocatos, idem non apparet. Cauſa diſcriminis afferri poteſt, non tantùm quod Evangelij prædicatio majoris ſit momenti quàm legis expoſitio; verùm etiam quod in Eccleſiâ Chriſtianâ præcones verbi ſimul *Myſteriorum* ſunt *diſpenſatores*: Synagogæ autem Magiſtri nulla exhibebant Sacramenta. Nam ſacrificia omnia in uno tẽplo fiebant extra Paſcha, quod ipſum quoque non in Synagogis, ſed in domo unaquaque præeunte Patrefamilias celebrabatur. Neque, ut circumciſio in Synagogis fieret, aut per certos Miniſtros, uſquam imperatum. Dubitari ergò poteſt, quos *Seniores* Eccleſiæ intelligat Pſeudambroſius: eoſne, qui reſpondent ἐμπειροτάτοις Synagogæ, qui & ipſi

Reprehenſus ab Originis adverſario Demetrio factum ſuum tutatus eſt.

vix alii quàm ſenes (quomodo & Monachorum principes, *Seniores* appellantur in Juſtiniani novellâ conſtitutione CXXXIII) an eos, qui reſpondent τοῖς πρεσβυτέροις καθ' ἡλικίαν, ut cum Philone loquamur. Si prius, idem dicit Pſeudambroſius, quod Hieronymus. Pſeudambroſius; *Sine Seniorum conſilio nihil agebatur in Eccleſiâ.* Hieronymus; *Communi Presbyterorum conſilio Eccleſiæ regebantur.* Agit autem Hieronymus de iis Presbyteris, quos *Epiſcopos* primitus vocatos, & ex quibus poſtea *Epiſcopos* ait electos. Sin poſterius magis placeat, (& ſanè ſermo ætatis, non muneris habebat mentionem) ea erit ſententia quam & nos modò expreſſimus, pro universâ plebe *Senes* ſolitos conſuli in rebus gravioribus; puta, *in ordinandis Clericis, in impartiendâ lapſis veniâ*, & ſi quid ſimile. Et ſanè credibilius eſt olim obſoleviſſe morem plebem aut plebis potiſſimos conſulendi, quàm Epiſcopos pleraque egiſſe Clero inconſulto; quod tamen ipſum quoque paulatim contra morem priſcum invaluit. His igitur intellectis, nemini dubium erit amplius apud omnes Eccleſiaſticos Scriptores *Presbyterorum* aut *Seniorum* vocem, aut ad *ætate provectos*, quotquot in Eccleſiâ, aut ad *Magiſtratus*, qui & ipſi pars

Cap. 2.

ſunt

sunt Ecclesiæ, aut ad *Pastores* pertinere. Quod ipsum movere nos debet, ne temerè & sine validis argumentis loca Sacræ Scripturæ de *Presbyteris* agentia aliter capiamus, quam ea cœperunt hi, qui propriores Apostolicis temporibus fuerunt, & ad quos proinde prisci cognominis certior intellectus manavit.

15.

Est ex Apostolicâ & veteris Ecclesiæ praxi.

Sed ad ipsa sacrarum literarum oracula veniamus: Et sit hæc proinde tertia assertio: *Delectos illos Pastorum Assessores, de quibus disputamus, non esse ex divino præcepto.* Contrarium qui asserat, is sanè Ecclesiam tot sæculorum damnet quasi divini mandati contemptricem: à quâ temeritate abstinendum nobis putamus. Neque sanè ullum habent pondus argumenta eorum, qui id affirmant quod à nobis negatur, & quibus proinde incumbit probandi necessitas. Satis quidem ante hac responsum illis est à viris eruditissimis: sed ne quid desideretur, quod ad institutum nostrum pertineat, operæ prætium erit etiam benè dicta iterùm dicere, & quædam addere, quæ lucem afferant quæstioni. Solet agmen ducere id quod apud Matthæum CHRISTUS præcipit; *Dic Ecclesiæ*, & quæ sequuntur. Quo loco sunt qui arbitrentur à CHRISTO Ecclesiæ præcipi Synedrii cujusdam in-

Cap.18.

 stitu-

ſtitutionem, quod de rebus Eccleſiaſticis jus diceret, & tum ex Sacerdotibus tum ex civibus aliis conſtaret. Talia enim volunt fuiſſe Synedria Eccleſiaſtica. Ad CHRISTI verba quod attinet, ſunt ea & à veteribus & à recentioribus non uno modo explicata. Omnium ſententias referre longum eſſet. Mihi ſimpliciſſima interpretatio, & quæ cæteras omnes fermè ambitu ſuo comprehendat, hæc eſſe videtur: non facilè hominem, qui nobis nocuerit, habendum pro deplorato & inſanabili; ſervandos monendi gradus, ut primùm ſolus adeatur, quò, ſi fieri poteſt, nullo conſcio reſipiſcat. Si id non prodeſt, adſumendum amicum, unum, alterum atque tertium, ſi fortè eorum auctoritati cedat. Et hactenus nihil dixit CHRISTUS, quod non ſit propè totidem verbis traditum in ſcriptis Judæorum. In libro enim Muſar hoc extat: *Si* (inquiunt) *nec tunc velit reconciliari*, (adhibitis amicis duobus aut tribus) *abeat, & relinquat illum ſibi: talis enim implacabilis eſt, & vocatur* חטא *ἁμαρτωλὸς*. Sed idem liber alio loco unum adjicit gradum. Sic enim ait: *ſi nec hoc modo quicquam profecerit*, (adhibitis amicis) *debet eum pudefacere coram multis.* Quod CHRISTUS non improbans pro

ſummâ

ſummâ ſuâ lenitate, cujus nos vult eſſe imitatores, prius nos omnia vult experiri, quàm hominem pro deplorato habeamus. Id enim valet, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης, hoc eſt, ſit tibi חוטא. Sic enim in Euangelio paſſim junguntur τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοί; & gentes vocantur ἁμαρτωλοὶ, ut cum CHRISTUS ſe à Judæis ait *traditum* iri εἰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν; & apud Paulum, οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοί. CHRISTUS ergò, antequam omnem ſpem abjiciamus, poſt adhibitos paucos teſtes vult adhiberi cœtum qualemcúnque piorum hominum; ut ille, qui noxam nocuit, ſaltem numero atque conſenſu virorum gravium ad frugem revocetur, διὰ τὴν ἐπιτιμίαν τῶν πλειόνων: ut Paulus loquitur. Idem ergò ſunt, in *Muſar multi*, Paulo πλείονες, Chriſto *Eccleſia*. Certè ἐκκλησίας nomine cœtum etiam non grandem comprehendi, tum LXX nos docent, tùm Paulus etiam, qui familiam unam piorum hominum ἐκκλησίας vocabulo indigetaverit. Hoc loco ſufficit, ut intelligatur Matthæi locum ad hanc rem nihil facere: Poteſt enim cœtus & Paſtorum, & non Paſtorum eſſe ſine illis aſſeſſoribus, de quibus nunc agitur. Quod autem adjungunt de Judæorum Senatibus, re diu perpensâ concedere non poſſum.

Matt. 11. 19.
Marc. 11. 15.

Longæ

Longæ aliæ fuerunt Judæorum *Synagogæ*, *Proſeuchæ*, φροντιστήρια, ut Philo appellat, alià verò τὰ κριτήρια. In *Proſeuchis* lectæ Sacræ Literæ atque expoſitæ, inſtituti ſinguli (utar Philonis iterùm verbis) πρὸς τὸ φιλόθεον τὸ φιλάρετον καὶ τὸ φιλάνθρωπον: quibus tribus tria illa Paulina reſpondent, εὐσεβῶς σωφρόνως δικαίως. Nulla hic Judicia in quemquam exercita; ſed factum id ἐν τοῖς κριτηρίοις, ubi Judices cognovere de ſacris pariter profaniſque rebus, iidem Judices ex eâdem lege: numquam enim in populo Hebraïco hæc diſjuncta fuerunt. Hi Judices partim in urbibus erant ſingulis, partim in capite urbium. Illa Synedria minora Helleniſtis; hoc magnum, & κατ' ἐξοχὴν τὸ συνέδριον: Unde & Hebræi Helleniſtas ſecuti סנהדרין fecere. Minorum Synedriorum Judices ſunt, quorum inſtitutio reperitur Exodi xviij. 21. & Deut. j. 13. Iidem Judices *Seniores*, hoc eſt, *Senatores* vocantur. Hi jubentur *capere homicidam*, Deut. xix. 12. *De clam commiſſo homicidio diligenter inquirere*, Deuter. xxj. 6. *Iudicium facere in rebellem Filium*, Deuter xxj. 19. ἀσυλίαν concedere his, qui errore homicidium perpetraverint, Joſuæ xx. 7. Quæ omnia cum manifeſtè ſint ἀναγκαστικῆς δυνάμεως Judicia, mirum eſt à viro erudito hæc

hæc ipsa afferri, ut ostendat eundem ordinem ab Apostolicâ Ecclesiâ retentum, cùm certum sit neque Apostolis, neque Ecclesiæ concessum τὸ ἀναγκαστικὸν. Hi ipsi sunt Seniores, quorum sententiis *flagellatum iri* Discipulos suos Christus præmonuit. In civitatibus ergò Ecclesiastici Synedrii nec vola, nec vestigium apparet. Constat tamen singulis Judicum consessibus adfuisse *Sacerdotes* aut *Levitas*, sed Juris maximè peritos: quod & Josephus notat, & Deuter. xx. discere est; *Iuxta os eorum* (Sacerdotum) *erit lis omnis & plaga omnis*: hoc est, nulla lis judicabitur nisi præsentibus Sacerdotibus. Vnde de Levitis in supremo vaticinio Moses; *Docent Iudicia tua Iacobum, & legem tuam Israëlem.* Quare, & ubi Josaphatus civitatum Judicia restituit, non nisi unius generis Judicum fit mentio. Ad magnum Synedrium veniamus: quod quidam duplex constituunt, alterum Ecclesiasticum; & habent auctores suæ sententiæ magnos, sed recentes; argumenta autem, nî fallimur, perquam invalida. Primùm omnium, quibus magis par est credi in re Historicâ ad Rempublicam Judaicam pertinente, quam Judæis ipsis, planè ut in historiâ Græcâ Græcis, in Romanâ Romanis? Josephus & Deuteronomii locum,

Math. 10. 17. 23. 34.

Deut. 33. 10

locum, qui est capite xvij. & alterum Paralipomenωn xix. quibus duobus nituntur, qui tribunalia duo constituunt, studiosè παρεκφέρει. Deuteronomii locum hoc modo; *si Iudices non intelligunt de rebus sibi creditis judicare, quando multa talia solent hominibus provenire, integram causam in sacram Vrbem remittant, & convenientes Pontifex & Prophetæ καὶ ἡ γερουσία quæ videntur justa, pronuncient.* Citavimus supra similem Philonis locum, qui Mosis Judicium de re capitali describens; συνέδριον, inquit, οἱ ἱερεῖς. De Paralipomenωn Historiâ idem Josephus; *Constituit etiam Iosaphatus Iudices è Sacerdotibus, Levitis, & Primatibus, monens ut diligenter & justè Iudicia disponerent: si autem de rebus majoribus quidam contribulium ex aliis civitatibus (minorum enim constitutio præcesserat) eos consulerent, cum maximo studio eis & justissimè responderent: quandoquidem rectum deberet esse Iudicium in civitate constitutum, ubi Templum DEI erat & habitaculum Imperatoris. Horum autem Principes* (*ἄρχοντας*) *constituit Amaziam Sacerdotem, & Sabadiam qui erat de tribu Iuda, ἑταίρους, hoc est, collegas.* Non potuit verbis clarioribus describi collegium unum, quod & Judicia obiret, & ad aliorum Judicum relationes responderet;

ret, & in quo tùm Sacerdos ſummus aliique Sacerdotes, tum Princeps quidam è populo munus ſuum obirent. Idem alibi Joſephus Sacerdotes *omnium inſpectores & controverſiarum Iudices* dixit, non ergò *rerum ſacrarum* tantùm. Hebræi Magiſtri non ſpernendi in his talibus auctores ajunt Synedrium hoc magnum de omnibus quidem cauſis ad ſe relatis reſpondiſſe, ſed eximio ac ſpeciali Jure cognoviſſe de cauſis quibuſdam ipſorum cognitioni antiquitùs reſervatis: ut de pace ac bello, de tribus, aut urbis defectione ad falſos cultus, de ſummo Sacerdote, de Sacerdotum morbis vitiiſque, de Pſeudoprophetis: quò illud fortaſſe alludit quod dixit Chriſtus, *Non poſſe Prophetam alibi quàm Hieroſolymi perire.* Addunt Hebræi ab his *Senatoribus*, quos, præter ipſius *Senatus* Principem, conſtat fuiſſe numero LXX. per χείρων ἐπίθεσιν conſecratos, tùm qui in eundem Senatum cooptabantur, tum civitatum Judices. Neque de aliis intelligendum, tum quod Numerorum xj. tum quod Deuteronomij xvij. legitur. Addit Maimonides ex vetuſtioribus Thalmudicis, *Senatum* hunc magnam in partem ex Sacerdotibus & Levitis conſtitiſſe: quia in eo hominum genere peritiſſimos divinæ legis erat reperire: quippe

cum

cum ei uni studio vacarent. Adscitum esse in eundem *Senatum* Pontificem quoque maximum, nî capiendis consiliis impar videretur. His testibus accedat sequentium manifesta temporum consuetudo; ex quibus retrò quoque conjecturam fieri oportet, nî liquido contrarium appareat, præsertim cum Iudæi veterum institutorum ab omni ævo & in hunc usque diem sint retinentissimi. Esdras cum hoc Synedrio contumacibus & facultatum jacturam & simul τὴν ἀποσυναγωγίαν, hoc est, *Relegationem à cœtu*, minatur. Hoc idem Synedrium Christi Discipulis eandem minatur ἀποσυναγωγίαν: Christo vincula injicit, cædi eum imperat; Apostolos flagris proscindit; Paulo potestatem vinciendi, in carcerem compingendi, verberandi concedit. Nec dubium ex quibus constiterit, nominantur iidem, qui in Sacris Literis, apud Jósephum, Thalmudistas, *Sacerdotum præcipui* & *Seniores populi*, addito sæpe nomine συνεδρίε & iidem sunt qui de religione in Christum & Apostolos inquirunt. Planè ut appareat & cognitionem de sacris & τὸ ἀναγκαστικὸν penes eosdem fuisse. Serius id obtinuisse, & à Primario more abscessum, facilè affirmatur; sed, ut dixi, nisi clarè probantibus temerè creditur. Videamus ergò an Sacræ Literæ

Esdr. 10.8. *Ioan.* 9.22. 12.42. 16.2.

Literæ à Judæis omnibus & ab illâ apertiſſimâ conſuetudine diſſentiant. זקנים hoc eſt, *Senes* ſive πρεσβυτέρους Hebræis communiter vocari viros ætate ac moribus ſpectabiles, nemini ignotum eſſe poteſt. Talibus viris nunquam caruit populus Iſraëliticus, ne tùm quidem cùm ſerviliter haberetur. Itaq; in Ægypto Moſes & Aaron juſſi divinitùs convocant omnes *Senes*; ubi & in Hiſtoriâ, כל־זקני non כל־הזקני, quia non certum aliquod collegium, ſed ſola qualitas denotatur. Quare hi ipſi *Senes* populus vocantur. Socero auctore Moſes, non LXX toti populo, ſed alios Magiſtratus partibus populi impoſuerat, Chiliarchas, Hecatontarchas, atque ita deinceps, rerum omnium difficiliorum cognitione ac procuratione ſibi reſervatâ. In montem aſcenſurus poſtea Moſes jubetur aſſumere Aaronem, Nadab, Abihu, & LXX è *Senibus*. Nè hic quidem collegium inſtituitur. Non enim vocantur LXX *Senes* κυρίως καὶ ἀντονομαστικῶς, ſed è Senibus ſeptuaginta, ad temporarium dumtaxat officium lecti, ut Honoris causâ Moſem comitarentur. Venerandus autem ſemper apud Hebræos fuit numerus LXX, quia tot animas in Ægyptum Patriarcha Jacobus adduxerat. Non fuiſſe Iudices conſtitutos ita perſpicuè oſtendit

Exod. 3. 16. 4. 29.

Exod. 4. 31. 18. 21.

Exod. 24. 1.

Gen. 46. 27.

Scriptura, ut dubitationi non relinquat locum. Abiturus enim Moses ita eos affatur; *Manete hic, donec revertamur; & ecce Aaron & Hur vobiscum; qui controversias habet, ad eos accedet. Ad eos*, inquit, non *ad vos.* In judicandis partibus Vicarios sibi substituens Aaronem & Hurem, non LXX *Senes.* Postea verò cùm judicandi onere Moses gravaretur, ita cum DEUS alloquitur; *Congrega mihi è Senibus Israëlis LXX quos nosti esse Senes populi, & moderatores ejus.* Ex *Senibus* ergò communiter appellatis eliguntur LXX qui deinde *ἀντονομαστικῶς* vocantur הזקנים *οἱ πρεσβύτεροι*, instituto jam scilicet collegio. Hujus collegij pars quin fuerit Aaron, Pontifex maximus, & cum ipso Sacerdotes & Leviticæ tribus alij, cur dubitemus nihil est causæ. Hi jubentur cum Mose *portare onus populi*, hoc est, summæ Reipublicæ præsidere: quos ipsos Judicari Deuteronomij xvij. ex eo quoque apparet, quod relationes causarum nisi ad Regem aut Summum Consistorium fieri nusquam soleant. Urgent quidam, ut duo Synedria faciant, in Deuteronomio disjunctivum illud; *Qui non auscultaverit Sacerdoti vel Iudici*: sed mirum est apud hos plus valere hoc disjunctivum, quàm conjunctivum quod præ-

Exod. 24. 14.

præcesserat; *Venies ad Sacerdotes & Levitas, & ad Iudicem qui erit in diebus illis.* Et quâ tandem de re? *de sanguine & sanguine, de causâ & causâ, de plagâ & plagâ, verbis contentionum*, hoc est, controversiis quibuslibet gravioribus. De his ergò omnibus relatio facta est ad Sacerdotes, Levitas, Judicem; non de aliis ad Sacerdotes & Levitas, & de aliis ad Judicem. Et alibi ex Ezechiële citavimus: *In lite stabunt ipsi* (Sacerdotes) *ut judicent secundùm Iudicia mea.* Qui Sacerdotes dicunt de Jure, judices de facto judicasse, (præterquam quod nodum non solvunt, nam sic quoque manet unum Synedrium) nihil dicunt. Debet enim quisquis judicat de utroque judicare. Formula enim pronuntiandi in Synedrio hæc fuit solennis in Judiciis capitalibus: *Reus est mortis*, vel, *non est reus mortis.* Hoc dici non potuit nisi ab eo, qui & de legis sententiâ certus esset, & rei veritatem è testibus didicisset. Facit enim lex propositionem, assumptionem, testimonia, ex quibus junctis concludit Judex. Aliter judicare non est judicem agere, sed alieni arbitrij Ministrum. Ut ergò disiunctionem illam explicemus, notandum est, Magistratus, qui simul sunt pars ejusdem Senatus, seorsim tamen Imperium habere,

Matth. 26. 66.
Ierem. 26. 16.

Erant in Romano Senatu Pontifices, erant Consules: Pontifices jus habebant vocandi ad se Flamines, iisque præcipiendi de sacris: Consules jus habebant vocandi prehendendique cives, & quod opus esset imperandi. Ita tamen, ut uterque in Potestate esset ejusdem Senatus. Nec Senatus solebat Imperare civibus nisi per Consules aliosque Magistratus. Quamquam ergò Senatus Hebræorum sacris profanisque rebus præerat, erat tamen sacrorum procurator, & de sacris Imperium penes Pontificem. Neque minùs penes Judicem Imperium erat rerum cæterarum: & tum huic, tùm illi parendum; huic in templo, illi in castris atque alibi. Meritò ergò pœna constitutâ in eum, qui alterum è duobus eximiis Magistratibus, & per quos res maximæ, tum in Senatu decretæ, tùm arbitrariæ, quotidie Imperabantur, dicto audiens non fuisset. Neque ideò tamen duo Senatus. In Josaphati Historiâ post constitutos in civitatibus judices hæc sequuntur. *Etiam Hierosolymis constituit Iosaphat è Levitis & Sacerdotibus & Principibus familiarum Israël ad Iudicium Domini & ad litem*, (nota ad eadem constitui Levitas, Sacerdotes, & Principes familiarum, qui in Evangelio ἀρχιερεῖς & πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ)

λαῦ) *& reverſi ſunt Hieroſolyma, & præcepit eis dicendo; ſic agetis in timore Domini, in fide, & perfecto corde; & omnem litem, quæ venerit ſuper vos* (nota iterum nullam litem eximi & conjungi judices) *de veſtris fratribus habitantibus in urbibus ſuis, inter ſanguinem & ſanguinem, inter legem & præceptum, ſtatuta, & Iudicia* (vides & hic nullum genus controverſiæ ſeparari) *præmonebitis eos, ne delinquant in Dominum, & ira ſit ſuper vos fratreſque veſtros. Sic facietis & non delinquetis.* Hactenus omnia ita clarè unum conſeſſum exprimunt, ut non poſſim, quod ſentio, clarius quam illis verbis exprimere. Videamus, an hanc planiſſimam interpretationem evertat quod ſequitur: *& Amarias Sacerdos veſter in re Domini, & Zabadias, Iſmaëlis filius, Dux domus Iuda in omni re Regia, & præpoſiti Levitæ coram vobis. Confortamini vos, & facite, & DEVS bono aderit.* Hinc quidam duo Synedria efficiunt: cùm multò rectius ſic argumentarentur. Quibus jubetur Amazias præire *in rebus Domini*, quibus Zabadias *in rebus Regis*, quibus nullo diſcrimine Levitæ jubentur inſervire, & mandata ipſorum exequi (conſtat enim multis ex locis id quoque Levitarum fuiſſe officium)

 hi

hi unum faciunt Synedrium. Ut res rectius intelligatur. 1. Paralipomenωn xxvj. bis apparet ſimile loquendi genus. Regioni, quæ ad occaſum Jordanis, imponitur Aſbias cum conſanguineis ſuis *ad omne opus Domini & ad ſervitium Regis*; & Jerias Rubenitis, Gaditis, & parti Manaſſitarum imponitur cum conſanguineis ſuis *ad omnem rem* DEI *& ad omnem rem Regis*. Videmus ab iiſdem in parte curatas *res* DEI *& res Regias*. Quidni ipſo regni corpore idem Senatus utrique rerum generi præfuerit? Quin per res DEI ſacra intelligantur, per res Regis cætera negotia, non repugno. Tamen Scripturis congruentius arbitror per DEI res intelligere omnia ea, quæ lege DEI definita ſunt, & de quibus ex lege judicandum eſt. *Iudicium* DEI *eſt*, inquit Moſes, judicibus: & Rex Ioſaphatus civitatum judicibus, *pro* DEO *eſtis judicaturi*. Venit ad me populus ad conſulendum DEUM, inquit alibi Moſes, id eſt, Judicij ergò, & alibi; *ſiſtent ſe* (teſtis & reus) *duo illi coram* DEO, interpretatur ipſe Moſes, coram Sacerdotibus & Judicibus (ita habet veritas; non, aut, ut quidam tranſtulerunt) qui erunt in diebus illis. Hæc ergò DEI cum ſint *negotia*, reſtat Regis *negotia* ſint ea, quæ lege DEI non definita ſub Regis

Deut. 1. 17.

2. *Chron.* 19.

Exod. 18. 15.

Deut. 19. 17.

ſunt

ſunt arbitrio, cujus generis ſunt deliberationes de eo quod fieri expediat, aut non expediat. Quare cum in jure verſatiſſimus fuerit Sacerdos, in civili autem prudentiâ ipſo uſu Dux exercitatior, potuit, imò & debuit, in eo Senatu qui Judiciis conſiliiſque præerat, in Jure explicando Amariæ, in deliberationibus verò dirigendis Zabadiæ auctoritas eſſe præcipua, & jus ſuffragij prærogativum. Ac proinde rectè eos Ioſephus *collegas* appellat. Neque omittendum hic quod in Eſdræ eſt hiſtoriâ. Is enim à Perſarum Rege miſſus ad reddendam Judæis αὐτονομίαν, inter cætera mandatum accepit *conſtituendi Iudices* ex his qui legis divinæ eſſent peritiſſimi, qui totius populi cauſas cognoſcerent, & in legis tum divinæ tum Regiæ violatores morte, exilio, mulctis animadverterent. Qui ipſe locus nos admonet, ita diſtingui legem DEI & Regis, ut utramque legem iidem Judices exercerent. Neque aliter hic diſcreta *lex* DEI *& lex Regis*, quàm alibi DEI *regiſque negotia*. Quod autem alii præterea afferunt, ut oſtendant Sacerdotes in Synedrio non judicaſſe, hiſtoriam Jeremiæ, cujus cauſa ſit cognita à Principibus & *Senioribus populi*, minimè movere quemquam debet: Sacerdotes enim accuſato-

 res

res cum se constituissent, in eodem negotio judices esse non potuerunt; ut omittam, multos fuisse Sacerdotes extra Senatum. Et hæc quidem de Synedrio Judaïco satis.

16. Venio ad *Presbyterorum* vocem, quam multi assessoribus Pastorum tributam volunt in novo Testamento, de quo mihi non liquet. Tres hujus vocis significationes video in novo fœdere: easdem scilicet, quas in Patribus. Unam, quæ ad *ætatem* pertineat; ut cum πρεσβύτεροι opponuntur νεωτέροις, ut 1. Timoth. ℣. 1. Alteram, quæ ad *Potestatem* atque *Imperium*; ut cum de his sermo est, qui aut in magno Synedrio aut in minoribus Synedriis considebant: Tertiam, quæ Evangelii Præconibus convenit. Quartam non reperio. Apostoli Pastores à se constitutos cur Presbyteros appellaverint quæri potest; an quod vix alii quàm *Senes* ei muneri adhiberentur? an quod in Synagogâ quoque Magistri κατ' ἐξοχὴν eo nomine appellarentur? an (quod mihi non minus probatur) à Magistratibus Judæis sumptâ similitudine? Nam CHRISTUS ipse in constituendâ Ecclesiâ, ut Regem se ostenderet, simulque mundani regni spem paulatim animis eximeret, Ecclesiam suam, quamquam omni externo Imperio destitutam,

tutam, ad imaginem quandam Judaïci regni compoſuit: eoque modo in ſpem regni Cœleſtis erexit. Rex unus in populo Hebræo: & ipſe ſe Regem agnoſcit. In Regno duodecim Phylarchæ; Totidem ſibi CHRISTVS conſtituit Apoſtolos: &, ne dubitaretur, quò reſpexerit, *duodecim* ipſis promittit *Thronos*, in quibus *Iudicaturi* eſſent totidem *tribus Iſraëlis*. In Regno Senatores magni Synedrij LXX totidem Evangeliſtas conſtituit CHRISTVS. Tertia in Regno eſt dignitas Judicum Urbanorum, qui זקנים vocabantur, quod Græcè eſt πρεσβύτεροι: In Eccleſiâ quoque Preſbyteri Apoſtolos & Evangeliſtas tertio loco ſequuntur. Horum Judicũ Principes vocabantur פקידים, quod Græcè eſt ἐπίσκοποι, ut modò diximus: ita & *Presbyterorum* in Eccleſiâ Principes Epiſcopi. Denique Judicibus his inſerviebant, עבדים vocabantur, quod Græcè eſt διακονοὶ: neque aliter vocati ſunt in Eccleſiâ hi, qui infra Presbyteros ſunt conſtituti. Quod ſit Preſbyterorum munus in Eccleſiâ Chriſtianâ, Apoſtoli nos pluribus locis docent. Paulus Epheſinos Preſbyteros Miletum ad ſe venire juſſos admonet, ut norint *in ſpectores ſepoſitos ad paſcendam* DEI *Eccleſiam*. *Presbyteros* jubet Jacobus ab ægrotantibus

Act. 17. 18.

Cap. 5. 14. *advocari, ut orent super ipsos, & ungant ipsos in nomine Domini.* Presbyteros alloquitur Petrus συμπρεσβύτερος, id est, ut collega muneris. Pastores ergò fuisse apparet; unde nec aliter constituti, quam per *manuum impositionem*; ut de Timotheo memoriæ mandatum est. In aliis locis, ubi nulla descriptione addita *Presbyterorum* fit mentio, alios intelligere *Presbyteros* quàm illos, qui tot locis clarissimè describuntur, temerarij sit conjectoris, nisi Verborum contextus à certo ac recepto significatu nos cogat discedere. In omni novo fœdere una dumtaxat Pauli sententia est, quæ ad constituendos Presbyteros non Pastores speciosè affertur. οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ

1. Tim. 5. 17. καὶ διδασκαλίᾳ. Ex hâc voculâ μάλιστα infertur aliquos eo tempore fuisse Presbyteros tantùm προεστῶτας, & non κοπιῶντας ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ. Sed primùm, id si verum esset, saltem aliunde apparêret novum hoc *Presbyterorum* genus, alibi nunquam memoratum, quo auctore, quâ occasione cæpisset, sicut Diaconorum origo narrata est; & non ita obiter atque in transcursu uno in loco, ubi de munerum Ecclesiasticorum generibus sermo institutus non est, insinuaretur pars necessaria

Eccle-

Eccleſiaſtici regiminis. Deinde Patres proximi Apoſtolorum temporibus monuiſſent nos hujus rei; ſaltem Græci, quibus ſua lingua ignota eſſe non poterat, hanc nobis reliquiſſent interpretationem, quam ex ſolâ verborum ſerie ſequi, ſunt qui autumant. Nunc, cum ante hoc ſæculum interpretum nemo verba Pauli ita acceperit, meritò videndum eſt, an non aliam interpretationem ferant, quæ nihil à cæteris Scripturæ locis diverſum aſſerat. Videamus ergò, quid ſit propoſitum Paulo. *Honorem duplicem* vult Presbyteris exhiberi. Quis ſit honor, de quo agitur, ex ſuperioribus poteſt intelligi. χήρας τίμα: ubi τὸ τιμᾶν, *honorare*, nihil eſt aliud quam *honeſtè ſuſtentare*. Vult enim eas *viduas honorari, quæ verè ſunt viduæ*, hoc eſt, ut ex oppoſitione apparet, eas, quæ fideles cognatos aut affines non habent, quorum ope poſſint ſuſtentari. Nam ſi habeant, has vetat Eccleſiæ eſſe oneri. Abſoluto de viduis ſuſtentandis ſermone, docet etiam Preſbyteris ſuppeditandum, unde honeſtè vivant. Hoc voce τιμῆς indicari ratio ſubnexa oſtendit: *Scriptum eſt enim, bovi trituranti os non obligabis.* Hoc ipſum Scripturæ teſtimonium alibi quoque in eundem ſenſum produxerat. *Quis ſuis ſtipendiis militat? quis*

1. Tim. 5. 3. 16.

1. Cor. 9. 7. & ſeq.

quis vineam plantat , & de proventu non edit ? quis gregem pascit & gregis lacte non vescitur ? an secundùm hominem hoc tantùm dico ? an non & lex idem docet ? in lege enim scriptum est , non obligabis os bovi trituranti. Et postea , *si spiritualia serimus , an magnum est si carnalia metimur ?* Rectè ergò ad illum , de quo agimus, Chrysostomus , Hieronymus , Ambrosius , etiam Calvinus & Bullingerus notant de suppeditando victu & rerum necessariarum subsidio Apostolum hic agere. Assessores eos , de quibus nobis sermo est , stipendiis Ecclesiis sustentari neque hodiè videmus, neque visum est umquam. Neque verò credibile est Apostolum , qui ubique parcit Ecclesiis , quippe satis pauperibus , gravatas illas voluisse onere non necessario. Quare , si usquam, hoc imprimis loco illorum assessorum intempestiva fuisset mentio , ubi de stipendiis oratio instituta est. Verborum Pauli multas interpretationes non incommodas alij attulerunt. Simplicissima hæc est: omnibus quidem Presbyteris stipendia deberi , ut qui præsint Ecclesiæ , hoc est, gregem Dominicum pascant; sed illis præcipuè,qui,omni curâ rei familiaris neglectâ , uni studio Evangelij propagandi incumbunt , nullique labori parcunt. Non

ergò

ergò duo ponuntur Preſbyterorum genera, ſed monſtratur non parem eſſe omnium laborem. Agnoſcunt omnes, etiam Beza, verbo κοπιᾷν non quemvis laborem, ſed eum, qui cum inſigni moleſtiâ conjunctus ſit, deſignari. Itaque Paulus ſe ait Evangelio operam dediſſe, non vulgarem, ſed ἐν κόποις; quibus explicandis addit μόχθον, λίμον, δίψιν, ἀγρυπνίας, & omnia incommodorum genera. CHRISTVS in Epiſtolâ ad Epheſinum Epiſcopum cum dixiſſet, *novi opera tua*, addidit, ut majus aliquid, & τ̀ κόπον. Paulus etiam verbum κοπιάζειν ſæpè ſibi tribuit, deinde etiam ſanctis quibuſdam mulieribus, quæ huc illuc relictis rebus ſuis Evangelij causâ diſcurſabant. His ergò Preſbyteris, qui nihil aliud curant præter Evangelium, ejúſque rei causâ omnibus incommodis ſe exponunt, plus aliquanto quàm cæteris deberi ratio dictat. Sic & Paulus τὸ προΐσασθαι & τὸ κοπιᾷν de ijſdem extulit ad Theſſalonicenſes. ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν, καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν κυρίῳ, καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ὑπὲρ ἐκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν. Omnis ergò error novorum interpretum in eo eſt, quòd putent illud ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ, pronuntiandum ἐμφατικῶς, cum emphaſis

Ad Matth. 11.

2.Cor.6.5.11.23.27.
1.Theſſ.11.9.

Apoc.2.2.

Cap.5.12.

emphaſis ſit in voce κοπιῶντας; Illa autem ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ addita dumtaxat explicandæ voci κοπιᾷν. Similis eſt illorum hallucinatio, qui in verbis Pauli ad Corinthios, ubi de Cœnâ ſermo eſt, δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, illud ἑαυτὸν urgent; cùm non in eâ voce ſit ἔμφασις, ſed in voce δοκιμαζέτω; neque ἑαυτόν poſitum ſit *diſtinctivè* ſed *declarativè*. Neque tam rectè potuit poni in priore membro illud ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ, quàm in ſecundo, quia illa verba optimè cohærent cum τῷ κοπιᾷν, non æquè cum τῷ προεστάναι. Similes locutiones dabo, quas nemo ineptiæ arguerit: *Magiſtri pueritiæ formatores utiles ſunt reipublicæ, ſed illi imprimis qui noctes dieſque hoc unum agunt ut Diſcipuli ſui meliores doctioreſque evadant: Medici valetudinis noſtræ Curatores ſummo in pretio ſunt habendi; illi aute alios, qui magno cum ſtudio atque affectu in hoc incumbunt, ut ſanitatem nobis conſervent aut reſtituant.* His compara filium Paulinæ orationis, videbis omnia quadrare. Cætera, quæ afferri ſolent, frigidiora ſunt, & ſponte ſuâ corruunt. Rom. xij. diverſa dona, diverſæ etiam juxta donorum menſuram actiones numerantur, ſed quæ non propterea diverſas conſtituunt functiones. Sicut autem idem eſſe

poteſt

potest ὁ μεταδιδοὺς & ὁ ἐλεῶν, ita nihil vetat eundem esse τὸν παρακαλοῦντα καὶ τὸν προϊστάμενον. Nam ex duobus locis jam allegatis apparet τὸ προΐστασθαι tribui Pastoribus, ut & τὸ ἡγεῖσθαι, Hebr. xiij.7. Similiter ad Corinthios non tantum diversæ functiones enumerantur, sed & plura dona quæ uni functioni conveniunt. Sicut ergò δυνάμεις & χαρίσματα ἰαμάτων diversas functiones non constituunt, ita nec ἀντιλήψεις καὶ κυβερνήσεις: sed sunt hæc omnia Pastoralis officij subsidia & ornamenta. *1.Cor.12.28.*

17. Huc usque operam dedimus, ut appareret adsessionem eam, de quâ agimus, non esse divini præcepti: quod eò facit, ne sequius quàm par est sentiamus de veteribus Ecclesiis, aut hodiè reformatis, quæ illis assessoribus non utuntur. Nunc vicissim, quæ pro eo munere dici posse credimus, proferentur. Primùm, licitè illud munus potuisse institui vel à Summâ Potestate Christianâ, vel ab Ecclesiâ, ubi Summa Potestas aut non curaret Ecclesiam, aut jus suum Ecclesiæ concederet. Nam cùm ei inspectio summa competat in omnes Pastorum actiones, ut tabulæ utriusque custodi; neque omnia per se possit exequi, licuit ei suo nomine delegare qui Presbyteriis interessent, cum eo jure quod ipsis de suo communicare

Summæ Poteſtati viſum eſſet. Quod ex his quæ ſequenti capite tractentur, apertius fiet. Eccleſiæ quoque divinâ lege interdictum non eſt inſtituere munera ad ordinis conſervationem & ædificationem facientia; manetque penes eam hæc libertas, quamdiu Summæ Poteſtatis lege non circumſcribitur. Hæc probari nihil eſt opus. Sunt enim nota per ſe, neque ulla poteſt in contrarium lex divina afferri.

18. Secundum hoc eſto, reperiri in Sacris Literis, ex quibus appareat hanc inſtitutionem DEO non diſplicere. Probatur hoc primò ex parte Summæ Poteſtatis ex conſtitutione Synedrij Judaïci, in quo Sacerdotibus adſederunt delecti è populo, præpoſiti ſanè civilibus negotiis, verùm etiam ſacris, ut ſupra oſtenſum eſt. Quare cum ex novo Teſtamento nihil in contrarium afferatur, rectè hinc colligimus, Juriſdictionem de ſacris, hoc eſt, Judicium publicum & cum Imperio conjunctum, poſſe juxta Paſtores quibuſdam è populo mandari; præſertim ſi partes potiores deferantur Paſtoribus, ſicut in ſacris major auctoritas Amariæ quàm Sabadiæ. Eodem argumento rectè defenditur Senatus Eccleſiaſticus, qui mandato Electoris Palatini res Eccleſiæ cum Impe-

rio

rio regit, partimque ex Pastoribus, partim è piis Magistratibus constat. Ex parte Ecclesiæ probatur idem quod diximus. Licuit enim Ecclesiæ Corinthiorum (etiam sine Apostolicâ auctoritate; reprehendit enim Corinthios Apostolus cur non antè fecerint id quod jam faciendum monet) constituere in Ecclesiâ privatarum controversiarum disceptatores. Si tantum licuit Ecclesiæ ad lites fugiendas, quidnî tantum licuerit ad evitanda ὀλιγαρχίας mala? Præterea expedit sæpè, ut tota fidelium multitudo consulatur super negotiis Ecclesiæ, ut supra ostendimus: quidnî ergo Ecclesia aliquos Pastoribus adjungat, qui hoc ipsum videant quando opus sit Ecclesiam consuli. Licuit etiam Ecclesiæ quosdam deligere, qui suo nomine pecunias perferrent atque erogarent: Quare cum Pastoribus competat inspectio in Diaconos, licet etiam Ecclesiæ ad eam rem socios quosdam Pastoribus adjungere, μήτις ἀυτοὺς μωμήσηται ἐν τῇ ἁδρότητι τῇ διακονουμένῃ ὑπ' ἀυτῶν, ut cum Apostolo loquar. Postremò, licuit Antiochenæ Ecclesiæ quosdam è suo cœtu delegare, qui deliberationi Apostolorum & Presbyterij Hierosolymitani interessent, quorum testimonio credat omnia ibi ex DEI verbo καὶ αὐτὸ προχείματος geri.

2. Cor. 8. 19. Phil. 11. 22.

2. Cor. 8. 20.

Act. 15. 2.

19. Tertium eſt, non deeſſe in piâ antiquitate exempla, quæ, ſi non planè conveniant, certè ad hunc morem proximè accedant. Ex parte Summarum Poteſtatum notiſſimum eſt ab Imperatoribus Senatores & Judices datos, qui Synodis adſiderent, inſpectores moderatoreſque actionum. Neque hoc tantùm, ſed & qui de depoſitione Epiſcopi rebuſque aliis unà cum Epiſcopis ſententiam ferrent, ut in Photini & Dioſcori causâ videmus accidiſſe. Quod autem licet in Synodis, cur non liceat in Preſbyteriis, præſertim cum in anguſtioribus territoriis non minor ſit habenda ratio Preſbyteriorum, quàm Synodorum in tantâ Romani Imperij amplitudine? Sed & ab Imperatoribus dabantur Eccleſiis id poſcentibus ἔκδικοι ſive *defenſores*, qui Laïci erant, quorumque officium erat vim omnem ad tumultum ab Eccleſiâ & Paſtoribus arcere, & operam dare ne quid in Eccleſiâ per vim aut ſordes fieret: ut apparet novellâ Conſtitutione L U I. Chalcedonenſis Synodi Canone CCI. & Carthaginenſis Canone LXXVI. & in Maxentij reſponſo ad Hormiſdam, atque alibi. Hi ſunt, qui poſterioribus ſæculis Eccleſiarum *Advocati* dici cæpêre. Sic & à Metropolitis ſolebant Eccleſiis dari φροντισταὶ, qui cum Epiſcopis pecu-

Epiph. hær. 71.

Concil. 5. Carth. c. 9. A. D. 401. Sept. 13.

pecuniæ Eccleſiaſticæ rationes tractarent. Ex parte Eccleſiæ repetendum eſt, quod ſupra diximus, non ſemper totam multitudinem, ſed interdùm Seniores tantum conſultos. Si autem à multitudine ad Seniores conſultationem advocare licuit, cur non itidem prægravante Seniorum turbâ, ad pauciores eadem contrahi potuit, præſertim multitudine non invitâ? In electionibus quoque Paſtorum apparet ſæpè per compromiſſum id, quod multitudinis erat, in paucos collatum. Synodis quoque Laïcos interfuiſſe, & inibi ſententiam dixiſſe, tum ex magni Concilij hiſtoriâ, tum aliunde ita manifeſtum eſt, ut ne Nicolaus quidem Papa id auſus ſit negare. Notaque ſunt hâc de re non Melanchtonis tantum & recentiorum, ſed Panormitani & Gerſonis Judicia. In Preſbyteriis, cur tantumdem Laïcis, præſertim ad id delectis, non liceat nulla ratio poteſt inveniri. Sed alia quoque addamus. Conſtat in veteri Eccleſiâ matronas fuiſſe, quæ mulieres cæteras ad vitam honeſtè inſtituendam hortarentur; quas & πρεσβύτιδας appellarunt: &, quia ſupra cæteras mulieres ſedebant in Eccleſiis, προκαθημένας. Abrogavit eas Canon XI. Synodi Laodicenæ, cum ad id tempus manſiſſent, ut notat Balſamon. Ac

fortè de iis agit Paulus, ubi πρεσβύτιδας vult esse sanctas moribus, non calumniatrices, non vino deditas, rerum bonarum Magistras, uti juniores fœminas doceant amare maritos, amare liberos, & quæ sequuntur. Fulgentius Ferrandus in Canonum Breviario vult ita à Paulo nominari τὰς χηροτέρας τῶν διακονισσῶν. In Nicæno vocari videntur αἱ ἐν τῷ σχήματι ἐξεταζόμεναι. Si ergò mulieres nullius in Ecclesiâ muneris participes, in hoc tamen constitui ab Ecclesiâ potuerunt, ut aliarum mulierum essent σωφρονίστριαι, quidnî præter Pastores aliqui poterunt à plebe assumi, qui abstinentes à Pastoralibus officiis id paulò diligentius facerent, quod cuivis Christiano non permittitur tantùm, sed & imperatur? Et si illæ dictæ πρεσβύτιδες, & hos generaliori quâdam ratione πρεσβυτέρους licebit appellare. Non longè ab adsessorum officio abit quoque munus *Oeconomorum* & *adsistentium* in Anglicanâ Ecclesiâ jampridem observatum quibus incumbit curare, ne quis rei sacræ interstrepat, ne quis excommunicatus cœtui se ingerat, inordinatè viventes admonere, &, si perseverent, eorum nomina ad Episcopum deferre. Hi autem ab ipsâ Ecclesiâ eliguntur.

20. Quartum hoc ponam, non spernendam

dam utilitatem ab his adſeſſoribus haberi poſſe. Nam ſi Poteſtates Summas reſpicimus, expedit eis habere in Paſtorum conſeſſibus ſuos oculos, ſuas aures, quorum miniſterio explorent an cuncta ſatis ex fide & præſcripto agantur. Sin ad Eccleſias nos vertimus, refert ut hæ quoque de Paſtoribus optimè ſentiant. Quod tum maximè fiet, ſi illorum actionibus teſtes quoſdam & velut internuntios adhibeant.

21. Apparet ex his, quæ diximus, in munere adſeſſorum, qui nonnullis in locis in uſu ſunt, (quos diſtinctionis causâ *temporarios* aut *Laïcos Presbyteros* appellare poſſumus) nihil eſſe quod poſſit reprehendi. Sed has putamus cautiones adhibendas. Primò, ne id munus affirmetur divini eſſe præcepti, quod ſine Eccleſiæ veteris contumeliâ & recentioris divulſione dici non poteſt. Secundò, ne quid illis tribuatur, quod ad claves Evangelicas pertineat, quas exercendas ſolis Paſtoribus à CHRISTO datas nobis ad alios transferre non licet. Ad excommunicationem igitur, quatenus illa Paſtoris opus eſt, nihil poſſunt afferre præter conſilium. Quatenus verò excommunicatio etiam plebis eſt opus, quæ facinoroſos à ſe removere debet, eatenus poſſunt παρβύλδμα facere,

 re,

re, quod probandum plebi proponatur. Tertiò cavendum, ne ad hanc adſeſſionē aliqui vocentur, qui gubernandæ Eccleſiæ, & præcipuè dijudicandis controverſiis impares ſunt. Id enim periculoſum eſt, & Eccleſiæ indecorum, & paratiſſima ad ὀλιγαρχίαν via. Quartò videndum, ne adſeſſores iſti quidquam Iuriſdictionis externæ ſive ἀναγκαστικῆς δυνάμεως exerceant, ultra quàm publicæ leges ipſis concedunt. Quintò, ut norint munus ſuum, non tantum ut Paſtorum munus, quod à Chriſto eſt inſtitutum; ſed ut ea, quæ humani ſunt inſtituti ac proinde mutabilia, Summarum Poteſtatum Imperio ſubjacere. His duobus, quæ poſtrema poſuimus, ignoratis, aut non rectè obſervatis, neceſſe eſt magnas reipublicæ perturbationes ſequi, ut viri prudentes jampridem monuerunt, & nos quotidie experimur. Multi enim ſemel hâc opinione imbuti, divini Iuris eſſe iſtud regimen, eò deinde deveniunt, ut Summarum Poteſtatum nullas aut exiguas eſſe credant in Eccleſiâ partes; ut cui abundè à DEO, non de Paſtoribus tantum, ſed & de Rectoribus proſpectum ſit. Ita humanæ prudentiæ repertum ordinationi divinæ ex adverſo opponitur, inque iſto Imperio duplice perpetuò ſeritur partium ac factio-

num

num seges: in quam non desinunt intentos habere oculos quicunque aut in republicâ aut in Ecclesiâ res novas quærunt. Qui meminerunt, quid *ante hos triginta annos* actum sit in hâc nostrâ Patriâ, sciunt quàm vera loquar. Atque hæc me præcipuè consideratio impulit, ne quæstionem istam intactam relinquerem. Memoratu non indignum est, Genevæ, (quæ urbs si non prima ἐώτην τὴν συνήθειαν, certè præcipuos ejus defensores edidit) totum jus eligendi Seniores illos esse penes *Senatum* urbis, parvus qui dicitur, auditis dumtaxat Pastorum consiliis. Neque tantum eligi eos à *Senatoribus*, sed ex solis Senatoribus, binos nempe ex eodem parvo Senatu, & denos, tùm ex Senatu sexaginta-virûm, tùm ex alio Senatu ducentorum. Electio hunc in modum facta ducentis examinanda subjicitur: & electi Seniores, quamquam Jurisdictionem non habeant, Sacramentum tamen Reipublicæ dicunt. Cœcus sit oportet, qui non videat quæ incommoda Genevenses metuerint, cum tam sollicitam eligendi rationem inierunt.

CAPVT XII.

De substitutione & Delegatione circa Sacra.

SVMMARIVM.

1. Opus Summæ Potestati Vicariis circa Sacra. 2. Arbitrium religionis interdum subditis concedi. 3. Vicarios esse alios substitutos, alios delegatos. 4. Substitui aut delegari solere Pastores solos, Pastores cum Laïcis, Laïcos solos. 5. Ostenditur jus Patronatus antiquum esse & oriri à Regio jure. 6. De veteri more Hollandiæ: simul ad auctoritates Iuris Pontificij & Panormitani respondetur. Et quæ sit Collegiata Ecclesia. 7. Minoribus Potestatibus nullum jure divino Imperium in sacra competere. 8. Quam minimum Imperij circa Sacra deferendum Potestatibus subordinatis nec nisi summæ proximis. 9. Et rectam fidem profitentibus.

1. NON satis Summæ Potestati jus suum nosse, nisi & illud norit quâ ratione

ratione ſuo jure optimè utatur. Cum autem Summa Poteſtas quod ſui officij eſt partim per ſe, partim per alios expediat, in iis quæ per ſe expedit quo pacto prudentum conſiliis uti debeat, ſupra dictum eſt; neque piget repetere Chriſtianos Imperatores & poſtea Francos, alioſque Reges ſemper ad latus habuiſſe religioſiſſimos Paſtores, quorum Conſiliis ſacra non minus, quam aliorum ſuggeſtione profana diſponerent: Sed ne ſic quidem Summa Poteſtas, cujus vis per res tot ac tantas diffunditur, omnibus explicandis par eſt, ſed neceſſe eſt ut & Vicaria aliorum utatur operâ. *Graviſſimi labores*, inquit auctor ſapiens, *ejus qui orbem terræ capeßit, egent adminiculis.* Et multa negotia multis egent adjutoribus. Strepunt Juriſconſultorum ſcholæ hac diſputatione, *Quænam partes Imperij à Summâ Poteſtate mandari aliis poßint.* Omnia quæ ad hanc quæſtionem pertinent, referre pigeat, neque hujus ſit inſtituti. Quædam ſunt quæ à Summæ Poteſtatis jure ſeparari nequeunt; alia quæ ob ſui magnitudinem alteri communicare non expediat. Prioris generis eſt jus leges etiam ab aliis latas emendandi, jus reſcindendi iniquè judicata, ſi non per viam appellationis, certè per

viam ſupplicationis, jus irritas faciendi electiones quæ contra utilitatem ſint Reip. aut Eccleſiæ. Poſterioris iſta; *arbitrium religionis* & maximorum Paſtorum tum electio, tum depoſitio: quæ plerumque Summæ Poteſtates ſibi reſervarunt, non tamen perpetuò.

2. Nam & *arbitrium religionis* ſubditis quibuſdam ſive Principibus, ſive Univerſitatibus conceſſum videmus, ita exigente temporum neceſſitate. Neque id novum adeò, cum Perſæ quoque, Macedones & Romani Judæis, aliiſque nationibus ſibi parentibus ſacrorum libertatem conceſſerint. Romanos quoque & Conſtantinopolitanos Antiſtites ſcimus non ſemper ab Imperatoribus electos.

3. Modi mandandi juris duo ſunt, *ſubſtitutio* & *delegatio*. Subſtitutionem voco mandatum quod lege aut privilegio datur; Delegationem quod conceſſu ſpeciali.

4. Solitum Summis Poteſtatibus Epiſcopos ſubſtituere ſupra oſtendimus. Inde enim emanat jus Canones faciendi, qui vim legis habeant; jus cum Imperio deponendi Paſtorem aut civem extra cœtum relegandi, quæ Synodis aut Preſbyteriis permiſſa apparuit. Nec aliunde eſt jus Cleri ſive Capitulorum ad peragendas

das electiones: ut multis Imperatorum ac Regum Diplomatis ostendi potest; quibus in rebus laudanda certe veterum Imperatorum ac Regum pietas. Existimarunt enim his qui rerum sacrarum essent peritissimi, & quibus regimen Pastorale à DEO commissum, alterum illud quod ab Imperio emanat regimen tutò quoque posse committi. Sed utinam non illos in tam honesto proposito sæpe exitus fefellisset. Interim monendi sunt qui non ferunt Pastores ulla ex parte Summarum Potestatum Vicarios dici, ut tandem aut ratione aut juris atque historiarum auctoritate permoti hunc errorem deponant. Alibi videmus rerũ sacrarum curationem mandatam simul Pastoribus atque aliis extra Pastores viris piis & eruditis, idque non sine divinæ auctoritatis exemplo. Jam enim demonstratum est magnum Synedrium septuaginta-virûm apud Hebræos, cui inter alia sacrorum quoque cura incubuit, constitisse *ex Sacerdotibus, Levitis & delectis è reliqua populi parte.* Non dubium quin in Sacris (imo & in Judiciis omnibus nî fallor) Sacerdos magnus ante alios sententiam dixerit. Ita tamen ut Regis Vicarius, qui *Nasi* dicebatur primas in consessu obtineret, & sententias exquireret, ad quod exemplar compositum

positum video in Palatinatu Senatum qui sacris præsidet. Hanc conjunctionem Potestatum minorum cum Episcopis in Legibus quoque invenio. Novella enim Justinian. xvij. cap.11. sic habet. *Neque occasione religionum hæresiumque quæstionis permittas* (ad provinciæ præsidem sermo est) *alicui provinciam commovere, aut aliter quandam præceptionem injungi provinciæ cui præsides : Ipse verò providebis cum competenti utilitate , fiscalibus, & quæ alia sunt perscrutari , & non permittere fieri aliquid contra nostras præceptiones occasione religionum ; Si vero Canonicum sit quod quæritur , unà cum Metropolita provinciæ hoc disponere & decernere , sive Episcopi dubitent , sive alij quidam: Et causæ dare* DEO *amabilem & decibilem terminum ; qui & decenter Orthodoxam custodiat fidem , & indemnitatem procuret fiscalibus , & nostros subjectos servet inviolatos.* Certum est in depositione Episcoporum convenisse Judicia Synodi & Senatorum aut Judicum quos Imperatores adjunxerunt. Ita Pholinus Episcoporum simul & Senatorij Ordinis virorum Judicio deponitur : quorum nomina sunt apud Epiphanium. Ita de Sixti tertij Episcopi causa jussu Valentiniani in sessoriani atrio Senatores & Presbyteri

*Hær.*71.

cogno

cognoverunt. Eidem mori acta etiam Chalcedonenſis Synodi teſtimonium perhibent, tum in Dioſcori causâ, tum in causâ Epiſcoporum Tyriæ Diœceſeos: Nam & depoſitio & reſtitutio non minus Senatoribus ac Judicibus quam Epiſcopis tribuitur. Interdum ergo Poteſtates minores adjunctæ Paſtoribus tantum ut vim ac tumultum arcerent. Quemadmodum Candidianus Comes in Epheſina Synodo; ἔκδικος in Eccleſiis: interdum ut una jus dicerent. Non aliter & in electione Epiſcoporum, Urbanos Magiſtratus cum Clero conjunxit Lex Juſtiniana, quem morem non illis primum cœpiſſe temporibus è Theodoreto diſcas, qui poſt mortem Athanaſij Petrum narrat Antiſtitem factum συνψήφων γεγενημένων τῶν ἱερωμένων καὶ τῶν ἐν τέλει καὶ ἀξιώμασι. Evenerunt & ea tempora, ut propter ſchiſmata aut typhum Epiſcoporum neceſſe eſſet hac partes graviſſimas ſacra cum Imperio curandi Poteſtatibus minoribus, & quidem ſeorſim ab Epiſcopis, mandari. Nam de causâ Donatiſtarum Ælianus Proconſul Conſtantini, & Marcellinus Honorij mandato cognovit, atque inter partes ſententiam tulit, ut ſupra annotatum eſt. Et in Aulâ Conſtantinopolitanâ Patriciorum unus ſpeciatim Eccleſiæ

Et 56. Epiſcopi. Vide lib. Pontif.

Balſ. ad Can. 29. Chalced.

Lib. 4. c. 20.

A. D. 314.

A. D. 411.

Ecclesiæ rebus vacabat; unde & nomen ejus officio datum. Sic & Galliæ Parlamenta per appellationem; Hispaniæ Senatus per oppositionis viam; Hollandica Curia per mandata Pœnalia, Censuræ Ecclesiasticæ errores emendavit. Sed & jus Pastores eligendi (illibato Pastoribus alios ordinandi & populo δοκιμασίας jure) sæpe solis Laïcis concessum, apertius est quam ut docere debeat. Et hoc est *Ius Patronatus*, quod non apud nos tantum, sed & in Angliâ & Palatinatu valere ex Canonibus Anglicanis & Palatinis constitutionibus apparet.

5. Sicut autem eorum pietatem non reprehendimus, qui sollicite cavent ne quid hujus Juris obtentu in perniciem Ecclesiæ peccetur, ita veritas à nobis exigit ne silentio prætereamus assertionem eorum temerarium, qui hoc Jus & nuperum esse dicunt & niti Jure Papali; At qui non nuper & sub Paparum dominatu vixit Imperator Justinianus, qui illud ipsum Jus hac editâ lege stabilivit, *Siquis Orator domum fabricaverit & voluerit in ea Clericos ordinare* (hic *ordinare* pro *eligere* transtulit Latinus interpres) *aut ipse aut ejus hæredes, si expensas ipsis Clericis ministrant & dignos denominant, denominatos ordinari, si verò qui ab eis eliguntur tanquam indignos*

Novell. 123. *cap.* 18.

gnos prohibent sacræ Regulæ ordinari, tunc sanctissimus Episcopus quoscunque putaverit meliores, ordinandos procuret. Hæc lex à Iustiniano est edita circa annum Dominicum I Ↄ X L I. quo tempore Romani Episcopi Imperatorum erant Episcopi, & ab Imperatoribus creabantur. Est & similis ejusdem Imperatoris constitutio, quæ edita creditur anno I C L V. & inscripta est Episcopo Constantinopolitano. Quæ permittit ædificatoribus Ecclesiarum aut alimentorum erogatoribus Clericos statuere, si tamen Episcopali examine digni reperiantur. Anno autem I Ↄ L I I I. in Concilio Toletano factus est hic Canon, *Decernimus ut quamdiu fundatores Ecclesiarum in hac vita superstites exstiterint, pro iisdem locis curam permittantur habere, & sollicitudinem ferre præcipuam, atque rectores idoneos in eisdem Basilicis iidem ipsi offerant Episcopo ordinandos: quod si spretis eisdem fundatoribus rectores ibidem præsumpserit Episcopus ordinare, & ordinationem suam irritam esse noverit, & ad verecundiam suam alios in eorum loco, quos iidem fundatores elegerint, ordinari.* Circa annum I Ↄ C C C X X V I I. Constitutiones Caroli Magni collegit Ansegisus, in quibus hoc invenire est, *Si Laïci* (Patroni nimirum) *Clericos probabilis vi-*

A.D.541. Maij 1.

Novell. 157. A.D.538. Nov. 3.

Conc. Tolet. 9. c. 2.

ta & doctrina Episcopis consecrandos, suisque in Ecclesiis constituendos obtulerint, nulla qualibet occasione eos rejiciant. Nec Pastores tantum minores, sed Episcopos quoque constituendi jus, Germaniæ Imperatores Bavariæ Ducibus ac Saxoniæ jampridem contulerunt, ut ab aliis observatum est. Cum alioqui Episcopos *investire* (ut olim scripsit Helmodus) *solius sit Imperatoriæ Majestatis.* Ex Imperatorum ergo & Regum constitutione ac concessione jus hoc originem traxit, estque ἀπόῤῥιὲξ quædam è Jure Summæ Potestatis emanans. Jure Papali ut nitatur tantum abest, ut contra ejus Juris conditores atque interpretes nihil tanto conatu aut oppugnaverint aut circumciderint, ut qui persuasum orbi cuperent, omnia beneficia patrimonium esse Papæ. Hos inter præcipuus est Panormitanus, quem ego mihi adversarium in re tali, quam suffragatorem multo malim. Scio enim pleraque ejus hac in parte commenta à Covarruvia & Duareno (Covarr. part.2 Relig.c. Possess.§.10. num. 2. Duaren. lib.3. num. de Eccles. Ministr. cap.11.) aliisque Jurisconsultis refutata, semperque viros prudentes hac in parte ab illorum temporum Clero dissensisse ad hæc nostra usque tempora.

Vel

Vel ea videamus quæ Hollandiæ Senatus, ut avito Gentis nostræ Iuri contraria, in Tridentinæ Synodi actis annotarit ad Sess. IV. cap. 12. *Videntur hoc capite Patroni laïci gravari.* Et mox: *Animadvertendum an ex verbis atque ipsa mente Concilij alicui auferetur ius Patronatus si beneficium cuius ius Patroni iam obtinent aut potius retinent, non sit sufficienter dotatum.* Ad Sess. XXI. c. 5. & Sess. XXV. c. 4. *Cavendum videtur, ne in uniendis Ecclesiis Parochialibus atque etiam simplicibus beneficiis praiudicetur Patronis laïcis.* Ad c. 9. Sess. 22. *Cum de Iure Laici possint esse rectores Ecclesiarum, & in Provinciâ Hollandiæ hactenus de consuetudine sit observatum quod de eadem administratione conveniantur coram Iudice Laico, &c.* Et mox: *Cum hæc cognitio pertineat ad Dominos temporales, etiam illos quos* Ambachts-Heeren *vocant & alios Magistratus seculares, &c. durum videretur in prædicta consuetudine quicquam immutare.* Et ad cap. XVIIJ. Sess. 23. *Læderet iura Patronatus laïcalia.* Hæc tum Senatui veterum Patriæ nostræ consuetudinum custodi visa, quæ à nobis defendi multò est æquius, quam ea, quæ maiores nostri, illo quo tum infelici tempore non toleranda censuerunt. Quid si verò nec ipsi quidem Romani Pontifices,

nî ipſe quidem Panormitanus hæc anſi ſunt à Patronis laïcis poſtulare, quæ nunc ſub illorum ſcilicet auctoritate poſtulantur? De voce non diſputabo, an collatio Patroni *Electio* ſit dicenda: & tamen ſic eam dici apparet à Clemente III. in capit. *nobis* de Iure Patron. citantur ex d. c. *Nobis* hæc verba: *In conventuali Eccleſia non electioni Prælati facienda, ſed iam facta honeſtius Patroni poſtulatur aſſenſus*, omiſſis quæ ſequuntur & ad rem plurimũ faciunt: *niſi aliter de ſua Iuriſdictione obtineat.* Aliter enim iam multis à ſeculis, multiſque in locis uſus obtinuit. Et in hâc nominatim Hollandiâ: Senatum iterum teſtem dabo: Is ad c.1. Seſſ.5. Synod. Trid. hæc adſcripſit. *Notandum quod ſi prima præbenda vacatura adſignetur etiam in Eccleſiis collegiatis pro Lectoribus ſacræ Theologiæ, Regia Majeſtas atque etiam alij Patroni laici, quibus in Hollandiâ paſſim in Eccleſiis collegiatis competit, in ſingulis Capitulis præſentatione primum vacaturæ præbendæ fruſtrarentur.* Multum errant qui in 1. cap. *Nobis* beneficium Eccleſiæ conventualis interpretantur illud cui onus Sacerdotis incumbit, ſeu quod publico officio eſt deſtinatum. Et audent citare Panormitanum, nimirum ut ex ipſorum ſubſelliis contra ipſos teſtimonium

ferat. Ita enim ille: *Patronus habet præsentare Rectorem in qualibet Ecclesiâ non collegiata etiamsi sit Parochialis: quod iura non excludunt Patronum à præsentatione Rectoris nisi in Ecclesiâ collegiatâ.* Quis non videt idem esse Ecclesiam conventualem aut collegiatam? Glossator ad illud verbum capituli; *Conventualis dicitur ex quo duo vel tres in collegio sunt.* Collegium est capitulum Canonicorum. In Ecclesia tale collegium habente Papa vix admisit Patronum laïcum. At Imperatores, Reges & nostræ Hollandiæ Principes, ut iam audivimus, ad Patrum usque memoriam admiserunt. Ideoque Papa metuens ne non pareretur, exceptionem consuetudinis decreto suo addidit, quam multi ut apparet hodie, si ipsis Papatum dares, non adderent. Ordines nostros ius Patronatus abrogasse neque verum est, neque sine eorum iniuriâ dici potest. Meminerunt enim inter causas motuum fuisse Acta Synodi Tridentinæ, eorumque publicationi nihil validius obstitisse, quã quod Patroni laïci ius suum illis constitutionibus infringi quererentur. Nos quid Ordines hac de re sentiant, ipsorum voce iam modo protulimus. Illud verius tum factam à Patronis electionem iustis de causis à Summa Potestate rescindi

posse, tum ius hoc omne non minus quam cætera quæ privatorum sunt propria, Legum Imperiis subjacere. Quibus frenis si accedat tum exploratio plebis, tum Pastoralis ordinatio, non magis à Nobilibus Patronis, quam à rusticis Senioribus metuenda erit Ecclesiæ labes.

7. Addenda sunt duo priusquam hanc de iure Mandato partem absolvam. Prius est inferioribus Potestatibus nullum plane in sacra Imperium divino iure competere: quicquid enim habent, id habent ut *à Rege missi*, quemadmodum alibi notavimus. Quare neque Iosepho decurioni, neque Proconsuli Sergio, plus quam privato cuipiam in Ecclesia licuit. Quia ad disponendas res Ecclesiæ Christianæ nullam aut hic à Romano Imp. aut ille à magno Synedrio acceperat Potestatem. Non debet autem quispiam aut gladium aut gladij partem sibi arripere.

8. Alterum hoc est cum Ecclesiæ tutela præcipua sit pars Summi Imperij, sapienter facturas Potestates, si eius quam minimum Magistratibus concesserint; & si quid omnino sit concedendum, videant saltem ne hæc nobilissima munia commendent, nisi proximis fastigio suo Potestatibus. Nam si cognitiones de monetâ & ære Fiscalibus, non municipalibus Iu-

dicibus, ſed ſublimioribus collegiis ſervantur: quantò magis & ad ſalutem publicam & ad dignitatem Eccleſiæ pertinet res Eccleſiaſticas ad minora tribunalia non deferri. Ita in Galliâ de Eccleſiaſticæ Cenſuræ abuſibus, qui infra Parlamentum ſunt Iudices, non cognoſcunt; neque apud nos olim qui infra Senatum Hollandiæ.

9. Sed non temerè illis rerum Eccleſiæ inſpectio deferenda eſt, qui in Eccleſiæ cenſu non ſunt. Cum enim & Iudæis & Chriſtianis nefas ſit habitum privatas querimonias deferre ad ſuæ Legis extraneos, multò magis in tantâ rectè de fide ſententium frequentiâ indignum ſit & pudoris plenum ipſa Eccleſiæ vulnera aliis potius quam Eccleſiæ filiis curanda committi.

FINIS.

INDEX RERUM ET VERBORUM.

Primæ figuræ Caput denotant: Secundæ Paragraphum.

A.

B.

C.

D.

F.

H.

I.

K.

M.

N.

O.

P.

R.

S.

FINIS.

DAVIDIS BLONDELLI.

DE IVRE PLEBIS IN REGIMINE ECCLESIASTICO.

DISSERTATIO.

PVDOREM omnem perfricatâ ſæpiùs fronte deterſiſſe, novaque monſtra loqui videri poſſint, quotquot deiectam iamdudum ad Cleri pedes, Chriſti plebem Eccleſiaſtici regiminis partes ullas, quocunque modô ac titulô contingere ius faſque eſſe dixerint; cùm præſertim ante ſæcula ad minimum quatuor, eam (ceu profanum vulgus) a *ſcripturarum ſublimitate* procul arcendam, ſi quis *præſumpſerit ſimplex* (ex legis, *beſtiam* b *quæ montem tetigiſſet lapidandam* ſciſcentis præſcriptô) ſeuerè, imò planè ἀποτόμως vindican-

a *Epiſt. ad Metenſes Decretal. libr. 5. tit. 7. cum ex iniuncto edit. A.D. 1606. Lugd. p. 691. b.*
b *Exod. 19. 13*

dum pronunciauerit Innocentius tertius; laïcis verò quibuscunque librorum sacrorum in linguam vulgarem versione qualibet Gregorius 9. *Concilij Tolosæ* A.D. 1229. congregati c. 13. & Innocentius 4. *epist. ad Metenses* tertiâ, *penitùs interdixerint*, An (quod nunc Romanæ sedis admiratores aiunt) *ex cathedrâ*. Non certe Petri, quem c *Spiritu sancto*, in d *veritatem omnem deducturô vnctum*, imò illius actu cum cæteris e *sanctis Dei hominibus* φερόμενον, præter ea, quæ f *electionis vas*, g *in quô Christus locutus est*, Hebræos docuit, vel sensisse vel mandasse quicquā tale nemo sanus crediderit: Quis enim Christianos, h *Dei (à pusillo* i *ad magnum) docibiles*, *vnctioni*s k *à sanctô* participes l *Dei viui filios, genus electum*, m *sacerdotium regale, gentem sanctam, acquisitionis populum*, rationalem gregem, λογικὸν καὶ ἄδολον γάλα ab ipso in Christo natali *concupiscere*, seque n *hostiam viuam* & λογικὴν λατρείαν Deô exhibere iussum, *bestiis* quomodocunque accenseri, aut o ad *Sion montem, Dei viui ciuitatem, Ierusalem cœlestem*, & *Angelorum myriadas*, cum *primogenitorum in cœlis conscriptorum Ecclesiâ*, vocatos, ad Sina ψηλαφώμενον, *igne ardenti, turbine, caligine, procellâ tubæ sonitu*, & tonanti *verborum*

c Act. 10. 38.
d Ioan. 16. 13.
e 2. Pet. 1. 21.
f Act. 9. 15.
g 2. Cor. 13. 3.
h Ioan. 6. 45.
i Heb. 8. 12.
k 1. Ioan. 2. 20.
l Rom. 9. 26.
m 1. Pet. 2. 2.
n Rom. 12.
o Heb. 12. 22. 23. 18. 19.

voce horrendum montem, quem, Moses unus p, subsidente ad radices extrà præfixorum terminorum ambitum cum populo universo, sacerdotum choro, conscendit, sub clara Novi Testamenti luce, contrà Pauli mentem q *spiritu seruitutis* iterùm subigendos reuocari ferat?

p *Exod.* 19.

q *Rom.* 8. 15.

Nè quem vel tantillum φιλοπρωτευόντων, (qui per calcatam Dominicam familiasn, r cuius se *propter Iesum seruos* cum Paulo ex animo profiteri debuerant, ad diuinos honores potestatemque, quam sibi quomodocunque arrogant, ab olim grassati sunt) præiudicia moneant, s *ad divinæ, traditionis caput & originem reuersi, consuetudinem sine veritate erroris vetustatem*, aperto ore pronunciare ausorum vestigia premere, *nec* t *ab eo quod Christus Magister &* (per se) *præcepit, &* (per Apostolos) *gessit, humana & novella* (quantamcunque vetustatem mentiatur) *institutione decedere* toto mentis nisu conabimur.

r 2. *Cor.* 4. 5.

s *Cyprian. epist.* 74.

t *Epist.* 63.

Petrum qui primùs u *clauem imbuit*, fundandæque inter Iudæos x & Gentes y Ecclesiæ Dux fuit, ille ipse qui origo nostra est & Canon Christus, iterata fratrum monita spernentes communi *fraternitatis* censuræ subjicere docuit, z *si* (inquit) *eos non audierit, dic Ecclesiæ; si*

u *Tertull. de pudic. c.* 21.

x *Act.* 2. 14.

y *Act.* 10. 34.

z *Matth.* 18. 16, 17.

autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus. Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata in cælo. &c. Hilarius in Matth. can. 18. *Eum ordinem continendæ charitatis nobis Dominus imposuit, quem ipse in conseruando Israël tenuerat, iubet enim peccantem fratrem ab eo solo in quem peccauerit corripi atque obiurgari. Ipse enim sacrificantem Dijs alienis populum Iudaïcum Majestatis suæ aduentu, & toto præsentis potestatis terrore corripuit; tum cum idem populus Dei propinquantis aduentum extra montem licet positus ferre non potuit ob inobedientiam, unum atque duos iussit adhiberi, ut in ore duum testium fides verbi ac veritas maneat, quia insolenti Israël lex, & prophetæ & Ioannes est missus testibusque istis vt peccare desineret, conuentus est. Tertio ipso Domini aduentu tanquam cœtu Ecclesiæ inspectantis admonitus est.* Chrysostomus a *dic Ecclesiæ*, τουτέστι τοῖς προσεδρεύουσι *hoc est assistentibus*: & paulò antè διὰ τοῦτο πολλάκις ἐκεῖνον πρὸς τοῦτον ἄγει, νῦν μὲν μόνον, νῦν μεθ' ἑτέρων. εἰ δὲ ἐπιμένοι καὶ μετὰ τῆς ἐκκλησίας *ideò illum læsum, sæpiùs ad hunc lædentem mittit, modò solùm, modò cum aliis si verò animum obfirmet, etiam cum Ecclesiâ* Hieronymus & Beda, *si nec illos audire voluerit, tunc multis dicen-*

a *in Matth. homil. 61.*

dum est, ut detestationi eum habeant, & qui non potuit pudore saluari, saluetur opprobriis. Origenes vel potius Ruffinus, b *rationis* est &c. *si non audierit, non priùs eum expelli de Ecclesia, nisi priusquam & coram testibus argutus, & ab Ecclesiâ; perstiterit in actu priori.* & homil. 7. in Iosue. *uno peccante ira Dei super omnem populum venit,*&c. *quando Sacerdotes qui populo præsunt erga delinquentes beneuoli videri volunt, & verentes peccantium linguas (ne forte malè de eis loquantur) sacerdotalis severitatis immemores nolunt complere quod scriptum est;* peccantem coram omnibus argue, ut cæteri metum habeant, & *iterum* auferte malum à vobis ipsis. *Nec zelo Dei succensi imitantur Apostolũ dicentem.* Tradidi huiusmodi hominem Satanæ in interitum carnis ut spiritus salvus fiat: *Nec illud Evangelij complere student, si viderint peccantem, primo secrete eum conveniant, post etiam* duobus vel tribus adhibitis testibus, quos si contempserit, & *post* Ecclesiæ *correctionem non fuerit emendatus, de Ecclesia expulsum velut* Gentilem *habeant*, aut publicanum & *dum uni parcunt universæ Ecclesiæ moliantur interitum.*

b *Tract.* 6. *in Matth.*

1. *Tim.* 8.
1. *Cor.* 8.
Matth. 16.

Pacianus Barcinonensium Episcopus,

Epist.3. ad Sympron.

Illud (si in te peccaverit) *uni iussit: hoc,* (quæcunque solveritis) *pluribus relaxavit, illud ipse solvit in quem admittitur: hoc verò Ecclesia; illud sine sacerdote, sine fratribus, hoc ab omnibus impetratur.* Augustinus, *refer ad Ecclesiam*, mox adhibito elucidationis gratia Pauli 1. Tim. 5. loco. *discernere debemus* &c. *aliquando corripiendum fratrem inter se & ipsum solum, aliquando corripiendum fratrem coram omnibus,* &c. Incertus, quem alij Eucherij Lugdunensis, alij Eusebij nescio cuius Gallicani nomine venditant. *Dic Ecclesiæ, quatenùs vel omnium obiurgatione erubescat, qui paucorum humili allocutione satisfacere noluit* &c. Amen dico vobis &c. *Hoc Episcopi audiant, & hunc ligandi & solvendi ordinem teneant; prius singulariter, aut per se, aut per alium peccantes conveniant; deinde cum paucis; postmodum verò cum tota Ecclesia; quam si audire contempserint, iam tunc eos ligare non dubitent.* Christianus Drutmarus, *dic Ecclesiæ, ut qui noluit converti, cum pudore convertatur multorum improperationibus.* Paschasius in Matth. lib. 8. *si ille coutempserit te audire, & eos quos postea tecum adhibuisti, insuper & Ecclesiam cum quâ deget, sicque peccatum suum ac si iustitiam defenderit; talis deinceps*

De verbis Dom. Serm. 16.

Feria 3. post 3. Domin.

non debet computari inter fratres nec in Ecclesia conversari, &c. *quod ipse primùm implevit in populo quem elegit, unusquisque impleat in proximo sibi coniuncto, ut in ore duorum testium fides verbi ac veritas maneat incorrupta*, ex Hilario. *Nam ad insolentiam populi peccantis, primùm lex correptionis missa est, & solus legislator, cum eis corripiendo conflixit. Deinde prophetia & Ioannes missus est ad eos cum ipsa eademque lege, & istis testibus conventus est idem populus, ut peccare desineret. Tertiò itaque ipso Domini adventu, tanquam coram omni Ecclesia inspectante admonitus est.* Theophylactus. ἐὰν δὲ καὶ ἐπὶ δύο μαρτύρων ἢ τριῶν ἐλεγχθεὶς μὴ δυσωπηθῇ, τότε ἐπὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας προέδρων δημοσίευσον τὸ πταῖσμα, ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἤκουσε τῶν δύο ἢ τριῶν. &c. ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας λοιπὸν σωφρονισθήτω, *si coram duobus aut tribus testibus correptus nequaquam erubescat; tunc cum Ecclesiæ præpositis lapsum publica, postquam enim duos aut tres non audiit,* &c. *de reliquo ab Ecclesia castigator.* Glossa interlin. *dic Ecclesiæ, ut obiurgatio plurimorum eum corrigat.* Thomas. *Dic Ecclesiæ, id est toti multitudini, ut confundatur; & qui noluit sine confusione corripi, cum confusione corripiatur.*

Euthymius & Trapezuntius Chryso-

ſtomi interpres non προσεδρεύουσι *aßiſtentibus*, ſed προεδρεύουσι *præſidentibus dicendum* cenſuerunt, quod etſi aliter videri poſſit, eodem recidit, cum (Cypriano teſte) *omnis actus Eccleſiæ per præpoſitos gubernetur,* quibus *parere* & *ſubiacere* fraternitas univerſa teneatur, ut nec ſine ipſis quicquam per ſe ſtatuat; nec ipſi ſine amica conſiliorum cum ea conſociatione, *clavium* poteſtate (quam eiuſdem nomine exercent) utantur. Hinc enim Auguſtinus, Apoſtolos, cum ait illis Dominus, *Accipite Spiritum ſanctum, ſi cuius remiſeritis peccata illi remittentur.* &c. *perſonam geßiſſe Eccleſiæ, ſic eis hoc dictum eſſe, tanquàm ipſi Eccleſiæ diceretur, pacem Eccleſiæ dimittere peccata, & ab Eccleſiæ pace alienationem tenere peccata, non ſecundum arbitrium hominum, ſed ſecundùm arbitrium Dei, & orationes ſanctorum ſpiritualium qui omnia iudicant, ipſi autem à nemine iudicantur.* &c. *columbam tenere, columbam dimittere* monuit. Non diuerſi abeunt Ammonius, *Cæleſtis parentis circa nos benignitatem oſtendit modis omnibus formulam eſſe agendi cum lapſis fratribus, quà animas illorum lucremur: dum ſolicitè primò arguimus ſoli, deinde adhibitis arbitris, ac mox Eccleſiâ; poſtremò tantiſper abjicimus dum illos pudeat delicti, ratum deinde ac firmum ſe in cœlis habiturum, quicquid illi in terris ſuo*

Epiſt. 27.

Hebr. 13. 17.

de Bapt. lib. 3. c. 18.

1. *Cor.* 2.

Harmonia.

nomine collecti statuerent. Origenes, si tamen à Ruffino non interpolatum statuere debeamus, *Iuste ligavit, qui ter arguit, & non est auditus.* &c. *illa quæ superius soli Petro dicta sunt videntur etiam istis omnibus dicta, qui ter peccantes arguerint, si auditi non fuerint, & alligaverint super terram iudicantes peccatorem sicut publicanum & ethnicum.* Chrysostomus οὐκ εἶπε τῷ προέδρῳ τῆς ἐκκλησίας δῆσον τὸν τοιοῦτον, ἀλλ' ἐὰν δήσῃς, αὐτῷ τῷ λελυπημένῳ τὸ πᾶν ἐπιτρέπων *non dixit Ecclesiæ præposito*, eum qui talis est liga, *sed* si ligaveris *totum ei qui contristatus est permittens.* Paschasius. *Iustè ligatur, qui toties, coramque tot testibus, & coram Ecclesiâ ab omnibus increpatus & convictus est, si se noluerit emendare, nullumque iam vltrà lædere; propterea ille talis alligatus est apud omnes qui sunt in cælo.* Theophylactus, ἐὰν σὺ, φησὶν, ὁ ἀδικηθεὶς ἔχῃς ὡς τελώνην καὶ ἐθνικὸν τὸν ἀδικοῦντα, ἔσαι καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ τοιοῦτος· ἐὰν δὲ λύσῃς αὐτὸν, τουτέστι, συγχωρήσῃς, ἔσαι καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ συγκεχωρημένος. οὐ γὰρ μόνον ὅσα λύουσιν οἱ ἱερεῖς εἰσὶ λελυμένα, ἀλλ' ὅσα καὶ ἡμεῖς οἱ ἀδικηθέντες ἢ δεσμοῦμεν ἢ λύομεν, κἀκεῖνα ἔσαι δεδεμένα ἢ λελυμένα. *Si tu* (inquit) *iniuriâ affectus, eum qui iniuriâ affecit velut publicanum & Gentilem habes, talis erit & in cælo: si verò solveris ipsum, hoc est ignoveris, erit & in cælo venia donatus, nec enim ea sola quæ*

In Matth. lib. 8. c. 18.

sacerdotes solvunt soluta sunt; sed quæcunque nos etiam iniuria affecti vel ligamus vel solvimus, ea etiam ligata vel soluta erunt. Quare nec immeritò, nec ex privatâ sententiâ Augustinus, *Cœpisti habere fratrem tuum tanquam publicanum, ligas illum in terrâ, sed ut iuste alliges vide; nam iniusta vincula dirumpit iustitia. Cùm autem correxeris, & concordaveris cum fratre tuo, solvisti illum in terra; cum solveris in terra, solutus erit & in cœlo.* Sed iniquè admodum & adversùs priorum omnium mentem Bellarminus, *Adde suo quodam modo posse pontificem hoc præceptum implere, primùm enim debet eum qui peccavit corripere privatim; deinde adhibere testes, postremò dicere Ecclesiæ id est sibi ipsi ut præsidi, & Ecclesiæ cui ipse præest, id est publicè eum excommunicare.* Quis enim iura illa quæ *promiscuâ generalitate neminem sibi esse iudicem debere* decreverunt, Vrbico Papæ *in re propriâ licentiam* ullo casu *tribuisse sententiæ* in animum sobrius inducat, ut cuius est de iniuriâ queri, violatæ charitatis reum peragere & in ius ducere, eiusdem (positâ actoris personâ) pœnas irrogare, sibique & adversario ius dicere, *Christi servorum servum* alia quam cæteri Dominici ovilis custodes lege vivere, iuris absolutè exlegem factum statuat? Æquè falsum est quod ibidem

Serm. 16. de verbis Domini.

De Concil. auctorit. lib. 2. c. 19. §. Resp. quando.

Cod. Theod. lib. 2. tit. 2.

Bellarminus subjungit, *eô* (quem scilicet commentus est) *modo* Matthæi *locum B. Gregorium libro 4. epist. 38. ad Ioannem Constantinopolitanum Episcopum intellexisse*; stat enim contrà ratio, stant cum ratione diserta Gregorij verba. *Servamus* (inquit) *quod veritas præcepit, dicens,* Si peccaverit in te frater tuus &c. *Ego itaque per responsales meos semel & bis verbis humilibus, hoc quod in totâ Ecclesia peccatur, corripere studui; nunc per meipsum scribo. Quicquid facere humiliter debui non omisi. Sed si in mea correptione despicior, restat ut Ecclesiam debeam adhibere.* Vt ut actionem suam adversùs Ioannem ad Dominici mandati amussim exactam præ se tulerit, reipsâ non exegit Gregorius, nec *per responsales* & epistolam conventum adversarium, ad Ecclesiæ iudicium antequam testibus adhibitis eum ursisset, vocare iure potuit; si *responsales* eum testium loco habuisse fingamus, ordinem lege Christi. quæ fratrem à fratre privatim reprehendi primum, exinde testes adhiberi, ac tandem contumacem ad Ecclesiæ tribunal trahi iubebat, præfixum invertit, testes *semel & bis* in eum excitans, quem nondum per se coarguerat: Sed testes nec revera fuerunt, *responsales*, per per quas ipse fastu turgentē Ioannem officij monuit, nec esse debuerunt, quos ipse

sinu produxit imo quibus imperavit, ut alieno nomine agerent: vt cunque sit cum sibimetipsi *Ecclesiam*, quam ut *adhiberet restare* aiebat, opponat, quod *illi* tanquam supremo in terris iudici sive querulum spirans, sive supplex, *dicturus* fuit, sibi, qui *actoris* personam induerat, *dicere* nequaquam potuit: sed semet cum præfractæ contumaciæ, quem frustrà privatim convenerat, homine, coram universæ fraternitatis tribunali ex officio sistendum putavit, iudiciumque de usurpatis in Collegarum omnium & communis Domini iniuriam ab ipso titulis fieri (frustrà tamen) postulavit, quo facto fidelium quotquot sunt vel fuerunt *præpositos*, Christi & Ecclesiæ servos eius iudicio obnoxios, ac (ut Isidori Pelusiotæ verbis utar) λειτουργοὺς καὶ κοινωνοὺς, πρεσβεῖς καὶ κριτὰς, μεσίτας, καὶ βασιλεῖς esse, penes Ecclesiam verò (id est præpositis & fraternitate subditâ constans corpus) *potestatem clavium κυρίως*, cuius suo ordine ac modo fraternitas cum ἡγουμένοις suis, sed *secundùm eos*, & *sub ipsis* particeps fiat, esse palam professus est; Cum autem ea Christi unius regnum sit, *solus* in eâ *Dominus misereri possit & veniam peccatis, quæ in ipsum commissa sunt solus ille largiri qui* peccata nostra portavit; *qui* pro nobis doluit, *quem* Deus tradidit pro pec-

lib. 3. epist. 60.

Cyprian. de lapsis.

catis nostris. *Homo Deo esse non potest maior, nec remittere aut donare indulgentiam suam servus potest, quod in Domino delicto graviore commissum est.* Homines, (cuiuscunque conditionis aut gradus esse videantur,) *in remißionem peccatorum ministerium suum exhibent, non ius alicuius potestatis* (quæ eorum propria sit) *exercent.* Nec *in suo sed Patris & Filij & Spiritus sancti nomine peccata dimittunt: isti rogant, divinitas donat; humanum obsequium, sed munificentia supernæ est potestatis.* ac quemadmodum *legimus in Levitico de leproßis, ubi iubentur, ut ostendant se sacerdotibus, & si lepram habuerint, tunc à Sacerdote immundi fiunt; non quod sacerdotes leprosos faciant & immmundos, sed quod habeant notitiam leprosi & non leprosi, & poßint discernere qui mundus quive immundus sit. Quomodo ibi leprosum sacerdos mundum vel immundum facit, sic & hic alligat vel solvit Episcopus & [illegible]ter.* ut *tunc* demum *vera* sit *absolutio præsidentis, cum æterni arbitrium sequitur iudicis. Quod benè quatriduani mortui resuscitatio significat, quæ videlicet demonstrat, quia priùs mortuum Dominus vocavit, & vivificavit, dicens,* Lazare veni foras, *& postmodum is, qui vivens egressus fuerat, à discipulis solutus est.* Quare meminerint omnes sibi *non potestatem usurpandam, sed serviendum imperio:* cùm eo-

Ambro. de Sp.S. lib. 3. c. 19. vide & lib. 3. de fide c. 6. de Abel lib. 2. c. 4.

Hieron. in Matth. 16.

Greg. Moral in Iob. lib. 21. c. 13. inde Firmilianus, nō à nobis remißionem peccatorum consequuntur &c.

Ambros. in Psal. 38.

Isid. Pelus. lib. 3. epist. 216.

rum munus λειτουργία ὑπεύθυνος, οὐκ ἀρχὴ ἀνεξέταστος, πατρικὴ κηδημονία οὐ τυραννικὴ αὐτονομία, οἰκονομικὴ προστασία οὐκ ἀλογοθέτητος ἐξουσία *ministerium referendis rationibus obnoxium, non imperium in quod inquiri nequaquam debeat, paterna procuratio non tyrannica pro arbitrio vivendi licentia; dispensatoria præfectura non potestas minime reddendis rationibus obnoxia* censeri debeat.

Quam legem servis suis (nè Petro quidem Ecclesiæ *nascentis præcipuo membro* excepto) in perpetuum fixerit Dominus, quo iure regi deinceps omnes voluerit, in superioribus vidimus. quæ post redditum cœlo summum Legislatorem Petri ipsius, collegarum, totiusque exinde Ecclesiæ praxis fuerit, inquirendum venit. Cui enim ea regiminis Ecclesiastici forma displiceat, quæ primis Christianæ gentis conditoribus, quorum in *fundamentis* cœlestis Ierusalem *nomina* inscripta sunt, & potestas plenissima & divinæ proxima apparuit, miraculo fuit, quique Magistri communis de correctione fraterna regulas edicto sancientis mentem penitus imbiberunt, cōstanter arrisit? Simulac ascendētis in cœlos triumphali spectaculo animati de sufficiēdo qui Iudę locū impleret cogitarunt. Petrus Dei *Spiritu actus* ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν ἦν ὄχλῳ ὀνομάτων ὡς ἑκατὸν εἴκοσιν

Apoc. 21. 14.

Act. 1. 15.

in discipulorum sive turbæ nominum quasi cxx. *medio* verba fecit, nihil αὐθεντικῶς ἢ ἀρχοντικῶς aggressus, quotquot Christo nomen dederant ad consilij participationem vocavit, nec Apostoli qui publicâ iam pro Domino legatione functi erant collegam vel allegerunt, vel Deo obtulerunt, sed omnes προσδεξάμενοι ἔδωκαν κλήρους *cùm oravissent sortes iecerunt.* Quamprimùm in Ecclesiâ *exortum* ob viduas *murmur* προσκαλεσάμενοι οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν εἶπον, &c. ἐπισκέψασθε ἀδελφοὶ ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἑπτά, καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους καὶ ἐξελέξαντο Στέφανον, &c. *Cùm duodecim illi discipulorum multitudinem aduocassent, dixerunt,* &c. *Considerate (fratres) septem viros ex vobis bono testimonio ornatos, &c. & placuit sermo coram omni multitudine, & elegerunt Stephanum.* Fraternitati universæ relicta diaconorum electio, ac ut Chrysostomus obseruauit, τῷ πλήθει τὴν κρίσιν ἐπιτρέπει, *multitudini iudicium permittit* Apostolorum chorus: Periculum Pauli capiti Hierosolymis impendens ἐπιγνόντες οἱ ἀδελφοὶ κατήγαγον αὐτὸν εἰς Καισάρειαν καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὸν Ταρσόν, *cùm cognouissent fratres, eum Cæsaream deduxerunt & emiserunt Tarsum.* Auditâ Cornelij conuersione, διεκρίνοντο πρὸς [Πέτρον] οἱ ἐκ περιτομῆς, &c. ἀρξάμενος δὲ ὁ

Chrysost. homil. 3. in Acta.

Act. 1. 24. 26.

Act. 6. 2. 3. 5.

Act. 9. 30.

Act. 11. 2. 4.

Πέτρος ἐξετίθετο αὐτοῖς, &c. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα ἡσύχασαν. *disceptarunt cùm* [Petro] *qui erant ex circumcisione*, ideſt fraternitas Hieroſolymitana, *Exorſus Petrus exponebat ipſis*, &c. *His autem auditis quieuerunt*, in quem locum mirabundus Chryſoſtomus, ὅρα τὸ ἄτυφον καὶ ἀκενόδοξον, &c. ὅρα, πῶς ἀπολογεῖται καὶ οὐκ ἀξιοῖ τῷ τοῦ διδασκάλου ἀξιώματι κεχρῆσθαι, &c. τί γένοιτ' ἂν ταπεινότερον Πέτρου ὃς ἀπὸ ταύτης καὶ τῶν ἀδελφῶν τὴν μαρτυρίαν προβάλλεται, &c. *vide* [*Petri animum*] *à faſtu & vana gloria alienum. vide quomodo ſe excuſat, nec doctoris dignitate vti dignatur, quid Petro humilius eſſe poßit, qui ex iſta* [Spiritus legiſlatione] *fratrum teſtificationem adhibet*? obſeruatu autem digniſſimum cenſuerim fraternitatem ſuo quodam iure *Apoſtolorum principi* Petro cauſæ dicendæ neceſſitatem iniecisse, nec eum ne diceret vel ad momentum reclamaſſe. Carcere Hieroſolymitano per Angelum emiſſus idem congregatis in Marci domo dixit Ἀπαγγείλατε Ἰακώβῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς *Renuntiate Iacobo* [Hieroſolymitanæ Eccleſiæ præſidenti] *& fratribus* eius curæ commiſſis, ex æquo, ne ſcilicet in corporis Dominici compage, aliis ob cœleſtem opem gaudio perfuſis, alios diutiùs inter ſpem metumque ancipites pendere ſeque neglectos queri neceſſe eſſet. In Eccleſia Antiochena

Homil. 24.

Act. 12. 17.

tiochena a *Prophetarũ & Doctorum* luminibus collustrata, de *segregandis Barnaba & Saulo, Spiritus sancti* mandatum ad universum cœtum directum est, *iejunantesque, orantes & manus* segregatis per præpositos suos *imponentes* omnes *dimiserunt illos*. Ad Antiochenam b *Ecclesiam* in id ipsum ab ipsis *congregatam* de *aperto Gentibus fidei ostio* reduces Paulus & Barnabas retulerunt. c *Orta repugnantia & disceptatione non parua à Paulo & Barnaba aduersus illos*, *qui non circumcisos ritu Mosis servari non posse* contendebant, *à discipulis* (seu fraternitate cum præpositis) Antiochiæ *constitutum fuit, ut Paulus & Barnabas & quidã alÿ ex illis ad Apostolos & Presbyteros Hierosolymam super hac quæstione adscenderent: deducti ab Ecclesia, ab Ecclesiâ, & Apostolis ac Presbyteris excepti sunt*; post d *multam disceptationem tacuit tota multitudo* cum *Apostolis & Presbyteris congregata*. Postquam perorauit Iacobus, e *Apostolis & Presbyteris cum tota Ecclesia visum est delectos ex sese viros Antiochiam mittere*. Epistolæ ad Antiochenos scriptæ titulus fuit f *Apostoli, & Presbyteri & fratres*, qui quod g *Spiritui Sancto* & ipsis *visum est* edixerunt. h *Congregata multitudini* Le-

a *Act.* 13. 1. 3.
b *Act.* 14. 27.
c *Act.* 15. 1. &c.
d *vers.* 7.
e *vers.* 22.
f *vers.* 23.
g *vers.* 28.
h *vers.* 30.

i vers.33. gati *epistolam reddiderunt*; ac exinde i *cum pace à fratribus ad Apostolos dimissi*
k vers.40. *sunt.* k *Paulus allecto Sila* Antiochia abiturus *Dei gratia à fratribus commendatus*
l Act.16.2. *est.* l Timotheo *qui Lystris & Iconij erant*
m vers.40. *fratres testimonium dederũt*: m *Visis fratribus* Paulus & Silas *Philippis egressi sunt.*
n Act.17.10. n *Fratres per noctem Paulum simul & Silam* Thessalonica *Berrœam emiserunt* o:
o vers 14. *Paulum* Berrœa rursus *emiserũt fratres* p;
p Act.18.18. *Vale dicto fratribus, Paulus* Corintho
q vers.22. *nauigauit in Syriam*: q *cumque Cæsaream descendisset,* & Hierosolyma *ascendisset,*
r vers.27. *salutavit Ecclesiã.* r Ephesi *fratres* Apollo *adhortati, scripserunt discipulis* Corinthi degentibus, *ut exciperent eum.*
ſ Act.20.1. ſ *Cùm aduocasset Paulus discipulos,* Epheso *abijt.*
t Act.71 5. t Tyro *abeuntes* Paulum & Lucam *omnes cum vxoribus & liberis deduxerunt*: u *salutatis*
u vers,7. Ptolemaïde *fratribus apud eos diẽ unum manserunt.* x *Peruenientes Hierosolyma*
x vers.17, *libenter fratres exceperunt*; & y *con-*
y vers.22. *uenire multitudinẽ* ut *venisse* Paulum *audirent,*
z vers.24. & z *nihil esse eorum quæ de audierant, nossent omnes, oportere* censuerunt:
a Act.28.15. Roma a *cùm de* Pauli, Lucæ &c. *rebus audissent fratres in occursum* ipsis *prodierũt.*
b Rom.1.7. b *Omnibus dilectis Dei qui Romæ* erant data epistola *gratiam & pacem* precatus
c c.16.17. Paulus, eos c *ut dissidiorum & offendicu-*

lorum contra doctrinam quam didicerant, auctores obseruarent, & ab eis declinarent rogauit. d *Ecclesiæ Dei quæ Corinthi* erat, *sanctificatis in Christo, & vocatis sanctis* epistolã priorẽ dictauit; Corinthiis eiusq; e *Spiritu in nomine Domini congregatis,* scortatorem *Satanæ tradendum* pronunciauit: f eos *de ijs qui intus erant iudicare, improbum* ex seipsis *tollere* debere censuit: *in Ecclesia* g *vilissimos, qui inter fratres iudicium ferre possent, in subsellijs collocare, ὡς φρονίμοις* h *ut intelligentes quæ dicebat iudicare* iussit: i *Ecclesiæ Dei unà cum sanctis omnibus qui in tota Achaia erant* secundam inscripsit; k *increpationem à pluribus,* id est fraternitate profectam, *illi qui tristitia affecerat sufficere* judicavit; eosdem *ratam in illum charitatem facere* rogauit: l *suffragijs ab Ecclesiis delectum peregrinationis* suæ *socium fuisse* probavit: *fratres* quos ad eos miserat *Ecclesiarum legatos* vocauit. m *Galatiæ Ecclesijs* indefinitè epistolam suam *cum universis qui cum eo erant fratribus* scripsit: n *praeoccupatos in aliqua offensa* ab ijs *reconcinnari, alios aliorum onera portare* debere docuit. o *Sanctos & fideles in Christo Iesu* quotquot *Ephesi* erant *Sanctos* p *in Christo Iesu qui cum Episcopis & diaconis Philippis* diversabantur; q

d 1.*Cor*.1.2.
e *c*.5.4.
f *vers*.12.13.
g *c*.6.4.5.
h *c*.10.15.
i 2.*Cor*.1.1.
k *c*.2.6.8.
l *c*.8.19.23.
m *Gal*.1.2.
n *c*. 6.1.2.
o *Eph*. 1.1.
p *Phil*.1.1.
q *Col*.1.2.

Sanctos ac fideles in Christo Iesu fratres qui Colossis habitabant per epistolas salutauit: eos r *perlecta apud se epistola, ut eadem in Laodicensium Ecclesia recitaretur* curare, imò Archippi pastoris sui monitores esse voluit, hoc ipsos præcepto imbuens εἴπατε Ἀρχίππῳ, Βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες ἐν Κυρίῳ ἵνα αὐτὴν πληροῖς, *Archippo dicite, vide ministerium quod accepisti in Domino, ut illud impleas.* s *Ecclesiæ Thessalonicẽsium quæ erat in Deo Patre* geminas epistolas destinauit; fideles in ea renatos, quos t *præsidentes agnoscere*, & *suprà modum charos habere* monuerat, νουθετεῖσθαι τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθαι, τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθαι τῶν ἀσθενῶν ὁρᾶσθαι μήτις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινὶ ἀποδῷ πάντα δοκιμάζειν: τὸν οὐχ ὑπακούοντα τῷ λόγῳ σημειοῦσθαι, καὶ μὴ συναναμίγνυσθαι αὐτῷ ἵνα ἐντραπῇ. *inordinatos monere, qui pusillo animo erant consolari, infirmos subleuare; ne quis malum pro malo cuipiam redderet videre, omnia explorare* u *non auscultantem verbo notare, commerciũ cum eo, ut erubescat, non habere*, (quæ omnia & singula præpositorum videri poterant) iussit.

r c. 4.16, 17.
s 2. Thess. 1.1.
t c. 5.12.13.14.15.21.
u 2. Thess. 3.14.

Hebræos x quos πείθεσθαι τοῖς ἡγουμένοις αὐτῶν *Ductoribus suis parere* voluerat, ἀσπάσασθαι πάντας τοὺς ἡγουμένους, *universos ductores suos* (quasi ad eos non scripsisset)

x Hebr. 13.17

salutare præcepit. y *Ad duodecim tribus quæ in dispersione erant* Iacobus. z *ad electos aduenas per Pontum, Galatiam, Capadociam, Asiam, & Bithyniam,* imò *æque pretiosam fidem cum* ipso *sortitos* Petrus: *ad vocatos à Deo Patre* quoslibet Iudas: *ad Ecclesias septem Asiaticas* Ioannes epistolas dedere. Quis fraternitatem, quam secum *consultare, explorare,* decernere, sibimet præpositos *eligere, inordinatos* compescere, *notare*, abdicare, Ductores suos, quandocunque opus fuit, officij sui *monere* Apostoli voluere, in Ecclesiasticæ societatis compage (ceu confusam arefactorum stipitum congeriem) sub Clero iacere, & ignaui pecoris ἢ ὑποζυγίου ἀφώνου instar nunquā non agi, nullas à Christo instituti regiminis partes attingere debere credat, nec ubique ad eiusdem sub præpositis participationem pro suo modulo vocatam, in clara luce cæcutiens videat?

y *Iacq.* 1.1.
z 1. & 2. *Pet.* 1.1.

Quæ eius, Apostolis ad clavum sedentibus, dignatio fuerit iam vidimus. qua iuris prærogativa sub Apostolicis viris gavisa sit, ipse nos Apostolis suppar Clemens epistola *sub* antiquæ illius cuius *in toto mundo annunciata* fuit *fides*, *Romanæ Ecclesiæ persona*, ad Corinthios data velut ex professo docet. τὶς οὖν ἐν ὑμῖν γεν-

Rom. 1.8.

ναῖος, τὶς εὔσπλαγχνος, τὶς πεπληρωμένος ἀγάπης, εἰπάτω, εἰ δι' ἐμὲ στάσις, καὶ ἔρις καὶ σχίσματα, ἐκχωρῶ, ἄπειμι, οὗ ἐὰν βούλεσθε, καὶ ποιῶ τὰ προστασσόμενα ὑπὸ τοῦ πλήθους, μόνον τὸ ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ εἰρηνευέτω μετὰ τῶν καθεσταμένων πρεσβυτέρων. *Quis* (inquit ad Corinthiacæ Ecclesiæ præpositos) *inter vos generosus? quis misericors? quis charitate plenus? dicat, Si propter me seditio, & contentio, & schismata oriantur; Excedo, abeo quocunque volueritis, quæque à multitudine præcepta sunt facio; ovile solùm Christi cum* iam *constitutis presbyteris in pace degat.* Quantum à Majorum, qui Christianæ plebis præpositos à multitudine imperata facere, eius denique quodammodo regimen subire iubebant, mente mutatos Hierarchicos hodiernos dixerimus, qui κατακυριεύειν τῶν κλήρων *Dominicam sortem* illicito imperio premere assueti, adversus redemptam Christi sanguine familiam, (ni subacta prorsus cervice iugum ferat, nec hiscere contra ausa calcibus se quodammodo proterendam sponte objiciat) indignabundi fremunt?

1.Pet.1.2.

Anno à Clementis Martyrio septimo venerãdum piis omnibus, presertim primæ Lugdunensis, & Viennensis Gallicarum provinciarum Ecclesiis caput, epistola celeberrima ad Philippenses, *de Va-*

lente presbytero apud eos aliquando facto, qui *locum sibi datum ignorare* videbatur, eiusque coniuge quæ cum eò ab officio desciverat, agens, quæ fraternitatis universę in Ecclesiastico regimine partes esse deberent, abunde testatum facit; Philippensium plebem, quam *presbyteris & diaconis. sicut Deo & Christo subiectam esse* voluerat, sanctissimis hisce monitis excitans. *Sobrij estote & vos in hoc, & non sicut inimicos tales existimetis, sed sicut passibilia membra, & errantia eos revocate; ut omnium vestrum corpus salvetis. Hoc enim agentes vos ipsos ædificatis.* Quis enim eos, ad quos *errantes* non quoscunque sed presbyteros *revocare*, *omnium* fratrum *corpus salvare*, *seipsos ædificare* pertinet, Ecclesiæ regimen quomodocunque contrectare nefas putet?

Anno Christi plus minus 165. à Clementis passione 65. nihil Christianæ plebi decessisse indicio est, quod ad Eccles. Rom. Corinthiacæ pręsul ab *a* Eusebio & *b* Hieron. laudatus Dionysius scribit: τὴν σήμερον κυριακὴν ἡμεῖς ἁγίαν ἡμέραν διαγάγομεν, ἐν ᾗ ἀνεγνώκαμεν ὑμῶν τὴν ἐπιστολὴν ἣν ἕξομεν ἀείποτε ἀναγινώσκοντες νουθετεῖσθαι, ὡς καὶ τὴν προτέραν ἡμῖν διὰ Κλήμεντος γραφεῖσαν. *Sanctam hodie Dominicam diem transegimus, in quâ epistolam vestram legimus, quam semper habebimus, ut legentes commonefaciamus, sicut*

a *Lib. 4. c. 23.*
b *Catal.*

& priorem ad nos per Clementem scriptam; si enim (prout Eusebius observavit) ἐξ ἀρχαίου ἔθους ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῆς ποιεῖσθαι, *ex antiqua consuetudine lectionem eius fieri* invaluerat; qui præpositos ad *exequenda multitudinis iussa* paratos esse debere identidem audiebant, de cogenda in arctum & ab omni regiminis participatione depellenda fraternitate cogitare nullo modo poterant; ea vero fraternitatis conditio non erat, ut se pro præpositorum suorum libidine ceu vilem mancipiorum colluuiem circumduci pateretur.

Anno circiter 200. hanc nobis Ecclesiastici regiminis formam delineat Tertullianus. *Coimus in cœtum & congregationem &c. cogimur ad divinarum literarum commemorationem &c. disciplinam præceptorum nihilominùs inculcationibus densamus. Ibidem etiam exhortationes, castigationes & censura divina: nam & iudicatur magno cum pondere, ut apud certos de Dei conspectu; summumque futuri iudicij præiudicium est, si quis ita deliquerit, ut à communicatione orationis & conventus, & omnis sancti commercij relegetur; præsident probati quique Seniores, honorem istum non pretio, sed testimonio adepti.* Cùm *ibidem*, ubi *coïbant in cœtum* pij, & *divinarum literarum com-*

Apol. c. 39.

memoratio fiebat, & *disciplina praeceptorum inculcationibus densabatur, exhortationes, castigationes, censuras* fieri solitas fuisse notet; in ipso totius Ecclesiæ *cœtu*, adeoque non sine *fraternitate*, sed sub *præsidentibus Senioribus* interveniente eadem, violatæ disciplinæ & fidei reos iudicari consuevisse docet. Eodem pertinet, quod sub pœnitentia positos *presbyteris advolvi, caris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis suæ injungere, &c. non posse corpus de unius membri vexatione lætum agere, condolere universum & ad remedium conlaborare necesse esse*; pœnitentem *cùm se ad fratrum genua protendit, Christũ contrectare* scribit. Item quod ex anonymo, qui sedente Zephyrino, vixit de Natalio post confessionem lapso refert Eusebius, cum scilicet ἐνδυσάμενον σάκκον, καὶ σποδὸν καταπασάμενον, μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ δακρύων προσπεσεῖν τῷ Ζεφυρίνῳ τῷ ἐπισκόπῳ, κυλιόμενον ὑπὸ τοὺς πόδας οὐ μόνον τῶν ἐν τῷ κλήρῳ, ἀλλὰ καὶ τῶν λαϊκῶν, συγχέαι τε τοῖς δάκρυσι τὴν εὔσπλαγχνον ἐκκλησίαν τοῦ ἐλεήμονος Χριστοῦ, *Sacco indutum & cinere conspersum, procidisse cum multa diligentia & lacrymis coram Zephyrino Episcopo, ad pedes non eorum solum qui in Clero* consistebant, *sed etiam laicorum, lacrymis*

De penit. c. 9.

c. 10.

Lib. 5. c. 28.

ad miserationem pronam Christi miseri-cordis Ecclesiam confudisse.

Paulò post Tertulliani & Zephyrini tempora, qui nullos uspiam Christi nomen professos Magistratus videre potuit Origenes, ob indefessum studium *Chalcenterus* dictus: *Principes populi, & presbyteri plebis debent omni hora populum iudicare, semper & sine intermissione sedere in iudicio, dirimere lites, reconciliare dissidentes, in gratia recordare discordes,* selectos à fraternitate qui per singulas Ecclesias ne disciplinæ fibula laxaretur, aut corporis Christi compages luxaretur, ætate illa invigilarent in mente habens, eos nobis ob oculos posuit.

In Exod. 21. Hom. 11.

Eodem fere tempore, laïcos cum Clero pro Canonibus adversus Episcopos non nunquam stetisse, nobis Papa Cornelius memorat, κατηξιώθη τοῦ πρεσβυτερίου, κατὰ χάριν τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ἐπιθέντος αὐτῷ χεῖρας εἰς πρεσβυτερίου κλῆρον, ὃς διακωλυόμενος ὑπὸ παντὸς τοῦ κλήρου, ἀλλὰ καὶ λαϊκῶν πολλῶν, ἐπεὶ μὴ ἐξὸν ἦν τὸν ἐν κλίνῃ διὰ νόσον περιχυθέντα, ὥσπερ καὶ οὗτος, εἰς κλῆρόν τινα γενέσθαι, ἠξίωσε συγχωρηθῆναι αὐτῷ τοῦτον μόνον χειροτονῆσαι. *Presbyterio honoratus* [Novatianus] *ex Episcopi* [Fabiani aut Pontiani] *qui ipsi manus ad presbyterij sortem imposuit gratia, qui ab universo Clero, imò*

Epist. ad Fabium apud Euseb. lib. 6. c. 43.

à laïcis multis prohibitus, quandoquidem in lecto propter morbum tinctum (qualis ille fuit) ullum in Clero locum sortiri nefas erat, hunc unum ordinari permitti sibi rogauit, quem posteà (impetrato Cleri plebisque consensu) presbyterio allegit. Nonnunquam rigorem summum remitti, & postulavit & obtinuit plebs fidelis. Hinc eodem loco de altero ex Novatiani ordinatoribus Cornelius; ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὀδυρόμενος καὶ ἐξομολογούμενος τὸ ἑαυτοῦ ἁμάρτημα, ᾧ καὶ ἐκοινωνήσαμεν λαϊκῷ ὑπὲρ αὐτοῦ δεηθέντος παντὸς τοῦ λαοῦ. *ad Ecclesiam rediit lugens, suumque peccatum confessus, cui ut laïco communicavimus, cum pro ipso plebs universa preces fudisset.*

Cum anno 250. Ianuarij 18 feria 6. Martyrium fecisset Fabianus Papa, secessisset verò Cyprianus, non solus Clerus; sed fraternitas universa, vacāte sede, de sua aliorumque salute sollicita fuit: *Salutant vos* (inquiunt Romani Carthaginensibus) *fratres qui sunt in vinculis, & presbyteri, & tota Ecclesia, quæ & ipsa cum summa sollicitudine excubat pro omnibus qui invocant nomen Domini.* Eadem fuit Cypriani de sua plebe mens. *Ad id* (inquit) *quod scripserunt mihi compresbyteri nostri Donatus & Fortunatus, Noua-*

Apud Cyprian. epist. 3.

Epist. 6.

tus & Gordius, solus rescribere nihil potui; quando à primordio Episcopatus mei statuerim nihil sine consilio vestro, & sine consensu plebis mea privata sententia gerere, &c. * *Fraternitatem quæ vobiscum est, multum à me salutate, & ut nostri meminerit admonete.* Item *prohibeantur offerre* (presbyteri qui temerè & pro privato arbitrio communionem restituerant) *acturi & apud nos* (id est ordinis confessum) *& apud Confessores ipsos, & apud plebem universam causam suam, cum (Domino permittente) in sinum matris Ecclesiæ recolligi cœperimus.* Item ad plebem. *Fecerant ad nos de quibusdam beati Martyres literas, petentes examinari desideria sua, cùm pace nobis omnibus à Domino priùs data, ad Ecclesiam regredi cœperimus, tunc examinabuntur singula præsentibus & iudicantibus vobis,* &c. *Vos singulos regite, & consilio ac moderatione vestra, & secundum divina præcepta lapsorum animos temperate.* Item, *Hoc & verecundiæ, & disciplinæ, & vitæ ipsi omnium nostrum convenit, ut Episcopi plures in unum convenientes, præsente & stantium plebe, quibus & ipsis pro fide & timore suo honor habendus est, disponere omnia consilij communis religione possimus.* Romani Confessores, *grande*

Vide & epist 13 14.

Epist. 10.

Epist. 12.

Epist. 14.

Epist. 26.

delictum, & per totum pene orbem incredibili vastatione grassatum, non oportet nisi (vt ipse scribis) cautè moderatéque tractari, consultis omnibus Episcopis, presbyteris, diaconibus, confessoribus, & ipsis stantibus laïcis, vt in tuis literis & ipse testaris. Romani presbyteri, & diaconi. *Nobis in tam ingenti negotio placet, quod & tu ipse tractasti priùs; Ecclesiæ pacem sustinendam, deinde sic collatione consiliorum cum Episcopis, presbyteris, diaconis, Confessoribus, pariter ac stantibus laïcis factâ, lapsorum tractare rationem: perquam enim nobis & inuidiosum & onerosum videtur, non per multos examinare quod per multos commissum videatur fuisse, & unum sententiam dicere, cùm tam grande crimen per multos diffusum notetur exiisse: quoniam nec firmum decretum potest esse quod non plurimorum videbitur habuisse consensum.* Cyprianus rursus. *miror quosdam audaci temeritate sic mihi scribere voluisse quando Ecclesia in Episcopo, & Clero, & in omnibus stantibus sit constituta.* Item, *Desiderastis ut de Philumeno & Fortunato Hypodiaconis, & Fauorino Acolutho, qui medio tempore recesserunt, & nunc venerunt, quid mihi videatur rescribam: cui rei non potui me solum iudicem dare, cum multi adhuc de Clero ab-*

Epist. 31.

Epist. 27.

Epist. 28.

sentes sint, nec locum suum vel sero repetendum putauerint, & hac singulorum tractanda sit & limanda plenius ratio non tantùm cum collegis meis, sed & cum plebe ipsa vniuersâ: expensa enim moderatione libranda & pronuntianda res est, quæ in posterum circa ministros Ecclesiæ constituat exemplum. Idem presbyteris, Diaconis & plebi vniuersæ. *In ordinationibus Clericis (fratres charissimi) solemus vos ante consulere; & mores ac merita singulorum communi consilio ponderare.* Item, *coniurationis suæ memores, & antiqua illa contra Episcopatum meum, imò contra suffragium vestrum & Dei iudicium venena retinentes instaurant veterem contra nos impugnationem suam*, &c. *pœnas quas meruerant pependerunt, ut à nobis non eiecti ultro se eijcerent, ipsi in se pro conscientia sua sententiam darent secundum vestra diuina suffragia coniurati & scelerati de Ecclesia sponte se pellerent.* Item, *intelligant Episcopo semel facto, & collegarum ac plebis testimonio & iudicio comprobato, alium constitui nullo modo posse.* Item, *Vix plebi persuadeo, imò extorqueo, vt tales patiantur admitti, & iustior factus est fraternitatis dolor, ex eo quod vnus atque alius obnitente plebe & contradicente, mea tamen facilitate suscepti, peiores extiterunt quàm priùs fuerant*, &c. *An ad hoc (fra-*

Epist. 33.

Epist. 40.

Epist. 41.

Epist. 55.

ter charissime) deponenda est Catholicæ Ecclesiæ dignitas, & plebis intus positæ fidelis atque incorrupta Majestas, & Sacerdotalis quoque auctoritas ac potestas, vt iudicare velle se dicant de Ecclesiæ præposito extra Ecclesiam constituti? Idem, *nec satis norint & receptum esse à decreti nostri auctoritate, vt ante legitimum & plenum tempus satisfactionis, & sine petitu & conscientia plebis, nulla infirmitate vrgente ac necessitate cogente pax concederetur.* Idem, *non sibi plebs blandiatur quasi immunis esse à contagio delicti possit, cum sacerdote peccatore communicans, & ad iniustum atque illicitum præpositi sui Episcopatum consensum suum commodans, &c. plebs obsequens Dominicis præceptis & Deum metuens à peccatore præposito separare se debet: nec se ad sacrilegi sacerdotis sacrificia miscere, quando ipsa maxime habeat potestatem vel eligendi dignos sacerdotes, vel indignos recusandi;* quo loco plura addit de iure plebis in electionibus, à nobis fusiùs Apologiæ pro sententia Hieronymi sect. 3. enarrata. Idem ad Clerum & plebem. *Quid de Clero nos obseruare conueniat, antequam in me super confessione nominis Dei Proconsul sententiam ferat instruente Domino* in commune *disponemus.* Hoc ipso consilio de iis quæ Clero scripserat ad plebem referri iussit epist. 8. *nec ipsi vtique apud vos hanc epistolam teneatis occultam, sed*

Epist. 59.

Epist. 68.

Epist. 83.

legendam fratribus suggeratis. epist. 12. *De hoc & ad Clerum, & ad Martyres, & Confessores literas feci, quas utrasque vobis legi mandaui.* epist. 18. *Quid mihi Caldonius collega meus scripserit, quidque ego ei rescripserim, ut sciretis, utriusque epistolæ exemplum literis meis iunxi, quod totum peto fratribus nostris legatis,* &c. epist. 32. *vos curate quantum potestis pro diligentia vestrâ, ut scripta nostra, & illorum* [Cleri Romani & Confessorum] *rescripta fratribus nostris innotescant.* epist. 42. *mens nostra & propositum iam tunc fratribus & plebi istic vniuersæ manifestatum fuit, quando literis nuper ab utraque parte susceptis tuas literas legimus,* &c. *melius frater facies si etiam exempla literarum quæ ad te legenda pro dilectione communi per Caldonium & Fortunatum collegas nostros proxime miseram, quæ de eodem Felicissimo & de presbyterio eiusdem ad Clerum istic nostrum & ad plebem scripseram, legi illic fratribus iubeas, quæ & ordinationem & rationem rei gestæ loquantur, ut tam istis quam illis circa omnia per nos fraternitas instruatur.* epist. 52. *Litera* [Romani Cleri & Confessorum] *per totum mundum missæ, & in notitiam Ecclesiis omnibus & uniuersis fratribus perlatæ sunt.* Epist. 58. *Scio florentissimo illic* [Romæ] *Clero tecum præsidenti, & sanctissimæ plebi legere te semper literas nostras.* Cornelius

Papa

Papa Cypriano, *Quod erat consequens omnis hic actus* [Confessorum ad Ecclesiam revertentium] *populo fuerat insinuandus, ut & ipsos viderent in Ecclesia constitutos, quos errantes & palabundos iam diu viderant & dolebant. Quorum voluntate cognita magnus fraternitatis concursus factus est.* Confessores Cypriano. *Certi sumus (frater charissime) te quoque nobiscum pari voto congaudere, nos* &c. *cum Cornelio Episcopo nostro pariter & cum universo Clero pacē fecisse, cum gaudio etiam universa Ecclesia.* Cornelius Fabio Antiocheno, ὃν ὐδὲ τοσοῦτο πλῆθος καὶ οὕτως ἀναγκαῖον τῇ ἐκκλησίᾳ διὰ τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας, πλούσιός τε καὶ πληθύων ἀριθμὸς μετὰ μεγίστου καὶ ἀναριθμήτου λαοῦ ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἀπογνώσεώς τε καὶ ἀπαγορεύσεως ἀνέτρεψέ τε καὶ ἀνεκαλέσατο εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Novatianum, *nec tanta tamque necessaria Ecclesiæ per Dei providentiam Cleri multitudo, nec locuples ac redundans numerus, cum maximo & innumerabili populo à desperatione & abnegatione tali auertit, & ad Ecclesiam revocavit.* Quemadmodum Romæ de Novatiani salute sollicita fraternitas, cum Clero laborabat; Carthagine in Novatum profligatæ nequitiæ turbonem insurgens, violatæ ab eo disciplinæ pœnas repoposcit. *Hanc, in-*

Epist. 46.

Epist 50.

Euseb. l. 6. *c.* 43.

Epist. 49. quit Cyprianus, *conscientiam criminum iampridem timebat, propter hoc se non de presbyterio excitari tantùm, sed & communicatione prohiberi pro certo tenebat, & urgentibus fratribus imminebat cognitionis dies, quo apud nos causa ageretur, nisi persecutio antè venisset.* Quemadmodum A. D. 255. Septemb. 1. Carthagine convenit Synodus de Baptismo hæreticorum actura *præsente plebis maxima parte.* Chiliastarum Nepotis sectatorum coram fraternitate refutationem A. D. 263. aggressus Dionysius Alexandrinus, hæc de se refert, συγκαλέσας τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διδασκάλους τῶν ἐν ταῖς κώμαις ἀδελφῶν, παρόντων καὶ τῶν βουλομένων ἀδελφῶν, δημοσίᾳ τὴν ἐξέτασιν ποιήσασθαι τοῦ λόγου προετρεψάμην, *Convocatis presbyteris & doctoribus fratrum qui in pagis degebant, præsentibus etiam qui vellent fratribus, ut publice doctrinæ examen fieret hortatus sum.* A. D. 265. conditum adversus Paulum Samosatenum cum Episcopis, presbyteris & diaconis, edidere αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ, *Dei Ecclèsiæ.* A. D. 277. Archelaus Catholicæ Ecclesiæ Episcopus, & Manes hæresiarcha, παρέρχονται εἰς συζήτησιν δημοσίᾳ ἐν αὐτῇ τῇ Κασχάρῃ. *ad* Manichæismi *disquisitionem publice in ipsa urbe Caschara deveniunt.* Hinc autem antiquos Eccle-

Euseb. l. 6. c. 24.

Lib. 7. c. 30.

siatum præpositos de doctrina & disciplina per se solos sinè fraternitate tractare non consuevisse, sed sacrosanctis Apostolorum qui eam ubique regiminis & consiliorum participem esse voluerant, vestigiis constanter institisse manifestum sit.

Sub Constantino A. D. 312. Christianismum amplexo, noua rerum facies apparuit, non tamen (antiquata quæ eo usque duraverat Ecclesiastici regiminis forma) fraternitatis conditio deterior facta est: ut in præpositorum electionibus, sic in aliis quæ religionis veritatem ac puritatem, seu fidem & mores spectant, & per se iure suo (quando libuit) usa est, & *Seniores* suos habuit, à Clero diversos, qui fidelis plebis nomine, regiminis quascunque partes suo ordine ac modo attingerent. A. D. 314. 13. *Kal. Septembris Volusiano & Anniano Coss. in iure apud Aurelium Didymum Spereccium sacerdotem Iouis opt. max. Duovir splendidæ Coloniæ Carthaginensium Maximus dixit, loquor nomine* Seniorum *Christiani populi Catholicæ legis, apud maximos Imperatores causa agenda erit contra Cæcilianum & Felicem,* &c. Rursùs, *Constantino Maximo Augusto VI. & Constantino iuniore Nobilissimo Cæsare*

Coss. Id est A.D.320. *Idibus Decembribus*; prolatus libellus quē Nundinarius Diaconus, Silvani Cirtensis Episcopi accusator vicinis Episcopis tradiderat, sic se habuit, *Testis est Christus & Angeli eius, quoniam tradiderunt quibus communicastis; id est Silvanus à Cirta traditor est, & fur rerum pauperum; quod omnes vos Episcopi, presbyteri, diaconi, &* Seniores *scitis, & de quadringentis follibus Lucillæ clarissimæ fœminæ, pro quo vobis coniurastis ut fieret Maiorinus Episcopus, & inde factum est schisma; Nam & Victor Fullo vestri præsentia, &* populi *dedit* b *folles viginti ut factus esset presbyter, quod scit Christus & Angeli eius.* Habuit ergo (ut Carthago & Abtugna Cæciliani & Felicis sedes) *Seniores* à Clero diversos Cirta, convenit & *populus* cum Clericis, ad presbyterorum electionem. Sedisse etiam cum Clero *Seniores* in causa Episcopi cognitores, sequentia probant, *Purpurius Episcopus* [à Limata Numidiæ] *Silvano coepiscopo in Domino salutem. Venit ad me Nundinarius Diaconus filius noster, & petijt has literas deprecatorias à me ad te sanctissime dirigerem; ut (si fieri posset) pax inter te & ipsum sit: hoc enim volo fieri, ut nemo sciat, quid inter nos agatur; si volueris, scripto tuo indica,*

Follis pendet grana Romana 315. drachmas Atticas 5. 400. folles 2000. drachmas.
b *drachmas* 100.

ut & ego solus ibi in re præsenti veniam, & dissensionem ipsam de inter vos amputem; manu suâ enim mihi tradidit libellum rei gestæ, pro quâ causâ fuerit tuo præcepto lapidatus. Non est verum vt pater castiget filium contra veritatem, & scio quia vera sunt, quæ in libello mihi tradito sunt conscripta. Quare remedium, quo modo poterit ibi malignitas ista extingui antequam flamma exurgat, quæ post demùm extingui non poterit sine sanguine spiritali. Adhibete Conclericos & Seniores plebis Ecclesiasticos viros, *& inquirant diligenter quæ sunt istæ dissensiones, vt ea quæ sunt secundum fidei præcepta fiant*, non declinabis ad dextram vel ad sinistram; *libenter aurem commodare nobis malis instructoribus qui nolunt pacem, omnes nos occidistis.* & alia manu *Vale.* Sic Cirtensium Clerici Siluani Episcopi & Nundinarij diaconi (quia uterque ex Clero fuit) *Cōclerici* dicti sunt, inter quos *presbyteri* eminebant *Seniores & maiores natu* nonnunquam vocati, ab iis autem longe diuersi fuere (utpotè extrà Cleri syntagma constituti) *Seniores plebis*, quorum (Purpurio teste) partes cum Clero fuerunt, in Episcopi & *Conclericorum dissensiones, diligenter inquirere, quæ secundùm fidei præcepta sunt* procurare, cognos-

Deuter.5.32.

cere, *remedia* malis *quærere*, imò *iustum inter partes iudicium iudicare*; prout ex sequenti epistola constare potest. *Purpurius Episcopus Clericis & Senioribus Cirtensium in Domino æternam salutem, Clamauit Moyses ad omnem Senatum filiorum Israël, dixitque illis quæ Dominus iubebat fieri: sine consilio* Seniorum *nihil agebatur; Itaque & vos Carissimi, quos scio omnem sapientiam cœlestem & spiritalem habere, omni vestra virtute cognoscite, quæ sit dissensio hæc, & perducite ad pacem. Dicit enim Nundinarius Diaconus, quod nihil vos lateat, unde hæc dissensio est inter Carissimum nostrum Siluanum & ipsum tradidit enim mihi libellum in qua omnia sunt conscripta: dixit enim & vos non latere; ego scio quia Eris non est bonum; quærite remedium quomodo [extinguatur] hæc res sine periculo animæ vestræ, ne subito(cùm* personam accipitis in iudicio *) ruatis*; iustum iudicium *inter partes* iudicate *secundùm grauitatem vestram & iustitiam; Cavete vobis* ne declinetis in dexteram neque in sinistram, *&c.*

Prou. 24. 23. Iean 7. 24. Deut. 5. 32.

Id ipsum confirmat alia Fortis Episcopi epistola. *Fratribus & filiis, Clero &* Senioribus, *Fortis in Domino æternam salutem. Venit ad me filius meus Nundinarius Diaconus vester, & retulit ea quæ*

contra vos sunt gesta [necnon] *utique debuit à vobis componi ne ventum esset ut talem insaniam passi à ciuibus lapidarentur pro veritate. quod & vos & nos scimus, sicuti nobis retulit is; & scriptum est,* Non est sapiens quisquam inter vos qui possit iudicare inter fratres? Sed frater cum fratre iudicio cõtendit, & hoc apud infideles, *sicuti vos nunc in iudicio contenditis, sic ad hoc exilitum est ut gentibus demus tale exemplum?* Ex Apostolicæ formæ præscripto à Cirtensium Clero & *Senioribus* non *Clero* adscriptis, *Ecclesiasticis* tamen *viris*, Siluanum ad caussam dicendam vocari volebat; cuius electioni aliquot ante annos intercesserant omnes. Sic enim Acta. *Nundinarius episcopus respondit*, Quando ventum est illic ut factus esset Episcopus, *respondit populus*, alius fiat, exaudi Deus. *Zenophilus vir clarissimus Consul Victori dixit*, dictum est à populo Siluanus traditor? *Victor dixit*, Ego ipse luctatus sum Episcopis. *Zenophilus V. C. Consul, Victori dixit.* Ergo sciebas traditorem? de hoc confitere, *Victor respondit*, Traditor fuit. *Nundinarius diaconus dixit*, Vos Seniores clamabatis, Exaudi Deus; ciuem nostrum; ille traditor est. *Zenophilus V. C. Consul, Victori dixit*, Clamasti ergo &

1. *Cor.* 6. 8. 6.

populus, quod traditor esset Siluanus, & non deberet fieri Episcopus? *Victor dixit*, Clamaui & ego & populus, nos enim ciuem nostrum petebamus integrum virum, &c. *Zenophilus V.C. Consularis Nundinario dixit*, Donatum desideras exhiberi? *Nundinarius dixit*, utique, veniat de quo clamauit populus biduo post. . . . . pare, Exaudi Deus, ciuem nostrum volumus. *Zenophilus V.C. Cons. Nundinario dixit*, Certe clamauit hoc populus? *Respondit* clamavit. *Zenophilus V.C. Cons. Saturnino dixit*, Traditorem clamavit Silvanum? *Saturninus dixit*, utique: *Nundinarius dixit* Quando factus est Episcopus non illi communicauimus, quia dicebatur proditor esse. *Saturninus dixit*, quod dicit verum est. *Nundinarius dixit*, Vidi quia Mutus harenarius tulit in collo. *Zenophilus V.C. Cons. Saturnino dixit*, Sic factum est? *Saturninus dixit* Sic. *Zenophilus V.C. Cons. dixit*, vera sunt omnia quæ dicit Nundinarius quia ab harenariis factus est Episcopus Silvanus? *Saturninus dixit*. Vera Nundinarius dixit, prostibulæ illic fuerunt. *Zenophilus V.C. Cons. Saturnino dixit*, harenarij illum gestaverunt? *Saturninus dixit*, ipsi eum tulerunt & populus, nam ciues in area martyrum fue-

runt inclusi. *Nundinarius Diaconus dixit.* Nunquid populus Dei ibi fuit? *Saturninus dixit, in casa maiore fuit inclusus:* unde sequitur *Clerum, Seniores plebis, ciues* (qui *διακειτικῶς populus Dei* dicuntur) totâ libertate reclamantes iure suo usos, oppressos tamen Siluani *harenariis, prostibulis* & *populi* colluuie stipati, pseudoepiscoporumque detestanda factione.

Africam sui semper moris tenacissimam antiqua quo semel recens imbuta fuerat disciplinæ odorem ad tempora usque Vandalica annumque circiter 430. seruasse fidem facit, quod anno Domini 393. *apud Cebarsusis* congregatum Concilium ad *universos* Episcopos, *presbyteros, diaconos & plebes* de Primiani Carthaginensium Præsulis causa retulit: quam *postulantibus Carthaginensis Ecclesiæ Senioribus audiuerat* retulit, eumque quia *obsistente maxima parte plebis, & Seniorum nobilissimorum literis conuentus contempserat, & Seniores Ecclesiæ supradictæ* Carthaginensis *ad universum* [Cleri Africani] *chorum literas legatosque ut ad se feruentius venirent deprecati miserant*, is verò *Episcopos simul & Clericos obsederat,* & *in basilica Seniores (quod indignè ferrent Claudianistas ad communionem ad-*

August. in Psal. 36.

mitti) cædi à satellitibus iusserat, damnauit.

Lib. 3. contra Crescon. c. 56.

Quod anno 395. *post Consulatum Dominorum Arcadij ter, & Honorij iterum, sexto Nonas Martias, Carthagine in Secretario prætorij, Titianus dixit*, Peregrinus presbyter, & *Seniores Ecclesiæ* Mustitanæ regionis tale desideriũ prosequuntur &c. quod *undecimo Kal. Ianuarij* anno 396. *Clerici, Seniores, agentes surrogato Episcopo qui in locum damnato Prætexati Assuritani fuerat surrogatus*, Theodori *Proconsulis iussionem allegarunt*: quod *quinto Kal. Septembris Arcadio Augusto bis, & Rufino viris clarissimis Coss.* ab eo *actis habita est disputatio aduersus Fortunatum Manichæorum presbyterum in urbe Hipponiensium regiorum in balneis Sossij sub præsentia populi.*

A. D. 392. Aug. 28.

Honorio Augusto VI. Consule 7. Iduum Decembrium contra Manichæum quendam nomine Felicem præsente populo in Ecclesia biduo disputauit. Anno 427. cum Maximino *Arianorum Episcopo Hippone regio præsentibus multis tam Clericis quam laïcis in locum conuenit*. post A. D. 410. in disputatione cum Pascentio Comite Ariano Laurentium virum Clarissimum *iudicem præsidere* probavit. *Gloriosissimo Theodosio duodecies, & Valentiniano Au-*

A. D. 404. Decemb. 7. feria 4.

gusto iterùm Consulibus ideſt A. D. 426. *ſexto Kal. Octobris cum Religiano & Martiniano Coepiſcopis , præſentibus presbyteris, aſtante Clero & frequenti populo* Eradium Epiſcopatus hæredem deſignavit , & paulò ante deſignatum à Severo Milevitano quod *ad populum inde non eſſet locutus* , minimè admitti timuit. Hipponenſis plebis *placito geſtis confertis* confirmato, *ut per quinque dies* ſingularum ſepimanarum *propter Scripturarum curam nemo ei moleſtus eſſet* , ſtatutum fuiſſe gauiſus eſt; *omnia* ſe *quæ debuit cum* plebe *egiſſe* profeſſus, eius ſubſcriptionem poſtulavit. & *Clero , Senioribus , & universæ plebi Eccleſiæ Hipponenſis* de Bonifacio presbytero criminis poſtulato epiſtolâ 137. retulit, atque *eius nomen* (ſi eis *placeret*) in Eccleſia *non recitari* conſenſit. *Conclericis & universæ plebi* , epiſtolâ 138. abſentiam excuſavit. Cum Fortunio Tuburſicenſi Donatiſtarum Epiſcopo coram multitudine de ſchiſmate contulit: pro Faſtio ære alieno obruto *Dominorum dilectiſſimorum & deſiderantiſſimorum ſanctæ plebis cum miniſtro Chriſti membrorum* epiſtolâ 199. opem imploravit.

Sed ante annos fere 60. *Seniorum plebis* dignitatem priſcaſque functiones , & u-

niversæ plebis (ut cum Cypriano loquar) *Majestatem* in urbe totaque Italia concidisse publice questus est Hilarius diaconus, quem sedente Damaso Papa commentarium in epistolas scripsisse constat

In 1. Tim. 5. 1.

Propter honorificentiam ætatis (inquit) *maiorem natu cum mansuetudine ad bonum opus provocandum, ut facilius suscipiat admonitionem. Potest enim vereri commonitus ne postea corripiatur; quod turpe est Seniori; nam apud omnes utique gentes honorabilis est senectus, unde & synagoga, & postea Ecclesia* Seniores *habuit, quorum sine consilio nihil agebatur in Ecclesia; quod qua negligentia obsolenerit nescio, nisi forte Doctorum desidia, aut magis superbia, dum soli volunt aliquid videri.* Obsoleuerat itaque iam tunc, nec ubi *obsoleuit* per annos fere 1200. in Ecclesiarum usum postea revocari potuit; fraternitatis tamen ius illi ipsi inter quos *obsoleuerat*, agnouerunt. Hilarius diaconus in 1. Cor. 5. 4. *cosne ipsi* Corinthij *criminis participes, dum paterentur rem tam ingentis facinoris, secum incorreptum convenire, ut omnes uno consilio abijcerent eum, si negaret emendare se,* &c. *omnium consensu & præsentia, sed & virtute Domini Iesu, id est sententia, cuius legatione fungebatur Apostolus abijciendus ille de Ecclesia.* Chrysostomus in 1. Cor. Homil. 15. ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου,

συναχθέντων ὑμῶν. τουτέστιν αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος ὑμᾶς συνάγοντος ὑπὲρ οὗ συνέρχεσθαι καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος. πάλιν ἐπέστησεν αὐτοῖς ἑαυτὸν, ἵνα ὅταν δικάζωσιν, ὡς αὐτοῦ παρόντος, οὕτως αὐτὸν ἀποτέμωσι, καὶ μηδεὶς τολμήσῃ συγγνώμης αὐτὸν ἀξιῶσαι. Vobis in Domini nomine congregatis, *hoc est ipso nomine vos congregante pro quo convenitis*, & spiritu meo. *Seipsum rursus eis fecit assistere, ut quando iudicauerint velut ipso præsente, ita cum abscindant, nec audeat quisquam ipsum venia dignum censere.* Theodoretus, πρῶτον ἅπαντας ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου συνήγαγε, εἶτα καὶ ἑαυτὸν εἰσήγαγε διὰ τῆς τοῦ πνεύματος χάριτος, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν δεσπότην προκαθημένον ἔδειξε, καὶ τὴν ψῆφον ἐκφέροντα, &c. *universos primum in Domini nomine congregavit, seipsum deinde per spiritus gratiam introduxit ipsumque Dominum præsidentem & suffragium ferentem ostendit.* Theophylactus, ἐπέστησε δὲ αὐτοῖς καὶ τὸ αὐτοῦ πνεῦμα ἵνα μὴ συγγνώμης αὐτὸν ἀξιώσωσιν, ἀλλ' ὀρθῶς κρίνωσιν, ὡς καὶ αὐτοῦ παρόντος, *suum etiam ipsis præfecit Spiritum, ne ipsum* [reum] *venia dignentur, sed recte (velut ipso præsente) iudicent.* Oecumenius, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, τουτέστι κατὰ θεὸν συναχθῆτε, καὶ κρίνατε &c. καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος, πάλιν ἐπέστησεν αὐτοῖς ἑαυτὸν, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὸν Χριστὸν ἵνα ὅταν κρίνωσιν, ὡς τοῦ Χριστοῦ καὶ αὐτοῦ παρόντος ἀδίκα-

τον ἐξενέγκωσι ψῆφον, in nomine Domini Iesu, *Hoc est secundum Deum convenite, & iudicate*, &c. & meo spiritu, *rursùs seipsum illis exhibuit; nec id solum, sed & Christum, ut cum iudicaverint, irrefragabile velut Christo ipso etiam præsente suffragium ferant.*

Hilarius in 2. Cor. 2. 10. *Si cui autem aliquid donastis*, &c. *obsecrat ut dimitant illi, significans Deum illi ignouisse.* Pacianus ad Sympronianum epist. 1. *Ecce Apostolus ad laicos scribit.* Si cui quid donatis, &c. *Si autem quod laici donant Apostolus donasse se dicit, quod Episcopus fecerit qualiter respuetur?* Chrysostomus in 2. Cor. Homil. 4. ἔλαβε αὐτοὺς κοινωνοὺς τῆς ψήφου εἰπὼν συναχθέντων ὑμῶν παραδοῦναι αὐτὸν, δύο τὰ μέγιστα κατασκευάζων, καὶ τὸ ἐξενεχθῆναι τὴν ἀπόφασιν, καὶ τὸ μὴ χωρὶς ἐκείνων, ὥστε μὴ δόξαι ταύτῃ πλήττειν, καὶ οὔτε μόνος αὐτὴν ἐκφέρει ἵνα μὴ νομίσωσιν αὐθάδη εἶναι, καὶ ὑφαρπᾶσθαι αὐτοὶ, οὔτε τὸ πᾶν αὐτοῖς ἐπιτρέπει, ἵνα μὴ κύριοι γενόμενοι προδῶσι τὸν ἡμαρτηκότα ἀκαίρως αὐτῷ χαριζόμενοι; οὕτω καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ, &c. πάλιν αὐτοὺς κοινωνοὺς ποιεῖ λέγων, ὥστε τοὐναντίον μᾶλλον, &c. πάλιν ἐκείνων τὸ ὅλον ποιήσας εἰς τὴν ἐξουσίαν τὴν ἑαυτοῦ μεταβαίνει, &c. *eos sententiæ participes adscivit dicens* congregatis vobis tradere ipsum; *maxima duo struens & quod sententia ferretur, & quod non sine*

illis ferretur ; *nè eadem ipso ferire videretur ; nec solus eam profert, nè eum arrogantem esse, se vero despici putarent, nec totum rursus ipsis permittit, nè causæ Domini facti eum qui peccaverat proderent intempestiuè ipsi gratificati, eodem modo hic facit &c. eos rursus socios facit, dicens*, ut è contrario magis &c. *cùm rursus universum ipsis permisisset, ad suam potestatem transit.* Pelagius & ex eo Primasius, *Ideo enim & scripsi &c. ut videam si quomodo obaudistis in vindicando, ita obaudiatis in indulgendo.* Cui autem aliquid donatis & ego. *Sicut vobiscum vindicavi ita & dono vobiscum.* Theodoretus, ἱκανὸν γὰρ ἔφη τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων, πάντες γὰρ αὐτὸ ἀπεστράφησαν, ὡς ἐκέλευσε, &c. παρακαλῶ οὖν &c. ἑνώσατε τὸ μέλος τῷ σώματι, συνάψατε τῇ ποίμνῃ τὸ πρόβατον, θερμὴν αὐτῷ διάθεσιν δείξατε. Sufficit enim (*inquit*) illi qui est eiusmodi obiurgatio ipsa quæ fit à pluribus: *Omnes enim ipsum auersabantur ut iusserat*, &c. Obsecro igitur, &c. *Vnite membrum corpori, adiungite ouem gregi, vehementem animi affectum ei ostendite.* Theophylactus & Oecumenius, διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς &c. οὐκέτι ὡς διδάσκαλος ἐπιτάττει, ἀλλ' ὡς συνήγορος δικαστὰς παρακαλεῖ κυρῶσαι τουτέστι βεβαιῶσαι ἀγάπην, propter quod obsecro vos, &c. *non ampliùs ut doctor præcipit, sed*

ut patronus iudices precatur, confirmare id est stabilire dilectionem. Remigius Lugdunensis *in* 1. *Cor.* 5. 13: Auferte malum à vobis, *id est illum qui malum opus fecit à vestra societate expellite* &c. 2. Cor. 2. 6. Sufficit obiurgatio hæc quæ fit à pluribus, *id est, sufficit illi ad pœnitentiam correptio & obiurgatio generalis, & quod à consortio omnium vestrum exclusus;* &c. ita ut è contrario magis donetis, *id est tunc sufficiet ei obiurgatio quæ facta est illi ab omnibus vobis, si è contrario indulgeatis ei.*

Hilarius Diac. in Coloss. 4. 16. *dicite Archippo,* &c. *præpositum illorum per eos ipsos commonet, ut sit sollicitus de salute ipsorum, & quia plebis solius causa scribitur epistola, ideò non ad rectorem ipsorum destinata est, sed ad Ecclesiam.* & 1. Thess. 5. 14. *Corripite inquietos,* &c. *quoniam necesse est, quosdam in plebe esse immodestos, quosdam autem pusillanimes, id est timidos; quosdam verò fide infirmos, ideò hos qui modesti sunt, & magnanimes, & fide fundati, hortatur cum prece ut his consulant, ut poßint proficere.*

Post collapsam (contrario usu ubique certatim invecto) primigeniam Ecclesiarum disciplinam, magis ac magis eviluit Christianæ plebis dignitas, *Seniorum*que eius, ut nomen, sic functio seu res nominis desiit, inauditam antea (ut *Dominum*

nuin designaret) significationem induente, tam *Senioris*, quàm *Maioris* vocabulo: Circà A. D. 412. *non solùm Barbaris lingua sua, sed etiam Romanis dicere* iam *licebat*, Senior aarmen *quod interpretatur* Domine miserere: iam dudum denatos, sive eos ætate immatura vitæ ereptos, sive annis graves mors oppressisset, Sidonij Augustino supparis sæculum *Seniores* vocabat. Optimates quoscunque Marius Auenticensis ad annum Christi 500. & & 73. Cassiodorus lib. 5. ep. 21. ad Annum circiter 520. & Gregorius Turonensis post A. D. 585. lib. 7. c. 33. 36. lib. 8. c. 30. *Seniores* nuncupare non dubitabãt, apud hunc lib. 5. c. 48. Turonensium lib. 6. c. 11. Massiliensium lib. 8. c. 21. Metensium c. 32. Rotomagensium lib. 10. c. 16. Pictauiensium *Seniores* idest proceres memorabantur, lib. 8. c. 44. Baddo legatorum Fredegundis *Senior*, idest caput. Ioanni Biclarensi ad A. D. 575. Aspidius *Aregensium Senior*, id est princeps. Theodoro Massiliensium Episcopo apud Gregorium Turon. lib. 6. c. 24. *Seniores* Francorum Reges A. D. 583. Ioanni Papæ 8. epist. 26. Carolus Calvus *Senior*, & epist. 86. A. D. 878. data Ludovicus 2. Imperator *Dominus & Senior diuæ memoriæ* Concilio Metensi A. D. 888. c. 1. *gloriosissimus Senior.* id est Dominus

apud Augustin. epist. 178.

Lib. 2. epist. 2. lib. 6. epist. 7.

Arnulfus. Ingelheimensi A. D. 948. c. 3. Hugonis Comitis *proprius Senior* Ludovicus ultramarinus. apud Theodonis villam A. D 844. congregato c. 1. *Senio rale* regium in subditos quoscunque ius dicebatur. Eademque ratione non modò *prio* Cassiodoro lib 8. epist. 26. & Gregorio Turonensi lib. 7. c. 33. &c. aut *Maior* absolute Gregorio eidem lib. 6. c. 24. eoque (ex ipsius mente lib. 6. c. 45.) *melior*; sed etiam *natu* ut *melior* Gregorio lib. 6. c. 45. & lib. 7. c. 19. sic *maior*, Cassiodoro lib. 5. epist. 21. 22. & Gregorio Turon. lib. 6. c. 24. & lib 8. c. 30. qui (ut ut ætate minor) dignitate potior fuit. Hinc facto in vernaculas linguas exoticorum vocabulorum transitu, ut nobis Græcum *παῖς page* peperit, Italis & nostratibus Latinum nomen *baiulus* detorto nonnihil sensu præfectum & tutorem exhibuit qui Italis *Baile*, nobis *Baillif*, & *Bail*, quasi commissam siue plebem siue personam sinu fouens, & quodammodo *bajulans* audiat: *Maioris* vox Magistratũ procudit, qui nobis *Maire* & *Mayeur*, Germanis *Meier*, unde ante annos 1060. Guntchramno Regi & Francis Gundobaldus qui regiũ nomen usurpabat, *Ballomer*, quasi *falsus Maior* apud Greg. Turon. lib. 7. cap. 14. 36. 38. audiit; ex *Senio*

ris voce nobis *Seigneur*, Italis *Signore*, Hispanis *Señor* profluxit; *Senioris* idest Domini potestas, semilatinis *Senioratus*, nobis *Seigneurie*, Italis *Signoria*, Hispanis *Senhoria*, imò ex *Seniorum*, & *maiorum natu* vocabulis à natiuâ significatione deflexis prodiere qui olim Anglis *Ealdorman*, nunc Londinensibus *Aldermen*, & patrum nostrorum memoria Florentinis *Antiani* fuere; ac versa vice qui ante annos 925. ob minorem potestatem suberant *agentes iuniores* à Regibus nostris & *Domûs Maioribus* dicti sunt.

Concil. Angl. Tom. 1. p. 507.

Conc. Gall. Tom. 1 p. 517.

Cum potestate siue summâ, quæ Regum propria est, siue Regibus obnoxiâ, quam sibi proceres & Magistratus, (ceu plebis fidelis sub Christianis principibus capita) vindicant preditos, tyrannica nulla in Ecclesiasticæ disciplinæ perniciem excitata molimina gradu (quò toto excedere campo cogerentur) movere nolentes hactenùs potuerint, sed ipsis sæpiùs blandiri Clerici coacti sint, iacturam sui iuris faciente reliquâ plebe Christianâ, *honoratis* solito loco consistere facile fuit: Reges *solo Deo*, cui nomen dederant *minores*, Ecclesiæ *nutritios* Esai. 60. 16. & *Episcopos τῶν ἐκτὸς* imò (si Moguntiaci congregatos A. D. 813. Præsules audire libeat) *veræ Religionis rectores* suo modò præ-

Tertull. ad Scapul.

Euseb. de vita Const. lib. 4. c. 24.

ſtare, univerſas ſuâ ſub ditione Chriſto militantes Eccleſias, earumque ſingula membra ſuæ curæ commiſſa profiteri, de rebus ad earum regimen pertinentibus leges ferre, iam latas probante & rogante Clero patrocinio ſuo tueri, propria ipſis Eccleſiarum præpoſitis officia præſcribere, immorigeros quoſcunque per ſubditas poteſtates coërcere, eiſque ex æquo & bono conſtituta commendare decuit: *De fide Catholica, de Sacroſanctis Eccleſiis*; de earum *immunitate*, de *Epiſcopis & Clericis*, de *iis qui religione contendunt*, de *Monachis*; de *hæreticis & Apoſtatis*, de *baptiſmi iteratione*, &c. decernere Chriſtianis Imp. & Regibus nunquam non licuit, quod vel ex iis quæ uſque nunc in utroque Codice, Novellis, Baſilicis extant conſtare poteſt. Quæcunque ſubditæ gentis Concilia coïerunt, convocarunt, confirmarunt; cùm libuit, & quo modo libuit ſiue per ſe ſiue per delegatos rexerunt.

Concilij 2. Arauſicani *de gratia & libero arbitrio* decretis *Liberius Præfectus prætorij Galliarum* ſub Oſtrogothis cum aliis Illuſtribus ſeptem *conſentiens* A. D. 529. *ſubſcripſit*. Concilio 3. Toletano, *Recaredus Rex, Badda regina, Seniores omnes Gotthorum* A. D. 589. *ſubſcripſere*. Octa-

uo A. D. 653. *ex Illustribus officij Palatini* ſedecim. Nono anno 655. quatuor. Duodecimo anno 681. quindecim. Decimotertio anno 683. vigintiſex. Decimoquinto anno 688 ſeptemdecim. Decimoſexto anno 693. ſedecim. Ad Landauenſem Synodum anno circiter 560. *venit Rex* Morcant *cum Senioribus, aſſenſu Seniorum* iuravit, *cum multis Senioribus* Berthguinum *requiſivit.* Anno 694. *magnum Concilium in loco qui nominatur Becancelde, præſidente Withredo Rege Cantuariorum,* Epiſcopis, *Abbatibus. Abbatiſſis, preſbyteris, diaconibus, Ducibus, Satrapis in unum glomeratis congregatum eſt. Anno* 5. *mitiſsimi Regis Cantuariorum Witheradi Indictione prima* ideſt anno 697. *in loco qui vocatur Berghamſtede congregati ſunt ſacri ordines, cum viris militaribus*, circa annum 714. ut Angli cum Britonibus matrimonio iungerentur *factum fuit per commune conſilium & aſſenſum omnium Epiſcoporum & Principum, Procerum, Comitum, & omnium ſapientum, Seniorum & populorum totius regni & per præceptum Regis Inæ, &c. Anno Dominicæ Incarnationis* 747. *Indictione* 15. *prope loca quæ vocantur Clobeshoas, Synodalia geſta peracta ſunt, præſentibus Deo dilectis Præſulibus Eccleſiarum Chriſti anno regni Ædil.*

baldi Regis Merciorum qui tunc aderat cum suis principibus ac Ducibus trigesimo secundo. Inito cum prædictis Regibus, Offa Merciorum & Chuniulfo West Saxonū, *pontificibus & Senioribus terræ Consilio* A.D. 787. Calchutense Concilium coiit, *coram Rege Ælfwaldo, & Archiepiscopo Eanbaldo & omnibus Episcopis, & Abbatibus regionis, seu Senatoribus & Ducibus, & populo terræ decreta proposuit,* quibus *presbyteri, diaconi Ecclesiarum, & Abbates monasteriorum, iudices, optimates, & nobiles uno opere, uno ore consenserunt & subscripserunt:* iisdemque *in Concilium Merciorum ubi Rex Offa, cum Senatoribus terræ, Archiepiscopo & cæteris Episcopis regionum convenerat,* delatis; ea *tam Rex, quā principes sui, Archiepiscopus cum socijs firmaverunt.* Anno 794. *Concilium in regno Merciæ celebratum præsentibus nouem Regibus, quindecim Episcopis, viginti Ducibus, apud Celchyth.* Eodem anno *congregavit apud Verolamium Episcoporum & Optimatum suorum Concilium* Rex Offa Româ redux. Anno 798. *congregatum est magnum Concilium in loco qui nominatur Bacanceld, præsidente Cenulfo Rege, necnon Reverendissimo Archiepiscopo Athelardo cum Episcopis, Abbatibus, & multis aliis idoneis per-*

sonis. Circa A. D. 800. *universos provinciales Episcopos* suos, *Duces & Abbates, & cuiuscunque dignitatis viros ad Synodale Concilium in locum qui vocatur Clovesho convocavit* Athelardus Archiepiscopus. Eodem fere tempore *Kenulphus Rex Merciorum cum Episcopis, Ducibus, & omni sub eius ditione dignitatis* gradu Archiepiscopatum Dorobernensi Ecclesiæ restituit. A. D. 816. Synodo *in Celichyth, præsidente Wulfredo Archiepiscopo* congregatæ, Cenulphus Merciorum Rex *cum suis principibus, Ducibus, & Optimatibus præsens adfuit.* A. D. 822. *congregatum est Synodale Concilium in loco præclaro qui nominatur Clouesho præsidēte Beornulfo Rege Merciorum. & Wulfredo Archiepiscopo, cæterisque Episcopis & Abbatibus, omniumque dignitatum optimatibus, Ecclesiasticarum scilicet & sæcularium personarum.* A. D. 824. *factum est pontificale & Synodale conciliabulum in loco qui dicitur Clofeshoas præsidente ibi Rege; illic omnes Episcopi & Abbates, & universi Mercensium principes, & multi sapientissimi viri congregati aderant.* A. D. 833. *pontifices & proceres maiores totius Angliæ in ciuitate Londonia pro consilio capiendo contra Danicos piratas litora Angliæ assidue infestantes* cum Withlasio, Egberto,

& Æthelwulfo Regibus convenerunt. A. D. 838. *in loco famoso nomine Kinstone præsidente Egberto Rege & filio eius Athelwulfo Ceolnothus Archiepiscopus cum cæteris Episcopis Angliæ & Optimatibus* convenit. A. D. 851. *Kingesburiæ Concilium sub Bertulpho Rege, Ceolnotho Dorobernensi Archiepiscopo, cæterisque regni Merciæ Episcopis & Magnatibus*, & paulò ante *apud Beningdon coram prælatis & proceribus totius regni* contractum est. A. D. 855. Wintoniæ *cum Episcopis ac principibus* suis *Concilium* celebravit *Inclytus West Saxonum Rex Ethelwulphus*. A. D. 887. *ubi propagatum in Anglia Dei Evangelium Episcoporum aliorumque clarissimorum sapientum conventus actos*, præfatione sua monet Rex Alvredus. *Inita consilio cum Synodo, & cum quibusdam parochiæ optimis viris laïcalis ordinis & Catholicæ fidei, condonavit* Loumarch filio Catguocan *Episcopus* Landavensis Gulbrit; *voluit* Ciueilliauc Landaviæ Episcopus, *Brochvaillum* Regem *excommunicare coram omni populo in plena Synodo*. A. D. 928. *Decretæ* [leges] *in celebri Grantanleano Concilio, cui Wulfhelmus interfuit Archiepiscopus & cum eo optimates ac sapientes ab Æthelstano Rege evocati frequentissimi*. A. D. 940. *Ho-*

wel Da filius Cadell, Cambriæ Rex accivit de quolibet Kemul *regni sui sex laïcos viros auctoritate & scientiâ pollentes, & omnes Ecclesiasticos dignitate baculosos,* &c. *ad instruendas sibi leges.* A. D. 944. *Edmundus Rex ipso solemni Paschatis festo, frequentem Londini tam Ecclesiasticorum quàm laïcorum cœtum celebravit, cui interfuerunt Oda & Wulstanus Archipræsul, plurimique alij Episcopi, ut animorum suorum, & eorum omnium qui eis curæ sunt, consuleretur saluti.* A. D. 948. *in festo Nativitatis B. Mariæ universi Magnates regni per regium* [Edredi] *edictum summoniti, tam Archiepiscopi & Episcopi ac Abbates, quàm cæteri totius regni proceres & optimates Londonijs convenerunt.* A.D. 955. *obviarunt sibi Nogui* Rex, *& Episcopus cum optimatibus suis in Guentonia urbe, & ex consilio omnium doctorum utrinsque partis dati sunt* [rei] *in manu Episcopi.* A. D. 978. *Calnæ Concilium indictum ubi consederunt totius Angliæ Senatores,* Henrico Huntingdoniensi *Optimates,* Florentio Wigorniensi *majores natu,* Iornalensi *proceres.* A. D. 1009. *Concilium Ænhamense ab Æthelredo Rege edictum* est, *accersitisque Episcopis & universis Anglorum Optimatibus, in die S. Pentecostes celebratum.* A. D. 1022. *Rex*

Canutus Wintoniæ *cunctos regni sui prælatos, proceresque ac magnates convocavit.* vbi cum *Archiepiscopis, Episcopis, septem Ducibus, cum totidem Comitibus, necnon diversorum monasteriorum nonnullis Abbatibus, cum quamplurimis gregarijs militibus, populi multitudo copiosa personaliter extitit.*

Conc. Leptin. c. 1.

Francorum nostrorū consuetudo non dispar. A. D 742. *per Consilium sacerdotum religiosorum & optimatum suorum per civitates Episcopos Maiordomus Carlomannus ordinauit* A. D. 743. *in Synodali conventu qui congregatus est ad Kalendas Martias in loco qui dicitur Liptinas, omnes venerabiles sacerdotes Dei, & Comites, & præfecti prioris Synodi decreta consentientes firmaverunt.* Ibid. c. 2. *cum consilio servorum Dei & populi Christiani* de pecunia Ecclesiastica *sub precario & censu* præstanda *statutum.* A. D. 744. *ab Incarnatione Christi sub die 6. Nonas Martij, cum consensu Episcoporum siue sacerdotum, vel servorum Dei consilio, siue comitum & optimatum Francorum colloquij apud Suessionis civitatem Synodum vel Concilium facere decrevit* Pippinus Dux c. 2. *cum consensu Episcoporum siue sacerdotum seu servorum Dei, & Optimatum eorum consilio annis singulis Synodum renouari debere decrevit.* c. 3. *per consilium sacerdotum & optimatum*

per civitates legitimes Episcopos ordinauit. Hortatu Pauli Papæ epist. 26. *congregatis* Gentiliaci A. D. 767. *sacerdotibus suis & optimatibus*, Synodum de Imaginibus habuit: eodem anno *Bituricam venit, ubi Synodum cum omnibus Francis fecit.* A. D. 768. apud S. Dionysium *vnà cum consensu Francorum & procerum suorum seu & Episcoporum regnum diuisit.* Annal. A. D. 773. *Synodum tenuit generaliter cum Francis apud Ienuam* Carolus M. A. D 777. Capitula *congregatis in unum Synodali Concilio Episcopis, Abbatibus, virisque illustribus Comitibus* edidit. Regino ad A. D. 788. Wormatiæ *Synodum congregauit, & manifestauit sacerdotibus & optimatibus regni causas itineris.* Aquis grani A. D. 789. Capitula *cum sacerdotibus & consiliariis* suis condidit. A. D. 813. *de iis quæ Episcopi* Arelate, Moguntiaci, Rhemis, Turonibus & Cabiloni *congregati, in unum obseruanda decreuerant & admonenda*, Capitulare scripsit. Flodoard. lib. 2. c. 18. A. D. 814. *Synodum in Ecclesia Noviomensi, congregatis, secum Coëpiscopis suis, necnon Abbatibus, cum cætero Clero presbyteris & diaconibus; convocatis etiam Comitibus invenitur habuisse* wlfarius Rhemensis, *hisque omnibus residentibus sententia ventilata est inter wendilmarum & Rotaldum Episcopũ de terminis parochiarum sua-*

Annal. Collect. hist. à Canisio edita lib. 6.

rum. Hæc diligentissime investigata consenserunt supra scripti Episcopi, & Chorepiscopi, Abbates, presbyteri & diaconi, & pars Ecclesiæ Noviomensis clerici & laïci, & pars Ecclesiæ Suessionicæ similiter clerici & laïci, ea uno animo, unoque consensu confirmare decreverunt. A. D. 822. *in loco cuius vocabulum est Attiniacus convocatis ad Concilium Episcopis, Abbatibus, spiritualibusque viris, necnon & regni sui proceribus, conventum generalem coire iussit Ludovicus* pius. A. D. 829. *cum consultu sacerdotum cæterorumque fidelium suorum conventus in quatuor imperij locis,* Moguntiaci, Parisiis, Lugduni, & Tolosæ *fieri statuit.* Agobardus de Ludovici pœnitentia A. D. 833. *apud palatium quod nuncupatur Compendium conventus extitit ex Reuerentissimis Episcopis, & magnificentissimis viris illustribus, collegio quoque Abbatum & Comitum, promiscuoque ætatis ac dignitatis populo.* Nithardus lib. 1. A. D. 834. *plebs non modica quæ præsens aderat, & iam iamque Lothario pro patre vim inferre volebat, Rege recepto, Basilica S. Dionysij unà cum Episcopis & omni clero confluunt, laudes Deo deuote conferunt, coronam & arma Regi suo imponunt, & ad cætera deliberaturi contendunt.* Hincmar. aduersus Gothescalcum c. 36. A. D. 835. *In Ecclesia S. Stephani apud Mediomatricum civitatem ambonem conscen-*

vita Ludov.

Præf. Concil. 6. Paris.

dit, & se publicè denotauit coram Episcopis & Imperatore, & clero ac populo qui adfuerunt Ebbo Rhemensis. A. D. 843. *venientes in unum apud villam* Coloniam in Cenomanis, *fideles Caroli* Calui, *tam in venerabili ordine Clericali, quàm & illustres viri in nobili laïcali habitu constituti*, &c. *hortatus est alter alterum, imo omnes se invicem monuerunt.* A.D.844. quæ Concilium Vernense decrevit *Episcopi* sibi & *cæteri fideles adscripserunt*. Congregati in villa Sparnaco proceres *remotis à Concilio Episcopis, ex omnibus illis* [quæ Episcopi ediderant] *Capitulis, hæc tantum observanda & complacenda sibi collegerunt, & Episcopis scripta tradiderunt, dicentes non amplius de eorum capitulis quàm ista & ista velle cum Principe observare.* A.D.876. Februario mense *omnes Episcopi, Abbates, Comites, ac reliqui qui cum ipsis* Ticini *convenerunt Italici regni optimates*, Carolum Caluum Regem salutarunt, quæque *in palatio Ticinensi capitula fecit, cum consensu & suggestione venerabilium Episcoporum, & illustrium optimatum, reliquorumque fidelium suorum, ad honorem S. Dei Ecclesiæ fecisse* dicitur. A. D. 879. Synodus Mantalæ *territorij Viennensis* congregata *simul cum primoribus convenit*, &, *cum nobilioribus idoneas regno personas consideravit.* A. D. 887. *cum laïcis quibusdam reli-*

giosis Coloniæ Agrippinæ celebrata est Synodus. A. D. 888. Metis *Episcopi, Stephanus venerabilis Abbas, & multi sacerdotes, cum Comitibus & pluribus nobilibus & Deum timentibus viris Synodo adfuerunt*. A.D.895. Triburiæ *cum Episcopis, Abbatibus & omnibus regni principibus, necnon convenientibus Ecclesiasticorum & sæcularium innumeris turbis* habita est synodus, Conciliis Rauennæ A. D. 954. & 70. congregatis *profani ordinis viri nobiles, & nobiles complures ciues* affuerunt.

Ne in infinitum testimoniorum nobis moles excrescat; quas sibi in Ecclesiastico regimine partes Francorum proceres semper vindicaverint, ex recentioribus aliquot nulli (nisi qui ære nondum lauetur) ignotis exemplis manifestissimum euadet, Basileæ congregatam ab Anno 1431. *Synodum sacrosanctam, generalem*, quæ Occidentem universum gravantibus incommodis, decretis suis *provisionem congruentem attulisse videretur*, rotundo ore pronunciabant, id tamen à semet impetrare nequaquam potuerunt, ut ea indiscussa nullo adhibito temperamento admitterent. Carolus Rex *habita super his magni consilij deliberatione, Archiepiscopos, Episcopos, Capitula notabilia, Abbates, Decanos, cæterosque Prælatos & Ecclesiasticos, ac*

divini & humani iuris Magistros, Doctores, & scientificos viros, universitatum, studiorum generalium, & alios de regno & Delphinatu in maximo, copiosoque numero in Bituricensi civitate convocari fecit, & congregari; in qua solenni congregatione præsidens, assistentibus principibus *consanguineis, pluribusque magnatibus, proceribus & viris peritissimis, Ecclesiasticis & sæcularibus, de magno Consilio, & aliis; ipsius summi Pontificis, necnon & S. Synodi generalis solennes oratores ad se destinatos, super his & aliis statum Ecclesiæ Dei plurimum concernentibus audivit, attenteque audiri fecit. Quibus ad plenum auditis, apertisque luculenter & diserte, per plures Prælatos, sacræ Theologiæ & iurium Doctores, & exinde plurium dierum intervallis discussis, & diligenter pertractatis materiis prætactis, pro parte eorumdem Prælatorum & aliorum virorum Ecclesiasticorum ipsam regni ac Delfinatus Ecclesiam repræsentantium,* &c. *præhabita inter eos multimoda diutinaque apparitione, discussione, atque digestione memorata, ipsius sacræ Basiliensis Synodi decreta, ordinationes, & statuta, aliqua simpliciter ut iacent, alia verò cum certis modificationibus & formis, non hæsitatione potestatis, & auctoritate condentis & promulgantis, ipsius scilicet sacræ Basiliensis Synodi, sed quatenus commoditatibus, temporibus, & moribus regionum, &*

personarum sæpefatorum Regni ac Delphinatus congruere convenireque conspexerunt, recipienda consenserunt, & acceptanda deliberaverunt; eaque omnia, ipse grata & accepta edita *pragmatica sanctione* habuit A. D. 1438. Iulij 17. Cùm anno 1461. Pij II. blandimentis delinitus Ludovicus XI. paternam sanctionem abrogasset, tanto ardore scriptis (super abrogatione illâ *avisamentis*) intercessere Franci, ut se Rex ipse propositi tenacior expugnari passus sit. A. D. 1516. desinente, temporum iniquitate coactus Franciscus I. eam *ad maiora pericula evitanda* initis cum Leone X. concordatis *revocavit*, sed vix obtinuit (contrà protestante Parisiensi universitate frementibusque universis regni ordinibus) ut A. D. 1518. Martij 22. in acta Curiæ concordata referrentur, legisque vim deinceps haberent. A. D. 593 factionis henoticæ *Comitijs*, Lutetiæ Parisiorum à Meduanio Duce indictis, *initio prima de Concilio Tridentino consultatio fuit, quam præcipue urgebat Legatus Pontificius* Ph. Sega Card. Placentinus, *ut qui citrà eius in regno sine conditione ullâ promulgationem, religionem, cuius causâ bellum gerebatur posse constitui negaret; re in deliberationem deducta 5. Idus April. cùm multi libertates ac iura*

Thuan. hist. lib. 105.

iura & immunitates Ecclesiæ Gallicanæ & regni caussarentur, quibus factum esset, ut promulgatio Concilij anteà toties proposita, hucusque dilata esset, negotium datum Ioanni Magistro, quem Curiæ Præsidem Meduaniis creaverat, & quibusdam alijs viris probis & à factione alienis, iuris nostri peritissimis qui Concilium inspicerent, & quæ in disciplina, legibus, ac moribus nostris præiudicantia reperirent, adhibito iudicio annotarent. Igitur ab illis observata, quæ salvis iuribus ac libertatibus nostris admitti non possent. &c. Cum Ioannes Magister & alij in publico conventu sibi comperta dicerent; quæ Ecclesiæ Gallicanæ libertatibus & regni iuribus ac immunitatibus adversarentur, magnâ gratulatione à quibusdam accepta, ab alijs qui numero vincebant, in offensionem versa sunt. Pontificius Legatus qui cum res communicata est, cum vereretur nè contentione ob id inter delegatos excitatâ conventus turbaretur; offensionis sensum ad tempus pressit, & opportuniorem occasionem aperiens, negotium urgere desiit; iam enim voces passim audiebantur libertatem publicam per Tridentini Concilij promulgationem opprimi querentium. Sic cæteris de rerum eventu securis per laïcos proceres ipsamque plebem religiosa de Ec-

clesia & republica cura in Franciæ regno proprie vestigia pressit.

Consimili iure maiorumque frequentibus exemplis freti quotquot ab annis plus minùs centum per Germaniam, Angliam, Daniam, Sueciam, Helvetiam adversùs invectas à sæculis aliquot in Christianum orbem doctrinæ & disciplinæ sacræ corruptelas protestari cum pastoribus suis coacti sunt Reges, principes, proceres, Magistratus; strenuos, se tam fidei quàm regiminis vindices (constitutis ubique *Senatibus Ecclesiasticis*) præstiterũt, eamque quam per Dei optmi maximi gratiam nacti erant Spartam pro virili ornarunt. Nemo tamen quas in universo Ecclesiæ regimine partes obire ex officio teneretur reliqua fraternitas, vel cogitavit, vel cogitandum putavit; cum enim eam ab omni consiliorum & potestatis participatione iamdudum depulsam, sui in Christianâ societate iuris prorsus immemorem, nullâ sui cura tangi viderent, de se solis anxij, quid sui proprie officij esset animo complexi sunt, ipsoque opere exprimere conati. At sinceri Christianismi in Gallia Scotia & Belgio assertorum longe dispar fuit conditio; Cum enim Præsulum suorum (quos tanti facti Duces Angli habuerant) paterno ductu,

Regumque ac Magiſtratuum patrocinio deſtitutos vis maior urgeret, & eos contrà torrentem (ne Dei & Eccleſiæ cauſam flagitiosâ negligentiâ proderent) niti neceſſe eſſet, una ipſis ex ingruentibus undique malis emergendi ſpes reſtitutâ in integrum Chriſtianâ plebe, affulgere viſa eſt; rediit protinùs in mentem quo primum iure ſub Apoſtolis primaque ſecundum Apoſtolos antiquitate conſtanter uſa fraternitas eſſet, exemplo fuit admiranda Apoſtolorum in ſummâ poſt Chriſtum poteſtate conſtitutorum, nec niſi participatis cum fratrum corpore conſiliis, in Eccleſiâ quicquam ſtatuentiũ modeſtia; à. ſacroſanctâ Martyrum *nihil privata ſententia ſine conſenſu plebis* ſuę *gerentium*, ſingula *cum plebe expensâ moderatione librantium* normâ deflectere ut puduit: ſic moribus antiquis à priſco Clero Romæ & Carthagine ante annos 1400. probatis Chriſtianam rem ſtare placuit; ut cum *per quàm invidioſum & oneroſum videretur, non per multos examinare, quod per multos commiſſum fuerat, firmum decretum nihil eſſe deinceps poſſet, quod non plurimorum haberet conſenſum.* Vocata itaque ex Maiorum imò ex Domini ipſius præſcripto, ad regiminis participationem fraternitate, redintegrata eſt ab eadem

Cyprian. epiſt. 6.

Epiſt. 28.

Epiſt. 32.

Hilar. in 1. Tim. 5.

delectorum *Seniorum plebis* dignitas, *sine quorum consilio* non dicam Apostolicorum virorū sæculum, sed longè post Origenis & Cypriani tempora, quibus Christiani nulli Magistratus erant Constantini Magni (qui primus Christianos ad potestates publicas grassari permisit) ætate *in Ecclesiâ nihil fiebat*; cumque Diaconatus qualis ab Apostolis instituta primùm est, obsolevisset ubique functio ipsorum fidei concredita est, ac nè quid vel Ecclesiæ corpus, vel ulla eius membra detrimenti in posterū caperent, sedulò prouisum. Illibatus etiam Principibus, honoratis, & potestatibus quibuscunque in Christi plebe cuius quà fideles, capita sunt debitus honor servatus; quandoquidem quicquid vel Clerus, vel cum Clero *Seniores plebis* communi consilio decernunt ipsorum inspectioni subiacet, possuntque (quandocunque collibitum est) omnibus & singulis officia præscribere, & ab iisdem sive neglecti sive præstiti rationes exposcere.

Quis primigeniam Ecclesiastici regiminis à Christo ipso primùm instituti continuâ Apostolorū & sanctorū (quotquot puriora & defæcatiora Christianismi sæcula viderunt) praxi confirmatam formam antiquitatis & veritatis studioso

ulli fastidium unquàm facturam credidisset? Eos tamen quos minimè omnium oportuerat, cum ardentiores vetustatis admiratores videri vellent tanta affectuũ intemperies exagitavit, mentisque oculos tam densâ caligine mersit, ut quod Apostolicum (velint nolint) fuisse negare non possunt, absolutè *primum* fuisse nequaquam viderint, idque ceu nuperum sequioris ævi deliramentum indignabundi respuerint: hinc factum ut conflata ex Evangelij ministris & *plebis* cuiusque *Senioribus* synedria qualia Gallorum, Scotorum, Belgarum Protestantium sunt, Clariss. suo tempore Doctor Georgius Downamus *supposititia presbyteria*, tam infelici catastrophe sua miserandus, quàm anteà famosus Cantuariensium Præsul Guill. Lawdus, *phantasticum Calvini commentum* vocare, alij Hierarchiæ Helenæ suæ comendæ intenti, & partium studio iniquiores, exquisitis ad invidiam & probrum dicteriis infamare non dubitaverint; quique redemptam Christi sanguine fraternitatem cum nullo numero haberent, eandem suo quem ab Apostolis & primitivâ Ecclesiâ per tria ad minimum sæcula obtinuerat honore excidere cogebant, & quocunque modò sacra attingere indignabantur, hac in par-

Orat. de Gubern. Eccl.

Orat. in Camera stellata habita.

te *novi* prorsùs ac *degeneres*, utpote sancitæ Apostolorum primorumque Christianorũ sacrosancta auctoritate & exemplo disciplinæ desertores, genuinos venerandę illius antiquitatis discipulos, ceu *novatores*, qui *phantasmata* sua Christiano orbi impudenter obtruserint, criminari ausi sint.

Sed fortè Apostolicæ per omnia non respondet, eorum praxis. Esto. Eamne hoc uno nomine illis damnare licuerit, apud quos absolutè in usu esse desijt? *Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?* hîc Tertulliani verbis, morosos istos Protestantium Cismarinorum Censores compellare ad manum semper fuerit, *ubi religio, ubi veneratio maioribus debita à vobis? instructu, sensu, ipso denique sermone proavis renunciastis. Laudatis semper antiquitatem & nove de die vivitis; per quod ostenditur, dum à bonis maiorum institutis deceditis, ea vos retinere & custodire, quæ non debuistis, cùm quæ debuistis non custodistis.* Si iudicio vestro in culpa sunt Protestantes, qui quæcumque Apostolica disciplina plebi sanctæ detulit, tribuere non videntur, quantò magis culpandi vos, qui nihil prorsus ei vel tribuitis vel tribuendum putatis? Id ab Apostolorum & Apostolicorum viro-

Apol. c. 6.

rum usu in Protestantium moribus discrepare quis dixerit, quod Apostoli eorumque proximi successores, cum totâ fraternitate consilia miscuisse, eamque totam ad regiminis participationem fere semper vocasse videantur; hi verò non multitudinem per se totam, sed solos delectos ab eâ *Seniores* ad regiminis ordinarij consortium admittant, minusque quàm primi Ecclesiæ & disciplinæ conditores suo tempore præstiterunt, impræsentiarum præstent: Discrepare reverâ totamque fraternitatem, secundùm universa & singula sua membra ad gubernationis societatem olim vocari consuevisse, quæ nunc non vocatur si demus, in promptu causa erit: prima sub beatis Apostolorum & Apostolici traducis temporibus Ecclesia tota cœlesti Spiritus luce circumvestita, extraordinariis *Sermonis sapientiæ, & cognitionis, linguarum interpretationis, operationis virtutum, prophetiæ, discretionis spirituum* donis (Apostolo teste) insignis per se totam potuit sine noxâ gubernaculis cum præpositis suis admoveri; hodierna donis illis universis destituta, cuique hæ sensim proficiẽdi viæ *lectio, meditatio, oratio,* restant, in paucis membris suis tantum eorum quæ ad regimen pertinent capax est; Si quis nunc

1. Cor. 12. 9. 10. vide Rom. 12. 5. &c. 1. Cor. 14.

fraternitatem, *prophetis, interpretibus*, aliiſque diverſimode divino *Spiritu actis* conſtantem exhibeat, Cui ex Dei ſervis (DOMINO ipſo dignã demonſtrante) indigna videatur, quæ conſiliorum poteſtatiſque regimen ſpectantis particeps fiat? quem demandati muneris memorem, de præpoſitorum prærogativa ſolicitos, plebemque quocunque donorum genere ditatam à regimine præpoſitorum cauſa procul ſubmovendam pronuntiantes, Moſis exemplo ab inſano infeſtoque molimine revocare pudeat, *Quid æmularis pro me? quis tribuat, ut omnis populus Domini propheta ſit, detque eis Dominus Spiritum ſuum?* ubicunque tantis donis ornata, tanto ordine compoſita multitudo fuerit, ut functionum omnium capax, dotibus ſuis nunquàm abuti, gradu quéque ſuo ſemper conſiſtere, *omnia ad ædificationem facere* velit, quis eam à præſidentibus ſuis conſiliorum omnium ubique participem fieri poſſe ac debere dubitet? At ubicunque carnalibus affectibus ſervire aſſueti, ſervare modum, imò ſecum habitare neſcij (prout nunc ſunt) homines fuerint, quis niſi mentis inops, ordinis & ædificationis ſtudioſos nullo cum turbonibus diſcrimine habendos, remittendaque horum metu à præſiden-

Num. 11.29.

1 *Cor.* 14.26.

tibus regiminis lora putet, ut deinceps quà impetus urget hac ſine lege ruant, rapiantque per avia corpus? Id adverſarij communes pervelint magnoque mercentur *Independentes* illi, quos (cum nihil familiari nobis ciſmarinis lingua ediderint) uſque nunc niſi de nominis infamiâ noſſe non licuit. Eos in *orthodoxos* qui nihil in communi Proteſtantium doctrinâ per ſe moveant, & *hæreticos*, diſtingui audimus qui Samoſatenum, Arium, Manetem, Carpocratem, Pelagium, Montaniſtarum enthuſiaſmos, Libertinorum caninam impudentiam ex imo orco revehendi ſpe prioribus blandiantur, iiſque favitoribus (dum communi operâ regimen oppugnant) utantur. Necdum capere poſſumus, quibus aut fidiculis aſtringantur, aut veneficiis faſcinentur quos qualecunque veri ſalutaris ſtudium tenet, ut teterrimas humani generis peſtes aperto ſinu, nullo horroris ſenſu foveãt, Chriſtique perduellium partes vel indirectè propugnandas ſuſcipiãt; tantane vos (fratres) dementia cepit, ut (funeſti quem ex regimine preſbyteriali erupturum fruſtrà ſuſpicamini, fumi odio) fidei quam *magno Deo & Servatori noſtro Ieſu* in baptiſmo dediſtis, Charitatis quâ corpus eius (ſiquidem membra eſtis) complecti te-

Tit. 2, 13.

nemini, patriæ pacis cuius bona ut cives hactenus participaſtis, obliti; in infernale (abſit invidia verbo) incendium quo ab annis aliquot florentes anteà Britanniæ flagrant, ſcientes prudentes ruere, quàm ad mentem vere Chriſtianam redire malitis? *Nolite iugum impar cum infidelibus ducere*, nullum *iuſtitiæ cum iniquitate conſortium*, nullam *luci cum tenebris communionem*, nullam *Chriſti cum Belial conventionem*, nullam *fidelis cum infideli portionem*, nullum *templo Dei cum Idolis conſenſum* eſſe ab Apoſtolo moniti mementote; *quapropter è medio eorum* (ſi vos amatis) *exite*, tandemque aliquandò *ſeparamini*.

2. Cor. 6. 14. &c.

Etſi ab omni capitalium hæreſeon veneno (quod optamus) puri ſint quibus hactenus manum porrexiſtis, quid ſi Anabaptiſtico furore correpti Babylonem in ipſo Hieroſolymorũ meditullio moliuntur, ut expuncto omni inter fideles, & præpoſitos diſcrimine, cuique quod libet, liceat? univerſo in Domini noſtri domo *decenter & ordine fieri* debere, *non ſemper quæ licent expedire*, nulla niſi *ad Eccleſiæ ædificationem* (ad quam noſtra univerſa exigenda ſint) dona à quoquam *quærenda*, *Deum* qui plebi ſuæ quæcunque ſive in regimine ſive extrà regimen

1. Cor. 14.

1. Cor. 10. 28.

possidet, προνόμια largitus est, *incompositi status non esse, sed pacis*; eum ut *donorum*, sic *ministeriorum*, & *functionem* in unigeniti corpore *distinctiones* instituisse, membra à membris secrevisse, unicuique quæ sua sunt *distribuisse prout voluit*, singulis suum situm decusque assignasse, ut ut *omnes Apostoli & Prophetæ* in sanctâ illâ compage esse videantur, quamdiù eadem cōstiterit, inviolata omnium & singulorum discrimina mansurâ, ut qui præpositi sunt, *cum diligentia præsint*, seque subditorum *propter Iesum servos*, noverint, quocunque verò modo & gradu subditi, præsides *agnoscant*, duraturamque ad sæculi finem Apostolici mandati vim, *obedite ductoribus vestris eiquesubjacete* sentiant, ac nè quandò quis nimio suimet amore corruptus, *adversùs* fratres publicumque ordinem (procella mox futurus) *infletur*, vere pios *Spiritu* Dei (qui *lenitatis* sit & charitatis) agi, *honore invicem prævenire*, *sibi invicem in timore Domini subjici*, *alios sibi praecellere existimare*, ex charitate quæ *patienti animo & benigna est*, *omnia tegere, credere, sperare, tolerare*, *sua* denique *non quærere* animo indesinenter recolite. Corinthi olim etsi mulieres iisdem Spiritûs donis cum viris ornarentur, publicisque *conventibus* inte-

Rom. 12, 6. 7.
1. Cor. 12. 11.
Rom, 12. 8.
2. Cor. 4. 5.
1. Cor. 16. 18.
Hebr. 13 17.
Gal. 6. 1.
Rom. 12 10.
Eph. 5. 21.
Phil 2. 3.
1. Cor. 13. 4 7.
1. Cor. 10. 24.

reſſent *nè loqui* ex donorum conſcientiâ *permittebatur*. ſed eas *ſubditas manere* neceſſe erat; viris prophetico ſpiritu imbutis, *ſigillatim prophetare*, ſed ea lege licebat ne alij alios inter turbarent, de iis vero quæ dictante Spiritu protulerant *alij diiudicarent*. Si prophetandi libertatem nè in effrænam licentiam exundaret unquam, (Spiritu ipſo per Paulum edicente) diſciplinæ ſanctæ fibula arctiùs adſtringebat, eoque fine *Spiritus* id eſt dona *prophetarum*, *prophetis* poſſidentibus *ſubijciebantur*, vt ea nemo niſi cùm ædificatio communis poſcere videbatur exerere auderet; quibus nunc à vobis vinculis conſtringendi veniunt, qui (cùm donis omnibus ſpiritalibus careant) veterem *prophetarum ſimiæ*, tribuſque Anticyris digna capita, non *prophetæ*. vel ex tabernâ, vel ex militari ſtatione in cathedram Chriſti indecoro habitu, corpore (ſi Deo placet) ieiuno, mente certè parùm ſobriâ, ſinentibus vobis proſiliiſſe dicuntur, ut quicquid in buccam venerat, aut quomodocunque vitrea bilis ſuggeſſerat, in Chriſtianæ fidei ac nominis æternum ludibrium, frementibus piis, cachinnantibus atheis evomerent? audita (utinam falſa) refero, quæ veſtra, imò Chriſtianorum omnium intereſt, ſumma apud vos ſeveri-

1. Cor. 14. 29. 32. 34.

rate plecti, nè quis deinceps falsa zeli religiosi specie per sacrilegum nefas abusus, sacrosanctum *Domini quod super nos omnes invocatum est nomen gentibus blasphemandum* propinet terramque quæ tanta monstra tulit, diris (quantum in se est) devoveat.

Rom.2.24.
Iacob.2.7.

Vt ad eos qui Christianæ plebis in Ecclesiæ regimine ius vllum esse absolutè negant revertamur; cùm Apostolicæ & hodiernæ Ecclesiæ conditiones longè diversas fuisse constet, huic cui extraordinariæ spiritus dotes, quibus illa abundabat, desint, vt dignationis sic iuris minùs relictum fuisse dicimus, nec ex necessitate sequi, si arduum nihil nisi convocatâ prioris (quam regiminis & consiliorum ad regimen spectantium per se totam capacem πολυποίκιλος Spiritus ἐνέργεια effecerat) multitudine Apostoli gesserunt, nostram quæ comparatè ad regimen inepta dici iure potest, totam à præpositis suis semper (dum de gravioribus consultant) convocandam esse. Addo nunc meritò in dubium revocari posse, an quotiescunque *Ecclesiæ* aut *fratres* ab Apostolis *convocati* fuisse leguntur, ad unum omnes convocati sint, nec possit fraternitati ius plenum asseri si forte eorum conventui, vel Titius vel Mævius defuerit. Cùm enim

Act.2.41.47 quinquagesimâ post passionem Dominicam die *trium chiliadum* accessione, non sinè miraculo creverit, quod eousque 120 capitibus, ad summum constiterat corpus, eidem [*quotidie Dominus addiderit*] *qui salvi fierent*; paulò post nova *quinque millium* conversione aucta sit fraternitas, quæ *multiplicato discipulorum numero*, frequentior in dies euadebat, cui credibile fiat quandocunque ea *congregata* dicitur, plurium millium (quotquot Hierosolymis habitabant) in eundem locum turbam confluxisse? congregabatur ergo prout commodum erat, & tempora ferebant, quorum dira iniquitas publico pios abstinere, latebras quærere, basilicis nullis uti, nonnisi *domatim* collectas facere cogebat, vel per partes in proximo positas, quasque advocare & faciliùs erat, & manifesto periculo carere videbatur, vel per *Seniores* à singulis conventibus partialibus delegatos, in quibus tota per regiones infestæ urbis sparsa fraternitas, capita cum præpositis suis conferret suoque iure usa, ab Apostolis iuris illius custodibus reverenter haberetur: quidni enim ut plures Hierosolymis Iudæorum synagogas, quæ *protosynagogis* & *Archisynagogis* suis suberant fuisse compertum est, sic plures ibidem Christianæ fraterni-

Act 1.15.
Act.4.4.
Act.6.7.
Ioan.20.19.
Act.'.13.
Act.5.42.
Act.6.9.

tatis cœtus qui *Seniorum* suorum sub Apostolis ductum sequerentur, institutos, *Seniores* verò illos ab Apostolis qui nec Collegam Iudæ loco sufficiendum sine discipulis allegere, nec Diaconos eligere per se sustinuerant, sed electionem multitudini absolute permiserant, pro arbitrio nulla sanctæ plebis ratione habita constitutos fuisse credamus ? Hoc quod ipsa res exigere videtur, si statuere libeat; tam Africanæ Ecclesiæ post annum 300. quam Protestantium Cismarinorum regimen Hierosolymitano sub Apostolis examussim respondebit: neque novi quicquam (quicquid cõtra vel suspicentur vel querantur Hierarchiæ patroni) ab ipsis in Christianum orbem invectum fuerit. Hoc unum (extra disciplinæ causam) in istis novitatem redolere iure videatur, quod sine antiquorum exemplo & necessitate ulla, Paulina verba 1. *Tim.* 5. 17. 18. ad *Seniores plebis*, cum Episcopis & diaconis ad Ecclesiarum clauum sedentes nonnullis trahere placuit; Sed nec id Genevæ (quod plurimis falsò persuasum est) aut à Calvino primum, sed à Germanis, & Heluetiis in patria auditum est: nec mirum si piissimis doctissimisque viris evenerit ut in vocabuli πολυσήμυ interpretatione, ab alia in aliam significationem trá-

Act. 1.21. & *Act.* 6, 3.

Vide Bucerũ libro, scripta duo aduersaria Latomi *inscripto.* Ballin-

gerum *in Matth.* Gualterum *in* 1. *Cor.* 1. *Homil.* 35. Pizelium *argut. & resp.* part. 7. Hemmingium *in Rom.* 12. Hyperium *in* 1. *Tim.* 5. &c.

situ facto ab Apostolica mente nonnihil deflecterent, quæ per se clara est: Cùm enim id ipsum quod 1. *Cor.* 9. docuerat, 1. *Tim.* 5.17. tractaverit, iisdem utrobique locis nempe *Deuter.* 25. 4. & *Matth.* 10. 10. doctrinam suam confirmaverit, confirmatione illa vocem τιμῆς de quovis *honore* intelligi nec posse nec debere, sed ad *stipendij honorarij* designationem contrahendam esse euicerit, de iis solis *presbyteris*, quibus τιμὴ ceu *stipendium* ob ministerium, à fidelibus assignandum veniat, adeoque de solis *pastoribus* verba 1. Tim. 5.17. ex necessitate fecerit, qui ea ad *Seniores plebis* quibus nulla unquam Ecclesia *stipendia* destinavit, trahenda putent, diversos ab Apostolica sententia abire certum est. Eos quibus ex 1. Tim. 5.17. duplices *Seniores*, primarios nimirum, qui *doceant*, & secundarios qui *cum docentibus disciplinæ præsideant, & mores regant*, erui posse persuasum est; ne quis secundariis nullibi ab Ecclesiâ *alimentum honorarium* concedi, cùm non concedatur debitum non censeri, adeoque ad eos de quibus loco citato Paulus egit nequaquam pertinere excipiat; *nihil aliud ex praxi quæ in Ecclesiis obtinuit, inferri posse, quàm apud nos presbyterorum stipendia desiisse, non quod indigni censeantur, sed quod Ec-*

Gers. Bucerus dissert. de gubernat. Eccl p. 170.

clesia

clesiæ cuius valde accisæ opes sunt condonari possint, regerere non ignoro. Sed totum id (si quid capio) & frustrà est, & falsis nititur: frustra est; Nam 1. quem sive antiquorum, sive nuperorum designare possunt, qui debita *Senioribus plebis* stipendia esse aut fuisse unquàm somniaverit; aut si debita credidit, *condonari* potuisse censuerit? Si debita erant; quî factum ut Ecclesia nulla debitum aut agnoverit, aut exsoluerit, Senior vero nullus idipsum exegerit? 2. à quo *condonari* iure potuerunt? Non ab Ecclesiâ, quã sibi nec ius dicere, nec debiti quo tenebatur gratiã facere fas fuit; non à Clero, quem se rei ad se non pertinenti immiscere, in aliena iura invadere, eaque pro arbitrio inducere culpa fuisset: non denique à *Senioribus* sine quorum facto, quod eorum erat ad alium transferi non potuit, aut absolute desinere non debuit, quis enim eorum sibi debita stipendia professus est unquàm, aut de iis exigendis cogitavit, aut denique de *condonandis* & remittendis quicquam apud se statuit? ut à Seniorum quoquam non dicam sperata, sed actu imperata & recepta, ac exinde *condonata* fingere libeat, quo casu factum ut ab omnibus *condonarentur*? an in perpetuum *condonata* sunt? Si quis

nunc *condonare* se nolle profiteretur, an ipso facto, an verò de iure tantùm restitutus, censeri deberet? An eo casu expuncta per *condonationem* obligatio reviviſceret vt eâ deinceps Eccleſia teneretur? An denique abſoluta imperatorum divinitus tam in lege quam in Evangelio officiorum condonatio fieri poſſet, ut ubique & in perpetuum deſinerent? Fruſtrà fuiſſe qui de ſtipendiorum *Senioribus* aſſignandorùm *condonatione* quæ nulli ante annos 30. vel fando audita fuerāt, ſcripſerunt iam patuit, eos nunc apertè falſis niti demonſtrandum reſtat; *deſiiſſe in Eccleſiarum praxi ſtipendia* illa aiunt: quo auctore? quis unquam quod *in praxi deſiiſſe* fingitur, anteà quomodocunque fuiſſe dixit? ſi verè deſiit, quādo, ubi, quô faciente & adlaborante primùm deſiit? Annon quod nullo auctore fuiſſe aut eſſe cœpiſſe fingitur, nullibi *deſiiſſe* aut *deſinere potuiſſe* iure dixerimus? Æquè à verô aliena eſt quæ *condonatorum* (ſi Deo placet) *ſtipendiorum* cauſa affertur, *valdè acciſæ Eccleſiæ opes*; ubi enim gentium adeo *acciſæ* Chriſtianorum *opes* ſunt, ut Chriſti ſeruos *mercede ſua* fraudare cogantur? demus *Senioribus plebis* à ſæculis aliquot ubique detracta quę nunquam ſperaverant aut obtinuerant honoraria,

an Gallis, Germanis, Hispanis cæterisque pontificiæ communionis populis, inter quos & regiis opibus ab antiquo diffluit Clerus, & nova quotidie fervent Monachorum & Nonnarum examina, quæ indesinenter ditāt, imo deliciis distendunt laïcorum oblationes, defuere unquam facultates necessaria Senioribus suis præstandi? Germanis, Danis, Suecis, Britannis Protestantibus qui Monachorum cuiuscunque generis plantaria radicitus evulserunt, & Cleri possessiones fisci viribus iunxerunt, imo quorum nonnulli luxuriantes bonis omnibus ac vere gaudentis opus naturæ provincias possident; quisquamne quæ suis cuiuscunque generis rectoribus, ex Apostoli præscripto impendant deesse crediderit? Belgis fœderatis quibus inexhaustos invidendosq; Europæ universæ thesauros Asia, Africa, novus orbis indesinenter profundere nō cessant, quis adeò *accisas opes* vt stipendia Senioribus gubernantibus (quos ipsi antè annos fere centum restituerunt) debita meritò *condonent* (ut ut ipsis ad ravim usque vir pius, & alumnus, Bucerus inclamet) persuaserit? Sed ut ipse se non modo falsa, sed & compugnantia loqui sentiat, rogatum eum velim, quando *in Ecclesiarum praxi* presbyterorum *guber-*

nantium imperata (ex eius mente) ab Apostolo *stipendia fuisse* putet; sub Apostolis opinor, eorumque primis discipulis, quo tempore Ecclesia *fermenti modicum* in universarum gentium *massâ latens*, mundi exul, *sapientibus, potentibus, nobilibus secundùm carnem* (Apostolo teste) *paucis* constabat: quando verò *stipendia Seniorum* præstari *desierunt?* post Constantini ætatem quo tempore ad Ecclesiam, numero & divitiis auctam, *universa gentium gloria transierat:* sic ubi Christianorum opes vel nullæ vel modicæ, sponte quævis onera subierint seque ferendis pares crediderint: ubi nullæ non *opes* Christianorum fuerunt, tam accisę videri cœperint, ut necesse fuerit eos à consuetorum munerum erogatione excusare; si quem somniandi peritum absona tam multa comminisci, aliisque obtendere facile fuit; quis nisi forte vervecum in patriâ crassoque sub aëre natus à se impetrare potuerit, ut iis fidem suam obstringat?

Matth. 13. 33.
1. Cor. 1. 26.
Esai. 66. 12.

Aliis igitur firmamentis, iis nimirum quæ nobis Apostolorum primæque per trium sæculorum periodum antiquitatis praxis stravit, *Seniorum plebis* institutio & functio suæ (ut sic dicam) vitæ à Protestantibus per Gallias, Scotiam, Belgium

restituta statuminanda est, nec eo tamen obtentu vindicanda, ut (quod infelicia nonnulla & monstrorum fœcunda capita medicantur) *in caudam* desinant Christianorum *capita*, totaque Ecclesiarum compago velut in antiquum chaos ruat. Eam temperato moderamine regi, universaque ac singula eius membra gradibus propriis distincta & dotibus insignita, suo quæque loco consistere, modum ubique suum agnoscere, nihil quod ædificationis non sit præsumere, voluit, qui summus veritatis, ordinis, charitatis, pacis, auctor & vindex est; ut quemadmodum ἡγουμένοις se suis, ad felix & Deo placitum regimen, commissam fraternitas tota agnoscit, eadem tota partes suas obeat, & regimen attingat; sed quomodo expedit; quod non à privati cuiusvis inconsulta temeritate sed à sincero modestè & honorificè de se invicem sententium, *unitatem*que *Spiritus in pacis vinculo servantium* piorum iudicio, mutuaque συμπνοίᾳ pendet: sic secundùm præpositos *in verbo laborantes*, Seniorum à plebe ipsa (in quos inclinata quodammodo recumbat) delectorum cura eminebit, quæ exinde corpus totum (nè infimis de sua universitatisque salute sollicitis, exceptis) permanabit; Beatam societatē neç

Deuter. 28. 44.

Ephes. 4. 3.

1. *Tim* 5 17.

1. Cor. 1. 24. ulla *fidei alienæ dominium* uſurpantium
1. Petr. 5. 4. (cum ſe Chriſti ἀρχιποιμὴν redemptique
2. Cor. 4. 5. ab ipſo gregis miniſtros fateantur primores) tyrannis premet; nec fœda ſummis ima permiſcentium (cum menſuræ ſuæ conſcientiâ teneantur omnes) confuſio dehoneſtabit, ſed unus idemque omnes & ſingulos in multimodâ graduum & Rom. 2. 14. conditionum diverſitate ſpontaneos ac ſibimet legis inſtar factos, Spiritus ductus velut manuducet, totamque infuſa per artus mens agitabit molem & magno ſe corpore miſcebit. Quo quid in terris beatius eſſe poſſit, neſcio.

Nonnulli nunc qui vera hæc ac per ſe clara diffiteri non poſſunt, in Principes Chriſti fidem profeſſos, & Magiſtratus ab iiſdem conſtitutos, Chriſtianæ plebis ius quantum quantum eſt tranſlatum putãt; quos ſummoperè rogatos velim, hæc nos ex ordine docere ne dedignentur. 1. A quo. 2. quando, 3. quo iure, ea quam commendant tranſlatio facta ſit. Si quando enim facta eſt, nonniſi poſt annum Chriſti 312. (quo primùm Chriſto nomen dedit Conſtantinus) fieri potuit, nec ullos ante Principes Magiſtratuſque fideles, quorum amica poteſtate palam ſuſtentaretur, Cant. 2. 2. vidit, toto retrò tempore *velut lilium inter ſpinas* deliteſcere, & ſibimet (alieno

omni patrocinio destituta) per se providere coacta Ecclesia; Si quis de facto transtulit, eum vel è Clero, vel è plebe, vel ex ipso Magistratuum collegio, postquam in fidei obsequium transierunt, prodiisse (quod tamen hactenus nulli ex veterum monumentis eruere datum est) oportet. A plebe certè factum non est, quam trecentis, & quod excurrit annis, reclamante nullo, iure suo usam suprà demonstravimus; non etiam à Clero, quo favente, imò nonnunquam exigente, plebs ad consiliorum & regiminis participationem vocata est. Non denique à Magistratu, quem nisi infidelem & fere semper infensum Ecclesia ante Constantini tempora nunquam experta est; quamprimùm verò Christianismum amplexus est, ut nobilissimam plebis partem, ac veri nominis caput fovit. Sed quandocunque, & à quocunque (si factum est unquam) factũ dixerimus, & serò admodum, & nullo iure factum est. A plebe factum nemo dixerit, *quod sine facto* eius *ad alium translatum* fingitur. Nec si factum quodpiam eius aut consensum quis obtenderit, causam obtinuerit, quandoquidem *non videntur qui errant consentire:* eorum *voluntas nulla est*; nec Christi familiam Esaui exemplo collata divinitùs *πρωτοτοκία* in cuius-

Reg. iuris 116.

Cod. de iure C. 8.

quam gratiã prodigere fas fuit unquàm, aut æternum fuerit. Cum igitur *quod initio vitiosum est tractu temporis convalescere non possit*, quicquid præter officium, sui divinæque dignationis oblita Christiana plebs fecerit, ipso iure irritum semper erit. A Clero (quo monitore ad officium impelli & divinę voluntatis notitię imbui plebs debuit) ius eius ad Magistratum, sive supremum, sive sub summo constitutum, transferri non debuit. Si enim *culpa est immiscere se rei ad se non pertinenti*, nec *debet alteri per alterum iniqua conditio inferri*, quis ab ἡγουμένοις commissos fidei suæ Dei domesticos de gradu deijci, & pudendo consilio prodi (quasi vero cuiquam *sua* divinaque *consilia in alterius iniuriam mutare* licitum sit) patienter ferat? A Christiano denique Magistratu subditæ plebis ius in semet translatum dici nullo modo potest. Cum enim reipublicę qua Ecclesia continetur, tutor datus sit, qui universis eius bonis & commodis invigilet, omnes ac singulos paterno (ut sic dicam) sinu foveat; eosque à temerè invadentibus pro virili tueatur; nunquam (nisi per nefas) de invadenda, assignataque à Domino sorte quomodocunque spolianda fraternitate cogitaverit: Imo nè (si omnimodâ bonorum suo-

Reg. 29.

Reg. 36.

Reg. 74.

Reg. 75.

rum cessione, quam colere ex officio tenetur potestatem ditare parata sit, aut actu ipso universa sua transfundat) ex æquo & bono permiserit: Si enim *in eos extrà ordinem animadvertitur qui evidenti fraude pupillorum bona alienaverint*, quas divinæ Maiestati pœnas non debeat, qui (everso quem primitùs per Apostolos instituerat regimine, eaque quæ dignitati suæ & honori esse universorum Dominus voluerat, abdicare compulsa plebe) totum id quantum quantum est sui arbitrij fecerit? Cum *alterius circumventio alij non præbeat actionem*; *Nemo* vero *ex suo delicto meliorem suam conditionem facere possit*: frustrà quis à volentibus transfusa, quæ ad alios, quomodocunque tranfierunt, eosque *qui sciant & consentiant fraudari non videri* causabitur; siquidem *errantium* suaque ex errore negligentium nec scientia nec *voluntas* proprie loquendo esse potest. Cum igitur *malæ consuetudines, neque ex longo tempore, neque ex longâ consuetudine confirmentur, non videbitur quisquam id cepisse, quod ei* (si officio fungi velit) *alij restituere necesse fuerit.*

D. de tutelis, c. 9.

Reg. 49.

Reg. 134.

Reg. 155.

Novell. 134. c. 1.

Reg. 51.

Sed quid eo nos delabi, aut *translationes* quæ nunquàm fuerunt, aut quibus (ut Ecclesiæ regimen Magistratus fidelis

attingat) nunquàm opus fuit, commini-
ſci neceſſe eſt? Si (quod compertiſſimæ
veritatis eſt) plebis univerſæ (ex Apoſto-
lorum præſcripto longaque trium ſæcu-
lorum praxi) commune cum Clero, licet
ſub Clero, ius ubique fuit. Cum *in toto &* *pars contineatur*, & *ſemper ſpecialia generalibus inſint*, poteſtatum quarumcun-
que fidelium, quantum quantum eſt, aut
eſſe poteſt ἀξίωμα, fraternitatis (in qua
eminent, cuique in pietate & iuſtitia ſe-
cundùm Deum regendæ divinitùs inſti-
tutæ ſunt) ius ex neceſſitate nunc com-
plectitur, imò ab initio ſemper comple-
cti debuit, ut ut enim nullum (niſi forte
Abgarum aliquem) qui in poteſtate poſt
Chriſto nomen datum manſerit, actuale
corporis ſui membrum, ſpiritualemque
Dominici gregis ſive ovem, ſive arietem,
(tantiſper dum priora tria Chriſtianiſmi
ſæcula decucurrerunt) viderit Eccleſia,
quandoquidem quotquot pietatem am-
plectebantur, ſimulac profeſſionem edi-
derant, vel diſcingi, vel ad martyrium
trahi neceſſe erat, nec ulli Chriſto mili-
tanti, per leges ethnicas, eodem quo an-
te fidem ſteterat, gradu conſiſtere fas
erat; potentialia tamen Eccleſiæ membra
(vel ab ipſis eius incunabulis) fuerũt, Re-
ges, principes, cuiuſcunque generis Ma-

Reg. iij, 147.

gistratus, in fidei obsequium suô quisque tempore transituri: quos ubi Domino suo peperit pia mater, ceu gloriæ coronam capiti suo cœlitùs impositam, mirabunda suspexit, ex officio coluit, eodemque quo Israëlis (sub Veteris Testamenti pædagogia) principes aucti fuerant, uti iure probavit. Exinde suas, easque (cùm piorum pij principes essent) præcipuas in Ecclesiæ (in cuius se commodum natos noverant) regimine, Clero & fraternitate universa gratulantibus, obiere partes; suas (quas ante agnoverant cum Clero fraternitatis Seniores) omnibus & singulis illibatas reliquerunt: nec enim (continuò post Ecclesiæ corpori insitos principes & Magistratus) *Ecclesiastici viri* fraternitatis cuiusque *Seniores*, qui (ante conclusos Evangelica *Sagina* Reges, & potestates) ubicunque Christi nomen colebatur, Deo servierant, solitas cum Clero pro communis Domini sacrario & populo curas participare, seque strenuos doctrinæ ac disciplinæ vindices prestare desierant; sed ex abundanti accesserant novorum sub Augustis *Seniorum*, prefectorum scilicet, Vicariorum, Presidum, Consularium, minorumque in Curiis municipalibus magistratuum, qui *principales*, & *Seniores*, urbium & *locorum*,

dicti sunt, officia; hinc Concilium Carthagine A. D. 403. Augusti 25. congregatum de *conveniendis per magistratus, vel Seniores locorum,* Donatistis Episcopis decretum condidit. Concilium aliud Ibidem A. D. 407. Iunij 13. contractum *eligentibus Senioribus à Noua Germania inter* Numidas Maurentio Episcopo reo iudices dari decrevit: *universos cunctarum provinciarum curatores, magistratus, & ordinis viros, necnon & actores, procuratores vel Seniores singulorum locorum* A. D. 411. ineunte, *admonitione convenit* cognitor in Catholicorum & Donatistarum causa ab Honorio constitutus Marcellinus Tribunus: Anno denique 458. Novembris 6. à Basilio Præfecto *principales vel Seniores urbium singularum, tam Curiarum, quàm reliquorum corporum* ad *albos quos conscripsit vetustas, proferendos compelli* iussit Maiorianus Augustus. Nihil autem mirum si Christianissimum ex æquo cum Clero complexi Magistratus, & in republica privati, mutuo decertãtes conatu, quantum in ipsis fuit, nè quid res Ecclesiæ detrimenti caperet, cavendum putaverunt. Si quid præcipitante annorum lapsu sequior ætas alterutrorum iuri detrimenti inferre ausa est, præter summi Legislatoris placitum to-

Cod. Eccl. Afric. c. 91.

c. 100.

Collat. 1. diei c. 5.

Novell. de Curial.

tiusque ipsi ex animo addictæ antiquitatis mentem factum cùm sit, pro infecto habendum, imò cum indignatione exsufflandum est. Vtinã verò in hunc unum scopum cum principibus & Ecclesiarum rectoribus privati quique colliment, ut illam ipsam Christianæ disciplinæ & regiminis formam temporibus nostris restituant, quam nullâ Regum umbrâ protecta, nullo Magistratuum sepimento munita, alienarum à vero Dei viventis cultu potestatum incumbentibus subinde procellis ubique gentium quassata Ecclesia expressit, suaque ætate admirabundus Origenes luculẽtis his verbis delineavit. θαυμάσεται τὸν καὶ βουλευσάμενον, καὶ ἀνύσαι δυνηθέντα πανταχοῦ συστῆναι ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ, παροικούσας ἐκκλησίαις τῶν καθ' ἑκάστην πόλιν δήμων, οὕτω δὲ καὶ βουλὴν ἐκκλησίας θεοῦ βουλῇ τῇ καθ' ἑκάστην πόλιν συνεξετάζων, εὕροις ἂν τινες ἐκ τῆς ἐκκλησίας βουλευταὶ ἄξιοι εἰσὶν, εἴ τις ἐστὶν ἐν τῷ παντὶ πόλις τοῦ θεοῦ, ἐν ἐκείνῃ πολιτεύεσθαι, οἱ δὲ πανταχοῦ βουλευταὶ οὐδὲν ἄξιον τῆς ἐκ κατατάξεως ὑπεροχῆς, ἣν ὑπερέχειν δοκοῦσι τῶν πολιτῶν, φέρουσιν ἐν τοῖς ἑαυτῶν ἤθεσιν. οὕτω δὲ καὶ ἄρχοντα ἐκκλησίας ἑκάστης πόλεως ἄρχοντι τῶν ἐν τῇ πόλει συγκριτέον. *Mirabitur* veri studiosus *eum qui molitus est & præstare potuit, ut Ecclesiæ Dei constituerentur, cum populorum qui per singulas urbes habitant, cæ-*

Advers. Celsum Tiein. 3.

tibus degentes: sic etiam si Dei Ecclesiæ senatum cum civitatis cuiusque curia componas, annon quidam Ecclesiæ Senatores digni sint qui in Dei civitate (si qua in universo sit) versentur, Senatores verò qui ubique sunt, nihil institutionis excellentia (qua reliquis *ciuibus præcellere videntur) in moribus dignum præ se ferant ipse comperies; eodem modo Ecclesiæ rectorem cum urbis cuiusque præside conferre oportet.* Quasnã verò Senatus Ecclesiastici functiones proprias, ut olim fuisse sic nũc & in perpetuum esse debere dixerimus?

Ibidem. αὐτοὺς [θέλοντας καλῶς βιοῦν] τὸ τηνικάδε αὐτοὺς εἰσάγουσιν, ἰδίᾳ μὲν ποιήσαντες τάγμα τῶν ἄρτι ἀρχομένων καὶ εἰσαγομένων, καὶ οὐδέπω τὸ σύμβολον τοῦ ἀποκεκαθάρθαι ἀνειληφότων, ἕτερον δὲ τὸ τῶν κατὰ τὸ δυνατὸν παραστησάντων ἑαυτῶν τὴν προαίρεσιν, οὐκ ἄλλο τι βούλεσθαι ἢ τὰ Χριστιανοῖς δοκοῦντα παρ' οἷς εἰσί τινες τεταγμένοι πρὸς τὸ φιλοπευστεῖν τοὺς βίους καὶ τὰς ἀγωγὰς τῶν προσιόντων, ἵνα τοὺς μὲν τὰ ἐπίρρητα πράττοντας ἀποκωλύσωσιν ἥκειν ἐπὶ τὸ κοινὸν αὐτῶν σύλλογον eos qui rectè vivere volunt, *tunc introducunt, privatim eorum qui nuper cœperunt, & admissi sunt, nec adhuc symbolum quod ipsos purgatos designet, sumpserunt, agmen instruunt; aliud verò eorum qui arbitrium suum pro virili præparant, nec aliud quid. quàm quod Christianis placeat volunt, à*

quibus quidam constituti sunt qui de accedentium vita ac moribus inquirant, ut eos qui vetita admittunt, à communi conventu arceant. Hęc ille ante 1400. & quod excurrit annos, ad perpetuam memoriam scriptis mandavit; quæ ab iis potissimum hodie notari velim, qui (laxata Christianæ disciplinæ fibula) nullos (nè contagio labem faciat) sequestrandos, aut ad tempus à mensæ Dominicæ participatione abstinendos, quotquot Sacramenta divina invadere parati sint, nullo discrimine habendos, *Sancta Sanctis* (quod ubique ab initio Diaconi in synaxibus proclamabant) nequaquam reservanda, sed vel invitis ingerenda hoc obtentu pronunciare audent, ne cuiquã (denegato vitę edulio & salutari per se antidoto) mortis causa fiant; cum enim *filiorum panem, sanctaque canibus proyci; margaritas porcis* obijci (sciscente Christo ipsomet) nefas sit; qui *indigne panem Dominicum manducant* & *calicem* hauriunt, *iudicium sibi manducare & bibere*, reosque *corporis ac sanguinis Domini* haberi necesse sit, quibus passiva divina usurpandi licentia arridet, qua fiducia securitati nullo conscientiæ morsu in perniciem ruentium blandiantur, quàm reverenter Dominum cuius sacramenta calcantibus obtrudunt

Matth. 7. 6. 15.26.

1. *Cor.* 11.27. 29.

habere possint, quo iudicio pudendam & inauditam universis retro sæculis novitatem, velut in maiorum, quotquot ab Apostolorum temporibus vixerunt, despectum ac contumeliam venditent, viderint. nobis quibus & veritas & charitas cordi est, utramque nostra temeritate prodere, consensum patrum unanimem quomodocunque aspernari, à via regia vel ad momentum latum unguem abscedere, religio fuerit. Moniti semper meliora sequemur. Quod Deus optimus maximus faxit. Amen.

Addenda p. 7. l. penultima.

Iuvencus ipso Hilario prior, cum sub Constantino magno circa annum 330. scripserit, Evangelicæ historiæ lib. 3.

Si fratrem proprio delicto commaculatum
Cernis, secreto mox dictis corripe solus.
Si tua verborum patiens moderamina laudat;
Labentis mentem frater lucrabere fratris.
Sin tua solius contemnet verba reluctans,
Tunc alijs pariter monitor pia iussa frequentes.
Sed si decutiet doctorum fræna duorum,
Tunc ad Concilium referantur crimina plenum;
Vt populi *saltem sanetur pondere victus.*
Sin & multorum contempserit efferus ora,
Sit tibi dimissæ mulctatus nomine gentis.

p. 62. lin. 9. post hæc verba *habita est Synodus*. Adde ex Frodoardi Chronico ad 948. *Synodus congregata ex præcepto Papæ in Engulebeim palatio regali in Ecclesia B. Remigij honore dicatâ 7. Id. Iunij &c. omnes qui aderant tam Clerici quam Illustres laïci* Hugonem in sede Rhemensi intrusum *excommunicandum esse acclamarunt.*